

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β' ΕΛ
Τεύχος 478
Παρασκευή
1 Νοεμβρίου 1991
Δρχ. 250

**ΚΑΘΑΡΣΗ:
ΜΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗ
ΧΩΡΙΣ ΑΡΧΗ
ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ**

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ:

**Το πολιτικό καθεστώς
δεν λειτουργεί**

**ΝΔ: Ο Μ. Έβερτ
κάνει την αρχή**

**ΠΑΣΟΚ: Σκέφτονται
για «τα μετά Ανδρέα»**

ΣΥΝ: Εθνική στρατηγική

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ:

Είμαστε σε απόγνωση

ΜΕΣΑΝΑΤΟΛΙΚΟ:

**Η πρώτη επαφή
Ισραήλ - Αράβων**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

ΣΤΕΛΛΑ ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ

«Και ο Φαίδων... ήμουν εγώ!»

Στο «Και ο Φαίδων ήμουν εγώ!» ανιχνεύεται ό,τι υπάρχει και σπινθηροβολεί ως παράδοξο στην καθημερινότητά μας που συνήθως το παραμερίζουμε εξαιτίας της. Όλα συμβαίνουν μια νύχτα του χειμώνα όπου τα πάντα μοιάζουν να κυλούν σ' ένα ολόιδιο ρυθμό, όμως κάποια πρόσωπα αυτή τη συγκεκριμένη νύχτα ενώ περιβάλλονταν ως τα τότε από τις συνηθισμένες όψεις της πραγματικότητας αιφνιδιαστικά έρχονται αντιμέτωπα με αλλόκοτες καταστάσεις. Όμως τι μπορεί να συνδέει τον Φαίδωνα που έχει ασκηθεί στο να κρύβει τη μιζέρια και τις απογοητεύσεις μιας περιορισμένης ζωής με την Έρση που απέτυχε ως ηθοποιός και τον αινιγματικό γέρο που συναντά αναπάντεχα; Και κατά πόσο η μνήμη εξωθεί όλους τους όχι μόνο σ' εσωτερικές μετακινήσεις αλλά και στ' ενδότερα ενός μεταφυσικού διαλογισμού; Άλλωστε όλα είναι τόσο διφορούμενα στη διάρκεια αυτής της νύχτας όπου η αίσθηση της αιωνιότητας διαδέχεται την αγωνία του θανάτου.

κωστούλας μητροπουλου

η φωτογραφία του σταθμού
είσαι εσύ

Διωγμός απ' την κόλαση

«Συμφωνώ, παιδί μου, μαζί σου ότι ο κόσμος πάει κατά διαβόλου. Θέλω όμως να σου κάνω μια απλή ερώτηση: Έχουμε τέσσερις ανθρώπους: τον Μπους, τον Γκορμπασώφ, το Σαντάμ Χουσεΐν και το Χριστόφορο Παναγιωτόπουλο, εσένα. Ποιος απ' τους τέσσερις φταίει περισσότερο; Μπορείς να μ' απαντήσεις ξεκάθαρα;» «Φταίμε κι οι τέσσερις,» απάντησε ο Χριστόφορος, Αυτή ακριβώς η υπέρτατη ευθύνη τον οδήγησε στο

Φοενοκρουσί

Η φωτογραφία του σταθμού είσαι εσύ

Ο Άντρας έρχεται από την έρημο. Κρατάει μόνο μια φωτογραφία της νεκρής γυναίκας και ψάχνει για ένα μικρό παιδί, κορίτσι στα πέντε. Σ' ένα χαμένο σταθμό με τραίνα που διασταυρώνονται, ο Άντρας συναντάει τη Γυναίκα. Αυτήν που θα ήθελε να είναι στη θέση της νεκρής. Ένα ολόκληρο βράδυ μιλάνε στο μοναδικό καφενείο του σταθμού αποκλεισμένοι από μια βλάβη των δύο τραίνων που μ' αυτά ταξίδευαν σε αντίθετη κατεύθυνση.

Η Γυναίκα πήγαινε στην έρημο να ψάξει για το παιδί. Μα πώς; Αφού ποτέ δεν το είχε ξαναδεί! Μιλάνε και η φωτογραφία της νεκρής είναι ολόκληρη η ιστορία του Άντρα. Το παιδί, πού βρίσκεται το παιδί; Και είναι αλήθεια ότι έχει ένα όνομα λουλούδι Lou ή αλλιώς Pawalou; Η Γυναίκα «διασχίζει» κλειστούς δρόμους της ζωής του Άντρα και τον συναντάει σε σκοτεινές γωνίες χωρίς όνομα. Ποιοί είναι τελικά αυτοί οι δύο άγνωστοι και τόσο πολύ σπαρακτικά αγαπημένοι άνθρωποι; Το μόνο σίγουρο είναι ο σταθμός της μοναδικής τους συνάντησης και μια καμένη φωτογραφία. Τόσο μόνο.

Η ΚΑΘΑΡΣΗ ΚΑΙ ΤΟ «ΑΝΤΙ»

Η ΑΚΡΟΑΜΑΤΙΚΗ διαδικασία στο Ειδικό Δικαστήριο βαίνει προς το τέλος της. Έκλεισε ήδη ο κατάλογος των μαρτύρων κατηγορίας και ως προς την στήριξη του κατηγορητηρίου κατετέθη ό,τι είχε να κατατεθεί. Απομένει πλέον στους δικαστές μετά το πέρας της όλης διαδικασίας να σταθμίσουν τα δεδομένα και να σχηματίσουν την δικαστική τους πεποίθηση.

ΣΧΕΤΙΚΑ με την «Δίκη του αιώνα», για το «σκάνδαλο του αιώνα» που εντοπίζεται συγκεκριμένα στις ενδεχόμενες ποινικές ευθύνες πολιτικών προσώπων πολλά θα μπορούσαν να γραφτούν: για την παραπομπή, την διαδικασία, την στάση παραγόντων και μη της Δίκης (δικαστών, κατηγορών, κατηγορουμένων, μαρτύρων, εξωδικαστικών παραγόντων, πολιτικών, ΜΜΕ κ.λπ.).

Κάποτε πρέπει να γίνει αυτή η αποτίμηση γιατί ορισμένοι έχουν βραχύβια μνήμη και προτιμούν σήμερα αντί να υπηρετήσουν την αλήθεια να υποταχθούν στις σκοπιμότητες της στιγμής.

ΑΛΛΑ, δεν είναι ούτε άτοπη ούτε άστοχη η τοποθέτηση όλων επί του θέματος. Άπαντες έχουν το δικαίωμα να κρίνουν. Υπόκεινται, όμως, ταυτόχρονα στην κριτική των άλλων. Διότι πολλά λέγονται και γράφονται ή άλλα λέγονται και άλλα γράφονται, ψιθυρίζονται στους διαδρόμους, εν οικω και εν δήμω.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ λοιπόν να επαναλάβουμε ορισμένα πράγματα τα οποία, για τους αναγνώστες τουλάχιστον του «ΑΝΤΙ» είναι αυτονόητα αλλά ορισμένοι είτε θέλουν να τα αγνοούν είτε σκοπίμως τα διαστρεβλώνουν. Επαναλαμβάνουμε, λοιπόν, τα εξής, ώστε να επαναφέρουμε στην μνήμη τα όσα η ενορχηστρωμένη σήμερα επίθεση αμνησίας στο σκάνδαλο Κοσκωτά επιδιώκει να ενταφιάσει.

● Το ΑΝΤΙ με συνέπεια και ευθύνη ασχολήθηκε συστηματικά με τον Κοσκωτά και το εκτυλισσόμενο σκάνδαλο που πήρε την μορφή χιονοστοιβάδας. Έφερε στην δημοσιότητα πληροφορίες και στοιχεία που προέκυψαν από την δημοσιογραφική έρευνα και μεσω διαφόρων πηγών. Οι πηγές

αυτές είναι γνωστές. Κατονομάστηκαν στο Ειδικό Δικαστήριο. Υπουργοί και στελέχη του ΠΑ.ΣΟ.Κ, άνθρωποι του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος, στελέχη της Τράπεζας Κρήτης, παράγοντες του τραπεζικού συστήματος, δημοσιογράφοι, επιχειρηματίες, και άλλοι... ων ουκ έστι αριθμός. Αν σήμερα όλοι αυτοί αρνούνται τα πάντα —και δεν είναι οι μόνοι— καμία ευθύνη δεν φέρει το ΑΝΤΙ. Πράξαμε το δημοσιογραφικό μας καθήκον με απόλυτο σεβασμό προς την δημοσιογραφική δεοντολογία και με κάθε δυνατό έλεγχο των όσων γινόμασταν αποδέκτες.

Επράξαμε δηλαδή, ό,τι ακριβώς έπραξε με ευσυνειδησία και ευθύνη εκείνη την εποχή ο σοβαρός και υπεύθυνος Τύπος. Τίποτε λιγότερο και τίποτε περισσότερο. Το ΑΝΤΙ και ο υπόλοιπος Τύπος θα έπρεπε να διαθέτουν τεράστιο και πολύπλοκο «συνωμοτικό δίκτυο» στο εσωτερικό και στο εξωτερικό για να «κατασκευάσουν» τα όσα δημοσίευσαν. Ορισμένοι φαίνεται να λησμονούν τώρα τις επίσημες θεωρίες που εμφανίστηκαν τότε περί «έξωθεν συνωμοσίας» και περί «συνωμοσίας των εκδοτών».

● Το ΑΝΤΙ είχε ενωρίς επισημάνει ότι το λεγόμενο «σκάνδαλο της Τράπεζας της Κρήτης», δεν αποτελούσε μία συνήθη περίπτωση οικονομικού σκανδάλου. Είχε κατ'εξοχήν πολιτικό χαρακτήρα. Επρόκειτο περί ενός σκανδάλου με τεράστια θεσμική και πολιτική σημασία. Επ'αυτού άπαντες συμφωνούσαν τότε και ευτυχώς έχουν ακόμη εναπομείνει και ορισμένοι που εξακολουθούν να ασπάζονται την ίδια γνώμη. Ακόμη και σήμερα!

● Το ΑΝΤΙ, ανεξάρτητο και αδέσμευτο περιοδικό της Αριστεράς, δεν ήταν δυνατόν για λόγους «προοδευτικούς» και «δημοκρατικούς» να σιωπήσει, πολλώ δε μάλλον να συγκαλύψει τα όσα υπέπιπταν στην αντίληψή του για το σκάνδαλο. Δεν ήταν και δεν είναι στον ρόλο του να επιλέγει μεταξύ διεφθαρμένων, φαύλων και λιγότερο φαύλων κυβερνήσεων. Και είχε από τον Νοέμβριο του 1988 ζητήσει την παραίτηση της κυβέρνησης Παπανδρέου που είχε ήδη πνιγεί στην ηθική και πολιτική σήψη, την διαφθορά και την συναλλαγή,

καταρρακώνοντας τους θεσμούς και τις 4 εξουσίες. Διότι ήταν και είναι βαθύτατες οι πολιτικές επιπτώσεις του σκάνδαλου και η πολιτική εμπλοκή. Υπάρχει κανείς που να αμφιβάλλει; Υπάρχει κανείς τόσο αφελής ή προσποιούμενος τον αφελή που να πιστεύει ότι η ηγεσία του ΠΑ.ΣΟ.Κ δεν ε γνώριζε την εμπλοκή, δεν ήξερε, δεν είχε επίγνωση; Βοούν πρόσωπα και γεγονότα.

● ΓΙ ΑΥΤΟ το ANTI προσέδιδε στην ΚΑΘΑΡΣΗ ένα ευρύτατο περιεχόμενο θεσμικού κυρίως χαρακτήρα. Για το θέμα αυτό ο αναγνώστης μπορεί να συμβουλευθεί άλλες στήλες αυτού του τεύχους.

● ΚΑΙ Σ' ΑΥΤΟ το σημείο τέλειωνε και ο ρόλος του ANTI και του Τύπου. Αυτά πίστευε και πιστεύει το ANTI και σ' αυτή την γραμμή και λογική κινήθηκε και η κατάθεση του εκδότη του στο Ειδικό Δικαστήριο ως μάρτυρα κατηγορίας. Έπραξε κατά συνείδηση. Αποτελεί επαγγελματική και ηθική αντίληψη και στάση η επίκληση του δημοσιογραφικού απορρήτου. Ας το κρίνει το αναγνωστικό κοινό. Όπως θα κρίνει και την στάση των άλλων εκδοτών που κατέθεσαν ως μάρτυρες κατηγορίας.

Διότι, στα προβλήματα ηθικής και επαγγελματικής συνείδησης ο καθένας έχει την ατομική του ευθύνη, ανεξάρτητα από τα κελεύσματα του νόμου. Όπως συμβαίνει σήμερα και στην περίπτωση του αντι-τρομοκρατικού νόμου. Διπλά μέτρα και σταθμά το ANTI δεν δέχεται. Και δεν δέχεται μαθήματα συνείδησης και δεοντολογίας.

● ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ να τονιστεί με έμφαση ότι ο ρόλος του Τύπου και των δικαστηρίων είναι θεσμικά, λειτουργικά και πραγματικά τελείως διαφορετικός, πράγμα που δεν έχει κατανοηθεί επαρκώς. Ο Τύπος δεν δικάζει. Διαμορφώνει την κοινή γνώμη. Ελέγχει την εξουσία. Οφείλει, έχει υποχρέωση να δημοσιεύει όσες πληροφορίες θεωρεί ότι ενδιαφέρουν και ενημερώνουν σωστά την κοινή γνώμη. Εκφέρει γνώμη, κρίσεις, απόψεις. Δε χρειάζεται να μαχρυγορήσει κανείς επ' αυτού. Τα όσα καταγγέλλει ή θέτει υπ' οφιν του κοινού δεν έχουν την ισχύ της δικαστικής απόφασης. Είναι αυτονόητο. Το έργο αυτό η πολιτεία το έχει αναθέσει στον θεσμό των Δικαστηρίων. Εκεί, η λογική και η αποδεικτική διαδικασία είναι εντελώς διαφορετική και ορθώς. Εκεί εφαρμόζονται οι νόμοι του κράτους και επιβάλλονται ποινές. Με λίγα λόγια η ποινική ευθύνη πράγματι προϋποθέτει συγκεκριμένες πράξεις συγκεκριμένων προσώπων που περιγράφονται σε συγκεκριμένο κατηγορητήριο και αποδεικνύονται συγκεκριμένα με αδιάσειστα στοιχεία. Διαφορετικές είναι λοιπόν οι διαδικασίες σχηματισμού δικανικής κρίσης και πεποίθησης.

● ΟΛΑ ΑΥΤΑ και πάλι θα έπρεπε να είναι αυτονόητα. Ο Τύπος δεν μπορεί να αποφανθεί επί της ποινικής ευθύνης προσώπων. Επιδρά μόνον επί του «κοινού αισθήματος», της «κοινής συνείδησης», πράγμα διαφορετικό από την θεσμικά και νομικά κατοχυρωμένη δικαστική διαδικασία.

● ΑΝ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ευθύνη της ηγεσίας ενός κόμματος εξαντλείται (ως τιμωρία) στην απώλεια των εκλογών αποτελεί θέμα κρίσης. Είναι όμως γεγονός ότι την πλήρη πολιτική ευθύνη για τα όσα συνέβησαν στο «σκάνδαλο του αιώνα» ουδέποτε ανέλαβε η ηγεσία του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Αντίθετα, σήμερα καταβάλλεται έντονη προσπάθεια να περιοριστεί το σκάνδαλο στο πρόσωπο του «Κοσκωτά - απατεώνα» με την στρουθοκαμηλική λογική ότι αν «απομονωθεί» το φαινόμενο από την πολιτική του διαπλοκή, τότε παραδίδεται η τότε πολιτική ηγεσία στην κοινή γνώμη και όχι μόνο «αποκαθαρμένη» από πολιτικές ευθύνες αλλά και αδίκως κατηγορηθείσα. Κατά συνέπεια και η πτώση της κυβέρνησης του ΠΑ.ΣΟ.Κ δεν ήταν παρά προϊόν αποκλειστικό «σκευωρίας και συνωμοσίας».

Αν είχαν έτσι τα πράγματα τότε, θα πρέπει να πιστέψουμε ότι οι κυβερνήσεις πέφτουν μόνον από τα σκάνδαλα, όταν δεν έχουν την ευθιξία να παραιτηθούν, πράγμα που φυσικά δεν αληθεύει. Διότι, η πολιτική ζωή, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες, παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία. Οι ένοχοι δεν τιμωρούνται πάντα ποινικά και πολιτικά.

● ΑΥΤΟ που τόνισε το ANTI ήταν η ευθύνη της ηγεσίας του ΠΑ.ΣΟ.Κ και της τότε κυβέρνησης, η εμπλοκή της σ' ένα σκάνδαλο που ηθικά και πολιτικά δεν άφησε τίποτε όρθιο στην ρημαγμένη αυτή χώρα.

● ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ τις ποινικές ευθύνες ας επαναλάβουμε ότι καμία αξία δεν έχει το τι γνώμη έχει ο Τύπος. Ανήκει αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των Δικαστηρίων. Την ευθύνη για την στήριξη του κατηγορητηρίου και την παραπομπή δεν μπορεί να την έχει ο Τύπος. Την ποινική δίωξη άσκησε η Βουλή και μάλιστα με ψήφους βουλευτών του ΠΑ.ΣΟ.Κ για ορισμένους εκ των κατηγορουμένων.

● Το ANTI πιστεύει ότι η κάθαρση (όπως το ίδιο την εννόησε, όπως την ανέλυσε με τα δημοσιεύματά του σ' όλες της τις διαστάσεις κι όπως πιστεύει ότι ανταποκρινόταν στα συμφέροντα της ελληνικής κοινωνίας και του δημοσίου βίου) έχει ουσιαστικά παραπεμφθεί στις καλένδες και από παλιότερα μάλιστα. Το ANTI δεν έχει ούτε πάθη ούτε μίσση έναντι κανενός. Δεν επιχαίρει για την ηθική, πολιτική και θεσμική καταρράκωση. Δεν έχει κανέναν λόγο και κανένα συμφέρον από την πώληση, την αντιδικία, την καταβαράθρωση του θεσμικού πλαισίου του πολιτεύματος. Αλλά και δεν διακρίνεται συνάμα από καμιά σκοπιμότητα συγκάλυψης των οφθαλμοφανών.

● ΕΠΙΜΕΝΕΙ όμως ότι η κάθαρση, ζωτική ανάγκη της ελληνικής κοινωνίας και της πολιτικής, έχει απεμποληθεί. Και μέρος της ευθύνης ανήκει και σ' εκείνους που σήμερα, λόγω τε και έργω, δείχνουν να υποτάσσονται σε σκοπιμότητες της συγκυρίας. Σκάνδαλα έγιναν και θα γίνονται.. Το πρόβλημα είναι ο θεσμικός ρόλος και η αξιοπιστία του Τύπου.

Χ.Γ.Π.

ΑΛΛΑΓΗ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΩΡΑ ΤΟΥ «ΚΕΝΤΡΟΥ»;

του Χρ. Κυριαζή

Στο Ειδικό Δικαστήριο, η διαφαινόμενη θετική ως προς τον Α. Παπανδρέου αλλαγή διαθέσεων δεν επιλύει αυτομάτως τα προβλήματα της αξιωματικής αντιπολίτευσης· στην κυβέρνηση η αποπομπή Έβερτ και η παρέμβαση του κ. Καραμανλή στην «παράλυση του Κράτους» είναι δύο τεμνόμενες διαστάσεις στο πρόβλημα της κυβερνησιμότητας της χώρας: πολλοί είναι αυτοί που ομιλούν ήδη για μία μεταρχηγική φάση της πολιτικής ζωής με συγκλίσεις που υπερβαίνουν τις παραδοσιακές διαιρέσεις, προκειμένου το πολιτικό καθεστώς να αποκτήσει αξιοπιστία και να βγει από την επικίνδυνη απορρύθμισή του.

Η «ΜΗΤΕΡΑ των δικών» λειτούργησε από την αρχή, και πολύ πριν η «υπόθεση Κοσκωτά» φθάσει στην διαδικασία του ακροατηρίου, ως μία μείζων παραπομπή· όχι των σημερινών κατηγορουμένων, αλλά της πολιτικής συλλήβδην: στο δικαστήριο παραπέμφθηκε ο πολιτικός ανταγωνισμός και η περί την εξουσία σύγκρουση των δύο μεγάλων πολιτικών «οικογενειών», της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ. Και αυτή η παραπομπή έγινε επειδή η μονίμως σοβούσα μετά την μεταπολίτευση κρίση νομιμότητας αλλά και νομιμοποίησης (του κόμματος μέσω της εξουσίας και της εξουσίας από τους κοινωνούς) δεν στάθηκε δυνατόν να επιλυθεί μόνον με πολιτικό τρόπο. Η σημαντικότερη ίσως κρίση νομιμότητας και νομιμοποίησης της εξουσίας επί κυβερνήσεως ΠΑΣΟΚ που αναπτύχθηκε στο έδαφος της όσμωσης ανάμεσα στους φορείς του ιδιωτι-

κού συμφέροντος και τους εκπροσώπους του δημοσίου συμφέροντος, ήταν μία κρίση ευθέως καθεστωτική η οποία όμως δεν μπορούσε να επιλυθεί με τις πολιτικές αρχές και μέσω των πολιτικών μόνον θεσμών του ιδίου του καθεστώτος. Η «στιγμή της Δικαιοσύνης» στην κρατικιστική και διχαστική Ελλάδα δεν μπορούσε παρά να σημαίνει την δικαστική διαμεσολάβηση της πολιτικής, δηλαδή την παραγωγή πολιτικής, και αυστηρά επί του πολιτικού πεδίου, από το Ειδικό Δικαστήριο.

Δίκη: η μητέρα της πολιτικής

ΟΜΟΛΟΓΗΜΕΝΑ ή ανομολόγητα και κάτω από την, κατά τα φαινόμενα και μόνον, φράση «τον λόγο έχει τώρα η Δικαιοσύνη, το έργο της Βουλής τελείωσε με την παραπομπή», η πολιτική ηγεσία της «Δεξιάς», της «Αριστεράς» και του

«Κέντρου» σε όλη την διάρκεια της δίκης, οικοδομούν την πολιτική τους τακτική και την συλλογιστική τους σύμφωνα με τους καθημερινούς δείκτες του βαρομέτρου στην αίθουσα του Ειδικού Δικαστηρίου. Το ερώτημα «θα καταδικαστεί ή όχι ο Α. Παπανδρέου;» είναι μία από τις κεντρικότερες παραμέτρους σε αυτό το πλαίσιο αντίληψης. Και δεν θα μπορούσε, ασφαλώς, να είναι διαφορετικά: η τύχη ενός ηγέτη προσωποπαγούς πολιτικού οργανισμού με μαζικές αναφορές που αγγίζουν το 40% του εκλογικού σώματος, και με την διαδοχή του ως ενδεχομένως διαλυτικό στοιχείο όλου του κόμματος, παίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αίθουσα του Ειδικού Δικαστηρίου, από την «μητέρα της πολιτικής».

Η ΚΑΤΑΘΕΣΗ εγγράφων του Ανώτατου Δικαστηρίου της Αγγλίας από τον κ. Καμάρρα, την Τετάρτη 23 Οκτωβρίου, με

τα οποία βεβαιώνεται ότι τα 8,5 εκ. δολάρια που, όπως ισχυριζόταν ο Κοσκωτάς, είχαν κατατεθεί σε λογαριασμό της «Praelor» («καθ' υπόδειξιν» του Α. Παπανδρέου) δεν προκύπτουν από πουθενά, και η αξιοθρήνητη εικόνα του μεγαλοαπατεώνα την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου ενώπιον του Δικαστηρίου, άλλαξαν σημαντικά το σκηνικό της επτάμηνης διαδικασίας: σε ένα μείζον θέμα (: δωροδοκία Α. Παπανδρέου) ο «δόκτωρ» (μαζί με τις «αποδείξεις» του) αντιμετωπίζεται με οργή ή σαρκασμό από όλους ανεξαιρέτως τους παράγοντες της δίκης. Την επομένη μέρα η εικόνα που αποκομίζει το κοινό από όλον τον προσκείμενο στο ΠΑΣΟΚ Τύπο είναι αυτή ενός υπό αθώωση Α. Παπανδρέου και ενός απατεώνα μάρτυρα κατηγορίας (μάρτυρα, ας σημειωθεί, ειδικής βαρύτητας και σημασίας, λόγω του κεντρικού του ρόλου στην όλη υπόθεση...).

ΗΔΗ ΤΑ πολιτικά σενάρια από αυτή και μόνο την αλλαγή του σκηνικού —και ανεξάρτητα από την τελική ετυμολογία— έχουν αρχίσει να διαγράφονται με κάποια μεγαλύτερη σαφήνεια από όση υπήρχε λίγες μόνον ημέρες πριν. (Και μάλιστα, ας επισημανθεί ότι δεν ήταν καθόλου μυστικό πως η εκδοχή μίας καταδίκης του Α. Παπανδρέου είχε αρχίσει να συζητείται σοβαρά ακόμη και στα υψηλότερα κλιμάκια του ΠΑΣΟΚ...). Τα μέτωπα, λοιπόν, της αντιπαράθεσης αλλάζουν και οι γραμμές επίθεσης και άμυνας ξαναχαράσσονται.

ΝΔ: «αδιάλλακτοι» και εκσυγχρονιστές

ΜΕ ΒΑΣΗ την εικόνα που συγκροτούν οι εφημερίδες, προκύπτει ότι στην μεν ΝΔ, οι «αδιάλλακτοι», οι «ακραϊφνείς οπαδοί της κάθαρσης», ομιλούν ήδη για το μεγάλο κουκούλωμα (βλ. «Ελεύθερος Τύπος» 25 Οκτωβρίου), στο οποίο συμμετέχουν όλοι, από τον Β. Κόκκινο μέχρι, φυσικά, τους κατηγορούμενους· με αυτή την αντίληψη, «καθαρός» βγαίνει ασφαλώς ο μεγαλοαπατεώνας, αφού το δικαστήριο κατηγορείται ότι δεν έλαβε «όσο έπρεπε» υπόψη του αυτά που προσκόμισε ο Κοσκωτάς ως πειστήρια των ισχυρισμών του περί χρηματισμού του Α. Παπανδρέου. Οι κύκλοι αυτοί της ΝΔ είναι σαφές —και από παλαιότερα— ότι είχαν επενδύσει την πολιτική στάση τους εν γένει απέναντι στο ΠΑΣΟΚ στο στοιχείο της καταδίκης του Α. Παπανδρέου (ή σωρευτικά, στην καταδίκη του και στο πρόβλημα της υγείας του). Η στάση αυτή που εξισώνει (και υποβιβάζει ταυτόχρονα) το πρόβλημα της κάθαρσης με τον στόχο της

πλήρους εξόντωσης του ΠΑΣΟΚ μέσω της καταδίκης του ηγέτη του, έχει ασφαλώς αντίκρουσμα σε ανώτερα στελέχη του κόμματος, και της κυβέρνησης της ΝΔ, και μπορεί να επικαλεσθεί ως επιχείρημα το ότι «με την κάθαρση συσπειρώσαμε τον κόσμο εκείνο που χρειαζόταν για να φθάσουμε στο κρίσιμο ποσοστό του 44-45% τον Ιούνιο του 1989. Σε πολιτικό επίπεδο, λειτουργικό ισοδύναμο αυτής της αντίληψης για την κάθαρση είναι η τακτική που χρεώνει όλα σχεδόν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ως κυβέρνηση η ΝΔ

Η «στιγμή της Δικαιοσύνης» στην κρατικιστική και διχαστική Ελλάδα δεν μπορούσε παρά να σημαίνει την δικαστική διαμεσολάβηση της πολιτικής, την παραγωγή πολιτικής από το Ειδικό Δικαστήριο.

στο «παρελθόν του ΠΑΣΟΚ», δηλαδή σε αυτό που στην προεκλογική εκστρατεία του κ. Μητσοτάκη τον Μάρτιο - Μάιο 1989 συνοφίστηχε, ως κεντρικό μοτίβο, στο σύνθημα «σπάταλο και αμαρτωλό πράσινο Κράτος». Το πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει αυτή η στάση είναι ακριβώς η προσαρμογή της σε τυχόν νέα δεδομένα γύρω από την δίκη και την σχέση της με τον Α. Παπανδρέου.

Η ΕΠΙΜΟΝΗ των κύκλων που διακρίνονται από αυτή την στάση στην άποψη περί ποινικής ενοχής του Α. Παπανδρέου προκαλεί τον κίνδυνο μίας αυριανοποίησης της ΝΔ, κατ' αναλογία ίσως του αυριανισμού του ΠΑΣΟΚ στην περίοδο από το '89 και μετά: θα είναι μία τακτική που θα εξασφαλίζει την συσπείρωση μερίδας οπαδών, χωρίς καμιά δυνατότητα τελέσφορης παρέμβασης σε πολιτικά ζητήματα. Με χειρότερους όρους μάλιστα: αν η «Αυριανή» συσπείρωσε θετικά, τυχόν αυριανοποίηση μερίδας οπαδών της ΝΔ θα συσπειρώνει μόνον αρνητικά, δηλαδή ως προς τον εχθρό —έξω— από το κόμμα. Και αυτό, μάλιστα, όταν δεν είναι λίγοι οι νεοδημοκράτες που συμμερίζονται εξίσου τα ίδια στερεότυπα κυνισμού με τους αντιπάλους τους, θεωρώντας δηλαδή περίπου σαν φυσιολογικά όλα εκείνα για τα οποία θα κατηγορείται ο ηγέτης των «πράσινων».

ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΠΟΔΑ αυτής της άποψης βρίσκονται όσοι στην ΝΔ έχουν ταχθεί ά-

μεσα ή έμμεσα υπέρ της «πολιτικής λύσης» ή της μη παραπομπής του Α. Παπανδρέου. Χωρίς να προκαλούν το περί καθάρσεως κοινό αίσθημα των οπαδών και ψηφοφόρων της παράταξης, τα στελέχη αυτά έχουν φροντίσει όλα αυτά τα «θερμά χρόνια» να ομιλούν για θέματα τα οποία άπτονται της κάθαρσης με τρόπο που να αφήνει περιθώρια επικοινωνίας με το ΠΑΣΟΚ. Γενικότερα, πάντως, η τακτική που ακολούθησαν μέχρι σήμερα έτεινε στο να γίνονται περισσότερες αναφορές σε θέματα γενικής πολιτικής, ενδευμένα με επισημάνσεις ως προς τον κρίσιμο ή εθνικό χαρακτήρα τους, ο οποίος απαιτεί «συναίνεση», «ήρεμο κλίμα», «σοβαρότητα» και «σύνεση». Πρόκειται για μία αντίληψη που ταυτίζει το συμφέρον της παράταξης με όρους ευρύτερους από μία «διχαστική αντιπαράθεση» και ευθέως αναφερόμενους στην μακροχρόνια διάσταση των επιταγών και των αναγκών ευρυθμίας αυτού του ίδιου του πολιτικού συστήματος και του «κοινωνικού καθεστώτος». Εύκολα θα αναγνώριζε κανείς στους κύκλους αυτούς, την κεντροδεξιά εκδοχή πολιτικού προγράμματος και τρόπου διακυβέρνησης, με εκσυγχρονιστικά - εκλογικευτικά κριτήρια, χωρίς να εκφράζεται υποχρεωτικά σε συμμαχικά κυβερνητικά σχήματα, αλλά και χωρίς να αποκλείει μια «κεντρικότερη» επικοινωνία ή συνεννόηση με δυνάμεις της σημερινής αξιωματικής αντιπολίτευσης.

ΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ του κεντροδεξιού «χώρου» στην ΝΔ έχουν οπωσδήποτε περισσότερη ικανότητα αναδιατάξεων τακτικής από ότι οι «αδιάλλακτοι» του κυβερνώντος κόμματος και μπορεί να αισθάνονται πολύ πιο άνετα μετά την αλλαγή σκηνικού στο Ειδικό Δικαστήριο· και αισθάνονται έτσι, όχι επειδή δεν συνοπολόγισαν στην πολιτική τους, και αυτές επίσης, την παράμετρο «καταδίκη Ανδρέα», αλλά διότι λειτουργούν πιο ελεύθερα όταν βλέπουν την πολιτική να επανέρχεται στους θεσμούς της και στα δικά της μέσα. Εξάλλου, για τις δυνάμεις αυτές οι κάθε είδους διχαστικές καταστάσεις ευνοούν τους αρχηγικούς πόλους των κομμάτων —δηλ. τον κ. Μητσοτάκη, στο όνομα του οποίου κάθε άλλο παρά ομνύουν, αν σκεφτούμε ότι ένας εκ των ηγετών του εκσυγχρονιστικού κεντροδεξιού χώρου είναι ο κ. Έβερετ. Το πρόβλημα, ωστόσο, με την πολιτική των «κεντροδεξιών» είναι η δυσκολία τους να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις, αν απέναντί τους προβάλλει ένα «ρεβανσιστικό» ΠΑΣΟΚ, μεσούσης μάλιστα της διεθνούς κρίσης —που πλήττει σε σημαντικό βαθμό στρώματα από το εκλογικό ακροατήριο των «πράσινων»— και σε κλίμα στο

οποίο μία εκλογική αναμέτρηση προαναγγέλλεται συνεχώς ως πιθανή ή ακόμη επικείμενη.

ΠΑΣΟΚ: η ανέφικτη «ρεβάνς»

Η ΤΑΚΤΙΚΗ της «ρεβάνς» για την σημερινή αξιωματική αντιπολίτευση, μπορεί να διαφαίνεται ως σαφής επιλογή της ακραίας ή της αυριανικής πτέρυγας του ΠΑΣΟΚ, όμως έχει περισσότερα προβλήματα να αντιμετωπίσει από όσα υποτίθεται πως λύνει. Ήδη, βέβαια, τέτοιες «φωνές», τις ημέρες που ακολουθήσαν την αλλαγή του κλίματος στο Ειδικό Δικαστήριο, προβάλλουν με αξίωση ηγεμόνευσης σε ολόκληρο τον κομματικό χώρο του ΠΑΣΟΚ. Και οι φωνές αυτές δεν ξεκινούν από ούτε περιορίζονται στον χώρο του αυριανισμού: δεν είναι μόνον η πρόσφατη ομιλία του κ. Πεπονή στην Βουλή που έδειξε ότι το «χτύπημα» του Κ. Μητσοτάκη ως «πουλημένου» δεν είναι προνόμιο του Ταύρου· αντίθετα είναι ένα ευρύτερο φάσμα δυνάμεων που αναρριπίζουν ολοένα και πιο έντονα το «αντιδεξιό σύνδρομο» με αναπόληση των «παλιών καλών ημερών». Σε αυτό βοηθούν οι κοινωνικές συνέπειες που προκαλεί η πολιτική της κυβέρνησης στον εσωτερικό τομέα αλλά και η αντίληψη για την «μεγάλη Δίκη» ως σκευωρία κατά του ΠΑΣΟΚ, όπου ενδεχόμενη θετική για τον Α. Παπανδρέου εξέλιξη της θα σημάνει την ώρα της αντεπίθεσης.

Η ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΗ γραμμή στο ΠΑΣΟΚ μεταξύ του γνήσιου αυριανισμού και των λοιπών πτερύγων περνά μέσα από την διάκριση ανάμεσα στην «ρεβάνς» και στην «αντεπίθεση». Και οι δύο μπορούν να γίνουν στο έδαφος της αλλαγής κλίματος στο Ειδικό Δικαστήριο· και οι δύο μπορεί να στρέφονται κατά της πολιτικής της σημερινής κυβέρνησης. Όμως η αντεπίθεση δεν περνά υποχρεωτικά μέσα από την επικέντρωση της πολιτικής αντιπαράθεσης στην «σκευωρία» και στο πρόσωπο του Α. Παπανδρέου.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, η ρεβάνς αρχίζει και τελειώνει στην σκευωρία και στο «θύμα» της, τον τ. πρωθυπουργό —είναι, κατά κάποιον τρόπο η αναπαραγωγή του μοτίβου για την μάχη του «ήλιου και του σκότους», αλλά με σύμβολα και θέματα που ενδιαφέρουν ένα τμήμα του κόσμου του ΠΑΣΟΚ. Επιπρόσθετα, το μειονέκτημα μιας ρεβανσιστικής τακτικής έγκειται και στο ότι επενδύει με υψηλό βαθμό κινδύνου: ο Α. Παπανδρέου αντί να λειτουργεί ως δυναμικός πόλος παραγωγής συγκρούσεων και διαιρέσεων (παραγωγής πολιτι-

κής, δηλαδή), έχει φθάσει λόγω κυρίως της κατάστασης της υγείας του, σε σημείο αναστολής της πολιτικής, μεταχρονολόγησης της τακτικής της και υπαγωγής της, τελικά, στις πολιτικά αποδιάρθρωτικές καταστάσεις που τον ορίζουν σήμερα ως ηγέτη. Η τακτική της ρεβάνς, εξάλλου, δεν μπορεί να υπερβεί τον εαυτόν της: χρειάζεται πάντα μύθους προσωποπαγείς και θέματα - φετιχ για τον «λαό»· όταν και τα δύο αυτά δεν μπορούν να λειτουργήσουν, όπως συμβαίνει ακριβώς σήμερα, τότε η αυριανική λογική μπορεί να γίνει ένα από τα πολλά στοιχεία —και όχι το στοιχείο— στην πολιτική του ΠΑΣΟΚ ή, χειρότερα, ένα «ρομάντζο».

Μετά από μία τριετή περίοδο κρίσιμων εντάσεων στους θεσμούς του πολιτικού συστήματος, η αναζήτηση άλλων ρυθμίσεων για την καθεστωτική ισορροπία ίσως περνά μέσα από μία διαχειριστική συναίνεση στο «κέντρο» του πολιτικού άξονα.

ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΠΟΔΑ, οι «κεντροαριστεροί» έχουν το πλεονέκτημα να προσφέρονται για ένα ευπρόσωπο σενάριο που παίζεται στο «κέντρο» του πολιτικού φάσματος, με ανοιχτές τις πόρτες τους προς τα αριστερά και τα δεξιά, αφού, προηγουμένως, το τέλος της δίκης θα τους έχει αποδεσμεύσει από αυτό το συνεχές αίτημα του λόγου δίνοντας για τις σχέσεις ΠΑΣΟΚ - Κοσκωτά, δηλαδή για την ηθική του χώρου τους. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να εξακολουθήσουν να εγκαλούνται ως πολιτικοί συμμετοχοί στο «σκάνδαλο Κοσκωτά»· όμως θα έχουν πολύ περισσότερους λόγους οι «εξσυγχρονιστές» του συντηρητικού χώρου να επικοινωνούν δημοσίως μαζί τους. Και ως σημειωθεί εδώ ότι τα επώνυμα υψηλά στελέχη της «κεντροαριστεράς» του ΠΑΣΟΚ όχι μόνον δεν είχαν την τύχη του Δ. Τσοβόλα ή του μακαρίτη Κουτσόγιωργα, αλλά ούτε καν αναμίχθηκε το όνομά τους, με οποιονδήποτε τρόπο, στην συναλλαγή ΠΑΣΟΚ - Κοσκωτά. Ένα πρόσθετο πλεονέκτημα για τον χώρο αυτό είναι ότι δεν διαμεσολαβείται υποχρεωτικά στην τακτική του από την παραμυθία περί του Α. Παπανδρέου και από τα θέματα που φιλο-

τεχνεί το λαϊκιστικό πάνθεον της «μεγάλης σκευωρίας». Ωστόσο, παρά την διαφοροποίησή τους αυτή σε σχέση με τον αυριανισμό, παρά το ότι θέτουν ζήτημα στο ΠΑΣΟΚ σχετικά με την ανάγκη συνέχειάς του πέραν του ιδρυτή του, οι σχεδιασμοί της τάσης αυτής δεν παύουν να εξαρτώνται καθοριστικά από τον αστάθμητο παράγοντα των εξελίξεων γύρω από το πρόσωπο του Α. Παπανδρέου, των σχεδίων του τελευταίου και, κυρίως, της καθίδρυσης ή όχι ενός ανθεκτικού *modus vivendi* για την «μεταπολίτευση του ΠΑΣΟΚ».

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ, ωστόσο, για τις πολιτικές εξελίξεις μετά την αλλαγή του σκηνικού στο Ειδικό Δικαστήριο, δεν αφορούν μόνον στην τακτική και την πολιτική, τα μειονεκτήματα και την υπεροχή της μίας ή της άλλης μερίδας στο ΠΑΣΟΚ και την ΝΔ. Το σημαντικότερο ερώτημα αφορά το αν, κάτω από ποιους όρους, και σε ποια έκταση, κατά το ίδιο το πολιτικό καθεστώς, μετά από μία τριετή περίοδο σωρευτικών και επικίνδυνων εντάσεων στις λειτουργίες και τα στοιχεία του, θα μετατοπισθεί ως προς τον άξονά του προς ένα σημείο εγγύτερο του «κέντρου» μέσα από συγκαταθέσεις σε ηγετικό επίπεδο· ενός «κέντρου» που δεν είναι συνώνυμο του δημοκρατισμού, αλλά της διαχειριστικής μεσότητας. Μπορεί να ειπωθεί ότι η προοπτική αυτή της μεσότητας ανεστάλη, όταν ο κομματικός ανταγωνισμός εισήλθε στην φάση της δικαστικής του διαμεσολάβησης, επ' ωφελεία των δυνάμεων εκείνων που κάνουν καλύτερα την δουλειά της 17N.

Υ.Γ. ΤΟ ΑΡΘΡΟ αυτό γράφτηκε πριν τις εξελίξεις στον κυβερνητικό χώρο, μετά την αποπομπή του κ. Έβερτ από τον κ. Μητσοτάκη και την δημόσια διένεξη του τ. υπουργού με τον ισχυρότατο υπουργό Εξωτερικών Α. Σαμαρά. Οι εξελίξεις αυτές δεν κάνουν άλλο από το να προσθέτουν και άλλα στοιχεία στο ήδη ρευστότατο και εν πολλοίς απορρυθμισμένο πολιτικό σύστημα της χώρας: οι πλείστες όσες δυσκολίες «αποκόλλησης» και ευρυθμίας του ΠΑΣΟΚ, βρίσκουν το παράλληλό τους σε μια μείζων, σωρευτική και γι' αυτό διαλυτική κυβερνητική κρίση, με τον πρωθυπουργό της χώρας να αδυνατεί να αποδείξει πλέον την διευθυντική ικανότητα που απαιτεί το αξίωμά του, αλλά και την ικανότητά του να δίνει διέξοδο στα οριακά προβλήματα της χώρας. Ήρθε άραγε η ώρα των εναλλαγών στις ηγεσίες, ως απaráβατου πλέον όρου για κυβερνητικές εναλλαγές; □

4 ΗΜΕΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΚΗ

του Τ. Μπάρλα

Ο Τύπος έπαιξε κατά γενική ομολογία τον κύριο ρόλο στην αποκάλυψη του σκανδάλου Κοσκωτά πριν από τρία χρόνια. Κατά την διάρκεια της οκτάμηνης δίκης που συνεχίζεται στο Ειδικό Δικαστήριο, οι εφημερίδες προέβαλλαν τα σχετιζόμενα με την διαδικασία, σε συνάρτηση βέβαια με την πολιτική στάση που κρατούν απέναντι στην δίκη, ή ακόμη και με τα συμφέροντά τους.

Την περασμένη εβδομάδα κατέθεσαν ως μάρτυρες κατηγορίας στο Ειδικό Δικαστήριο ο εκδότης του ANTI Χρήστος Παπουτσάκης και ο συνεργάτης του περιοδικού Βασίλης Ζήσης. Οι εφημερίδες έδωσαν αρκετή δημοσιότητα κυρίως στην κατάθεση του εκδότη του ANTI, κρίνοντας βέβαια από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Η 1η ημέρα

Το Σάββατο, 19 Οκτωβρίου, την επαύριο της πρώτης ημέρας της κατάθεσης του εκδότη του ANTI, και ενώ την ίδια μέρα έχει γίνει η συζήτηση στην Βουλή και η αποκάλυψη των επιστολών Μητσοτάκη προς Μπους, οι εφημερίδες του συγκροτήματος Κουρή επιφυλάσσουν μία «γενναιόδωρη» αντιμετώπιση στον Χρήστο Παπουτσάκη.

Η «Αυριανή» επάνω αριστερά στην πρώτη σελίδα, φωτογραφία και υπέρτιτλο «Ξέχασε ο πρόεδρος τις ευαισθησίες του». Ο κύριος τίτλος ήταν «Ο Κόκκινος παραδόθηκε στον πράκτορα Παπουτσάκη. Τον άφησε να λέει ό,τι θέλει και να ρίχνει λάσπη κατά των πάντων».

Αλλά με την «Αυριανή» και τα λοιπά φύλλα του Κουρή δεν θα ασχοληθούμε άλλο. Θα προτιμήσουμε να παρουσιάσουμε τα ρεπορτάζ των υπόλοιπων εφημερίδων.

Τα «ΝΕΑ», στο φύλλο της ίδιας μέρας, Σαββάτου 19/10, τονίζουν ιδιαίτερα στο δισέλιδο που έχουν αφιερώσει στα τεκταινόμενα στο Ειδικό Δικαστήριο, την κλήτευση δύο νέων μαρτύρων (Βεζυρόπουλο, Αρφάνη), κάτι που κατά την μονίμως φιλύποπτη περί την δίκη εφημερίδα «ενισχύει την εντύπωση των τελευταίων ημερών για την κωλυσιεργία στην πρόοδο της δίκης». Ίσως, αυτή η «ευαισθησία» για την πρόοδο της δίκης να μην είναι πα-

ρά «ο φόβος (που) φυλάει τα έρρημα», εν όψει της κατ' αντιπαράσταση εξέτασης του Χρ. Παπουτσάκη με τους δύο αυτούς μάρτυρες...

Ως προς την κατάθεση, η εφημερίδα εκτιμά ότι αυτή «αναλώθηκε σε αναφορά πληροφοριών (που δημοσιεύθηκαν στο ANTI), οι περισσότερες από τις οποίες αφορούσαν θέματα εντελώς ξένα προς το κατηγορητήριο». Επίσης αναφέρει ότι ο εκδότης του ANTI «μίλησε για επαφές του με τον κ. Λιβάνη, ο οποίος όπως είπε, κατηγορούσε τον Αγ. Κουτσόγιωργα». Ασφαλώς για τα ΝΕΑ είναι «εκτός κατηγορητηρίου» τα όσα κατέθεσε ο εκδότης του ANTI για τις σχέσεις Κοσκωτά - στελεχών του ΠΑΣΟΚ, τα οποία και απέτελεσαν τα σημαντικότερα σημεία τριβής ήδη από την πρώτη μέρα...

Την πρόθεση του μάρτυρα Γ. Λούβαρη να μην καταθέσει στο δικαστήριο, προβάλλει η «Ελευθεροτυπία» στο ρεπορτάζ από την δίκη. Αναφερόμενη στην κατάθεση του εκδότη του ANTI, σημειώνει ότι «δεν δίστασε να κάνει λόγο περί χρηματισμού του πρώην πρωθυπουργού αλλά και των Γ. Πέτσου, Αγ. Κουτσόγιωργα και Γ. Παπανδρέου». (η υπογράμμιση δική μας, σ.σ.). Η οπτική όμως γωνία κάτω από την οποία βλέπει η εφημερίδα την

συγκεκριμένη κατάθεση, διαφαίνεται από την λεζάντα της φωτογραφίας που συνοδεύει το κείμενο: «Θύελλα αντιδράσεων σήκωσε η κατάθεση του Χρ. Παπουτσάκη τόσο από τους κατηγορούμενους, όσο και από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου». Με έναν μάρτυρα «αδίστακτο», λοιπόν και με τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου περίπου σύμμαχο, ή τουλάχιστον από κοινού και εξίσου «αντιδρώντα θυελλωδώς» με τους κατηγορούμενους, το αναγνωστικό κοινό της Ελευθεροτυπίας αποκτά μία «ανεξάρτητη», «ανεπηρέαστη» εικόνα για την κατάθεση του εκδότη του ANTI...

Η 2η ημέρα

Οι εφημερίδες της Τρίτης 22 Οκτωβρίου αναφέρονται εκτενώς στην δεύτερη μέρα της κατάθεσης του Χρήστου Παπουτσάκη στο Ειδικό Δικαστήριο, η οποία αναλώθηκε σε ερωτήσεις από τους δικαστές και τους κατηγορούς προς τον μάρτυρα. Τα «ΝΕΑ» έχουν τίτλο στο ρεπορτάζ από την δίκη στις σελίδες 10-11, «Του ζήτησαν να καταθέσει με στοιχεία» προοιδιαζοντας τον αναγνώστη για το τι θα διαβάσει πιο κάτω. Η εφημερίδα κρίνει ότι έγινε «έλεγχος αξιοπιστίας Παπουτσάκη από το Δικαστήριο» εκτιμά ότι «με καντές παρατηρήσεις» συνόδευσαν τις ερωτήσεις τους οι δικαστές, και τονίζει ότι «την αμφισβήτηση της αξιοπιστίας» ακολούθησε «σωρεία τηλεγραφημάτων με τα οποία διαφεύδονται σημεία της κατάθεσής του».

Τα «ΝΕΑ» τονίζουν με έμφαση ότι «σε εξαιρετικά δύσκολη θέση», βρέθηκε ο μάρτυρας, «όταν οι δικαστές του ζήτησαν να απαντήσει με στοιχεία σε ερωτήσεις για πραγματικά περιστατικά», ότι «επανέλαβε τους ισχυρισμούς του για χρηματισμό του πρώην πρωθυπουργού και των άλλων συνεργατών του» καθώς και ότι «επανέλαβε αρκετές φορές το δημοσιογραφικό απόρρητο, αρνούμενος να αποκαλύψει τις πηγές του». Η εικόνα που αποκομίζει το αναγνωστικό κοινό είναι σαφής: ο μάρτυρας βάλλεται πανταχόθεν, μέσα και έξω από το δικαστήριο, από όλους, και σε όλα· ούτε το δημοσιογραφικό απόρρητο είναι αποδεκτό, αφού αυτό εμφανίζεται ως περίπου «ύπουλη με-

θόδευση» συγκάλυψης των πηγών.

Η «Ελευθεροτυπία» της ίδιας μέρας, στην αναφορά της στην σελ. 15 για την δίκη, κινείται στην ίδια λογική έχοντας σαν τίτλο «Τετραπλή διάψευση», και υπέρτιτλο «προσωπικές εκτιμήσεις επικαλέστηκε ο Χρ. Παπουτσάκης». Σε πλαίσιο, με μαύρα γράμματα και ράστερ δημοσιεύει επιστολή προς το δικαστήριο με τίτλο «Και ο Σαλαβράκος τον διαψεύδει», ενώ για την λεζάντα της φωτογραφίας που συνοδεύει το κείμενο διαλέγει το «βασιλικότερο του Κοσκωτά χαρακτήρισε ο Δημ. Τσοβόλας τον Χρ. Παπουτσάκη». Όλη η αναφορά εκείνου του φύλλου της «Ελευθεροτυπίας» στην δίκη, είναι στην ουσία η παράθεση των διαψεύσεων που έφτασαν στο δικαστήριο για την κατάθεση του εκδότη του «ΑΝΤΙ», ενώ στο κάτω μέρος της σελίδας υπάρχει κείμενο σε μαύρο πλαίσιο, στο οποίο αναφέρεται η εκτίμηση της εφημερίδας, ότι «από τις αρχές Οκτωβρίου του '89 γνώριζε ο Χρ. Παπουτσάκης για την αγορά διαμερίσματος με τα 650 χιλ. μάρκα» και το οποίο έχει σαν τίτλο «μυστήριο οι "πηγές" των πληροφοριών». Η εκτίμηση, βέβαια, για τον χρόνο γνώσεως αυτού του στοιχείου, εκπορεύεται από σχετικό απόσπασμα της αγόρευσης του συνήγορου του κ. Τσοβόλα, Γ. Μωραΐτη. Τα περί «μυστηρίου των "πηγών"» του μάρτυρα, αποτελούν έναν κομψότερο τρόπο για να πει κανείς αυτό που το συγκρότημα του Ταύρου αποκαλεί «πρακτοριλίκι».

Το «Έθνος» έχει σαν τίτλο του ρεπορτάζ της τέταρτης σελίδας από τα διαδραματιζόμενα στο Ειδικό Δικαστήριο ότι «Διαψεύστηκε απ' όλους χτές ο Παπουτσάκης». Στο κείμενο αναφέρεται σαν «χαρακτηριστικό» της κατάθεσης του μάρτυρα, ότι «διαψεύστηκε από όλους όσους ανέφερε σαν πηγές των πληροφοριών», και εκτιμά ότι «σημεία της κατάθεσης αμφισβήτησαν ο κατηγορος της Ν.Δ. Ν. Κατσαρός και ο αναπληρωτής κατηγορος της Ν.Δ. Ι. Γιανέλλης».

Η εφημερίδα δείχνει επακριβώς το ήθος της, από την λεζάντα της φωτογραφίας όπου διαλέγει να αναφερθεί στο ότι «ο κ. Τσοβόλας κατέθεσε έγγραφο από το οποίο προκύπτει ότι τον Νοέμβριο του '89 η Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού, συμφώνησε να προμηθεύσει το περιοδικό "ΑΝΤΙ" σε 28 οργανώσεις του εξωτερικού».

Τέλος από τις εφημερίδες της Τρίτης 22 Οκτωβρίου ο «Ελεύθερος Τύπος», ενώ έχει σαν τίτλο του ρεπορτάζ από την δίκη, «Ο Ανδρέας κάλυπτε το σκάνδαλο Κοσκωτά», διακρίνει από τα λεγόμενα του Βεζυρόπουλου στο δικαστήριο, στην

κατ' αντιπαράσταση εξέτασή του με τον Χρ. Παπουτσάκη, το ότι «Δεν πήρε τα χρήματα ο Πέτσος». (Ο καθείς με τις δουλειές του...).

Η 3η ημέρα

Από τις εφημερίδες της Τετάρτης 23 Οκτωβρίου που αναφέρονται στην τρίτη μέρα της κατάθεσης του εκδότη του ΑΝΤΙ τα «ΝΕΑ» έχουν ουδέτερο τίτλο στο κομμάτι που αναφέρεται σ' αυτήν, δηλώνοντας ότι «Ολοκληρώθηκε η κατάθεση Παπουτσάκη». Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου που ακολουθεί επιλέγουν «αποχώρησε χθες από την δίκη, αλλά ωστόσο το Ειδικό Δικαστήριο έχει επιφυλαχθεί να συντάξει έκθεση, προκειμένου να ασκηθεί σε βάρος του δίωξη για ψευδορκία».

Τα «ΝΕΑ» εκτιμούν στο ίδιο κείμενο ότι ο «Χρ. Παπουτσάκης προκάλεσε ένταση στην δίκη» όταν εξεταζόμενος από τον κ. Πέτσο, «υπέπεσε σε αντιφάσεις επικαλούμενος διαρκώς τα δημοσιεύματά του για αγορές οπλικών συστημάτων από την μεταπολίτευση ακόμα» καθώς και ότι «παραμένει ανοιχτή η σε βάρος του απόφαση Εφετείου για συκοφαντική δυσφήμιση, επειδή έχει προσφύγει στον Άρειο Πάγο». Η εφημερίδα μάλιστα προιδεάζοντας τους αναγνώστες της για την κατάθεση του συνεργάτη του ΑΝΤΙ και τελευταίου μάρτυρα κατηγορίας Βασιλη Ζήση εκτιμά «ότι αναμένεται να κινηθεί στο ίδιο μήκος κύματος με τον Χρ. Παπουτσάκη».

ΓΝΩΜΗ

Χειρότερος από τον Κοσκωτά ο ψευτοΠαπουτσάκης

● Ηξεραν τι έκαναν οι χουντικοί, όταν επί Χούντας του επέτρεψαν να εκδώσει ... δημοκρατικό περιοδικό!.. Ήταν σίγουροι από τότε για το ποιόν και την κατάληξή του

ΑΥΓΙΑΝΗ Τρίτη 22 Οκτωβρίου

Η «έκπληξη» για τον αναγνώστη των εφημερίδων της μέρας αυτής, έρχεται από την «Ελευθεροτυπία», που διαλέγει να τιτλοφορήσει την αναφορά της στην επιστολή Σαλαβράκου προς το Ειδικό Δικαστήριο με το «Μάρτυς τις Παπουτσάκης», βάζοντας μάλιστα στον υπότιτλο «Χοντρή διάψευση της "επιπόλαιας αναφοράς του" για τον κ. Τεγόπουλο». Η «έκπληξη» γίνεται μεγαλύτερη για τον αναγνώστη ώσπου, φτάνοντας στο τέλος του

πλαισίου της αναφοράς της επιστολής του πρώην νομικού συμβούλου της Τράπεζας Κρήτης προς τον κ. Κόκκινο, διαβάσει το αυριανικής έμπνευσης ανυπόγραφο σχόλιο της εφημερίδας που διερωτάται: «Είναι περίεργο τι θα απαντήσει ο κ. Παπουτσάκης, ο οποίος στην κατάθεσή του δήλωνε συνεχώς "ότι δεν έχει στοιχεία" και γελοιοποιήθηκε ανά το πανελλήνιον...».

Και ενώ αυτά γράφει η «Ελευθεροτυπία», το «Έθνος» ρίχνοντας τους υψηλούς τόνους της προηγούμενης μέρας, ως προς την κατάθεση Παπουτσάκη, κάνει μόνο μία μικρή αναφορά στο αίτημα του κ. Τσοβόλα να κρατηθεί ο μάρτυρας για ψευδορκία.

Η 4η ημέρα

Τα φύλλα της Πέμπτης 24 Οκτωβρίου, έχουν σαν κύρια αναφορά για την δίκη του σκανδάλου Κοσκωτά στο Ειδικό Δικαστήριο το αίτημα των κατηγορών να επανεμφανισθεί στο δικαστήριο ο Κοσκωτάς μετά την παρουσίαση από τον κ. Κωνσταντόπουλο της αναφοράς του επιτρόπου της Τράπεζας Κρήτης κ. Καμάρα, ενώ σε δεύτερο επίπεδο ασχολούνται με την κατάθεση του Βασιλη Ζήση.

Τα «ΝΕΑ» αναφερόμενα στην κατάθεση Ζήση, τονίζουν στον τίτλο του ρεπορτάζ ότι «προσπάθησε να πείσει με μπαράζ... εντυπώσεων» και στηρίζουν το κείμενο που ακολουθεί στην αμφισβήτηση των λεγομένων του μάρτυρα από τον αρεοπαγίτη κ. Πρόδρομο Ασημιάδη, χωρίς καμία αναφορά στα κατατεθέντα.

Το «Έθνος» κινείται στο ίδιο μήκος κύματος με τα «ΝΕΑ», αναφέροντας τον Βασιλη Ζήση ως «μάρτυρα συμπερασμάτων» και «έσχατο μάρτυρα». Το ρεπορτάζ είναι καταγραφή των επιστολών διάψευσης προς το Ειδικό Δικαστήριο από τα πρόσωπα που ανέφερε ο μάρτυρας ως πηγές πληροφοριών του.

Στο κείμενο της «Ελευθεροτυπίας» που έχει σαν τίτλο «Οι εντυπώσεις Ζήση δημιουργούν αντιδράσεις», αναφέρεται συνοπτικά στην κατάθεση του μάρτυρα για τις σχέσεις Λούβαρη και Ανδρέα Παπανδρέου, καθώς και στην αναφορά των ονομάτων που του έδωσαν τις σχετικές πληροφορίες για τα όσα έγραψε στο ΑΝΤΙ, ενώ αναφέρεται αναλυτικότερα στην διάψευση Λυκουρέζου για το ότι «δεν υπήρχε καμία σχέση Κοσκωτά -Τσάτσου», καθώς και στην διάψευση του πρώην νομικού συμβούλου του Κοσκωτά Θ. Βαρλάμη ως προς τον ισχυρισμό του μάρτυρα ότι αυτός ήταν η πηγή του εκδότη του «ΑΝΤΙ».

Διαψεύσεις και ρεπορτάζ εναρμονισμένα... □

ΜΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗ ΧΩΡΙΣ ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ

του Ρεπόρτερ

Πριν τρία χρόνια, οι πολίτες αυτής της χώρας ζούσαν, για άλλη μία φορά, κάτι αρκετά οικείο τους: η πολιτική και ο δημόσιος βίος βιώνονταν ως ένα συνεχές και σωρευτικό «σοκ». Αυτή την φορά, το σοκ δεν εκπορευόταν από κάποια εκτροπή από την πολιτική ομαλότητα, αλλά από τον ριζικό κλονισμό κρίσιμων αρχών και κανόνων που ορίζουν τυπικά το δημόσιο ήθος. Το σκάνδαλο Κοσκωτά, όπως κατ' οικονομίαν (καθόλου τυχαία...) ονομάστηκε, είχε αρχίσει να εκδιπλώνεται σε όλη του την έκταση, την στιγμή ακριβώς που ο γιός του πρωθυπουργού της χώρας και τ. υπουργός Γ. Παπανδρέου δημοσιοποιούσε ένα τραπεζικό έγγραφο —διοχετευμένο από τον Κοσκωτά— στο οποίο παρουσιαζόταν ως χρηματιζόμενος μαζί με άλλα ιδιωτικά και δημόσια πρόσωπα.

ΣΗΜΕΡΑ, τρία χρόνια μετά, ύστερα από τόσες και τόσες ανακατατάξεις —που σχεδόν όλες γεννήθηκαν από την σύγκρουση γύρω από τις έννοιες του δημόσιου ήθους, της εντιμότητας και της αρετής— και μετά από επτά μήνες εκτύλιξης της «μητέρας των δικών», τι γίνεται με την κάθαρση; Σε ποιο βαθμό η έννοια αυτή έχει διατηρήσει την σημασία της, την δύναμή της και το βεληνεκές αναφοράς της; Εξακολουθεί να διαθέτει εκείνη την ισχυρή περιεκτικότητα, εξακολουθεί να διατηρεί την αξία της ως όρος στον οποίο διαμεσολαβούνταν και μέσω του οποίου εξοικονομούνταν όλα σχεδόν τα δικυβεύματα του δημόσιου βίου;

Κάθαρση πολλών διαστάσεων...

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ εύκολη η απάντηση στο ερώτημα σχετικά με την θέση, την αξία και την τύχη της κάθαρσης· δεν είναι εύκολη η τοποθέτηση της κάθαρσης σε όλες τις διαστάσεις. Γιατί η κάθαρση είχε πολλές διαστάσεις. Ήταν η δικαστική διάσταση αυτή που εδέσποσε των υπολοίπων. Επάνω σε αυτή την διάσταση χαράχθηκε η διαχωριστική γραμμή στον κομματικό ανταγωνισμό, αυτή η διάσταση αποτέλεσε τον «σκληρό σκελετό» στον οποίον οικοδομήθηκε η στρατηγική των κομμάτων απέναντι στον αντίπαλο, όσο και απέναντι στους συνεχώς ψηφίζοντες πολίτες. Φράσεις όπως «οι κλέφτες θα πάνε φυλακή», ή, αντίθετα, «θα 'χουμε νέο διχασμό» ή-

ταν καλοδουλεμένες μορφές πολιτικής προπαγάνδας, βασισμένης σε υπολογισμούς κόστους - ωφέλειας από τα ηγετικά επιτελεία των αντιπάλων. Η δικαστική εκδοχή της κάθαρσης λειτούργησε —πέρα από όποιες προθέσεις, που λίγη σημασία έχουν, επί του προκειμένου— ως αποτελεσματικός μηχανισμός χειραγώγησης και απονεύρωσης, «αφομοίωσης» της θεσμικής και της πολιτικής διάστασης της κάθαρσης.

Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ «τιμωρία» παρείχε ένα αποτελεσματικό μέσον για να «ταιριάξει» η κάθαρση στο προσωποπαγές της πολιτικής που εξακολουθεί να κυριαρχεί στο ελληνικό κοινό: το φυσικό «πρόσωπο» του ηγέτη και των στελεχών του ήταν εκείνο προς το οποίο έγειρε η κάθαρση. Και ήταν αναμενόμενο, για όσους ήξεραν ότι στην Ελλάδα το ατομικό και το συλλογικό, το ιδιωτικό και το δημόσιο, ο φυσικός φορέας και ο θεσμικός του ρόλος παραμένουν αξεδιάλυτα μεταξύ τους. Η προπαγάνδα της ΝΔ, κυρίως, επέτυχε ακριβώς να προβάλει την ατομική ηθική του μέσου Έλληνα, ως κύριο μέτρο και κανόνα σε μία υπόθεση που υπερέβαινε κατά πολύ την λογική των φυσικών αυτουργιών της: το έγκλημα έγινε η κύρια αναλυτική κατηγορία για την σκέψη του κοινού, και μάλιστα συνοδευόμενη από παραλληλισμούς με παραβατικές συμπεριφορές που αφορούσαν την ηθική της ιδιωτικής ζωής των αυτουργών του «σκανδαλού Κοσκωτά» (βλ. π.χ., τα σενάρια με τις «ροζ ιστορίες»).

Η ΣΥΝΔΕΣΗ της κάθαρσης με τα πρό-

σωπα εκείνων που διέπραξαν το έγκλημα της κλοπής εξοικονόμησε και άλλες ανάγκες, πέραν την αναζήτησης μίας αποτελεσματικής φόρμουλας στον ανταγωνισμό των δύο μεγάλων κομμάτων για την εξουσία. Κατά τρόπο σχεδόν φυσιολογικό, οι διαχωριστικές γραμμές αποκλειστικά και μόνον περί την κλοπή και τους ενόχους της, με τον προσωποπαγή διχασμό που συνεπάγονταν, αναπαρήγαγαν την μανιχαϊστική μορφή που προσλαμβάνει ο διχομματισμός του καθεστώτος, αναπαράγοντας και τον ίδιο· ο μόνος που δεν το κατάλαβε, ή το αντελήφθη αργά, εκείνος ο οποίος πίστεψε ότι η δικαστική εκδοχή της κάθαρσης θα είχε αποτέλεσμα την επ' ωφέλεια του απορρύθμιση του εγκαλούμενου, του ΠΑΣΟΚ, ήταν η Αριστερά. Αυτή η διχομματική παγίωση ήταν μία ανακούφιση στην κρίση που διαπερνούσε τις δύο μεγάλες πολιτικές οικογένειες εκείνη την εποχή.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, με την ίδια κίνηση, η γενικότερη κρίση αξιών στην οποία είχε εκτεθεί το δεδομένο πολιτικό σύστημα και καθεστώς, εύρισκε μία ανθεκτική ασφαλιστική δικλείδα, αφού η απάλειψη του πολιτικού και θεσμικού μέρους της κάθαρσης θα εξοικονομούσε από την αμφισβήτηση και την αναθεώρηση μία σειρά από συστατικούς θεσμούς λειτουργίας αυτού του ίδιου του πολιτικού συστήματος. Ωστόσο, η πίεσή του αποφεύχθηκε με το θεσμικό και πολιτικό έλλειμμα της κάθαρσης. Εκφράσθηκε αλλιώς: ακριβώς με την υπέρ-

μετρη κομματική πόλωση μεταξύ των δύο μεγαλύτερων και οργανικότερων ως προς το καθεστώς πολιτικών χώρων, αλλά και με τον ιδιότυπο αποκλεισμό ενός μεγάλου τμήματος της οργανωμένης δύναμης του ΠΑΣΟΚ από την πολιτική διαδικασία (ας θυμηθεί κανείς τι σήμαινε για τους ακτιβιστές του ΠΑΣΟΚ, την εποχή εκείνη, το να δηλώνουν δημοσίως την «πίστη» τους στον Α. Παπανδρέου). Η σημερινή εικόνα μιας συνολικής απορρύθμισης των μηχανισμών πολιτικού ελέγχου και ενσωμάτωσης των κοινωνικών στρώματων, δεν είναι ξένη και προς την πόλωση αυτή που προκλήθηκε από την ηγεμόνευση της προσωποπαγούς δικαστικής εκκαθάρισης του «σκανδάλου Κοσκωτά», στο σκέλος που αφορούσε τις σχέσεις του προς την τότε κυβέρνηση.

«Εξουσία ίσον συναλλαγή»

ΟΜΩΣ, αυτή η εικόνα της απορρύθμισης έχει σχέση και με την έκπτωση θεσμών και αξιών. ΠΑΣΟΚ και ΝΔ κινήθηκαν στα πλαίσια της «σύγχυσης» των πολιτικών και ποινικών ευθυνών της ατομικής και της πολιτικής ευθύνης όχι από «λάθος» (όπως λέει η «Ελευθεροτυπία» της Κυριακής 27 Οκτωβρίου, σε ανυπόγραφο άρθρο της), αλλά κατόπιν επιλογής: το πολιτικά εκμεταλλεύσιμο λαϊκόν άσμα «όλοι τα πιάνουνε χοντρά» δημιουργήθηκε από αφορμή και μόνον την υπόθεση Κοσκωτά: στην ουσία, εκπορεύεται από μία μακρόχρονη παράδοση παγιωμένων αντιλήψεων των πολιτών περί της συνωνυμίας της εξουσίας με την συναλλαγή, αντιλήψεων που συνδέονται με έντονη δυσπιστία για τους πολιτικούς, τα κόμματα και την εκάστοτε κυβέρνηση.

ΗΤΑΝ εφικτό λοιπόν και προσοδοφόρο για την ΝΔ, αλλά και για την Αριστερά να δουλέψουν στο μοτίβο της πελατειακής σχέσης συμφέροντος μεταξύ Κοσκωτά και Α. Παπανδρέου, αφού οι πολίτες τελούν σε σχέσεις πελατειακής συναλλαγής, της μίας ή της άλλης μορφής, με την πολιτική και τους πολιτικούς, και αφού ο ίδιος ο τότε πρωθυπουργός είχε δείξει «κατανόηση» για τα «δωράκια» που κρατικοί λειτουργοί, την εποχή της δικής του πολιτείας, έπαιρναν ως αντάλλαγμα των υπηρεσιών που πρόσφεραν σε «πελάτες» τους.

Έτσι, στην περίπτωση του «σκανδάλου Κοσκωτά», ο μονοσήμαντα δικαστικός χειρισμός του αποτελούσε αυτόχρονα πολιτική επιλογή, και για τους παραπάνω λόγους. Ταυτόχρονα ο δικαστικός χειρισμός στην ουσία στηριζόμενος και ταυτόχρονα επιβεβαιώνοντας σήμερα την πελατειακή αντίληψη περί (ανήθικης) εξουσίας

«Ελευθεροτυπία»: Ουδεμία αντίφασις;

Η Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία της 27ης/10 θυμήθηκε να απαντήσει τώρα στην παρατήρηση του Ειδικού Δικαστηρίου ότι «αν ο εκδότης της "Ε" είχε καταθέσει στις ανακριτικές και εξεταστικές αρχές όσα κατέθεσε στο Ειδικό Δικαστήριο ίσως η δίκη να μην είχε γίνει». Για να πείσει μάλιστα παντελώς ότι ο κ. Τεγόπουλος δεν παρουσίαζε καμιά αντίφαση μεταξύ των τότε αναγραφόμενων και των σήμερα κατατιθεμένων, προσέφυγε και στην συνεπικουρία του συνηγόρου του Γ. Πέτσου, καθηγητή κ. Κατσαντώνη: «ουδεμία αντίφασή σας διαπίστωσα...». Μάλιστα, στο

δισέλιδο εκείνο άρθρο αναφέρονται και τα εξής: «Το κατηγορητήριο, βάσει του οποίου παραπέμφθηκαν ο Ανδρέας και οι άλλοι στο Ειδικό Δικαστήριο και το οποίο συνέταξε η Βουλή, στηρίχθηκε στα όσα έγραφαν τότε ο "Ελεύθερος Τύπος", το "ANTI" και άλλα έντυπα και όχι στα όσα αποκάλυπτε και κατάγγελε η "Ε"».

Να σχολιάσουμε; Να σχολιάσουμε δηλαδή, τι; Όλα εκείνα που αναπτύσσει σε δύο ολόκληρες σελίδες της η «Ελευθεροτυπία» και είναι στην ουσία μία καλοδιατυπωμένη «συγνώμη»;

που έχει το κοινό, αναπαράγει τους όρους του πελατειακού χειρισμού του δημόσιου χρήματος και της εξουσίας αφού αυτός ο χειρισμός δεν συνοδεύεται από πολιτικές και θεσμικές παρεμβάσεις διάρρηξης του πελατειακού δικτύου.

ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ δυνατόν, λοιπόν, να ομιλεί κανείς για σύγχυση ποινικής και πολιτικής ευθύνης, που υποτίθεται ότι από «λάθος» διέπραξαν όλες οι ηγεσίες εκείνης της εποχής, την στιγμή που η υπόθεση αυτή είχε σχέση με παραβατικούς χειρισμούς δημόσιου χρήματος σε πλαίσια σχέσεων καθόλα πολιτικών (παράδειγμα: η εκμετάλλευση του εκδοτικού μηχανισμού του Κοσκωτά από το ΠΑΣΟΚ);

Το άθικτο του καθεστώτος

Η ΘΕΣΜΙΚΗ και πολιτική διάσταση της κάθαρσης παρελείφθη. Τα ελάχιστα νομοθετήματα με αντικείμενο την διαφάνεια στον δημόσιο τομέα που υιοθετήθηκαν από την κυβέρνηση Τζαννετάκη, σαλακώθηκαν από την μετέπειτα εξουσία της ΝΔ. Οι διοικητές των ΔΕΚΟ θα εξακολουθήσουν να αποτελούν ένα πανίσχυρο πλεονέκτημα πολλαπλής χρήσεως στην διάθεση τον εκάστοτε πρωθυπουργικού περιβάλλοντος. Οι πολίτες δεν έχουν καμιά δυσκολία να προεκτείνουν και στην κυβέρνηση του Κ. Μητσοτάκη όσα καταμαρτυρούνται στο «αμαρτωλό πράσινο κράτος», όταν βλέπουν την πορεία του άλλοτε εκλεκτού του Α. Παπανδρέου επιχειρηματία Σ. Κόκκαλη να συνεχίζεται μετ' επαινων επί σημερινής κυβερνήσεως, και να διαγράφει την γνωστή «κοσκωτι-

κή» τροχιά. Και, ασφαλώς, η καταδίκη του Αθανασόπουλου δεν εμποδίζει τους σημερινούς αρμόδιους να εξάγουν στην ΕΟΚ ως ελληνικά πορτοκάλια τα σακκιά με τις πατάτες που εισήγαγαν από την Αίγυπτο (βλ. σχετικό δημοσίευμα του περιοδικού «Επτάμισυ», Παρασκευή 25 Οκτωβρίου).

Ρυθμίσεις που δεν έγιναν

ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ μόνον οι αμετάλλαχτοι θεσμοί που διαιωνίζουν αυτές τις «στρεβλώσεις» στις σχέσεις των ιδιωτικών συμφερόντων με τους φορείς της δημόσιας εξουσίας: αυτοί λειτουργούν ως απλοί υποδοχείς, ως αγωγοί για λήψη αποφάσεων, η αφετηρία των οποίων βρίσκεται σε μια ελληνότροπη εκδοχή του πολιτικότατου κορπορατισμού (εκτός και αν οι συντεχνίες, όπως λέει ο Κ. Μητσοτάκης, συνεχίζοντας τον Α. Παπανδρέου..., βρίσκονται στους προνομιούχους των μισθωτών μόνον ή κυρίως). Είναι ένα πλήθος ρυθμίσεων στον πολιτικό και θεσμικό τομέα που θα έπρεπε να έχουν γίνει για να αποκατασταθεί το δημόσιο ήθος, η διαφάνεια, η χρηστή διοίκηση: αυτές οι ρυθμίσεις όμως θα ισοδυναμούσαν με ριζικές ανατροπές, τις οποίες δεν μπορούν να επωμισθούν οι πολιτικοί σχηματισμοί που κυβερνούν με την δύναμη ακριβώς που ο αδιαφανής ιστός της οικονομίας με την πολιτική παρέχει σε όσους έχουν την εξουσία της πολιτικής απόφασης. Ας μην λησμονείται δε, ότι ήταν επί κυβερνήσεως Ζολώτα που η συμφωνία και των τριών πολιτικών κομμάτων για την σύναψη

συμφωνίας Κόκκαλη - ΟΤΕ κατέδειξε την πράγματι οικουμενική συναντίληψή τους για τις προνομιακές σχέσεις κάποιων ισχυρών ιδιωτικών ομάδων με το δημόσιο χρήμα. Ήταν λίγους μόλις μήνες μετά την παραπομπή των στελεχών του ΠΑΣΟΚ για το «σκάνδαλο Κοσκωτά»...

ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ όμως με την μόνη ευδοκιμήσασα διαδικασία της κάθαρσης, την δικαστική; Ποια είναι η εικόνα σήμερα του Ειδικού Δικαστηρίου, μετά από επτάμισυ μήνες δίκης; Αυτά και άλλα συναφή ερωτήματα έχουν πολλές πτυχές, η εξέταση των οποίων θα ισοδυναμούσε με έναν εξίσου πολυεπίπεδο απολογισμό όλων αυτών των μηνών της «μητέρας των δικών». Εδώ μπορούν να γίνουν απλώς λίγες παρατηρήσεις, τελείως ενδεικτικές, σε αναφορά προς ορισμένα μείζονα ερωτήματα: μπορεί η δικαστική παραπομπή να συνεισφέρει στην κάθαρση; Μπορούν οι δικαστές, σε μία τέτοιας υφής υπόθεση, να τελεσφορήσουν στο έργο τους; Μπορεί ο νόμος περί ευθύνης των υπουργών να λύσει από μόνος του την αντίφαση που τον γέννησε, δηλαδή το να δικάζονται φορείς δημόσιας εξουσίας για αδικήματα κοινά, ως προς τον ορισμό τους, με τους ιδιώτες υπόδικους του κοινού ποινικού νόμου, αλλά με ξεχωριστή διαδικασία; Μπορεί να δικάζεται μία συγκεκριμένη σχέση πολιτικής και εξουσίας; Και αν ναι, μπορεί να υπάρξουν τα πειστήρια, τα σχεδόν φυσικά, απτά, ορατά πειστήρια που απαιτεί ο νόμος για τις αποδείξεις της ενοχής;

ΕΧΕΙ ΞΑΝΑΓΡΑΦΕΙ από τις στήλες αυτού του περιοδικού ότι ο κατακερματισμός του «σκανδάλου Κοσκωτά» σε επιμέρους δίκες δεν αποτελούσε την σωστότερη διαδικασία για την διαλεύκανσή του, αφού στην προκειμένη περίπτωση το όλον δεν μπορεί να διαχωριστεί από τα μέρη του και τανάπαλιν. Έχει επίσης γραφτεί ότι πολλά κρίσιμα πρόσωπα στο σκάνδαλο αυτό παραλείφθηκαν από την διαδικασία της εκκαθάρισής του, ακόμα και υπό την ιδιότητά τους ως προνομιακοί μάρτυρες. Όμως υπάρχουν σημαντικότερες πτυχές. Από την προδικασία κατεδείχθη ότι η «ανεξάρτητη Δικαιοσύνη» λίγα πράγματα μπορούσε να κάνει σε κρίσιμες φάσεις, για να αποδείξει ότι αξίζει αυτόν τον τίτλο της.

Πολιτική χειραγώγηση

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ χειραγώγηση της δικαστικής διαδικασίας δεν παρουσιάστηκε μόνο με την μορφή της υπονόμευσής της μέσω του αιτήματος για «πολιτική λύση» και μάλιστα από παράγοντες του Ειδικού Δικαστηρίου αγορεύοντες μέσα σε αυτό το ίδιο: πολιτική χειραγώγηση της χειρίστης

μορφής ήταν, π.χ., και η «δικονομική» ερμηνεία που έδωσε ο Κ. Μητσοτάκης για το υπόμνημα του Α. Παπανδρέου προς τον Ανακριτή (ήταν Πρωθυπουργός ο κ. Μητσοτάκης τότε..., και του άρεσε να κάνει και τον νομοθέτη γιατί, δηλαδή, προνόμιο ορισμένων μόνον είναι να τσαλακώνουν τα ελάχιστα που έμειναν όρθια;). Στην πολιτική παραπέμπει ο σχεδόν σταθερός συσχετισμός πλειοψηφίας - μειοψηφίας στις «διαδικαστικές» αποφάσεις που παίρνουν οι δικαστές. Ο ίδιος ο πρόεδρος του Δικαστηρίου συμπυκνώνει

Το λαϊκόν άσμα «όλοι τα πιάνουνε χοντρά» είναι προϊόν όχι της εποχής Κοσκωτά, αλλά μιας μακρόχρονης πελατειακής πρακτικής, όπου η εξουσία και η πολιτική βιώνονται ως «συναλλαγή»

στην ιδιότητά του αυτή πολιτικές επιλογές και πολιτικούς συσχετισμούς.

ΚΑΙ ΜΙΑ σειρά μάρτυρες, με πρώτον από όλους τον εκδότη του «Έθνους» πολιτική ασκούσαν όταν κατέθεταν ότι αυτά που έγραφαν οι εφημερίδες τους τους κρίσιμους μήνες του 1988 (καταφερόμενες εντονότερα από ό,τι οι τότε αντιπολιτευόμενες εφημερίδες εναντίον του Α. Παπανδρέου προσωπικά) ήσαν «υπερβολές», οι οποίες οφείλονταν στην «υψηλή θερμοκρασία των ημερών»! (Το μόνο που δεν εξήγησαν ήταν το γιατί υπήρχε και πώς δημιουργήθηκε αυτή η «υψηλή θερμοκρασία»...).

Ο Κοσκωτάς «ξέρει»...

ΟΜΩΣ, αν με τέτοιες συμπεριφορές το κύρος της δίκης δεν προστατεύθηκε και η διαδικασία της δεν βοηθήθηκε, υπήρχαν και άλλες συμπεριφορές που εξευτέλισαν τελείως την δίκη. Και αυτό ισχύει για την χειρονομία του «Ελ. Τύπου», π.χ., να στείλει μια χούτα «πάμπερς» στο Δικαστήριο για να διαπιστωθεί πόσα πεντοχίλιαρα χωρούσαν μέσα. Αυτό ισχύει για την συγκεκριμένη συμπεριφορά που επιδείχθηκε από μάρτυρες που το 1989 είχαν ξεσηκώσει το πανελλήνιο με τις «μαρτυρίες» τους (όπως οι σωματοφύλακες, οι οδηγοί και όλος αυτός ο κόσμος των υπηρετών του μεγαλοαπατεώνα), ενώ τώρα υπέπιπταν σε σωρεία αυτοαναίρεσεων ή διαφεύδονταν μεταξύ τους, με αποτέλε-

σμα να ενισχύεται η άποψη του «στημένου» μάρτυρα· ως σημειωθεί μάλιστα ότι πρόκειται για μία ομάδα μαρτύρων που, για πολλούς από το κοινό, δεν είναι υποχρεωτικά συνώνυμη της εντιμότητας και της ακεραιότητας. Η διασύνδεση δε ορισμένων από αυτούς τους μάρτυρες με το κόμμα της ΝΔ αποτέλεσε έναν πρόσθετο παράγοντα αμφισβήτησης των κινήτρων αλλά και της υπόστασης των όσων ισχυρίζονταν.

ΕΚΕΙΝΟΣ, βέβαια, που έδωσε την χαριστική βολή στην δικαστική κάθαρση ήταν ο Κοσκωτάς. Συγκεντρώνοντας αντιφατικά στο πρόσωπό του την ιδιότητα του απατεώνα και μαζί του σημαντικότερου γνώστη της υπόθεσης, τίναξε κυριολεκτικά στον αέρα όχι μόνον τα όσα είχε ισχυριστεί κατά καιρούς —πιστώνοντας έτσι την πεποίθηση ότι αποτελεί «σκοτεινό πρόσωπο» και περίπτωση καθ' εξίν φεύτη— αλλά και σημαντικά σημεία της ουσίας της παραπομπής. Η τακτική του Κοσκωτά να επιμένει χωρίς να προσκομίζει αποδείξεις στην κατηγορία του χρηματισμού του Α. Παπανδρέου και στην ανασχευή αυτής της κατηγορίας για τον κ. Πέτσο (εδώ, είναι σε αγαστή σύμπνοια με τον Π. Βαχάλη, πράγμα καθόλου περίεργο αν συνεκτιμηθεί και η στάση άλλων παραγόντων της δίκης στο ζήτημα αυτό), στην ουσία κατακερματίζει το ήδη κερματισμένο αντικείμενο της δικαστικής εκκαθάρισης του σκανδάλου. Αυτό σημαίνει, βέβαια, ότι ο Κοσκωτάς μπορεί να «παίζει» πολλαπλά: εξοικονομείται προς ορισμένους ενώ επικεντρώνεται σε άλλους και αυτό του επιτρέπει να λειτουργήσει ίσως αύριο ως άνθρωπος που «ήξερε πολλά αλλά δεν μίλησε» —τόσο γι' αυτούς που κατηγορεί όσο και γι' άλλους που «απαλλάσσει». Η στάση του αυτή προϋποθέτει, αλλά και συνεπάγεται, μία εκβιαστική λογική κατά πάντων και για τα πάντα, με αποτέλεσμα να είναι ίσως για πολύ καιρό ακόμη κεντρικό πρόσωπο για την Ελλάδα...

Η ΤΑΚΤΙΚΗ αυτή του μεγαλοαπατεώνα καταγράφεται ως ένα από τα αδιέξοδα (εξ αρχής πιθανολογούμενο) της δικαστικής κάθαρσης, και ως αναπόφευκτο τμήμα που υποχρεώνεται να πληρώσει ένα κατηγορητήριο στηριζόμενο, κατ' ανάγκη σε «πειστήρια» αναξιόπιστων προσώπων· ταυτόχρονα όμως, η τακτική του Κοσκωτά εγγράφεται και ως υπονόμευση αυτού του ίδιου, όσο και εκείνων που θα θελήσουν αύριο να κάνουν «ρελάνς» αξιοποιώντας αυτά που υποτίθεται ότι έχει αλλά δεν «τα βγάζει» σήμερα: γιατί αύριο ένα χαρτί που θα «βγάλει» από το «αρχείο» του ο Κοσκωτάς να γίνει πιστευτό

ως γνήσιο; Αλλά και αν γίνει πιστευτό, ποιος θα διανοηθεί τόσο ανέξοδα να το αξιοποιήσει, χωρίς να κατηγορηθεί με τον ίδιο τρόπο που ο Α. Παπανδρέου κατηγορείται για, έστω και μόνον, πολιτική συναλλαγή με τον απατεώνα και για υπονόμευση θεσμών;

Το «παρεμπίπτον» στοιχείο

ΗΔΗ, ΑΥΤΟ που εμφανίζεται στον Τύπο ως επικρατέστερη εκδοχή στην έκβαση της δίκης με τα μέχρι σήμερα δεδομένα είναι η αθώωση του Α. Παπανδρέου με την μία ή την άλλη μορφή της. Διότι το πιο ισχυρό χαρτί από την πλευρά του Κοσκωτά, το ιδιόγραφο (όπως ο ίδιος ισχυρίζεται) σημείωμα του Α. Παπανδρέου, με το οποίο δίνονταν «οδηγίες» στον Κοσκωτά για τον τρόπο που θα κατέθετε χρήματα επ' ωφελεία του τ. πρωθυπουργού, υπονομεύθηκε από τον ίδιο τον «δόκτορα» όταν δεν προσκόμιζε κανένα τραπεζικό πειστήριο ακόμα και για το αν πράγματι έγινε αυτή η κίνηση χρημάτων. Και ας μην προβάλλεται το επιχείρημα ότι αυτό ήταν ένα ζήτημα «εκτός κατηγορητηρίου» ή «παρεμπίπτον». Και, κυρίως, ας μην επιχειρείται να θεμελιωθεί σε αυτή την άποψη περί «παρεμπίπτοντος» ένας ολόκληρος συλλογισμός που συνοψίζεται στο ότι αυτό το ζήτημα ήταν αφορμή για να γίνει «εθνικό κουκούλωμα» των ευθυνών του Α. Παπανδρέου.

ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟ και στον τελευταίο πολίτη αυτής της χώρας ότι το «ιδιόγραφο σημείωμα Παπανδρέου» αποτελούσε μέχρι τώρα το ισχυρότερο πειστήριο για τον «χρηματισμό» του από τον μεγαλοαπατεώνα. Αυτοί δε που ισχυρίζονται τώρα ότι είναι εκτός κατηγορητηρίου και παρεμπίπτον (με πρώτον από όλους τον «Ελεύθερο Τύπο») κίνησαν γη και ουρανό για να αποδείξουν μία σειρά στοιχείων σχετικών με τον λογαριασμό και την εταιρεία για την οποία υποτίθεται ότι ο Κο-

σκωτάς κατέθεσε («προς χρήση» του τ. πρωθυπουργού) 8,5 εκ. δολάρια. Όπως δόθηκε και μάχη για την γραφολογική εξέταση του σημειώματος το οποίο, σημειωτέον, κατατέθηκε στην διαδικασία ενώπιον του ακροατηρίου και —μολονότι πολύ ισχυρό ως «ατού»— παρέμενε αναξιοποίητο από τον Κοσκωτά δυόμισυ ολόκληρα χρόνια προδικασίας...

ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΩΣ δεν έχει τίποτα το «περίεργο» (δεν σημαίνει δηλαδή «κουκούλωμα») στην συμπεριφορά όλων των παραγόντων της δίκης απέναντι στον μεγαλοαπατεώνα την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου, συμπεριφορά που συνοψίστηκε στην περιφρονητική φράση του Προέδρου Β. Κόκκινου «να πάει εκεί απ' όπου ήρθε» ο Κοσκωτάς. Όταν ο μεταλοαπατεώνας εννοεί ότι μπορεί να βρίζει το Ειδικό Δικαστήριο με το γνωστό ύφος του, προσκομίζοντας βεβαιώσεις αμφιβόλου ηθικής ποιότητας ανθρώπων και φορέων για να αντικρούσει απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της Μ. Βρετανίας, τότε είναι δικαιολογημένη ακόμη και η κλωτσηδόν αποπομπή του από την αίθουσα του Δικαστηρίου. Οι αντίθετα φρονούντες, όσοι δηλαδή υπονοούν ότι την Τετάρτη και την Πέμπτη 23 και 24 Οκτωβρίου στήθηκε στο Ειδικό Δικαστήριο το σκηνικό του «κουκούλωματος», αν δεν το κάνουν για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας, επιδεικνύουν τον ίδιο σεβασμό με εκείνον του Κοσκωτά απέναντι στο θεσμό του Ειδικού Δικαστηρίου, όσο και αν διαβεβαιώνουν ότι το σέβονται. Εξάλλου, ας μην λησμονούν ότι είναι πολλά που ο Κοσκωτάς υποσχέθηκε να προσκομίσει στις βαλίτσες και την «ογκώδη τσάντα» του για να «τηγανίσει» τους κατηγορούμενους, και τώρα διαμαρτύρεται ο ίδιος επειδή δεν του δίνονται διάφορα «πειστήρια» που ζητά να του δίνουν: ένας απατεώνας δεν είναι τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο από όσα υποδηλώνει ο όρος...

Καχυποψία και αμφιβολίες

ΜΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗ, όμως, σαν αυτή που είδαμε τις τελευταίες προ της εθνικής εορτής ημέρες στο Ειδικό Δικαστήριο δεν σημαίνει ασφαλώς ότι «όλα» στο εξής θα επανέλθουν στην «φυσιολογική τάξη» τους, ότι αποκαταστάθηκαν οι θεσμοί, το ήθος και η διαφάνεια, με μία αθώωση του Α. Παπανδρέου. Δυστυχώς για τους θεσμούς και για τα δικαζόμενα πρόσωπα αυτής της «μεγάλης Δίκης», οι αμφιβολίες, τα ερωτηματικά αλλά και τα χτυπήματα κάτω από την ζώνη μάλλον δεν μπορούν να αποκλεισθούν. Αυτή η δίκη θα αφήσει πολλές ουρές πίσω της.

ΤΟ ΚΥΡΟΣ, π.χ., του Ειδικού Δικαστηρίου δεν αποκαθίσταται με μία απόφαση που, επειδή θα στηρίζεται σε όσα διαμείφθηκαν στην αίθυσά της ή και επειδή θα συναντά ενδεχομένως την επιδοκιμασία ορισμένων από τους κατηγορούμενους, θα έχει αποτέλεσμα να μην αποκαλείται πλέον το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο Υπουργοδικείο —φέρνοντας πόλωση μέσα από μνήμες διχασμού των ημερών του '22.

ΑΥΤΗ ΤΗΝ αίσθηση μετέφερε ακριβώς ο κ. Κόκκινος όταν με αρνητικό τρόπο ρωτούσε μάρτυρα: «εσείς πιστεύετε ότι όσοι κατέθεσαν εδώ διευκόλυναν την διαλεύκανση της υπόθεσης;»· αυτή η αίσθηση υπάρχει στο κοινό από την εικόνα του ψεύδους που χαρκτηρίριζε τις καταθέσεις του ίδιου του Κοσκωτά, και όχι μόνον στην αίθουσα του Δικαστηρίου· η ίδια εικόνα της καχυποψίας και αμφιβολίας αναδύεται και από παλαιότερα, τότε που το «θάρθει ή δεν θάρθει ο Κοσκωτάς» συνδεόταν άμεσα ή έμμεσα με την αίσθηση κάποιας πολιτικής συναλλαγής.

ΕΞ ΑΛΛΟΥ αυτή η δίκη είναι «μεγάλη» επειδή δικάζονται φορείς εξουσίας με κατηγορίες ηθικής τάξεως· και αυτό σημαίνει ότι το κοινό δεν την παρακολουθεί

«Έθνος» εξαιρετικά

Τέλος, ο Δ. Τσοβόλας κατέθεσε έγγραφο από το οποίο προκύπτει ότι τον Νοέμβριο του 1989, η Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού συμφώνησε να προμηθεύει το περιοδικό «Αντί» σε 28 οργανώσεις του εξωτερικού, μαζί με τεύχη προηγούμενων ετών, συνολικού ύψους 524.000 δρχ.

Αυτά σημείωνε το «Έθνος» την Τρίτη 22/10, παίρνοντας την αφορμή από το «ντοκουμέντο» το οποίο παρουσίασε ο Δ. Τσοβόλας και στο οποίο εμφανιζόταν το ANTI να ενισχύεται με 524.000 δρχ. τον μήνα Νοέμβριο του 1989 από την Γ. Γ. Απόδημου Ελληνισμού.

Την επομένη, το «ΕΘΝΟΣ» παρέλειψε να γνωστοποιήσει στους αναγνώστες του ότι με επιστολή του προς το Ειδικό Δικαστήριο ο επί Οικουμενικής γ. γ. Απόδημου Ελληνισμού κ. Δ. Φίλης, σημείωνε ότι εκτός από το ANTI άλλα έξι (6) περιοδικά είχαν λάβει επιχορηγήσεις για συνδρομές σε ομογενειακές οργανώσεις του εξωτερικού «καθώς και για την εξοικονόμηση δαπανών από την ΓΓΑΕ».

Αλήθεια τι να σήμαινε αυτό το «εξοικονόμηση δαπανών»; Μήπως το πολύ απλό ότι το ένα από τα 7 περιοδικά, ο «Νόστος» (το οποίο είχε τον Νοέμβριο του '89 το ποσό των 2,5 εκατομμυρίων) είχε πάρει το αμέσως προηγούμενο διάστημα (Μάρτιος '88 έως Μάιος '89) 46 εκατ. δραχμές; Και μήπως το «Έθνος» ή ο κ. Τσοβόλας μπορούν να μάθουν ποιος είναι ο πολιτευτής του ΠΑΣΟΚ που πήρε αυτό το ποσό μετά την υπογραφή των κ.κ. Ειρήνης Λαμπράκη, Θ. Στάθη, Φ. Πετσάλνικου και Αντιγόνης Καραλή - Δημητριάδη;

μόνον στις οθόνες, δεν υπάρχει δηλαδή το κοινό από την μία πλευρά και το Δικαστήριο από την άλλη: το κοινό συμμετέχει και σε μία άλλη επικοινωνία, εκείνην μέσω του Τύπου —και ο τελευταίος ερμήνευε εξ αρχής ευθέως πολιτικά ό,τι διαμεμβόταν περί την υπόθεση Κοσκωτά, ενισχύοντας τις αμφιβολίες, τα ερωτηματικά και την καχυποψία. Γι' αυτούς και πολλούς άλλους λόγους, λοιπόν, όλοι γνωρίζουν πλέον ότι το κύρος ενός ύπατου θεσμού όπως το Ειδικό Δικαστήριο και η εμπιστοσύνη περί την «ανεξάρτητη Δικαιοσύνη» δεν μπορούν να αποκατασταθούν με κριτήρια τυπικά, ακόμη και αν αυτά ήταν δυνατόν να ικανοποιηθούν από την όλη δικαστική διαδικασία, με την τυπικότητα συμπεριφορά που επέδειξαν οι περισσότεροι από τους παράγοντες της.

Το άδηλο μέλλον

MENOYN, όμως, αχέραια, και τα ερωτηματικά, τα τεράστια ερωτηματικά και οι αμφισβητήσεις γύρω από θεσμούς πολιτικής εξουσίας, όπως είναι ο πρωθυπουργικός, η σχέση του κόμματος με την εξουσία, οι σχέσεις της τελευταίας με την έννοια του «συμφέροντος» και την πολυσχι-

δή ιδέα του δημόσιου ήθους. Μένουν τα ερωτηματικά, δηλαδή για τις πολιτικές ευθύνες. Αυτές δεν είναι «ήδη ιστορικές ευθύνες» όπως αρέσκεται να ισχυρίζεται ο Χρ. Τεγόπουλος στην «Ελευθεροτυπία» (27/10/91).

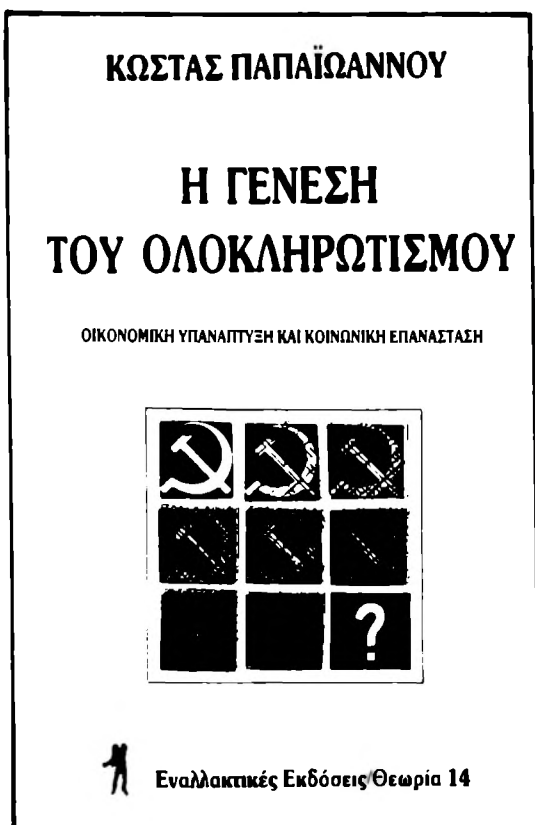
ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ όλο το πλέγμα των εξουσιαστικών θεσμών να αποδοθεί άσπιλο στην «κοινή γνώμη» για τον λόγο ότι οι ευθύνες των φορέων αυτού του πλέγματος στο «σκάνδαλο Κοσκωτά» δεν είναι μεγέθη που αφορούν σε κάποιο ανεπίστρεπτο παρελθόν· αντίθετα, εγγράφονται —όπως εξάλλου πολλά από τα μεγέθη εξουσίας— ως επικείμενα ή ενδεχόμενα του παρόντος: τίποτε δεν άλλαξε στους θεσμικούς, ιδεολογικούς και πολιτικούς όρους που «παροχέτευσαν» και πρόβαλαν στον δημόσιο χώρο τα σχέδια και τις φιλοδοξίες ενός αεριτζή «δόκτορα»: αυτός σύναψε ένα πελατειακό συμβόλαιο με διάμεσο το δημόσιο χρήμα και με πάτρωνες οι οποίοι θα αξιοποιούσαν αυτή την σχέση για να προσπορισθούν πολιτικό όφελος, εδραιώνοντας μία μονοπαγή και κλειστή δομή εξουσίας στον χρισιμότατο χώρο του επηρεασμού της κοινής γνώμης. Αυτό ακριβώς είναι το περίφημο «κλίμα» που δη-

μιούργησαν οι κυβερνήσεις εκείνης της εποχής και που «άνοιξε όλες τις πόρτες» στον «αυτοδημιούργητο» απατεώνα.

ΤΟ ΟΤΙ ΑΥΤΟ το «κλίμα» δεν μπορεί να δικασθεί, δεν σημαίνει ότι αυτομάτως ανήκει στο παρελθόν, ή ότι αποτελεί πρόνομο ενός μόνον πολιτικού χώρου, ή ακόμη ότι αφήνει αδιάφορο ή ακόμη επιδοκιμάζεται από ένα μόνο μέρος του εκλογικού σώματος. Και, βεβαίως, προκειμένου να αποσεισθούν οι πολιτικές ευθύνες, να ανατραπεί αυτό το «κλίμα», θα έπρεπε να είχαν παραιτηθεί οι τότε κυβερνώντες.

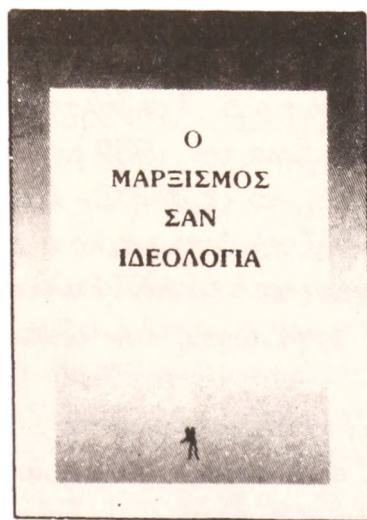
ΤΟ ΟΤΙ ΑΥΤΟ δεν έγινε αποτελεί ένα ακόμη, μεταξύ πολλών άλλων, δείγμα όχι μόνον του ότι το αίτημα της πολιτικής κάθαρσης θα εγγράφεται για πολύ ακόμη καιρό στο παρόν, αλλά και του ότι οι συγκεκριμένες δομές και φορείς εξουσίας στην Ελλάδα δεν μπορούν να αυτοκαθαρθούν, αφού αυτό θα ισοδυναμούσε με αυτοχειρία. Και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο το ενδεχόμενο να κατηγορηθεί η σημερινή κυβέρνηση, μέσω κασσετών, χειρογράφων σημειωμάτων κ.τ.λ., ή αλλιώς, σαν αυτουργός μιας άλλης συναλλαγής κάθε άλλο παρά εκ των προτέρων απίθανο να συμβεί είναι. □

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΥ αποτελεί ένα σημαντικό έργο για την φύση της Σοβιετικής Ένωσης και την εξέλιξη της ρώσικης επανάστασης. Την ώρα που ο σοβιετικός ολοκληρωτισμός πνέει τα λοίσθια, αυτό το πρωτοποριακό βιβλίο καταγράφει τις φιλοσοφικές, ιστορικές, οικονομικές και πολιτισμικές αιτίες της μετεξέλιξης.

Ο Κώστας Παπαϊωάννου (1925-1981) υπήρξε ένας μεγάλος φιλόσοφος και θεωρητικός που έζησε και δίδαξε στη Γαλλία. Οι Εναλλακτικές Εκδόσεις εγκαινίασαν την έκδοση των απάντων του στα ελληνικά αρχίζοντας από την διεισδυτική κριτική του στο μαρξισμό με τα βιβλία Ο μαρξισμός σαν ιδεολογία και το Κράτος και φιλοσοφία.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο «Κομμούνα», Θεμιστοκλέους 37, Αθήνα, τηλ. 3602644
Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο «Πράξη», Αρμενοπούλου 24, Θεσσ/νίκη, τηλ. 202349.

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 18ος
• Τεύχος 478
Παρασκευή 1 Νοεμβρίου 1991
Δρχ. 250

αντί

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
16ο Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλouκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Μια φορά κι έναν καιρό 24-30

Το πολιτικό σκηνικό αλλάζει. Στην ΝΔ μια φορά ήταν ένας μόνος του. Στο ΠΑΣΟΚ, πολλοί αντάμα και καθένας μόνος του μετά τον έναν και μοναδικό. Στον ΣΥΝ, όπου λαλούν πολλοί κοχόροι...

ΛΑΥΡΙΟ: Μετά την ανεργία τα συσσίτια 34-35

«Καλοφάγωτα»...

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: Παγετώνας 36-37

Το ΠΑΣΟΚ έφτασε την οικονομία στο χείλος του γκρεμού. Η ΝΔ την έριξε μέσα!

Βαρβαρότητες στο Πολυτεχνείο 32-33

Τα έκτροπα στο Πολυτεχνείο και οι καταστροφές που έγιναν ανοίγουν, πιθανόν, τον δρόμο στον περιορισμό της Δημοκρατίας.

Γράφουν ακόμη:

Ο Κ. Βασιλείου για την διάσχεση στην Μαδρίτη με θέμα το Μεσανατολικό (σελ. 22) και για τις μετεκλογικές εξελίξεις στην Τουρκία (σελ. 44), η Τ. Παπαδοπούλου για την Γιουγκοσλαβία (σελ. 46), ο Α. Μαυροειδής για το σταλινικό φαινόμενο (σελ. 48) και ο Δ. Ευαγγελίδης για τις υδατοκαλλιέργειες.

ΑΧΕΛΩΟΣ

Υπάρχει σκάνδαλο στην υπόθεση εκτροπής του Αχελώου; Αν ναι, αυτό δεν είναι η ανάθεση του έργου σε συγκεκριμένους αναδόχους αλλά η ελαφρά τη καρδία δρομολογημένη καταστροφή του περιβάλλοντος. Γράφει ο Α. Λουλούδης.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ 17
Στάθης
ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ 18
Έβερτ, «σπόροι» και
συνέχεια...
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 20
ΔΙΑΛΟΓΟΣ 49
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 51

Στις 21 Μαΐου 1991 σε μια τουαλέτα του Πανεπιστημίου του Σικάγο, βρέθηκε δολοφονημένος ο ρουμάνος καθηγητής Ioan Petru Gulianu Ο Βίκτηρ Ιβάνοβιτς, σε ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο, με μια σειρά από νέα στοιχεία και αναλύσεις εκτιμά ότι επρόκειτο περί πολιτικής δολοφονίας. Οι θλιβεροί κατεργάρηδες της ρουμανικής νομενκλατούρας ανασυντάσσονται, αλλάζουν προσωπείο και προχωρούν. Πρώτος τους αντίπαλος, το πνεύμα.

ΣΤΑΘΕΡΗ ΚΑΤΟΛΙΣΘΗΣΗ

ΟΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΕΣ διαπιστώσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλή στην Θεσσαλονίκη είχαν στην ουσία αποδέκτες τους πάντες: τους πολιτικούς, τα κόμματα, τις κοινωνικές ομάδες. Οι βαρυσήμεντες όμως επισημάνσεις του για απόγνωση, παράλυτο κράτος, διάρθρωση της πολιτικής ζωής, απειλή οικονομικής κατάρρευσης, αστάθειας, συβαριτισμού της κοινωνίας, εθνικών κινδύνων, πολιτικού κλίματος και νοσηρότητας του πολιτικού συστήματος δεν φαίνεται να συγκίνησαν ή να ταραχούνησαν ούτε το πολιτικό ούτε το κοινωνικό σώμα.

ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ χώρο νέο κύμα απεργιών θα σαρώσει την πρωτεύουσα και την χώρα εντός των προσεχών ημερών και στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Πυροδοτείται αυτή η κοινωνική αναταραχή από την κατάσταση της οικονομίας, τις αναμενόμενες ακόμη πιο χαλεπές μέρες του 1992, την μείωση του εισοδήματος, την αύξηση της ανεργίας. Ενώ οι διάφορες συντεχνίες καλά κρατούν και οι εύποροι πολίτες ούτε αυτά που οφείλουν «κατά το Σύνταγμα και τους νόμους» δεν προσφέρουν. Τέτοια αξιοζήλευτη κοινωνική αλληλεγγύη, με πρότυπο την κυβερνητική αδιαφορία για τα χειμαζόμενα λαϊκά στρώματα.

ΑΤΑΡΑΧΟΣ ο πολιτικός κόσμος αντί να εγκύψει στα προβλήματα του τόπου —τα εσωτερικά και τα εξωτερικά— επιδίδεται σε άγονες αντιπαραθέσεις, ανώφελα κονταροχτυπήματα, αδιέξοδες μικροπολιτικές. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. βρίσκεται σε «αναρρωτική άδεια» και το μόνο που καταφέρνει να μας πει από τις περασμένες εκλογές μέχρι σήμερα είναι ότι πρέπει να γίνουν νέες εκλογές, ενώ στην Χαριλάου Τρικούπη μαίνεται η μάχη της διαδοχής, με όση διακριτικότητα επιτρέπουν οι συνθήκες. Ο ΣΥΝ αγχομαχώντας προσπαθεί να συντάξει τις δυνάμεις του και ομφαλοσκοπεί περί του «ενιαίου πολιτικού οργανισμού» όταν οι καταστάσεις απαιτούν άλλους ρυθμούς. Το Κ.Κ.Ε. σκέφτεται το 14ο Συνέδριο. ΣΤΟ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟ στρατόπεδο επικρατεί σύγχυση, χαωτική κατάσταση. Επιστολές, Πολυτεχνείο, Έβερετ. Ο κ. Μητσοτάκης έχει απομακρύνει με τον έναν ή τον άλλο τρόπο από κρίσιμες κυβερνητικές θέσεις τα ικανότερα και σοβαρότερα στελέχη του. Αδυνατεί να συγκρατήσει την κατάρρευση. Αδυνατεί να θέσει κάποιες προτεραιότητες, να εφαρμόσει κάποια ενιαία πολιτική. Στερείται πνοής η πολιτική του. Παραπαίει. Κλυδωνίζεται. Χωρίς προοπτική βελτίωσης των πραγμάτων. Ογκούται η αίσθηση ότι δεν μπορεί ούτε να ηγηθεί, ούτε να κυβερνήσει. Περιχαράκωνεται όλο και περισσότερο στο «περιβάλλον» του και οδηγείται έτσι στην απομόνωση.

ΑΝΑΠΑΡΑΓΟΝΤΑΙ έτσι τα φαινόμενα εξουσίας και διακυβέρνησης του παπανδρείσμου που τόσο ακριβά πλήρωσε ο τόπος. Απώλεια του μέτρου, προεδρικός κύκλος, μονωμένα κυκλώματα, κατολίσθηση πραγματική στην αλαζονεία, στον αρχηγισμό και στον αυταρχισμό, απώλεια επαφής με την πραγματικότητα.

ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ πλέον περί συμπτωμάτων, αλλά περί παθολογικής κατάστασης η οποία συνεχώς επιδεινώνεται ενώ η αδιατάρακτη ψυχραιμία του κ. Μητσοτάκη αποτελεί πλέον πρόκληση μπροστά στην σημερινή πραγματικότητα. Η ΚΑΤΑΛΗΞΗ μιας τέτοιας κυβέρνησης δεν είναι γνωστή;

ΕΓΩ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΕΡΙΞΑ ΜΕΡΙΚΟΥΣ ΣΠΟΡΟΥΣ
ΕΛΠΙΖΟΝΤΑΣ ΝΑ ΒΡΟΥΝ ΓΟΝΙΜΟ ΕΔΑΦΟΣ...

ΕΣΥ ΜΟΡΕ ΓΙΑΤΙ ΦΥΤΡΟΝΕΙΣ
ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΣΕ ΣΠΕΡΝΟΥΝ;

FASIOLE

ΦΑΤ!

ZZZZZZ...

ΓΡΡΡΡ...

ΦΛΟΤ!

ΣΤΑΘΗΣ 30.8.91

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Έβερτ, «σπόροι» και συνέχεια...

ΚΑΤΑΡΡΕΕΙ, λοιπόν η κυβέρνηση; Βαδίζουμε προς εκλογές; και αν υποθεθεί ότι δεν είναι στις προθέσεις του πρωθυπουργού η προσφυγή στις κάλπες, πόσο μπορεί να βιώσει το σημερινό κυβερνητικό σχήμα;

ΣΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ αυτά έχει έτοιμες απαντήσεις το ΠΑ.ΣΟ.Κ. και, ειδικότερα, ο πρόεδρος του Α. Παπανδρέου: Το «θέμα Έβερτ» —λέει— είναι η αρχή του τέλους του Μητσοτάκη... Η κυβέρνηση το πολύ να αντέξει ως τις αρχές Μαρτίου... Και αν δεν καταρρεύσει, αφ' εαυτής, κάτω από το βάρος των αποτυχιών και ανομημάτων της, θα υποχρεωθεί να διενεργήσει εκλογές —όπως ζητεί το ΠΑ.ΣΟ.Κ., «δηλαδή ο λαός».

ΑΛΛΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ, στα ίδια ερωτήματα, έχει και η κυβερνητική παράταξη: η απομάκρυνση Έβερτ —υποστηρίζουν επιτελικά στελέχη της Νέας Δημοκρατίας— μπορεί να μην είναι ευάρεστη εξέλιξη. Αλλά δεν σηματοδοτεί ούτε «εσωτερικά ρήγματα», ούτε οποιαδήποτε αναστάθμιση πολιτικής. Ο πρωθυπουργός ελέγχει πλήρως και τους κομματικούς μηχανισμούς, και την κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος. Και, βεβαίως, το «προηγούμενο Στεφανόπουλου» είναι αρκετά διδακτικό για «ταλαντευομένους βουλευτές»... Άλλωστε, ο ίδιος ο Μ. Έβερτ, ομνύει πίστη στην «πατρίδα και το κόμμα». (Την περασμένη Τρίτη, μάλιστα, «χειροκρότησε δύο φορές τον πρωθυπουργό, αγορεύοντα στην Βουλή»). Όσο για το ενδεχόμενο εκλογών, «γιατί, προς τι, ν' αποφασίσει ο πρωθυπουργός την διενέργειά τους»;

Εκλογές και αντιπολίτευση

Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ παράταξη έχει και άλλα επιχειρήματα, προκειμένου να πείσει ότι «δεν τίθεται θέμα εκλογών». Τις εκλογές —λέει— κανείς δεν τις θέλει: ούτε ο Καραμανλής, ούτε η Ε.Ο.Κ., ούτε το ΠΑ.ΣΟ.Κ.! Και, φυσικά, δεν τις θέλει ο λαός, που ξέρει ότι δεν πρόκειται ν' αλλάξουν «ουσία» τα πράγματα, όποια και αν θα είναι η έκβασή τους. Και καθώς η αντιπολίτευση δεν έχει να παρουσιάσει καμιά πειστική εναλλακτική λύση (και, φυσικά, κανένα πρόγραμμα), έπεται ότι «δεν συντρέχει κανένας λόγος για εκλογές». Εκτός αν ο ίδιος ο πρωθυπουργός κρίνει πως, σε κάποια δεδομένη στιγμή, το «εθνικό συμφέρον» (διάβαζε το κομματικό συμφέρον...) επι-

βάλλει την διενέργεια εκλογών, «για την αναβάπτιση της Νέας Δημοκρατίας στην κολυμβήθρα της λαϊκής ετυμηγορίας»!...

Έβερτ: Τα «περαιτέρω βήματα»...

ΚΑΙ ΑΥΤΑ μπορεί να διατείνεται η κυβέρνηση. Ποια, όμως, μπορεί να είναι τα «περαιτέρω βήματα» του Μ. Έβερτ; Θα περιμένει στην γωνιά του δρόμου, για ν' ανατρέψει τον Κ. Μητσοτάκη; Αυτό δεν προκύπτει, μέχρι στιγμής, από πουθενά! Και δεν είναι τυχαίο, ασφαλώς, ότι, παραδίδοντας το υπουργείο Προεδρίας στον διάδοχό του Σ. Κούβελα, απέφυγε, επιμελώς, οποιαδήποτε διατύπωση που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αιχμή κατά του αρχηγού του κόμματος και πρωθυπουργού. Αρχέσθηκε έτσι να εξηγήσει ότι το «κεντρικό πρόβλημα» δεν είναι «ποσοτικό, αλλά ποιοτικό» και συνδέεται όχι μόνο με μεγέθη, διατάξεις και τεχνικές ρυθμίσεις, αλλά —κυρίως— «με αξίες και περιεχόμενο». Είναι, δηλαδή, «πρόβλημα αξιών, νοοτροπίας και στάσης», ακριβέστερα «πρόβλημα ουσίας στην λειτουργία των θεσμών και στάσης απέναντί τους».

ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ του είδους αυτού όμως, έστω και με αναγωγή στην... διαλεκτική, δεν ενόχλησαν κανέναν. Και ήταν φυσικό να μην ενοχλήσουν, αφού η «όχληση» δεν ήταν, επί του παρόντος, το ζητούμενο. Ο Μ. Έβερτ ξέρει να περιμένει. Και να αξιοποιεί, στο μεταξύ, την ιδιότητα του απλού βουλευτή, χωρίς να επωμίζεται το κόστος οποιων-

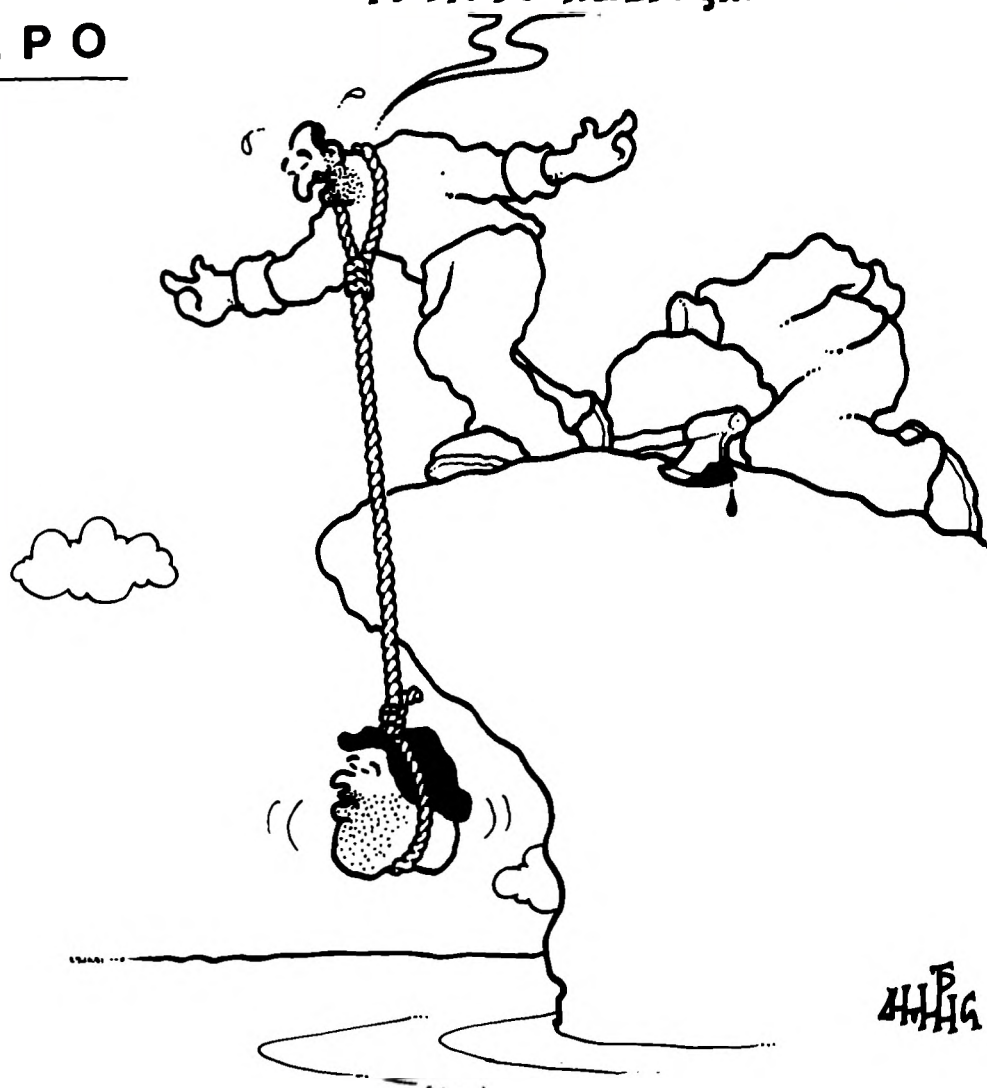
δήποτε πρωθυπουργικών ή κυβερνητικών χειρισμών. Ήδη πολλοί αναμένουν την επανενεργοποίησή του στον... δήμο Αθηναίων, πυκνές παρεμβάσεις του στην Βουλή, ενδεχόμενες διαφοροποιήσεις του σε επί μέρους κυβερνητικές αποφάσεις —πλην πάντοτε με προσοχή και μέτρο. Στόχος: να παραμείνει —όπως έχει ήδη γραφεί— η «χρυσή εφεδρεία» της παράταξης.

Ο Καραμανλής ελπίζει...

ΚΑΙ ΕΝΩ έτσι έχουν τα πράγματα, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, φεύγοντας, προχθές Τετάρτη, από την Θεσσαλονίκη, διατύπωσε μια ευχή: «Στην πόλη σας —είπε— έρριξα μερικούς σπόρους. Ελπίζω να βρουν (στην Αθήνα) γόνιμο έδαφος»...

ΠΟΙΟΙ όμως, ήταν οι «σπόροι» που έρριξε ο Κ. Καραμανλής στην συμπρωτεύουσα: ότι η οικονομία μας απειλείται από κατάρρευση... Ότι το κράτος είναι παράλυτο. Ότι η κρίση παίρνει διαστάσεις «κρίσεως εθνικής». Συνεπώς, προκειμένου να βγούμε από την κρίση, απαιτείται: συναίνεση, ομαλότητα πολιτική, αλληλεγγύη κοινωνική και εθνική και, προπαντός, συναίσθηση ότι «την κατάρρευση θα πληρώσουμε όλοι —φτωχοί και πλούσιοι, δεξιοί και αριστεροί»...

ΩΣΤΟΣΟ, ο «σπόρος» δεν φαίνεται να πέφτει σε γόνιμο έδαφος... Την ίδια μέρα που ο πρόεδρος της Δημοκρατίας έφευγε «ανανεωμένος» από την Θεσσαλονίκη, ο «εν Αθήναις» καλός Τύπος άπλωνε

—κραυγαλία— τα εξάστηλα ή οκτάστηλά του: «Πόλεμος χαρακωμάτων» - «Εμφύλιος συνταράζει την ΝΔ» - «Ντόρα ξεσπά κατά Έβερτ» - «Δεν γλιτώνει ο Μητσοτάκης», κ.λπ.

ΦΥΣΙΚΑ, ο Τύπος συντηρούσε (ή, έστω, ενίσχυε) ένα κακό κλίμα που άρχισε με τα διαβόητα «non papers», πέρασε από την σύγκρουση Έβερτ - Σαμαρά και κορυφώθηκε με την «παραίτηση» (ή αποπομπή) του πρώτου τη τάξει υπουργού. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, επέπρωτο να αναβληθεί και η «προ ημερησίας διατάξεως» συζήτηση στην Βουλή, για την ΕΟΚ, δύο ή τρεις ώρες μετά την σχετική κυβερνητική ανακοίνωση... Αιτία; Ο πρωθυπουργός δεν διαλέγεται με «δελφίνους» του ΠΑ.ΣΟ.Κ., αλλά μόνο με τον πάσχοντα αρχηγό του ΠΑ.ΣΟ.Κ.! Και αφού ο πρωθυπουργός όρισε τον δικό του αναπληρωτή (τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας Ε. Χριστοδούλου), ανακάλυψε, ξαφνικά, ότι ο υπουργός δεν θα βρίσκεται στην Αθήνα, την ημέρα και ώρα που είχε ορίσει η ίδια η... κυβέρνηση!

Η αναθεώρηση του Συντάγματος

ΑΛΛΑ Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ της Δημοκρατίας δεν έρριξε μόνο «σπόρους». Θύμιζε και εκείνη την άθλια πολιτική της τρικλοποδιάς που είχε υιοθετήσει, απέναντί του, η κυβέρνηση Παπανδρέου, τον Μάρτιο του 1985. Ο Κ. Καραμανλής δεν αναφέρθηκε καθόλου στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. Θύμιζε μόνον ότι το πολιτεύμα της χώρας —που πάνω του στηρίζονται όλοι οι θεσμοί της χώρας— δεν λειτουργεί ομαλά, «ιδίως μετά την τελευταία βεβιασμένη συνταγματική μεταρρύθμιση».

ΤΟ ΕΠΙΜΥΘΙΟ ήταν σαφές: Σεις όλοι —άνδρες επιφανείς του ΠΑ.ΣΟ.Κ.— που ζείτε σήμερα την «ενεργό» παρέμβασή μου για την επίλυση της κρίσης (ή, έστω, για

την εκτόνωση της σημερινής έντασης, αν υποτεθεί ότι αυτή είναι η πρόθεσή σας...), να ενθυμείστε ότι αποφιλώσατε τον θεσμό του προέδρου της Δημοκρατίας από κάθε ουσιαστική εξουσία... Αλλά και σείς, κύριε πρόεδρε της κυβερνήσεως, που είχατε χαρακτηρίσει, τότε, την ενέργεια Παπανδρέου, ως απροσχηματιστή «πρωθυπουργική δικτατορία», καλό είναι να μην ομιλείτε σήμερα για «μετέωρο βήμα του πελαργού», με την έννοια ότι δεν πέφτει λόγος στον πρόεδρο της Δημοκρατίας να παρεμβαίνει σε θέματα της αποκλειστικής αρμοδιότητας του πρωθυπουργού. Εκτός αν «η πρωθυπουργική δικτατορία» βολεύει και σας, σήμερα!

ΠΑΡ' ΟΛΑ αυτά, αρκετά στελέχη της Νέας Δημοκρατίας —ανάμεσά τους και ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. Μ. Παπακωνσταντίνου— θέτουν, αυτή την στιγμή, θέμα αναθεώρησης του (αναθεωρημένου ήδη, από το ΠΑ.ΣΟ.Κ.) Συντάγματος.

Η δίκη να ολοκληρωθεί

Ο ΙΔΙΟΣ υπουργός δεν απέκλεισε την αλλαγή του χουντικού νόμου «περί ευθύνης υπουργών», κάτω από το φως των νέων δεδομένων. Και επειδή η πρόθεση αυτή θα μπορούσε να δώσει λαβή σε πονηρές ερμηνείες, έσπευσε να διευκρινίσει ότι η δίκη στο ειδικό δικαστήριο θα πρέπει να ολοκληρωθεί και ότι «δεν υπάρχει καμιά απολύτως άλλη λύση» —άρα ούτε η «πολιτική λύση».

ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ γνωστό, την «πολιτική λύση» υποστηρίζουν, τώρα, ανοιχτά, όχι μόνον οι λογής «Γαλανοί», αλλά και πρωτοκλασάτοι του ΠΑ.ΣΟ.Κ., όπως λ.χ. ο πρώην υπουργός Γ. Γεννηματάς, κ.ά. Και αυτό, παρά τους αλαλαγμούς των «αυριανιστών» που ανακάλυψαν —μετά την τελευταία κατάθεση Κοσκωτά— ότι η δίκη τελείωσε, ότι δεν υπάρχουν ένοχοι, ούτε καν σκάνδαλο!

Μαδρίτη: Κάποιες ελπίδες...

ΚΑΙ ΕΠΕΙΔΗ η ζωή κυλά και πέραν των ελληνικών συνόρων, δεν μπορεί να μη σημειώσουμε την συνάντηση Μπους - Γκορμπατσώφ, την περασμένη Τρίτη, και την έναρξη της διάσκεψης για την Μέση Ανατολή, την Τετάρτη. Οι δυσκολίες παραμένουν απτές. Αλλά ένας «άνεμος ελπίδας» φαίνεται να πνέει πάνω από την ισπανική πρωτεύουσα, καθώς, για πρώτη φορά, Άραβες και Ισραηλινοί κάθονται γύρω από το ίδιο τραπέζι, για να βρουν κάποιο «μόντους βιβέντι», με ευεργετικές επιπτώσεις για ολόκληρη την περιοχή.

ΟΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ θα είναι σκληρές. Οι Ισραηλινοί δηλώνουν ότι όχι μόνο δεν πρόκειται να κάνουν οποιοσδήποτε εδαφικές παραχωρήσεις, προκειμένου να ιδρυθεί παλαιστινιακό κράτος, αλλά και ότι θα συνεχισθεί ο εποικισμός των κατεχομένων εδαφών.

ΑΠΟ ΤΗΝ πλευρά τους οι Άραβες, ενώ αναγνωρίζουν —επιτέλους— την ύπαρξη του κράτους του Ισραήλ, δηλώνουν ότι τρεις είναι οι βασικοί τους στόχοι: η αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων απ' όλα τα κατεχόμενα (από το 1967) αραβικά εδάφη, η κατοχύρωση των νομίμων δικαιωμάτων του παλαιστινιακού λαού και η άμεση αναστολή του ισραηλινού εποικισμού στα εδάφη αυτά.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, και ενώ ΗΠΑ, Σοβ. Ένωση και ΕΟΚ μετρούν την δύναμη επιρροής τους στην περιοχή, Άραβες και Ισραηλινοί επιχειρηματίες φαίνεται να συμφωνούν ότι «η σημερινή κατάσταση δεν πάει άλλο» και ότι, με κοινά αραβο-ισραηλινά κεφάλαια, μπορεί και η περιοχή να αναπτυχθεί και τα δικά τους κέρδη να αυγατίσουν. *Business is business.*

ΑΝΤΗΝΩΡ

Ή πεζογραφική μας παράδοση

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ ΟΙ 45ος, 46ος και 47ος ΤΟΜΟΣ

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ Ή λυγερή

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ Λόγια τής πλώρης

ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ Σταμάτημα

Έκδόσεις Νεφέλη

ΚΡΙΤΩΝ ΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ — ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΚΟΚΑΛΙΔΗΣ

Ο ΠΟΥΡΟΣ ΗΡΩΣ

Έκδόσεις Νεφέλη

Τα στρατιωτικά «ατυχήματα»

«Αυτό που σήμερα ονομάζουμε Ειρήνη, μοιάζει τόσο με πόλεμο...» μου είχε πει το καλοκαίρι του '89 ο Γιώργος Κάβουρας, νοσηλευόμενος στο 401 Γ.Σ.Ν.Α. με ακρωτηριασμένα τα κάτω άκρα. Θύμα της έκρηξης βλήματος κατά την διάρκεια άσκησης στο πεδίο βολής Πετροχωρίου Ξάνθης. Δύο άλλοι στρατιώτες βρήκαν τραγικό θάνατο. Η Ε.Δ.Ε. που ακολούθησε του συμβάντος ήταν εύκολη υπόθεση: υπεύθυνοι οι νεκροί στρατιώτες. Κι ως ήταν ξεκάθαρα τα πράγματα: το συνεργείο καθαρισμού δεν πέρασε μετά την προηγούμενη βολή και με εντολή του Διοικητή οι στρατιώτες πήγαν να στήσουν τους στόχους. Ο 25χρονος Γιώργος, πτυχιούχος του φυσικού τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών, ζωντανός - νεκρός σε έναν θάλαμο του 401. Ούτε η αποζημίωση για την μετάβασή του στο εξωτερικό δεν του δόθηκε.

«Οι βολές χαρακτηρίστηκαν από πλήρη ακρίβεια και ευστοχία και το αποτέλεσμα δικαίωσε πλήρως τις προσδοκίες όλων των παρισταμένων...». Αυτό αναφέρει το πολεμικό ανακοινωθέν που εξεδόθη μετά το τέλος της διακλαδικής άσκησης «ΠΑΡΜΕΝΙΩΝ '91».

Όμως κατά την διάρκεια της άσκησης, βλήμα αυτοκινούμενου πυροβόλου εξερράγει δύο μέτρα από την κάννη, με αποτέλεσμα να πέσουν νεκροί στο πεδίο της μάχης τρεις στρατιώτες: ο Στυλιανός Χαλεπλής, ο Κώστας Βλαχόπουλος και ο Πρόδρομος Τζουμποτσάνης και να τραυματισθούν άλλοι τρεις.

Το τραγικό συμβάν αποσιωπήθηκε εντελώς από το πολεμικό ανακοινωθέν, αλλά και από τις δηλώσεις του πρωθυπουργού, του Υ.ΕΘΑ και της στρατιωτικής ηγεσίας.

Αργότερα ο υπουργός Εθνικής Άμυνας διέταξε να δεσμευθεί η παρτίδα που δεν χρησιμοποιήθηκε και να αρχίσει σχολαστικός επανέλεγχος. Αν αυτό δεν είναι πρόκληση συνειδήσεως τότε τι είναι; Και επειδή ακριβώς είναι πρόκληση συνειδήσεως αλλά και μνήμης θα διατυπώσουμε ορισμένα αμείλικτα ερωτήματα, κάτι άλλωστε που είχαμε κάνει και στην περίπτωση του Πετροχωρίου πριν από δύο χρόνια με την ελπίδα ότι ο υπουργός θα βρει λίγο χρόνο και θα ασχοληθεί επί της ουσίας.

1. Πότε παρασκευάστηκαν τα συγκεκριμένα πυρομαχικά; Και πότε έγινε συντήρησή τους;

2. Για ποιο λόγο στις ασκήσεις χρησιμοποιούνται πυρομαχικά πρώτης γραμμής;

3. Μήπως οι περισσότερες αποθήκες πυρομαχικών είναι ακατάλληλες για την εναποθήκευση των βλημάτων και κυρίως των 105 χιλιοστών; (Πολλές αποθήκες είναι από τσίγκο με αποτέλεσμα το καλοκαίρι να αυξάνεται επικίνδυνα η θερμοκρασία.

4. Πόσα στρατιωτικά ατυχήματα έχουν σημειωθεί την τελευταία 10ετία και τα επέφεραν οι Ε.Δ.Ε.;

5. Τι συμπεράσματα βγήκαν, τι ευθύνες καταλογίστηκαν και τι οδηγίες δόθηκαν μετά το συμβάν του Πετροχωρίου;

Και για να γίνω πιο συγκεκριμένος: Στην 130 Μ.Π.Π., όπου διετέλεσα διαχειριστής υλικού, υπεύθυνος και για τα πυρομαχικά της μονάδας, μπορώ να διαβεβαιώσω ότι: πάνω από 10 χρόνια είχε να γίνει συντήρηση πυρομαχικών, που είναι αποθηκευμένα σε τσιγκινες ακατάλληλες αποθήκες και μεταξύ αυτών και τα άκρως επικίνδυνα βλήματα των 105 χιλ. και του λευκού φωσφόρου...

Μήπως ήρθε η ώρα η διερεύνηση των υποθέσεων αυτών να ανατεθεί στην τακτική δικαιοσύνη;

Εκτός αν κατά την πάγια διατύπωσή σας οι αυτοκτονίες, αλλά και τα στρατιωτικά ατυχήματα «βρίσκονται εντός των προβλεπομένων ορίων...».

Πάνος Γρηγοριάδης

Θέμα «τάϊμινγκ» Κώστα Καραμανλή...

Την περασμένη Τρίτη, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, απαντώντας σε ερώτηση σχετική με το πότε θα γνωστοποιήσει το όνομα του νέου υπουργού Προεδρίας, απάντησε ότι ο κ. Μητσοτάκης, «θα έρθει πρώτα σε επαφή με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και στην συνέχεια θα ανακοινωθεί το όνομα...».

Λίγες ώρες, μετά, χωρίς να έχει γνωστοποιηθεί κάποια ε-

παφή του πρωθυπουργού με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας (και αν υπήρξε, ποιός ο λόγος άραγε να μην ανακοινωθεί;), ο Σ. Κούβελας οριζόταν νέος υπουργός Προεδρίας.

Υπήρξε, λοιπόν, επαφή Μητσοτάκη - Καραμανλή; Αν ναι, γιατί δεν γνωστοποιήθηκε (μήπως θα «έπεφε το κύρος» του Κ. Μητσοτάκη;); Αν όχι, γιατί προαναγγέλθηκε, και τι άλλαξε στο μεταξύ.

Βέβαια, μπορεί να πει κανείς: «Τι πριν, τι μετά». Σωστά. Θέμα «τάϊμινγκ» είναι κ. Καραμανλή. Το ζήτημα όμως είναι, για ποιόν μετράει ο χρόνος...
Χ.Κ.

σμό της ελληνικής κοινωνίας. Ανέτρεξα στο λεξικό μου για τα συνώνυμα: εντρύφησης εις τας ηδονάς, ηδυπάθεια, τρυφή, τρυφήλότης, φιληδονία, ηδονισμός. Όλοι αυτοί αι απολαύσεις εν μέσω λιτότητας με εκπλήσσουν. Ξεχάστηκε η προτροπή των αρχαίων: «τας ηδονάς θήρευέ τας μετά δόξης». Προτιμάται το ούισχυ. Κ.Β.

Πολιτικοί πρόσφυγες

Σε τραγελαφικές αντιφάσεις πέφτουν ώρες ώρες οι αρμόδιοι του υπουργείου Δημόσιας Τάξης: τους τελευταίους έξι μήνες αρνούνται συστηματικά να αναnevώσουν τις άδειες παραμονής σε αλλοδαπούς που τους έχει αναγνωρισθεί η προσφυγική ιδιότητα από την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, και προκειμένου να τους αποθαρρύνουν, τους ζητούν να αναχωρήσουν εντός 15 ημερών από την Ελλάδα... Για να πάνε πού; Πρόσφατα, ένας Ιρανός, αναγνωρισμένος πολιτικός πρόσφυγας από τον ΟΗΕ, φοβήθηκε μήπως η ληγμένη άδεια παραμονής του σημαίνει ότι αργά ή γρήγορα θα τον συνελάβαν και θα τον έστελναν στο Ιράν λόγω παράνομης παραμονής στην Ελλάδα: προμηθεύτηκε λοιπόν ένα πλαστό διαβατήριο και προσπάθησε να φύγει για μια άλλη Δυτικοευρωπαϊκή χώρα: για κακή του τύχη, συνελήφθη στον έλεγχο διαβατηρίων και παραπέμφθηκε στο αυτόφωρο για πλαστογραφία κ.λπ. Τι επιτέλους θέλουν οι αρμόδιοι; Απλώς να τρομοκρατήσουν (χωρίς αποτέλεσμα καθώς φαίνεται) τους πιο τालαιπωρημένους από τους συνανθρώπους μας;
Μ.Σ.

Ρουσφετολογικές κουτοπονηριές

Ο κ. Έβερτ γνωστοποίησε την απόφασή του να παραιτηθεί αν δεν γίνονταν οι μετατάξεις. Ο κ. Χριστοδούλου γνωστοποι-

Περί συβαριτισμού

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας επισήμανε μεταξύ άλλων την αστάθεια και τον συβαριτι-

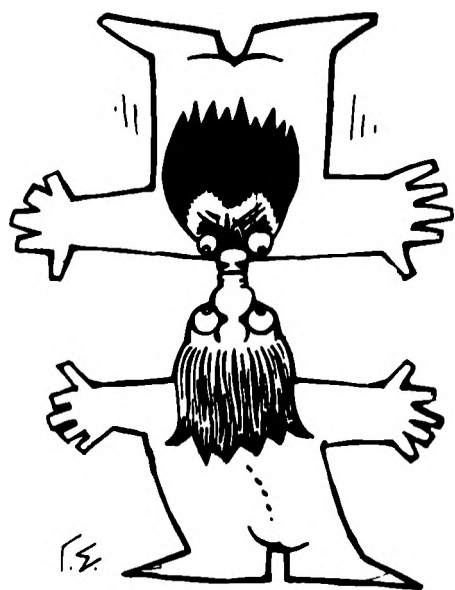
ησε ότι εμφανίζονται εμπόδια στην εφαρμογή κυβερνητικών αποφάσεων, εμπόδια που φέρνουν υπουργοί οι οποίοι σκέπτονται το «πολιτικό κόστος». Ο κ. Κούβελας βεβαιώνει ο,τι «οι μετατάξεις θα γίνουν», ο ίδιος ο Πρωθυπουργός διαβεβαιώνει ότι «πάμε πολύ καλά» στο πρόγραμμα ανασυγκρότησης της δημόσιας διοίκησης, ενώ ο κ. Πυλαρινός, μιλώντας σαν εκπρόσωπος της κυβέρνησης, διαβεβαιώνει ότι δεν πρόκειται η κυβέρνηση να σκεφτεί το «πολιτικό κόστος» ορισμένων αποφάσεων.

Τι κάνει όμως ο ίδιος ο Πρωθυπουργός; Σκέφτεται το προσωπικό κόστος που θα είχε γι' αυτόν η δυσαρέσκεια στην κοινοβουλευτική Ομάδα της ΝΔ —κόστος δυσβάσταχτο σε τέτοιες στιγμές που περνάει ο ίδιος. Η δυσαρέσκεια αυτή προέρχεται από το ότι οι βουλευτές δεν μπορούν να «εξυπηρετήσουν τους ψηφοφόρους τους», αφού αρμόδιοι για «να ακούνε» τους βουλευτές είναι μόνον οι υπουργοί. Γι' αυτό λοιπόν, ο κ. Μητσοτάκης εξυπηρετεί το δικό τους όφελος, εξυπηρετώντας τους βουλευτές του, οι οποίοι θα εξυπηρετούν λοιπόν καλύτερα τους ψηφοφόρους τους: ο Πρωθυπουργός όρισε μια επιτροπή βουλευτών στην οποία και θα απευθύνονται οι βουλευτές για τα ρουσφέτια τους.

Δεν λέμε. Δύσκολες στιγμές για τον Πρωθυπουργό. Ποιον κοροϊδεύει όμως; Μήπως εμάς; Μήπως τους ξένους «κουτόφραγκους»;

Χ.Κ.

δομένου ότι είναι το μόνο ερευνητικό κέντρο στο οποίο δεν έχουν εφαρμοστεί μέχρι σήμερα, ούτε οι βασικές διατάξεις του νόμου, όπως η σύσταση των προβλεπομένων Ινστιτούτων και η συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου με την συμμετοχή των Διευθυντών των Ινστιτούτων αυτών. Με την μη εφαρμογή του νόμου, επίσης, δεν γίνονται οι κρίσεις, επανακρίσεις στις νέες εντάξεις του επιστημονικού προσωπικού σε

βαθμίδες ερευνητών και λειτουργικών επιστημόνων.

Το καυτό πρόβλημα του Κέντρου είναι αυτό της χρηματοδότησης, αφού τα τελευταία τρία χρόνια ο προϋπολογισμός συνέχεια περικόπτεται με αποτέλεσμα την αδυναμία καταβολής ακόμα και των μισθών στους εργαζομένους.

Η συνέπεια όλων αυτών είναι η κοινωνική έρευνα στην χώρα μας να οδηγείται σε μαρασμό, τα προγράμματα να μην μπορούν να συνεχιστούν, και στην ουσία το Κέντρο οδηγείται στην ουσιαστική αναστολή της λειτουργίας του.

Η κυβέρνηση και το αρμόδιο υπουργείο Έρευνας και Τεχνολογίας, που τόσο «διαμαρτύρονται» για την μη εισροή των κονδυλίων της ΕΟΚ για έρευνα, οφείλει το συντομότερο να δώσει λύση στα προβλήματα του Ε.Κ.Κ.Ε., για να μπορέσει να λειτουργήσει απρόσκοπτα. Η έρευνα, σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, δεν είναι περιττή πολυτέλεια. Έχει να κάνει με αυτή την ίδια την ανάπτυξη και την φύση της —για την οποία, υποτίθεται, κόπτεται η πολιτική μας ηγεσία.

Τ.Μ.

Πρωθυπουργός, υπεύθυνος - συνεπής - δραστήριος.

Με όλα ασχολείται, για όλα μιλάει, τίποτα δεν αφήνει που να μην εποπτεύσει! Ο κ. Μητσοτάκης εκτός από τις επαφές υψηλού επιπέδου σε διεθνές επίπεδο, δραστηριοποιείται και με πιο μικρά προβλήματα —«προχωράμε και στην “κατάργηση” της κατσίκας στην Αττική, οσονδήποτε και αν φαίνεται δυσάρεστο». Δεν πειράζει αν δυσανεστηθούν ορισμένοι: το παν είναι η συνέπεια στην εφαρμογή του προγράμματος της «Νέας Δημοκρατίας».

Χ.Κ.

Φοβού τους Αμερικανούς και δώρα φέροντας

Με ομόφωνη απόφαση του Δ.Σ. του ΟΤΕ ανεβλήθη επ' αόριστον (!) η απόφαση αποδοχής της «δωρεάς» των 1.000 τηλεφωνικών κυκλωμάτων της αμερικανικής εταιρείας ΑΤ-Τ. Κατάλαβε το Δ.Σ. ότι τα «δώρα» δεν δίδονται ποτέ «δωρεάν».

Κ.Β.

Πρωταθλητές της κομπίνας

Σύμφωνα με σχετική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η Ιταλία έρχεται πρώτη στην αφαίμαξη των γεωργικών ταμείων της Κοινότητας διά της κομπίνας. Οι αγρότες της εισέπραξαν παράνομα το 1950 κάπου 21 δισ. δραχμές. Δεύτεροι οι Γερμανοί με 6 δισ. δραχμές και κατά σειρά άλλες ανεπτυγμένες χώρες, όπως η Ολλανδία, η Δανία, η Γαλλία, η Μ. Βρετανία και η νεοφώτιστη Ισπανία. Στις τελευταίες θέσεις η Ελλάδα με μόνο 114 εκατ. δρχ., φιλοπράγματα δηλαδή μπροστά στους άλλους και κυρίως τους γείτονες Ιταλούς με τους οποίους έχουμε αρκετές ο-

μοιότητες. Στην κομπίνα όμως δεν τους φτάνει κανείς. Και μιλάμε μόνο για λάδι, φρούτα και λαχανικά και για περιπτώσεις που έγιναν παραδεκτές από την ίδια την Ιταλία. Σκεφτείτε τι γίνεται και σε άλλους τομείς. Έτσι για να έχουμε και κάποιο μέτρο σύγκρισης. Το πρωτάθλημα συνεχίζεται... **Σ.Τ.**

Για το ΥΕΘΑ (1)

Οι νεκροί μιας μάχης είναι ιεροί. Αυτό ισχύει τουλάχιστον για τους Ιταλούς που φρόντισαν να μεταφέρουν τα οστά των πεσόντων κάπου έξω απ' το Αργυρόκαστρο, στην διάρκεια του τελευταίου πολέμου —όπως μας πληροφόρησε σχετική εκπομπή του *ANTENNA TV* (28/10). Στην ίδια εκπομπή είδαμε τελείως εγκαταλελειμένο το νεκροταφείο των Ελλήνων νεκρών του πολέμου. Είναι δυνατόν να μην αποτίονται οι οφειλόμενες τιμές σε ηρωικούς νεκρούς, στην διάρκεια ενός εθνικού πολέμου; Τι γνώμη έχουν, άραγε, στο ΥΕΘΑ επ' αυτού;

Για το ΥΕΘΑ (2)

Επί τη ευκαιρία, θα απαντήσει άραγε (και τότε) το υπουργείο Άμυνας στην κριτική μας που διατυπώθηκε στο *ΑΝΤΙ* (τχ. 4/10/91) για πέντε πρόσφατες «ανορθόδοξες» μεθοδεύσεις προμηθειών;

Εμείς, πάντως, θα επανέλθουμε...

Για το ΥΕΘΑ (3)

Και για να μην κάνουμε μόνο κριτική, θα πρέπει να σημειώσουμε δύο άξιες επιβραβεύσεως ενέργειες του Αρχηγού Αεροπορίας πτέραρχου κου Σταθιά. Η πρώτη αφορά σε εισήγησή του να προσληφθούν στο Δημόσιο ένα μέλος της οικογενείας κάθε νεκρού του τραγικού ατυχήματος του C-130.

Η δεύτερη, να προωθηθεί με κάθε μέσον η ελληνοποίηση κατασκευής ανταλλακτικών αεροσκαφών, με άμεσες ευεργετικές επιπτώσεις στην αυτοδυναμία, την μείωση λειτουργικού κόστους και την οικονομία συναλλάγματος.

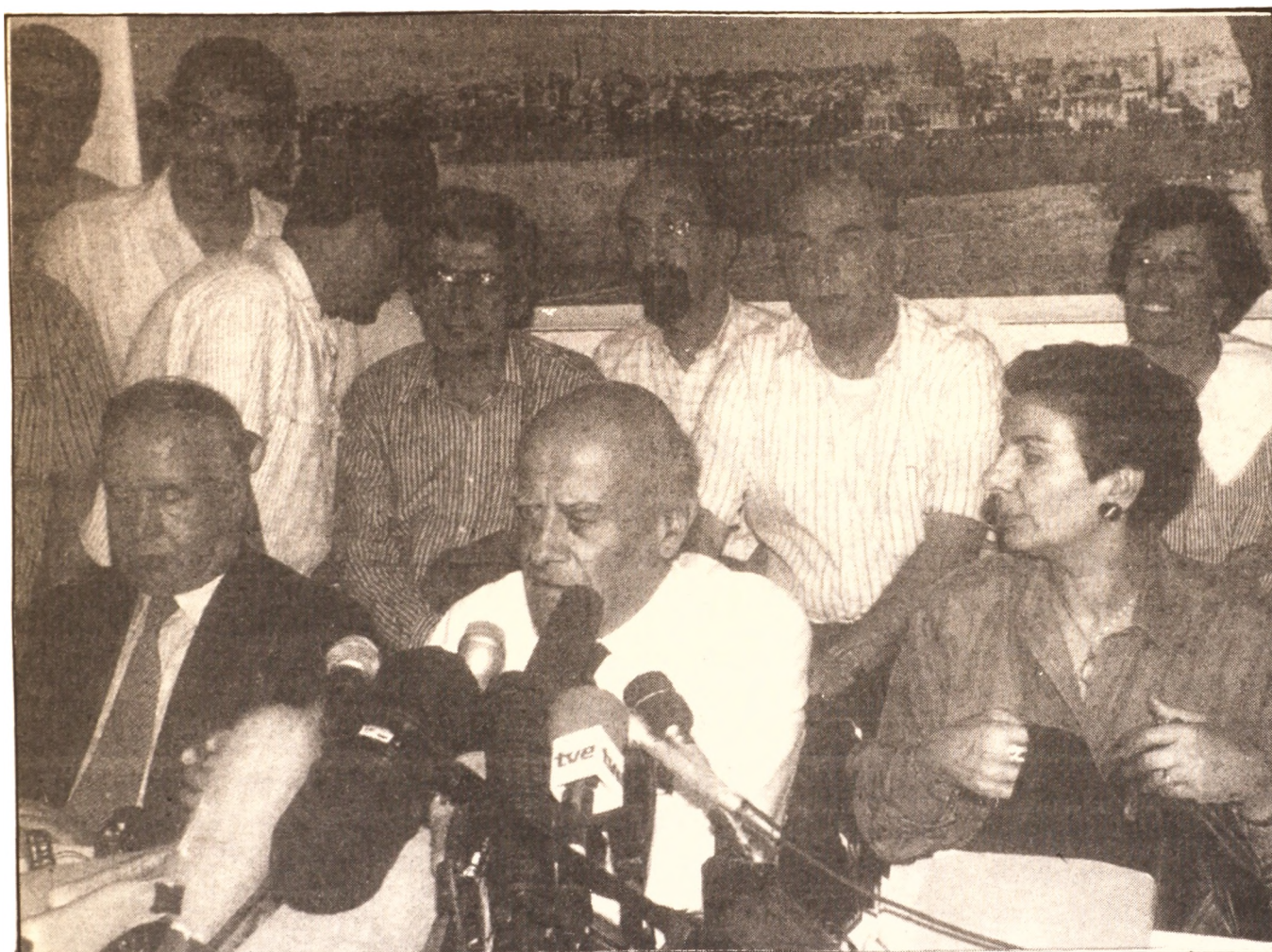
Ο μαρασμός της κοινωνικής έρευνας

Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε.) το μοναδικό που υπάρχει στην χώρα μας, οδηγείται σε μαρασμό και συρρίκνωση, εξαιτίας της κυβερνητικής αδιαφορίας, και της έλλειψης συμπαράστασης από τους αρμόδιους φορείς.

Τα προβλήματα του Ε.Κ.Κ.Ε. ξεκινούν από την μη εφαρμογή του Ν. 1514/84, δε-

Όταν οι Εβραίοι συναντούν τους Άραβες

του Κ. Βασιλείου

Στο κέντρο ο επικεφαλής της αντιπροσωπείας των Παλαιστινίων Αμπντούλ Σάφι.

Η διάσκεψη για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών στην Μέση Ανατολή άρχισε την περασμένη Τετάρτη στην Μαδρίτη.

Μια διάσκεψη που την συνοδεύουν οι ευχές όλων για επιτυχή κατάληξη ώστε μία μακροχρόνια διαμάχη με πολλούς πολέμους και αίμα να έχει δικαιοτέλος, πράγμα που απλώς σημαίνει αποκατάσταση των εθνικών δικαιών των Παλαιστινίων, διαβίωση των ομόρων κρατών ειρηνική με ασφαλή σύνορα, δημιουργία μηχανισμού αποτροπής κρίσεων, μέτρα συμφιλίωσης και αποκατάστασης σχέσεων φιλίας, καλής γειτονίας και συνεργασίας στην ευαίσθητη αυτή περιοχή του κόσμου. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αρχιτέκτονες της διάσκε-

ψης αυτής είναι οι Αμερικανοί. Και δεν πρόκειται για τις προσπάθειες του αμερικανού ΥΠΕΞ Μπαϊνερ που μετά από οκτώ μήνες έντονης διπλωματικής δραστηριότητας κατάφερε να πείσει όλα τα μέρη να παρακαθήσουν στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων. Πρόκειται κυρίως για το γεγονός ότι η διάσκεψη είναι απόρροια της νέας παγκόσμιας τάξης που υπεσχέθη ο κ. Μπους κατά την διάρκεια του πρόσφατου πολέμου στον Περσικό.

Το τι θα φέρει αυτή η νέα τάξη αποτελεί ανοιχτό και μεγάλο ερώτημα. Οι Αμερικανοί διαθέτουν σημαντικούς μοχλούς πίεσης στο Ισραήλ και ήδη έχουν χρησιμοποιήσει μερικούς, όπως το δάνειο των 10 δισ. δολ. για να το εξαναγκάσουν να διαπραγματευθεί. Οι ίδιοι το κράτησαν μακριά του πολέμου στον Περσικό. Δεν είναι όμως παντοδύναμοι, ούτε όμως και το εβραϊκό λόμπυ στις

Ην. Πολιτείες. Ως επιδιαιτητές στο παρασκήνιο θα παίξουν κρίσιμο ρόλο. Αλλά δεν θα μπορέσουν να εκβιάσουν λύσεις εάν οι διάφορες πλευρές, το Ισραήλ και το υποτιθέμενο «αρραγές» αραβικό μέτωπο δεν δείξουν διάθεση συνεργασίας.

Δεν είναι καθόλου υπερβολική η εκτίμηση ότι το κλειδί για την επιτυχή έκβαση της διάσκεψης βρίσκεται στα χέρια του πρωθυπουργού του Ισραήλ Γιτσακ Σαμίρ, που ηγείται της διαπραγματευτικής ομάδας της χώρας του. Ο σκληροτράχηλος και σκληροπυρηνικός Σαμίρ, επικεφαλής κυβέρνησης συνασπισμού, της πιο δεξιάς στην ιστορία του Ισραήλ, προτιμά να στηρίζεται στα μικρά φανατικά και εξτρεμιστικά κόμματα παρά να σχηματίσει κυβέρνηση εθνικής ενότητας με το Εργατικό Κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, εν όψει των ιστορικών πράγματι αποφάσεων που καλείται να πάρει.

Υποστηρίζει το «Μεγάλο Ισραήλ» με την κατοχή της Δυτικής όχθης, της Λωρίδας της Γάζας και των υψωμάτων του Γκολάν και αρνείται να κάνει οποιαδήποτε χειρονομία καλής θέλησης, όπως π.χ. να σταματήσει τον εποικισμό των κατεχομένων, ώστε να δημιουργήσει μια καλύτερη ατμόσφαιρα στις διαπραγματεύσεις. Πολλοί φοβούνται ότι σύντομα θα τινάξει την διάσκεψη στον αέρα με την αδιάλλακτη στάση του. Άλλοι υποστηρίζουν ότι δεν αποκλείεται να φανεί πραγματιστής. Ωστόσο, αρνείται ακόμη την θέση ότι για να έχει ειρήνη πρέπει να «παραιχωρήσει» τα εδάφη που έχει καταλάβει. Απρόθυμα σύρθηκε στην διάσκεψη αφού ικανοποιήθηκαν οι όροι που έβαλε: διμερείς διαπραγματεύσεις με την Συρία και μη εκπροσώπηση της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης.

Ο πρόεδρος Μπους είχε δηλώσει τον περασμένο Μάρτιο ότι η ειρήνη στην περιοχή θα βασιστεί στις αποφάσεις 242 και

338 του Συμβουλίου Ασφαλείας που καλούν το Ισραήλ να αποχωρήσει από τα εδάφη που κατέλαβε το 1967 με αντάλλαγμα «αναγνωρισμένα σύνορα ελεύθερα από απειλές ή πράξεις βίας».

Όμως το Ισραήλ δεν φαίνεται διατεθειμένο να αποχωρήσει από όλα τα εδάφη, μο-

λονότι η ασφάλειά του επηρεάζεται σήμερα, λόγω των τεχνολογικών στρατιωτικών εξελίξεων, λιγότερο από την κατοχή εδαφών (π.χ. υψώματα του Γκολάν) απ' ό,τι στο παρελθόν.

Ακανθώδη είναι, λοιπόν, τα προβλήματα που καλείται να λύσει η διάσκεψη, δύσκολα

και περίπλοκα στις λεπτομέρειές τους. *Ιδέες* ωστόσο, υπάρχουν σχετικά:

- Με το καθεστώς των 1,7 εκ. Παλαιστινίων Αράβων στην Δυτική Όχθη και στην Γάζα.

- Με συνομοσπονδία μεταξύ Ιορδανίας και Παλαιστινίων, ακόμη και του Ισραήλ, ιδέα που έχει πολλούς οπαδούς.

- Με την συνύπαρξη «δύο κρατών», του Ισραήλ και των Παλαιστινίων, με καθορισμένα σύνορα.

- Με την επιστροφή των ξεριζωμένων Παλαιστινίων που δεν δέχονται οι Ισραηλινοί, αλλά θα μπορούσαν να αποκτήσουν κάποιο ειδικό *status* και να πάρουν κάποια αποζημίωση.

- Με τα προβλήματα ασφαλείας του Ισραήλ.

- Με τα υψώματα του Γκολάν.

- Με το καθεστώς της Ιερουσαλήμ.

Απομένει να αποδειχθεί τόσο ο «καταλυτικός» ρόλος των ΗΠΑ, όπως διατείνονται, όσο και η στάση των εμπλεκόμενων πλευρών για ειρήνη. Διαφορετικά, η διαιώνιση του προβλήματος, δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε νέα προσφυγή στα όπλα.

Επί ποδός η Μαδρίτη

Πάνω από 4.500 δημοσιογράφοι συνέρρευσαν στην Μαδρίτη για την συνάντηση Μπους - Γκορμπατσώφ και την έναρξη της διάσκεψης. Πραγματικός πονοκέφαλος για τους Ισπανούς που κατάφεραν με μεγάλη επιτυχία να οργανώσουν τα πάντα για τον Τύπο και τις αντιπροσωπείες μέσα σε 15 ημέρες. Εξετάσεις για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1992 στην Βαρκελώνη. Χίλιες γραφομηχανές στο Κέντρο Τύπου, 40 με εβραϊκά και 50 με αραβικά πληκτρολόγια. Τεράστιες οθόνες. Η *Telefonica* διέθεσε 2.000 άτομα για να στήσουν το σύστημα επικοινωνίας με 800 τηλεφωνικές γραμμές. Στρατιά μεταφραστών. Προβλήματα με-

τακίνησης μέσα στην κυκλοφοριακή συμφόρηση της πόλης. Ο Δήμαρχος κάλεσε τους δημότες να δείξουν κατανόηση και ανεκτικότητα. Και κοντά σε όλα αυτά η ψύχωση για τυχόν παγίδευση των τηλεφώνων και τα φοβερά μέτρα ασφαλείας. Ο «δεύτερος γύρος» της διάσκεψης που προβλέπει διμερείς συνομιλίες Ισραήλ - Συρίας, Ισραήλ - Λιβάνου και Ισραήλ - Ιορδανών - Παλαιστινίων θα αρχίσει καθώς φαίνεται και πάλι στην Μαδρίτη την Κυριακή για να συνεχιστεί ίσως αργότερα στην Μέση Ανατολή. Ευτυχώς η διαμάχη για το σερβίρισμα *Pepsi* ή *Coca-Cola* (η *Coca* είναι απαγορευμένη στις αραβικές χώρες γιατί πωλείται στο Ισραήλ) δεν ματαίωσε την διάσκεψη.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Πολυτελής έκδοση πλούσια εικονογραφημένη με 37 έγχρωμα και 49 ασπρόμαυρα έργα του ζωγράφου

στου
Γκοβόστη

Ζωοδόχου Πηγής 21
Τηλ. 3615433

IPBINGK ΣΤΟΟΥΝ

ΒΑΝ
ΓΚΟΓΚ
ΠΑΘΟΣ ΓΙΑ ΖΩΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Μια φορά ήταν ένας μόνος του...

του Νίκου Χίου

«Ο υδείς αναντικατάστατος», δηλώνει μετά την αποχώρησή του από την κυβέρνηση ο πρώτος της τάξει υπουργός Μιλτιάδης Έβερτ. Και πράγματι, αντικαταστάτης βρέθηκε. Όπως βρέθηκε και αντικαταστάτης του Σωτ. Κούβελα στο υπουργείο Γεωργίας. Όπως βρέθηκαν και οι αντικαταστάτες των κυρίων Δήμα, Κεφαλογιάννη, Μάνου, Κοντογιαννόπουλου και της κ. Γιαννάκου - Κουτσίκου. Όπως και παλαιότερα άλλων. Άλλωστε στην Ελλάδα οι κυβερνήσεις εκλέγονται πρωτίστως για να αναδομούνται ή και να ανασχηματίζονται.

Στις προαναφερθείσες όμως περιπτώσεις δεν πρόκειται για «αναδομήσεις» αλλά για παραιτήσεις με τον έναν ή τον άλλον τρόπο. Για πολλούς η αποχώρηση του Μιλτιάδη Έβερτ από την κυβέρνηση Μητσοτάκη αποτελεί μια κρίσιμη καμπή για το σημερινό κυβερνητικό σχήμα, ενώ για άλλους —ίσως και περισσότερους— οριοθετεί και την αντίστροφη μέτρηση. Χαρακτηριστική είναι η στάση του φιλοκυβερνητικού τύπου στην όλη αντιμετώπιση αυτής της μείζονος πολιτικής πράξης του κ. Έβερτ όσο και της αποδοχής της από τον πρωθυπουργό.

Πολλά είναι τα ερωτηματικά που παραμένουν ακόμη σε μεγάλο βαθμό αδιευκρίνιστα:

- Ήταν ή όχι μεθοδευμένη η αποχώρηση του κ. Έβερτ από την κυβέρνηση;
- Εάν ναι, τότε ποιος μεθόδευσε την απομάκρυνσή του; Ο ίδιος ο κ. Έβερτ ή ο πρωθυπουργός;
- Ποια είναι η ανάμειξη του υπουργού Εξωτερικών Αντ. Σαμαρά, και έως ποιο σημείο, στην κόντρα Μητσοτάκη - Έβερτ;
- Και, τελικώς, σε τι εστιάζεται η αντιπαλότητα του πρωθυπουργού με τον πρώτο της τάξει υπουργό;

Το «πρωθυπουργικό περιβάλλον».

Λίγους μήνες πριν και συγκεκριμένα τον Ιούλιο, ο τότε υπουργός βιομηχανίας Στ. Δήμας κατά την διάρκεια του ταξιδιού του πρωθυπουργού στην Μόσχα δέχθηκε δημοσίως τις «επιπλήξεις» της κ. Μαρίκας Μητσοτάκη, γεγονός που τον οδήγησε —ως όφειλε— στην υποβολή της παραίτησής του. Με αφορμή το γεγονός αυτό, στο στόχαστρο των αντιδράσεων του Τύπου και ση-

μαντικού αριθμού κυβερνητικών στελεχών, βρέθηκε το οικογενειακό περιβάλλον του πρωθυπουργού και κυρίως οι ποικίλες παρεμβάσεις του στο έργο αρκετών μελών της κυβέρνησης. Ένα περιβάλλον στο οποίο καθοριστικό ρόλο ασκεί η θυγατέρα του πρωθυπουργού Ντόρα Μπακογιάννη ενώ δικαίωμα βέτο διαθέτει η σύζυγος Μαρίκα Μητσοτάκη —που αποτελούν και τον πυρήνα του «πρωθυπουργικού περιβάλλοντος» στο οποίο σημαίνουντες ρόλους διαδραματίζουν τα κομματικά στελέχη της Ρηγίλλης με επικεφαλής τους κ. Σγαρδέλη, Γριβέα και Δημητροκάλλη, πλαισιούμενοι από τον διευθυντή του γραφείου Τύπου του πρωθυπουργού Γ. Πευκιανάκη.

Όπως συνηθίζεται, κύριο μέλημα κάθε «περιβάλλοντος» είναι να φροντίζει ώστε το ηθικό του επικεφαλής να διατηρείται... αχμαιώτατον. Λέγεται ότι οι συμβουλές που παρέχονται στον κ. Μητσοτάκη εστιάζονται στις εξής βαθυστόχαστες αναλύσεις όπως, «είσαι μόνος», «μη σε νοιάζει πρόεδρε, εσύ τράβα μπροστά». Και από ό,τι φαίνεται οι αναλύσεις αυτές «πιάνουν τόπο», αφού έρχονται να καλύψουν τις προσωπικές ανασφάλειες του πρωθυπουργού, που χρονολογούνται από την εποχή του 1965. Βεβαίως οι συμβουλές σε ψυχολογικό επίπεδο καλλιεργούν το αίσθημα της απομόνωσης και τον εναγκαλισμό του κ. Μητσοτάκη από έμπιστα σε αυτόν πρόσωπα με τελικό αποτέλεσμα να του εμφυσούν μία αίσθηση δύναμης μεγαλύτερη από αυτή που αντιπροσωπεύει και κυρίως διαθέτει. Σε αυτό συμβάλλουν και πρόσφατες δημοσκοπήσεις που βρίσκονται στα χέρια του πρωθυπουργού και οι οποίες εμφανίζουν την δημοτικότητα του σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα και από εκείνα του 1985.

Ωστόσο, όλα αυτά τα άκρως ενδιαφέροντα δεν αφορούν την παραγωγή πολιτικής και, το βασικότερο, την άσκηση κυβερνητικού έργου. Απλώς εμπλέκονται με τις πολυποίκιλες γκάφες, τα «νον - πέϊπερς», το φιάσκο της συνάντησης του Παρισιού με τον Μ. Γιλμάζ, τις «βραχονησίδες», τα «φαξ» και, τελευταία, την... «κατάργηση της κατσίκας» (έτσι τουλάχιστον δήλωσε την περασμένη Τρίτη στη Βουλή αναφερόταν στις... κατσίκες του νομού Αττικής οι οποίες πρέπει να εξαφανιστούν διότι συμβάλ-

λουν στην αύξηση των ρύπων!). Αρκετοί υπουργοί σιγοφιθυρίζουν ότι δεν γνωρίζουν ποια είναι τα άμεσα σχέδια του πρωθυπουργού σε βασικούς τομείς του κυβερνητικού προγράμματος όπως είναι η οικονομία, η εξωτερική πολιτική κ.λπ.

Η «ωρίμανση των αντιθέσεων».

Ήδη από το Πάσχα ο Μ. Έβερτ φερόταν αποφασισμένος να εγκαταλείψει όσο το δυνατόν γρηγορότερα το κυβερνητικό σκάφος, πλην όμως νηφαλιότερες σκέψεις και κυρίως κάποιες επίσημες δεσμεύσεις τον οδήγησαν να παραμείνει και να καταστεί μάλιστα αρκετά συνεργάσιμος με εποικοδομητικές παρεμβάσεις που ετύγχαναν της εγκρίσεως του πρωθυπουργού. Με τον ανασχηματισμό και την απομάκρυνση της κ. Μπακογιάννη από την θέση της υφυπουργού παρά τω πρωθυπουργώ, ο κ. Έβερτ κατήγαγε «μισερή νίκη», με την έννοια ότι επεδίωκε την παραμονή της στην κυβέρνηση, αλλά σε άλλο πόστο.

Μετά την αποτυχία της συνάντησης Μητσοτάκη - Γιλμάζ στο Παρίσι, ο κ. Έβερτ άρχισε πλέον να μιλά ανοικτά, να επικρίνει τις κυβερνητικές επιλογές στην εξωτερική πολιτική και να ζητά την σύγκληση του ΚΥΣΕΑ προκειμένου να εξετασθούν τα νέα δεδομένα και να χαραχθούν από κοινού και υπεύθυνα οι όποιες επιλογές στο ευαίσθητα εθνικά θέματα. Μάλιστα, πριν από την ματαιωθείσα βαλκανική συνάντηση, ο ίδιος είχε διαρρεύσει ότι διαφωνεί με την επιλογή του Σλ. Μιλόσεβιτς και συνακόλουθα της Σερβίας ως προνομιακού συμμάχου και ζήτησε τη σύγκληση του ΚΥΣΕΑ, την οποία, ενώ το πρωί ο πρωθυπουργός αποδέχθηκε, το βράδυ, αφού θύμωσε με τις διαρροές, μέσω του κ. Πολύδωρα, το αναίρεσε. Πρόκειται για την ίδια εποχή κατά την οποία ο κ. Σαμαράς —παρά τις εκ των υστέρων διαφεύσεις— τηρεί διακριτικές αποστάσεις από τις επιλογές του πρωθυπουργού στο Κυπριακό και στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Το ίδιο διάστημα η κομματική γραφειοκρατία προχωρεί στην διασπορά φημών ότι ο Μ. Έβερτ εμποδίζει με κάθε τρόπο τους διορισμούς των «ημετέρων» και η λεγόμενη επιτροπή πολιτικής επικοινωνίας σκαρφίζεται παντοίους τρόπους για τον έλεγχο των μέσων ενημέρωσης. Στα θέματα ενημέρω-

σης —εκτός του καθ' ύλην αρμοδίου Αθ. Κανελλόπουλου— επιχειρεί ανάμειξη και ο Μ. Έβερτ προβάλλοντας την άποψη ότι η αποτελεσματική ενημέρωση της κοινής γνώμης προϋποθέτει την χάραξη ενιαίας άποψης και την προβολή ενιαίας στάσης και χειρισμών.

Οι αντιθέσεις κορυφώθηκαν την προηγούμενη Παρασκευή, οπότε και πραγματοποιήθηκαν δύο κυβερνητικές συσκέψεις που αποτέλεσαν την αφορμή για την αποχώρηση του Μ. Έβερτ από την κυβέρνηση. Η πρώτη σύσκεψη είχε αντικείμενο τα επεισόδια στο Πολυτεχνείο και σ' αυτήν, εκτός της κυβερνητικής ανακοίνωσης που εκδόθηκε, ανετέθη στους Μ. Έβερτ και Αθ. Κανελλόπουλο να συντονίσουν τους υπουργούς Παιδείας, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης προκειμένου να υποστηρίξουν δημόσια κι αυτοί τις κυβερνητικές ενέργειες. Οι προσπάθειες δεν απέδωσαν καρπούς και έτσι ενεφανίσθη μόνον ο κ. Έβερτ να διαλαλεί από τηλεοράσεως ότι «τα όρια ανοχής της κυβέρνησης έχουν εξαντληθεί». Προς το βράδυ, συνέντευξη Τύπου παρεχώρησε και ο υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. Αναγνωστόπουλος. Το γεγονός αυτό έφερε και την ανάλογη γκρίνια, ότι «δεν μπορεί να λειτουργεί με αυτόν τον τρόπο η κυβέρνηση, εφόσον οι αρμόδιοι υπουργοί αποφεύγουν να λάβουν θέση».

Ακολούθησε και δεύτερη κυβερνητική σύσκεψη με την συμμετοχή, εκτός των αρμόδιων υπουργών, της κ. Μπακογιάννη και των κ. Σγαρδέλη και Γριβέα, ο οποίοι και ζήτησαν να αναλάβουν επισήμως την συνολική εποπτεία της κυβερνητικής προπαγάνδας. Στην εισήγησή του ο κ. Γριβέας θα παρουσιάσει κατάλογο δημοσιογράφων που εργάζονται στα κρατικά μέσα ενημέρωσης από τους οποίους θα έπρεπε να ζητηθεί η επιμελέστερη προώθηση της κυβερνητικής γραμμής. Διατυπώθηκε μάλιστα και η θέση να δοθούν εντολές σε υπουργούς και βουλευτές να μην εμφανίζονται ... στα μικρόφωνα του SKY, αλλά μόνον στο Κανάλι 15 και σε έναν άλλο «υπό εκκώλαφη» κυβερνητικό σταθμό.

Από την πλευρά του, ο κ. Σαμαράς αιτιολόγησε την αναγκαιότητα δημιουργίας θέσης εκπροσώπου του υπουργείου Εξωτερικών και πρότεινε για την θέση αυτή τον διπλωμάτη και διευθυντή ενημέρωσης του υπουργείου κ. Καλαμίδα. Ο κ. Έβερτ θεώρησε σωστή ως άποψη την πρόταση του κ. Σαμαρά, αλλά αντέτεινε ότι δεν θα έπρεπε να γίνει τίποτε έως ότου επιστρέψει ο κ. Πολύδωρας από την Νότιο Αφρική. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι ο κ. Πολύδωρας είχε αντιδράσει έντονα όταν πρωτοκυκλοφόρησε η άποψη για την καθιέρωση θέσης εκπροσώπου του ΥΠΕΞ, και επισκεπτόμενος τον πρωθυπουργό απείλησε με παραίτηση από την θέση του κυβερνητι-

κού εκπροσώπου. Κοινό, αλλά εν μέρει ανομολόγητο, συμπέρασμα από την σύσκεψη ήταν ότι ο συντονισμός του κυβερνητικού μηχανισμού θεωρείτο ανέφικτος και ως εκ τούτου ανέφικτη εθεωρείτο και η αποτελεσματική προώθηση των κυβερνητικών ενεργειών στην κοινή γνώμη.

Η ... συγκομιδή.

Την επομένη, εμφανίστηκαν τα περιώνυμα δημοσιεύματα που έφεραν τον πρωθυπουργό να παίρνει το μέρος του Αντ. Σαμαρά στην σύσκεψη. Ο Μ. Έβερτ θα αντιδράσει δίνοντας στην δημοσιότητα την πρώτη δήλωση με την οποία καλούσε τον πρωθυπουργό να «ανακαλύψει όσους διοχετεύουν παρόμοιες πληροφορίες και να τους αποπέμψει απ' όπου και αν βρίσκονται». Σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές, είχε υπόψη του τους κ. Γριβέα και Πευκιανάκη. Σύμφωνα πάντα με τις ίδιες πηγές, η κ. Μπακογιάννη επικοινωνήσε με τον κ. Σαμαρά στον οποίο και εξέφρασε την άποψη ότι οι αιχμές του κ. Έβερτ αφορούσαν τον υπουργό Εξωτερικών με προφανή στόχο να εμφανισθεί εκ των υστέρων ο κ. Μητσοτάκης ως «διαιτητής δύο κορυφαίων δελφίνων που τρώγονται». Ο κ. Σαμαράς πιθανόν ενστερνίστηκε αυτήν την άποψη, και ανταπάντησε.

Ωστόσο η κλιμάκωση των δηλώσεων είχε συνέπεια την ματαίωση των αρχικών σχεδιασμών και τελικώς την αποδοχή εκ μέρους του κ. Μητσοτάκη της θέσης που διατύπωσε στην πρώτη του δήλωση ο κ. Έβερτ, σύμφωνα με την οποία «δεν έβλεπε να έχει σκοπιμότητα η παρουσία (του) στην κυβέρνηση». Στην καταληκτική δήλωση ο κ. Έβερτ έκανε λόγο για θέματα «ηθικής τάξεως» που σύμφωνα με πληροφορίες σχετίζονταν με την εσπευσμένη επίσκεψη του κ. Σγαρδέλη στο εξοχικό του κ. Έβερτ στο Πικέρμι το απόγευμα της Κυριακής και αφορούσαν την ανάθεση έργων του NATO στην Ήπειρο.

Η αποχώρηση του κ. Έβερτ ματαίωσε —όπως λένε καλά γνωρίζοντες— την απομάκρυνση των Ευθ. Χριστοδούλου και Γ. Παλαιοκρασσά από την κυβέρνηση που σχεδίαζαν άτομα του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος. Παράλληλα τα ίδια αυτά στελέχη υποστήριζαν ότι ο κ. Έβερτ στερούνταν στηριγμάτων στο υπουργικό συμβούλιο, γεγονός που δεν θα του επέτρεπε να παρεμβαίνει στο κυβερνητικό έργο. Δεν έπαιρναν όμως υπόψη τους τις προεκτάσεις της θέσης που διαλαλεί ο πρώην υπουργός Προεδρίας, ότι αποτελεί «γέννημα θρέμμα της παράταξης» και τα σαφή υπονοούμενα για «ξένα σώματα».

Άλλωστε, τις ίδιες ρίζες έχουν και οι κ. Κεφαλογιάννης, Δήμας. Φαντάζεστε τον κ. Κατσιγιάννη υπουργό Προεδρίας εκεί γύρω στον Ιανουάριο του 1994; □

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ... ΧΩΡΙΣ ΕΝΟΧΕΣ

Κάθε μήνα στα
περίπτερα
και στα καλά
βιβλιοπωλεία

NETWORK MEDIA Ε.Π.Ε.
Λ. Συγγρού 44, 11742 Αθήνα
Τηλ.: 9238672-5, Fax: 9216847

Πλησιάζει
η ώρα της
διαδοχής
του κ.
Παπανδρέου

Μετά τον Ανδρέα

του Ρεπόρτερ

Η μάχη της διαδοχής στο ΠΑΣΟΚ που διεξάγεται εδώ και πολλούς μήνες, αναδύθηκε στην επιφάνεια μετά την πρόσφατη εισαγωγή του κ. Παπανδρέου στο Γενικό Κρατικό και την υποχρεωτική αναρρωτική άδεια που ανέτρεψε όλο τον προγραμματισμό του κόμματος για «πολιτικές εξορμήσεις».

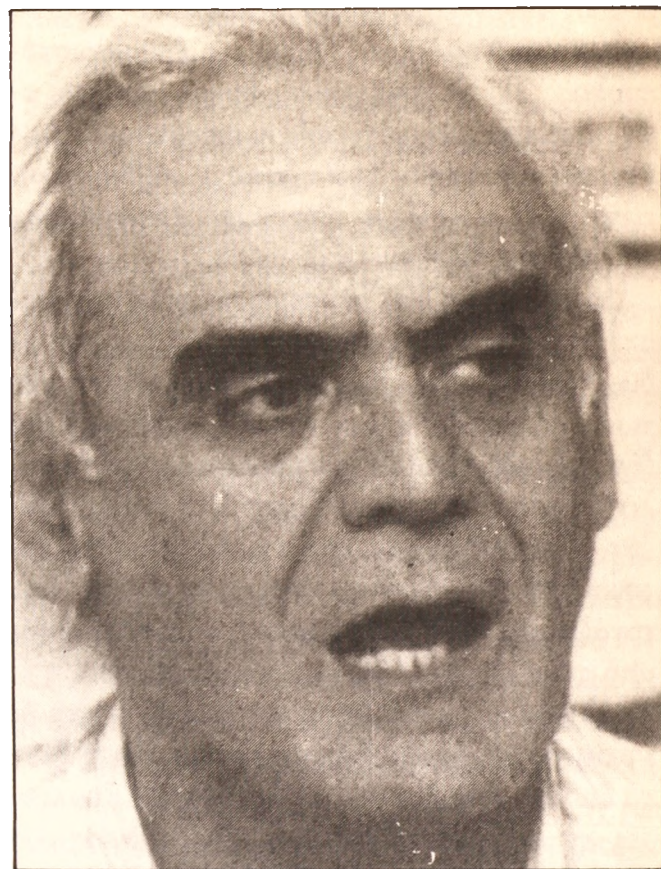
Οι «αθυροστομίες» του κ. Κατσανέβα, γαμπρού του κ. Παπανδρέου, και το ελάττωμά του να «σκέφτεται φωναχτά» πυροδότησαν νέες διαμάχες καθώς οι δηλώσεις του περί της ανάγκης διαδοχής και της λειτουργίας τρόικας αναθεματίστηκαν μεν από πολλούς, αλλά στην ουσία άνοιξαν τους ασκούς του Αιόλου. Δηλώσεις επωνύμων στελεχών και βουλευτών του ΠΑΣΟΚ έρριξαν περισσότερο λάδι στην φωτιά, θέτοντας αμέσως και εμμέσως θέμα ηγεσίας.

Βεβαίως ο κ. Παπανδρέου έσπευσε να δηλώσει «μάχιμος», αλλά αυτό σε τίποτα δεν αλλάζει την εικόνα. Εβδομαδιαία περιοδικά άρχισαν να δημοσιεύουν πορτραίτα των επικρατέστερων «δελφίνων» (το «Ε» του Γεράσιμου Αρσένη και του Άκη Τσοχατζόπουλου, το ΕΝΑ του Γιώργου Γεννηματά, ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ του Κώστα Σημίτη το «Επτάμισυ» του Αν. Πεπονή). Πορτραίτα - συνεντεύξεις που τόνιζαν όχι τόσο τις πολιτικές θέσεις «εφ' όλης της ύλης» όσο την ανθρώπινη - οικογενειακή πλευρά, το εργασιακό περιβάλλον, την επαγγελματική πολιτική ενασχόληση. Εξοικείωση δηλαδή ηγετών με το ευρύτερο κοινό ως προς τις πτυχές της προσωπικότητάς τους.

Κοντός φαλμός αλληλουσία, είπε ο κ. Γεννηματάς στην εκπομπή «Προφίλ» της ΕΤ στις 24/10, για να σπεύσει αμέσως να προσθέσει ότι ελπίζει ο φαλμός να μην είναι κοντός, όπερ εστί μεθερμηνευόμενο ότι και το αλληλούσια της διαδοχής αναλόγως θα αργήσει.

Πιο ευθύς ο κ. Γ. Νικολάου, μέλος της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ, δήλωνε στον «Αντέννα» ότι «το θέμα μπορεί να συζητηθεί στο πλαίσιο του Κινήματος, μετά την λήξη της δικής». Πράγματι μία σοβαρή άποψη υποστηρίζει ότι από την έκβαση της δικής θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό και ο χρονισμός της διαδοχής, υπό την προϋπόθεση πάντα ότι η ασθένεια του κ. Παπανδρέου τον εμποδίζει να ασκήσει τις ουσιαστικές πολιτικές λειτουργίες που επιβάλλονται και εκ της θέσεώς του ως αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης και από τα συμφέροντα του κόμματος. Σύμφωνα με την «θεωρία» αυτή εάν

ο κ. Παπανδρέου αθωωθεί και κατά συνέπεια «δικαιωθεί» τότε η διαδοχή καθίσταται ευκολότερη αν και καθόλου βέβαιη, μολονότι θα ασκηθούν ποικίλες πιέσεις επί του κ. Παπανδρέου να αρθεί «στο ύψος των περιστάσεων» και να «γράψει ιστορία». Αν όμως ο κ. Παπανδρέου καταδικαστεί τότε η εμπλοκή στο θέμα της διαδοχής είναι πλέον από βέβαια και πάλι υπό την προϋπόθεση ότι η υγεία του αρχηγού του επιτρέπει στοιχειώδεις πολιτικές λειτουργίες. Εννοείται ότι οι σχεδιασμοί αυτοί μπορούν να ανατραπούν από τις γενικότερες πολιτικές εξελίξεις και από το ενδεχόμενο πρόωρων εκλογών. Στην περίπτωση αυτή πρόβλημα διαδοχής θα είναι δύσκολο να τεθεί. Κάτω από το σύνθημα της «προϊούσης αποσύνθεσης και κατάρρευσης» της κυβέρνησης και της εκτί-

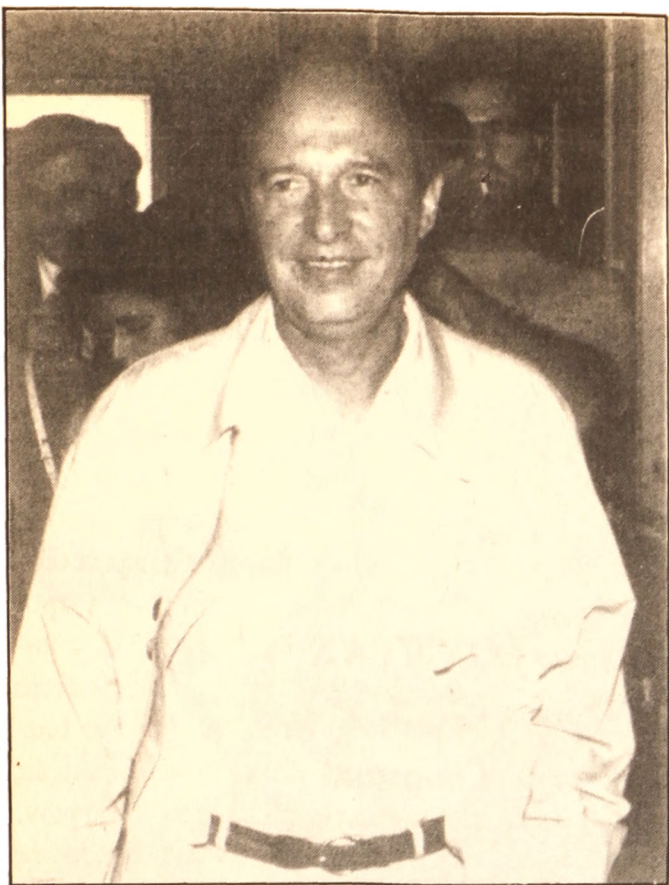

Άκης Τσοχατζόπουλος: ο άνθρωπος του Προέδρου. «Αθλία σενάρια πολιτικο-οικονομικών κύκλων».

μησης περί επικείμενων εκλογών οι ενδοκομματικές διαμάχες για την διαδοχή θα τεθούν στο περιθώριο.

Οι διαδικασίες της διαδοχής θα παίξουν τεράστιο ρόλο. Γι' αυτό και ο κ. Γεννηματάς έσπευσε και πάλι να δηλώσει ότι «ο επόμενος αρχηγός θα εκλεγεί από το Συνέδριο». Πράγμα που σημαίνει ότι οποιεσδήποτε μεταβατικές ηγετικές ρυθμίσεις είτε απορρίπτονται εκ προοιμίου είτε θα είναι βραχύβιες. Το θέμα δηλαδή δεν θα λυθεί ούτε διά χρίσματος διαδόχου, με δοτή εξουσία, ούτε με συλλογική ηγεσία. Το Συνέδριο θα κρίνει και θα εκλέξει, όπως προ-

Η πολιτική ζωή φαίνεται να βαδίζει προς μία νέα μεταπολίτευση. Δεν είναι σχήμα λόγου. Είναι φανερό ότι οι ηγέτες των δύο μεγαλύτερων κομμάτων, της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, αμφισβητούνται πλέον έντονα αν και συγκαλυμένα από νεότερη γενιά πολιτικών. Η διαμάχη σοβεί στα παρασκήνια και ο αγώνας δρόμου για την κατάληψη καλύτερων θέσεων τόσο στους εσωκομματικούς μηχανισμούς όσο και δημοσίως, στην κοινή γνώμη, έχει ήδη αρχίσει. Την έκβαση της «παράλληλης» αυτής διαπάλης είναι βέβαια πρόωρο να προβλέψεις. Είναι όμως πλέον θέμα χρόνου. Κι έχει συνάμα η έκβαση αυτή τεράστια σημασία για τις τύχες της χώρας, διότι θα καθορίσει την ποιότητα της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης, την ίδια την ποιότητα και την λειτουργία του πολιτικού συστήματος. Για το ΠΑΣΟΚ το θέμα είναι εξαιρετικά επείγον.

Κ. Σημίτης: Το ΠΑΣΟΚ χρειάζεται ριζική ανανέωση.

βλέπουν οι καταστατικές διαδικασίες. Κι εδώ βρίσκεται η ουσία του θέματος. Διότι η μία βασική συνιστώσα είναι το πόσο δημοφιλείς είναι ατομικά οι επίδοξοι διάδοχοι και στους οπαδούς του ΠΑΣΟΚ και στην ευρύτερη κοινή γνώμη, πράγμα που δείχνουν σαφώς οι διάφορες δημοσκοπήσεις. Η άλλη έχει σχέση με τον έλεγχο του κομματικού μηχανισμού, την επιρροή εκάστου εντός του κόμματος.

Ο κ. Γεννηματάς, φέρεται επίσης να έχει πάρει την απόφασή του ως προς τις συμμαχίες που πρέπει να συνάψει εντός του κόμματος. Γι' αυτό πρότεινε και ως εκπρόσωπο Τύπου του κόμματος τον κ. Κώστα Λαλιώτη που επανήλθε δριμύτερος στο Εκτελεστικό Γραφείο. Η σημασία της κίνησης αυτής είναι πολλαπλή. Η ομάδα με τον εκσυγχρονιστικό - ευρωπαϊκό προσανατολισμό (Σημίτης, Γεννηματάς, Λαλιώτης) θα μπορεί να εκφράζει προς τα έξω την γραμμή του κόμματος εφ' όλων των θεμάτων. Κάτι τέτοιο, παρά τις οποιοσδήποτε προθέσεις, θα έθετε εκτός συχνούς δημοσιότητας τον κ. Αρσένη και τον κ. Τσοχατζόπουλο, που φυσικά αντέδρασαν με την αντιπρόταση για εναλλαγή του εκπροσώπου σε σφαίρες αρμοδιότητας. Στην μάχη της διαδοχής κρίσιμο ρόλο θα παίξει η δημοσιότητα κι αυτό φυσικά το γνωρίζουν όλοι.

Η «συμμαχία των τριών» φροντίζει μεν να μην ομαδοποιείται εμφανώς, οι θέσεις όμως ατομικά καθενός συμπίπτουν και συγκλίνουν στα κύρια θέματα. Το προφίλ του κ. Σημίτη είναι γνωστό ενώ ο κ. Λαλιώτης διαθέτει κύρος στον κομματικό μηχανισμό.

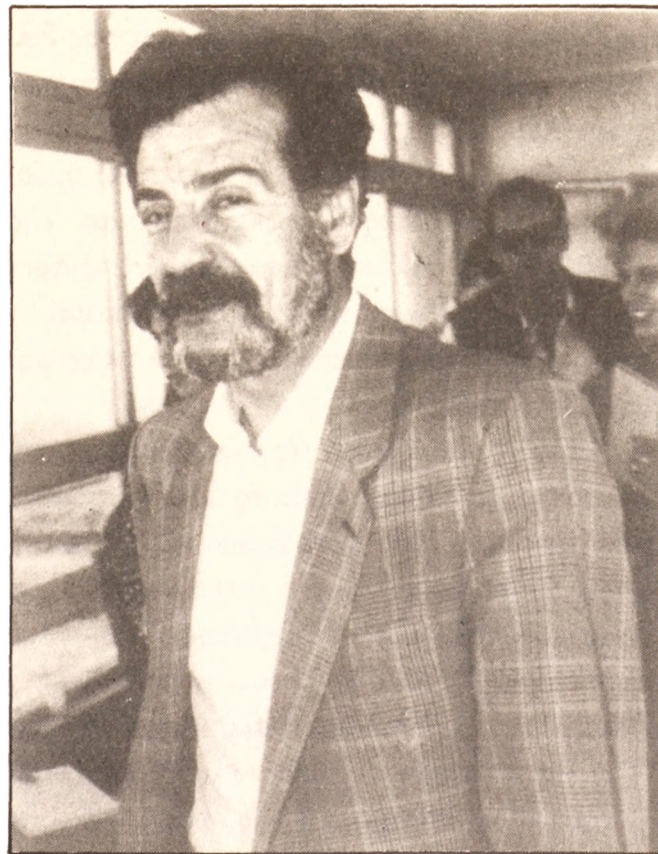
Στον αντίποδα βρίσκεται ο κ. Γ. Αρσένης, που προβάλλει μία λαϊκιστική ε-

θνοκεντρική στρατηγική, αναπτύσσει «τριτοκοσμικές απόψεις» και τονίζει την «ανάπτυξη». Τελευταία φροντίζει να παίρνει τις αποστάσεις του από το συγκρότημα του Ταύρου ώστε να διασφαλίσει ευρύτερη επιρροή και αποδοχή: «Το τι κάνει ένα συγκρότημα που υποστηρίζει κάποιους συγκυριακά, είναι μία άλλη ιστορία» δήλωσε στο «Ε» (13/10).

Αλλά και ο «άνθρωπος του Προέδρου» ο κ. Α. Τσοχατζόπουλος, γενικός γραμματέας του ΠΑΣΟΚ, τρέφει τις δικές του φιλοδοξίες.

Έχει ισχυρά ερείσματα στον κομματικό μηχανισμό και ο ρόλος του θα είναι κρίσιμος στην μάχη της διαδοχής ιδιαίτερα όταν η μάχη θα κριθεί σε «δεύτερους και τρίτους γύρους». Με ποιον (-ους) τελικά θα συμμαχήσει είναι άγνωστο. Πιστός στον κ. Παπανδρέου ελπίζει ίσως σε κάποια κίνηση του προέδρου που θα του δώσει τελικά το προβάδισμα έναντι των άλλων. Άγνωστο φυσικά παραμένει εάν οι ελπίδες του δικαιωθούν ή όχι. Αδυναμία του η έλλειψη συγκροτημένου πολιτικού λόγου, τουλάχιστον προς τα έξω. Δεν έχει ακόμη διαμορφώσει κάποιο ηγετικό προφίλ με όσα συνεπάγεται ο όρος αυτός για την ευρύτερη κοινή γνώμη. Παραμένει ακόμη στέλεχος, με πολιτική βέβαια θητεία σε υπουργικές θέσεις επί ΠΑΣΟΚ αλλά χωρίς ευρύτερη εμβέλεια.

Άλλα στελέχη του κομματικού μηχανισμού και της κοινοβουλευτικής ομάδας θα παίξουν τον ρόλο τους είτε ως μεταβατικές λύσεις (π.χ. Ι. Αλευράς, Ι. Χαραλαμπίδης ή ακόμη και Α. Πεπονής) είτε ως παράγοντες διαμόρφωσης των τελικών συσχετισμών (π.χ. Θ. Πάγκαλος, Γ. Νικολάου κ.τ.λ.).

Γ. Γεννηματάς: «...δεν θα πρέπει να υπολογίσουμε το πολιτικό κόστος... πρέπει να μεταβληθεί άρδην η πρακτική μας».

Ενώ όμως η συγκρότηση των ομάδων και οι συμμαχίες φαίνεται να διαμορφώνονται με γνώμονα την ανάγκη συγκροτημένης εμφάνισης και κοινής πολιτικής και ιδεολογικής πλατφόρμας, η ρευστότητα που επικρατεί δεν προδικάζει καμιά έκβαση με βεβαιότητα. Αλλά η ίδια η μάχη της διαδοχής επιβάλλει, όπως αναφέραμε, σαφείς τοποθετήσεις, θέσεις και ιδεολογικό προσανατολισμό, που προς το παρόν διατυπώνεται σε ατομικό επίπεδο. Ωστόσο, για να αποκτή-

Γερ. Αρσένης: Εθνοκεντρική προοπτική «Η λύση θα έρθει από την Αθήνα κι όχι από τις Βρυξέλλες».

σουν τα ρεύματα αυτά ευρύτερη κομματική απήχηση χρειάζεται η ελεύθερη διακίνηση και διαπάλη τους εκτός και εντός του κόμματος, πράγμα που υπό τις παρούσες συνθήκες δεν είναι δυνατόν. Γι' αυτό και η διαμάχη της διαδοχής συχνά εμφανίζεται ως —και κινδυνεύει να εκφυλιστεί σε— διαπροσωπική μάχη «δελφίνων».

Σε προηγμένα δημοκρατικά κόμματα η μάχη της διαδοχής αποτελεί νόμιμη, νομιμοποιημένη και επιβαλλόμενη διαδικασία κατά την οποία προβάλλονται οι απόψεις των υποψηφίων διαδόχων υποχειμένες σε κομματική και δημόσια κριτική. Τέτοιες όμως διαδικασίες απουσιάζουν από τα πολιτικά κόμματα της τριτοκοσμικής Ελλάδας.

Η ενηλικίωση και ωριμότητα του ΠΑΣΟΚ θα κριθεί ακριβώς από το πώς θα διεξαχθεί η μάχη της διαδοχής. Διότι διανύει ακόμη την παιδική του ηλικία με όλες τις παιδικές ασθένειες. Κι αυτές οι παιδικές ασθένειες στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η συνθλιπτική παρουσία του χαρισματικού ηγέτη του ΠΑΣΟΚ, θα καθορίσουν και τον χαρακτήρα της «μετά τον Ανδρέα» ηγεσίας. Λιγότερο χαρισματικής και αναγκαστικά περισσότερο συλλογικής. □

Εθνική Συνείδηση και Ευρωπαϊ

Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η διήμερη σύνοδος της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής (Κ.Π.Ε) του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ, που πραγματοποιήθηκε στην Θεσσαλονίκη στις 19 Οκτωβρίου και ήταν αφιερωμένη στα εθνικά ζητήματα και την εξωτερική πολιτική. Αξιοσημείωτη πρωτοτυπία της, η συμμετοχή στις εργασίες της 14 ειδικών αναλυτών από τον επιστημονικό, διπλωματικό και στρατιωτικό κόσμο. Η πολλαπλότητα των προσεγγίσεων που επιχείρησαν, τόσο οι ίδιοι στις εισηγήσεις τους, όσο και 60 περίπου μέλη της ΚΠΕ στις παρεμβάσεις τους, διατρέχοντας ένα ευρύ φάσμα πολύπλευρων θεμάτων (από την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την κρίση στα Βαλκάνια ως την εθνική ιδεολογία και την άμυνα της χώρας), δηλώνει ότι η Αριστερά —τουλάχιστον αυτή— διαλέγεται και προβληματίζεται δημόσια. Σημαίνει ότι επιχειρεί να συλλάβει το νέο στίγμα των διεθνών σχέσεων, σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται ραγδαία, ότι επιδιώκει την τόσο αναγκαία για τα εθνικά θέματα συνεννόηση με τις άλλες πολιτικές δυνάμεις, σε μία περίοδο που κυριαρχεί η τεχνητή οξύτητα και η επικίνδυνη αντιπαράθεση.

Σε αυτές τις αναζητήσεις της, η Αριστερά ανακαλύπτει μία νέα παράμετρο, παραγνωρισμένη ως τώρα στις θεωρητικές επεξεργασίες της: την εθνική συνείδηση. «Στην εποχή της κατάρρευσης των βεβαιοτήτων και των ιδεολογικών σχημάτων του παρελθόντος», είπε η πρόεδρος του ΣΥΝ Μαρία Δαμανάκη στην εναρκτήρια ομιλία της στην σύνοδο, «η εθνική συνείδηση αναδεικνύεται σε μία νέα σταθερά, που συσπειρώνει, αγγίζει, μάλιστα, νέους ανθρώπους. Στην διαμόρφωσή της η Αριστερά μπορεί και πρέπει να παρέμβει, δίνοντας νέο πατριωτικό περιεχόμενο, αποκρούοντας στενές σωβινιστικές παραμορφώσεις, συνδέοντάς την με την οικουμενικότητα των προβλημάτων στον πολύπλοκο κόσμο

που ζούμε». Για να μετριάσει κάπως τους τόνους, στην τελική της ομιλία, πρόσθεσε:

«Ο ΣΥΝ είναι κατηγορηματικά αντίθετος σε ορισμένες εθνικιστικές εξάρσεις παραδοσιακού τύπου».

Κύριος άξονας των διημέρων εργασιών της συνόδου της ΚΠΕ ήταν η αναγκαιότητα της χαραξης εθνικής στρατηγικής με ευρωπαϊκό προσανατολισμό. «Ο προσανατολισμός αυτός», εξήγησε η κ. Δαμανάκη, «δεν αποτελεί λύση ανάγκης, αλλά επιλογή, γιατί εξυπηρετεί κατά τον καλύτερο τρόπο τα εθνικά μας συμφέροντα. Είναι αναγκαίο να εκφράζεται με επιθετική πολιτική, στο πλαίσιο της ενοποίησης της ΕΟΚ, να μην παραγνωρίζει τις δυσκολίες και τις δυνατότητες της ίδιας της Κοινότητας».

Αναφερόμενη στην υπό διαμόρφωση οικονομική και νομισματική ένωση, σημείωσε πως ο ΣΥΝ αντιτίθεται σε κάθε έννοια δύο ή τριών ταχυτήτων (πτυχή που πρέπει να μελετηθεί, ώστε να αποφύγουμε απογοητεύσεις), ενώ, μιλώντας για την πολιτική ένωση, είπε ότι το αμυντικό πρόβλημα της Ελλάδας πρέπει να αντιμετωπισθεί ως συστατικό στοιχείο μίας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας, που θα εγγυάται τα σύνορα και την κυριαρχία της χώρας μας. Για τον ΣΥΝ, πάντως, ο προσανατολισμός προς την Ευρώπη δεν αντιτίθεται, ούτε μπορεί να παρεμποδίσει, ελληνικές πρωτοβουλίες και στα Βαλκάνια.

Από τις πιο αξιόλογες ίσως στιγμές της συνόδου ήταν η παρουσίαση των διαφορετικών απόψεων που εκφράζουν για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό, οι πρέσβεις επί τιμή Μιχάλης Δούντας, Κωνσταντίνος Ζέπος και ο πρέσβυς της Κύπρου στην Ελλάδα Φρίξος Κολώτας. Τις θέσεις που διατύπωσαν οι διακεκριμένοι διπλωμάτες στις εισηγήσεις τους, αλλά και στις συζητήσεις που είχαμε μαζί τους, φιλοξενεί σήμερα το ANTI, λόγω της βαρύτητας και του ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν.

ΜΙΧ. ΔΟΥΝΤΑΣ:

Τέλος στον διάλογο με την Τουρκία. Πολιτική συντήρησης για το Κυπριακό.

● *Ελληνοτουρκικές σχέσεις:* Η απειλή του τουρκικού επεκτατισμού αντιμετωπίστηκε ως σήμερα με εσφαλμένο τρόπο, δηλ. είτε με ψευδαισθήσεις ότι θα ήταν δυνατό να ελεγχθεί αυτή η απειλή, είτε με διαπραγματεύσεις, είτε με την προσφυγή στην υποστήριξη ισχυρών «φίλων». Το ανισοζύγιο στρατιωτικής και διπλωματικής ισχύος μεταξύ Ελλάδας - Τουρκίας είναι σε βάρος μας. Κατά συνέπεια, οι διάλογοι είναι βλαπτικοί, γιατί, μεταξύ άλλων, εκτείνονται σε μη διαπραγματεύσιμα θέματα και ενισχύουν την προσπάθεια της Τουρκίας να δημιουργεί την εντύπωση ότι υπάρχουν επίδικα ζητήματα και, μάλιστα, σχετικά με τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα. Πρέπει να σταματήσει, λοιπόν, ο διάλογος και οι διαπραγματεύσεις με την τουρκική πλευρά, και να εκδηλωθεί σύντομη για την βελτίωση της αποτρεπτικής αμυντικής δυνατότητας της χώρας μας. Επιπλέον, να ενισχυθούν τα διπλωματικά ερείσματα. Σημαντικότερη ενίσχυση της άμυνάς μας θα αποτελούσε η ολοκλήρωση της πολιτικής και αμυντικής ενοποίησης της ΕΟΚ, αφού τα ανατολικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα συμπέσουν με τα ελληνικά.

● *Κυπριακό:* Είναι λογικά, πολιτικά και ρεαλιστικά αδιανόητο να προσδοκούμε λύση του σε συμφωνία με την Τουρκία, η οποία (λύση) να βελτιώνει την μετακατοχική πραγματικότητα στο νησί. Ο λόγος, το επιβαρυντικό για την Ελλάδα ανισοζύγιο ισχύος, που προαναφέρθηκε. Στην Κύπρο δεν έχουμε να επιλέξουμε ανάμεσα σε ένα απόλυτα καλό και απόλυτα κακό, αλλά το ήσσον, μεταξύ πολλών κακών. Έτσι, πρέπει να α-

ός Προσανατολισμός

του Γιώργου Μούλκα

κολουθήσουμε πολιτική συντήρησης, δηλαδή μη επιδείνωσης της μετακατοχικής πραγματικότητας, και, παράλληλα, να καταβάλουμε σύντομες προσπάθειες για την ενίσχυση των ερεισμάτων ισχύος. Δεν έχουμε άλλη επιλογή από την αναμονή, εάν, όλα όσα μας προσφέρονται στην διαδρομή του χρόνου, είναι χειρότερα από το υφιστάμενο *status quo* όπως συμβαίνει με το σύνολο των μέχρι σήμερα τεκταινομένων σχεδίων για την διευθέτηση του Κυπριακού.

Η τελευταία έκθεση ντε Κουεγιάρ και το ψήφισμα 716 του ΟΗΕ είναι ολέθρια, επειδή οδηγούν σε επιδείνωση της μετακατοχικής πραγματικότητας στην Κύπρο. Και την διχοτόμηση καθιερώνουν με την αρχή της διζωνικότητας, που σημαίνει περιοχές φυλετικά καθαρές, και την στρατιωτική εγγύηση και παρουσία της Τουρκίας προβλέπουν έμμεσα, με την παραπομπή σε φάσεις της μέχρι σήμερα δικοινοτικής διαπραγματεύσεως. Η ήπια και διακριτική απόδοση ευθυνών στον Ντενκτάς, χωρίς να εκτίθεται παράλληλα η προϊσταμένη του Τουρκία, ήταν το ελάχιστο που θα έπρεπε να κάνει ο κ. ντε Κουεγιάρ, αν ήθελε να διασώσει στοιχειωδώς την αξιοπιστία του. Η αναφορά των δύο κειμένων ότι προσβλέπουν σε ένα κράτος, ήταν αναπόφευκτη για την διατήρηση των προσχημάτων, γιατί είναι αδιανόητο ο γ. γ. του ΟΗΕ να μιλάει για διάλυση του κυπριακού κράτους.

● **Διαφορές στον κυπριακό πολιτικό κόσμο:** ΔΗΚΟ, ΕΔΕΚ, μερίδα του ΔΗΣΥ, ε-

φημερίδα ΣΗΜΕΡΙΝΗ και Εκκλησία επιχρύνουν εντονότατα την πολιτική του προέδρου Βασιλείου, που συμπλέει πλήρως με την πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης.

ΚΩΝ. ΖΕΠΟΣ:

**Ναι στον διάλογο,
όχι στην διαπραγμάτευση.
Σημαντικός ο ρόλος της ΕΟΚ**

● **Ελληνοτουρκικές σχέσεις:** Πιστεύω στον διάλογο με την Τουρκία, όχι όμως σε μία διαπραγμάτευση η οποία είναι ανεπίτρεπτη και δεν οδηγεί πουθενά (υπάρχουν θέματα που δεν είναι διαπραγματεύσιμα). Ωστόσο, ο διάλογος και η διαρκής επαφή είναι απαραίτητα για να δημιουργηθούν οι ψυχολογικές γέφυρες μεταξύ των δύο λαών. Για να υπερφαλαγγίσει η Ελλάδα τις τουρκικές απειλές και να αποφύγει μία «θερμή» σύγκρουση, πρέπει να καλλιεργήσει με συνέπεια όλες εκείνες τις πολιτικές διαδικασίες οι οποίες μπορούν να απομονώσουν διεθνώς την Τουρκία, όπως συνέβη πρόσφατα με την περίπτωση των Κούρδων.

Ακρογωνιαίος λίθος των διαδικασιών αυτών, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπου μετατοπίζεται τελευταία το κέντρο βάρους των διεθνών σχέσεων, και επίκεντρο τους οι αρχές της δημοκρατίας, που πρέπει να πρυτανεύουν στις διακρατικές σχέσεις. Προκειμένου, όμως, να καρποφορήσουν οι εν λόγω προσπάθειες, χρειάζεται χρόνος και υπομονή, αποφασιστική εξωτερι-

κή πολιτική της χώρας μας και σταθερός ευρωπαϊκός προσανατολισμός.

● **Κυπριακό:** Τα βαθύτερα και μονιμότερα αίτια του προβλήματος οφείλονται στην στρατηγική σημασία που είχε και θα εξακολουθήσει να έχει για την Μ. Βρετανία και τις ΗΠΑ η Κύπρος, λόγω της θέσης της στην Ανατολική Μεσόγειο. Η πρόσφατη κρίση στον Περσικό Κόλπο επιβεβαίωσε την σημασία αυτή. Το κύριο γνώρισμα της στρατηγικής διάταξης των δυνάμεων και των ελέγχων που ασκούνται στην περιοχή, θα συνεχίσει να είναι η αμερικανική παρουσία, με την υποστήριξη της Βρετανίας, με τέτοιο τρόπο που θα αποκλείει την υποκατάστασή της —έστω και μερικώς— από άλλη δύναμη (Σοβ. Ένωση, Ευρώπη των 12, Σκανδιναβικές χώρες, Ελλάδα, Τουρκία). Η πρόταση που υιοθέτησε ομόφωνα το Εθνικό Συμβούλιο της Κύπρου (Ιανουάριος '89) ως πρόταση αποδεκτής λύσης, προσφέρει τα αναγκαία κριτήρια κατά πόσο ένα σχέδιο συμφωνίας θα ήταν αποδεκτό ή όχι. Το συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτει η Κύπρος έναντι της Τουρκίας, μετά την αρνητική γνωμοδότηση της ΕΟΚ στην αίτηση εισδοχής της τελευταίας (Δεκέμβριος 1989), πρέπει να διατηρηθεί ως το 1993. Τότε, η κοινότητα θα εγκύψει στο θέμα της διεύρυνσής της και όλες οι πολιτικές προϋποθέσεις θα πρέπει να εξασφαλίσουν την αποδοχή της κυπριακής αίτησης. Είναι αμφίβολο εάν αυτό μπορεί να επιτευχθεί, εάν δεν καταργηθεί προηγουμένως η σημερινή *de facto* διχοτόμηση και δεν αποχωρήσουν όλα τα τουρκικά στρατεύματα.

Το θεσμικό πλαίσιο της ΕΟΚ, με την βαθμιαία οικονομική σύγκλιση, την πολιτική ενοποίηση και ίσως μελλοντικά την εναρμόνιση της αμυντικής πολιτικής των μελών της, είναι το μόνο ικανό να προσφέρει στην Ελλάδα ένα υγιές σύστημα ασφαλείας, το οποίο θα εξαφανίσει οποιαδήποτε «εξ ανατολών» ή άλλη απειλή.

● **Αποτελέσματα των τουρκικών εκλογών:** Δεν πρόκειται στο ορατό μέλλον να επηρεάσουν την στάση της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας και του Κυπριακού.

Δεν θα αλλάξει γρήγορα η τουρκική νοοτροπία, οποιαδήποτε κυβέρνηση και αν σχηματιστεί στην Άγκυρα. Ο λόγος: η Τουρκία, παρά τις προόδους που σημείωσε σε ο-

ρισμένους τομείς, αντιμετωπίζει τεράστια οικονομικά προβλήματα (π.χ. πολλαπλάσιο εξωτερικό χρέος και πληθωρισμός σε σύγκριση με την Ελλάδα).

ΦΡ. ΚΟΛΩΤΑΣ:

Όχι ψευδαισθήσεις. Ορισμένες πτυχές των λύσεων μη αρεστές

● **Κυπριακό:** Οι τελευταίες εξελίξεις δεν δημιουργούν αισιοδοξία ότι η Τουρκία είναι έτοιμη να συμβάλει σε μία σύντομη λύση του προβλήματος. Πάντως, οι προσπάθειες συνεχίζονται. Πιστεύουμε ότι, αργά ή γρήγορα, η τουρκική πλευρά θα πειθαναγκαστεί να επιδείξει θετικότερη στάση, γιατί αυτό θα της επιβάλουν τα ίδια της τα συμφέροντα. Δεν πρέπει να έχουμε ψευδαισθήσεις. Η λύση που θα δοθεί, θα βασίζεται, εκτός των άλλων, και σε όλα τα δεδομένα που έχουν δημιουργηθεί σήμερα. Σίγουρα, ορισμένες πτυχές των λύσεων δεν θα μας είναι αρεστές (π.χ. τα αυξημένα δικαιώματα που ζητά η τουρκική κοινότητα, τα οποία ορισμένες φορές δεν είναι ίσα με την πλειοψηφία του 80%). Ωστόσο, όποια λύση δοθεί, δεν υπάρχει ενδεχόμενο να μην γίνουν σεβαστές οι ακόλουθες παράμετροι: διατήρηση της οντότητας και πολιτιστικής ταυτότητας του Κυπριακού Ελληνισμού, επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους, αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής. Δεν συμμερίζομαι την αισιοδοξία του προέδρου Μπους ότι το Κυπριακό θα διευτετηθεί ως το τέλος του χρόνου. Δεν φαίνεται να υπάρχουν οι προοπτικές. Μακάρι ο κ. Μπους και η κυβέρνησή του να επαληθευ-

τούν και να βοηθήσουν προς αυτήν την κατεύθυνση.

● **Αποτελέσματα την τουρκικών εκλογών:** Η Τουρκία ακολουθεί την δική της σκληρή γραμμή στο Κυπριακό, που καμιά φορά μας αφήνει και έκπληκτους. Η πολιτική της, αναφορικά με τα εθνικά της θέματα και τις διεθνείς εξελίξεις, είναι πάγια. Η νέα κυβέρνηση, όποια και αν είναι, θα τηρήσει την ίδια στάση, αν και εύχομαι να επιδείξει περισσότερο ρεαλισμό και θετικότερο πνεύμα. Τον τελευταίο καιρό πάντως, η Τουρκία δέχεται σοβαρές πιέσεις από την διεθνή κοινότητα σε ό,τι αφορά κυρίως το Κυπριακό. Καταλαβαίνει πως το πρόβλημα αυτό αρχίζει να της γίνεται μεγάλο εμπόδιο στους πολιτικούς της προσανατολισμούς. Εάν το κόστος που της δημιουργεί το Κυπριακό αυξηθεί —εμείς το πιστεύουμε— τότε θα δείξει περισσότερη διάθεση να το λύσει.

● **Διαφορές στον κυπριακό πολιτικό κόσμο:** Υπάρχει απόλυτη συμφωνία στις κατευθυντήριες γραμμές που πρέπει να ακολουθήσουν η Κύπρος και η Ελλάδα για την επίλυση του Κυπριακού. Αυτές είναι: τα ψήφισμα του ΟΗΕ, οι δύο συμφωνίες κορυφής των Μακαρίου και Κυπριανού με τον Ντενκτάς και οι προτάσεις που υπέβαλε ως το 1989 το Εθν. Συμβούλιο της Κύπρου. Υφίστανται ωστόσο ορισμένες διαφοροποιήσεις σε ό,τι αφορά την ακολουθητέα πορεία για την υλοποίηση των παραπάνω αρχών. (Ο *Β. Λυσαρίδης*, πρόεδρος του ΕΔΕΚ, διατυπώνει καθαρά δικές του θέσεις, ενώ ο *Σπ. Κυπριανός*, πρόεδρος του ΔΗΚΟ, παρουσιάζει κατά καιρούς μικρότερες αποκλίσεις από τα άλλα κόμματα). Έτσι κι αλλιώς, στο Εθνικό Συμβούλιο ακούγονται οι απόψεις όλων των κομμάτων και κανείς ως τώρα δεν έχει αποχωρήσει από αυτό.

Εισηγήσεις και Συμπεράσματα

Από τις υπόλοιπες εισηγήσεις αναλυτών και τις τοποθετήσεις στελεχών του ΣΥΝ σταχυολογούμε —ενδεικτικά μόνον— ορισμένα χαρακτηριστικά αποσπάσματα:

Γ. Τσιάκαλος, πρόεδρος Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης ΑΠΘ, για τις μειονότητες: «Ισονομία, ίσες ευκαιρίες στον κοινωνικό και οικονομικό τομέα, και αναγνώριση (σε αυτές) του δικαιώματος της ιδιαιτερότητας στην γλώσσα, στην θρησκεία και σε πολιτιστικά γνωρίσματα αποτελούν μοναδική δυνατότητα να αποφευχθούν παρεμβάσεις από το εξωτερικό και να δημιουργηθεί στο εξωτερικό θετικό κλίμα για την Ελλάδα απέναντι σε α-

πειλές της εδαφικής της ακεραιότητας».

Κ. Μυγδάλης, μέλος της Ν.Ε. του ΣΥΝ Χαλκιδικής: «Η αδιαφορία των κυβερνήσεων και συνολικά του πολιτικού κόσμου της χώρας προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την επιβίωσή του οδήγησαν τους Φαναριώτες σε ένα καθεστώς σχέσεων με την Τουρκία, που σήμερα όλοι το κατακρίνουμε και το θεωρούμε εξευτελιστικό. Όμως, για τους ίδιους αποτελεί καθεστώς επιβίωσης. Από την άλλη πλευρά, αυτή ακριβώς η προσπάθεια επιβίωσης τους οδηγεί σε μία μικροελλαδική αντίληψη των πραγμάτων, μειώνοντας τον οικουμενικό χαρακτήρα και την σημασία του Πατριαρχείου».

Α. Αλαβάνος, ευρωβουλευτής του ΣΥΝ: «Μας χρειάζεται ένας "αριστερός βενιζελισμός" της πρώτης περιόδου των αρχών του αιώνα, με την έννοια της διορατικής σύλληψης των διεθνών εξελίξεων και της αποτελεσματικής παρέμβασης». Και επιπλέον: «Χρειάζεται ασφαλώς ένας σαφής ευρωπαϊκός προσανατολισμός, αλλά για την σκέψη της Αριστεράς δεν πρέπει οι Βρυξέλλες να αντικαταστήσουν την Μόσχα σαν ένα σίγουρο και απόρθητο οχυρό».

Μ. Ανδρουλάκης: βουλευτής του ΣΥΝ: «Σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες που έχω, τόσο η ελληνική όσο και η κυπριακή κυβέρνηση έχουν αποδεχθεί την λύση της τετραμερούς διάσκεψης για το Κυπριακό και διαβιβάζουν αυτή την θέση τους και προς τρίτες δυνάμεις, όπως στο υπουργείο Εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης».

● **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ:** Ο πλούτος των ιδεών και των προτάσεων που ακούστηκαν, ο γόνιμος και εποικοδομητικός προβληματισμός που αναπτύχθηκε στην διήμερη ειδική σύνοδο της ΚΠΕ του ΣΥΝ, συμβάλλουν χωρίς αμφιβολία στην ανανέωση του παραδοσιακού λόγου της Αριστεράς για τα εθνικά θέματα και την εξωτερική πολιτική. Τον απομακρύνουν από αγκυλώσεις, στερεότυπα, δόγματα και σύνδρομα του παρελθόντος. Οι επεξεργασίες αυτές είναι αναγκαίο να συνεχιστούν και να εμπλουτιστούν. Δεν πρέπει να θεωρηθούν οριστικές, ούτε να παραμείνουν αποσπασματικές διακηρύξεις, πολύ περισσότερο δε να εμπλακούν σε στενές κομματικές σκοπιμότητες ή παραμορφώσεις. Αντίθετα, πρέπει να συγκροτηθούν σε ενιαίο σύνολο αξιών, αρχών και μεθόδων για την άσκηση υπεύθυνης και εθνικής επωφελούς εξωτερικής πολιτικής. «Ο δρόμος θα είναι δύσκολος», όπως προδιέγραψε και η κ. Δαμανάκη, αν κρίνει κανείς από την σχετική συζήτηση που έγινε πρόσφατα στην Βουλή.

... και καλή ανάγνωση!

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• Ανατόλι Ριμπακόφ	: Φόβος	ΓΝΩΣΗ
• Εντμουτ Κήλυ	: Φόνος στο Θερμαϊκό	ΓΝΩΣΗ
• Άννα Μεσσίνα	: Η Φοινικιά του Ρουσαφά	ΓΝΩΣΗ
• Φούλβιο Τομίτσα	: Η Βενετσιάνα κληρονόμος	ΓΝΩΣΗ
• Μιγκέλ ντε Θερβάντες	: Παραδειγματικές νουβέλες	ΓΝΩΣΗ
• Philippe Breton	: Ιστορία της Πληροφορικής	ΔΙΑΥΛΟΣ
• Φρανσουάζ Ντορέν	: Κόρακες και αλεπούδες	ΔΩΡΙΚΟΣ
• Ανδρέας Λεντάκης	: Ρωμανός ο Μελωδός, Κώστας Βάρναλης και στρατευμένη τέχνη	ΔΩΡΙΚΟΣ
• Ζυλ Βαλές	: Ο ξεσηκωμένος	ΑΠΟΣΠΕΡΙΤΗΣ
• Σελ Σιλβερστάιν	: Το δέντρο που έδινε	ΔΩΡΙΚΟΣ
• Αλέξανδρος Ραγκαβής	: Λεξικόν της Ελληνικής αρχαιολογίας	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ
• Άννα Τζούμα	: Η διπλή ανάγνωση του κειμένου	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ
• Δημητρία Ζουμπουλάκη	: Περιμένοντας το Μάη	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ
• Κούρτσιο Μαλαπάρτε	: Το δέρμα	ΘΕΜΕΛΙΟ
• Ακίλε Οκέτο	: Ο νέος δρόμος	ΘΕΜΕΛΙΟ
• Τσινισιζέλης Μ.-Μαραβέγιας Ν.	: Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση	ΘΕΜΕΛΙΟ
• Ανδρέας Ανδριανόπουλος	: Θεωρία και πολιτική	LIBRO
• Χρήστος Μπουλώτης	: Ο θρίαμβος του Δημοκρατικού Καπιταλισμού	ΛΩΤΟΣ
• Τζιάνι Ροντάρι	: Ο κύριος «Αύριο-βράδυ»	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
• Κέντρο Μαρξ/κών Ερευνών	: Μικροί περιπλανώμενοι	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
• Πασκάλ Ακό	: Ανεργία και απασχόληση στην Ελλάδα	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
• Εντεν φον Χόρβατ	: Ιστορία της οικολογίας	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
	: Νιάτα χωρίς Θεό	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

ΝΕΟΙ ΤΙΤΛΟΙ

• Διαμαντής Μπασαντής & Κων/νος Στράτος	: Ο κόσμος των ειδήσεων	ΓΝΩΣΗ
• Αλόη Σιδέρη	: Η κυρία με το γατί	ΓΝΩΣΗ
• Νάννι Μπαλεστρίνι	: Ο εκδότης	ΓΝΩΣΗ
• Λεία Χατζοπούλου-Καραβία	: Η Ρίκι και η φαμίλια της (βιβλίο/κασέτα)	ΓΝΩΣΗ
• Λεία Χατζοπούλου-Καραβία	: Ο Σιλβατικός και η Ρίκι (βιβλίο/κασέτα)	ΓΝΩΣΗ
• Αριάδνη Μακίννον & Νίκη Μακίννον	: Τα γράμματα τραγουδούν (βιβλίο/κασέτα)	ΓΝΩΣΗ
• Στράτος Θεοδοσίου & Μάνος Δανέζης	: Τα άστρα και οι μύθοι τους	ΔΙΑΥΛΟΣ
• Τζένιφερ Λιντς	: Υποπτος κόσμος	ΔΩΡΙΚΟΣ
• Ζήσης Σκάρος	: Η συμμορία των αθών	ΔΩΡΙΚΟΣ
• Αζίζ Νεσίν	: Ο Ζήσης και ζει και δε ζει	ΔΩΡΙΚΟΣ
• Μπάμπης Δερμιτζάκης	: Η λαϊκότητα της Κρητικής λογοτεχνίας	ΔΩΡΙΚΟΣ
• Ευστράτιος Δ. Τσακαλώτος	: Λεξικόν Λατινοελληνικόν	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ
• Σωκράτης Γκίκας	: Σοφοκλέους Οιδίπους Τύραννος	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ
• Σωκράτης Γκίκας	: Ψυχολογία	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ
• Βασίλης Χ. Μάκης	: Ακριτικά (δημοτικά τραγούδια)	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ
• Robert Van Gulik	: Δολοφόνοι και χρυσάφι	ΘΕΜΕΛΙΟ
• Γ. Σωτηρέλης	: Σύνταγμα & εκλογές στην Ελλάδα. 1864-1909	ΘΕΜΕΛΙΟ
• Αμαλία Μεγαπάνου	: Το παιδί της μάνας μου	LIBRO
• Παυλίνα Παμπούδη	: Ημερολόγιο 1992	LIBRO
• Μαρία Φωτίου-Βλάχου	: Στοχαστής του ανέμου	ΛΩΤΟΣ
• Ρένος Ρώτας	: Ο Κύριος Τζον	ΛΩΤΟΣ
• Βασίλης Λιογκάρης	: Ένα συνηθισμένο περιστατικό	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
• Τζέιμς Κέιν	: Η πεταλούδα	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
• Φρίντριχ Ένγκελς	: Ο πόλεμος των χωρικών	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
• Παραμύθια του Κόσμου	: Τα ταμ-ταμ (αφρικάνικα παραμύθια)	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

1, 2, 3, πολλές μολότωφ...

του Σταύρου Μονεμβασιώτη

«Εδώ Πολυτεχνείο...»

1973: Οι φοιτητές καταλαμβάνουν τον χώρο του ΕΜΠ. Κοινός ο αγώνας, ένας ο στόχος, μία η ιδέα: Δημοκρατία.

«Εδώ Πολυτεχνείο...»

1991: Περιθωριακοί κουκουλοφόροι, καταλαμβάνουν τον χώρο του ΕΜΠ. Σπάνε αγάλματα, βάζουν φωτιές, βεβηλώνουν ιδέες και σύμβολα, ανοίγοντας πιθανόν τον δρόμο στον περιορισμό αυτής της μίας ιδέας, που «τότε» αποτέλεσε τον μοναδικό στόχο του κοινού αγώνα: της Δημοκρατίας.

Η στέγη του Πολυτεχνείου θα καπνίζει για καιρό... Τα όσα δραματικά συνέβησαν τις προηγούμενες μέρες στο χώρο των μαθητικών κινητοποιήσεων, με αποκορύφωμα την καταστροφή της Πρυτανείας του ΕΜΠ, έδειξαν ότι όχι μόνον η Παιδεία, αλλά ενίοτε η πολιτική ζωή του τόπου βρίσκεται ευάλωτη στα χέρια κάποιων κουκουλοφόρων, που δρώντας εν αγαστή συνεργασία με «αστυνομικούς», παρακρατικούς και «αγανακτισμένους πυλίτες», δίνουν τα προσχήματα στους όποιους... ενδιαφερόμενους να άρουν στο εξής, όχι μόνον το πανεπιστημιακό άσυλο αλλά και κάθε άλλης μορφής άσυλο...

Το πρόσωπο των γεγονότων ήταν ο Πρύτανης του ΕΜΠ *Νίκος Μαρκάτος*, που συγκέντρωσε τα βέλη των επιθέσεων της Κυβέρνησης. Τον κατηγορήσε για ολιγωρία την στιγμή των καταστροφών και του επέριψε τις ευθύνες για τα αποτελέσματα. Ό-

ταν ρωτήθηκε σχετικά, από το ΑΝΤΙ, ο κ. Μαρκάτος είπε ότι, «ο τρόπος με τον οποίον χειρίστηκε η Κυβέρνηση τα γεγονότα, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σκοπεύει στο μέλλον να επεμβαίνει και να καταλύει τα άσυλα με το παραμικρό, χωρίς τον ουσιαστικό έλεγχο από την πλευρά του Πανεπιστημίου. Λυπάμαι που θα το πω αυτό, αλλά απογοήτευσε και η αντίδραση της Πανεπιστημιακής Κοινότητας, η ικανότητά της να προλάβει ή να αντιμετωπίσει τα γεγονότα της Πέμπτης. Και αυτό ισχύει δυστυχώς και για τους φοιτητές. Είναι επιτακτική πλέον η αφύπνιση και η κοινωνική συνειδητοποίηση, όλων μας, ότι το άσυλο πρέπει να προστατευθεί».

Στα περί ολιγωρίας ο κ. Μαρκάτος αντέταξε την ανοχή από την πλευρά της αστυνομίας των δήθεν αγανακτισμένων που πυροδοτούσαν ακόμη περισσότερο με την στάση τους την ήδη οξυμένη ατμόσφαιρα, καθώς επίσης και την προκλητική στάση των δυνάμεων καταστολής, την ώρα που ο ίδιος βρισκόταν σε διαπραγματεύσεις με τους καταληψίες.

Αποτέλεσμα; Την Παρασκευή το μεσημέρι μετρούσαμε την καταστροφή μιας πνευ-

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ

Στις 27/7/91, η Σύγκλητος του Ε.Μ.Π συνεδριάζει με αντικείμενο την έννοια του Πανεπιστημιακού Ασύλου (Π.Α.). Η απόφαση έχει ως εξής:

- Π.Α. σημαίνει αποκλεισμός της επέμβασης της κρατικής εξουσίας στον χώρο του Πανεπιστημίου χωρίς την άδεια του ίδιου του Πανεπιστημίου.
- Το Π.Α. εξυπηρετεί την ακαδημαϊκή ελευθερία για διδασκαλία, έρευνα και αυτοδιοίκηση του Πανεπιστημίου.
- Η εξυπηρέτηση αυτή έχει αντικειμενικό σκοπό την ελεύθερη επιστημονική αναζήτηση και την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών.
- Προστατεύει όλα τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας. Προστατεύει επίσης και κάθε κοινωνική ομάδα εφ' όσον δεν παρενοχλεί την ακαδημαϊκή διαδικασία και σέβεται τα μέλη της Π.Κ. και την περιουσία του Ιδρύματος.
- Η προστασία του Π.Α. είναι καθήκον ολόκληρης της Π.Κ. και συνιστά και καλλιέργει έναν από τους αποφασιστικότερους μηχανισμούς χειραφέτησης, αφύπνισης και κοινωνικής αναγέννησης.
- Η έννοια του Π.Α. είναι συνδεδεμένη με την απόρριψη της οποιασδήποτε μορφής βίας από οπουδήποτε και αν προέρχεται.

Οι ποινές θα σώσουν την επέτειο;

Βαρύτατες ποινές φυλάκισης, από 5 έως και 8 χρόνια —χωρίς (!) ανασταλτικό ή εξαγοράσιμο χαρακτήρα— επέβαλε το Δικαστήριο στους πέντε νεαρούς που είχαν συλληφθεί για τα επεισόδια έξω από το υπουργείο Παιδείας (προσοχή: όχι για τα γεγονότα στο ΕΜΠ). Την ίδια στιγμή ο προϊστάμενος της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών κ. Δ. Δωρής ασκούσε ποινική δίωξη κατά παντός υπευθύνου, η οποία στην ουσία στρεφόταν εναντίον των πρυτανικών αρχών (!).

Δεν είπε τίποτα όμως ο κ. Δωρής για τον συνάδελφό του, ο οποίος καθυστέρησε δύο ώρες να πάει στον χώρο των επεισοδίων, γιατί όπως είπε κοιμόταν (!) στο σπίτι του που «βρίσκεται μακριά από το κέντρο της Αθήνας, στο Γαλάτσι» (!).

Και κάτι ακόμα. Είναι σίγουρη η κυβέρνηση ότι με ανελαστικές καταδικαστικές αποφάσεις κατά νεαρών, θα αποτρέψει στο εξής ανάλογα έκτροπα;

Σε δεκαπέντε μέρες έχουμε την επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, και η εμπειρία μας έχει διδάξει ότι τέτοιες μέρες, οι «γνωστοί - άγνωστοι» αναστατώνουν την Αθήνα.

ματικής δημιουργίας και ιστορίας 140 χρόνων. Αρχεία, έγγραφα, διατριβές, προσωπογραφίες, έργα τέχνης, έπιπλα με μυσιακή αξία... είχαν γίνει στάχτη.

Η ανυπαρξία νεολαίων και ΕΦΕΕ

Τα κόμματα της αντιπολίτευσης (το ΠΑΣΟΚ μέσω της νεολαίας του) μίλησαν περί συγκεκριμένου σχεδίου, που στόχο είχε την συκοφάντηση των αγώνων της νεολαίας και των εργαζομένων και τον αποπροσανατολισμό του λαού. Οι πολιτικές νεολαίες που δεν μπόρεσαν να παρέμβουν και να προασπίσουν το πανεπιστημιακό άσυλο, περιορίστηκαν να καταγγείλουν την κατάλυσή του. Όσο, δε, για την ΕΦΕΕ, κανένας λόγος... Τι να πει άλλωστε, πως δεν κατάφερε να εκλέξει εκπρόσωπο για την Επιτροπή Ασυλίας ή μήπως ότι καλά - καλά δεν έχει πρόεδρο;

Ποιος θα απαντήσει;

Το φαινόμενο των κουκουλοφόρων, των καταλήψεων, των σπασμένων βιτρινών και των επεισοδίων στους δρόμους της Αθήνας δεν είναι καινούριο. Χαρακτηριστικά, εμφανίζεται μετά την μεταπολίτευση και πάντα κοντά σε πανεπιστημιακούς χώρους (Νομική, Χημείο, ΕΜΠ), συμπίπτει μάλιστα και με μία περίοδο (από το 1980 κυρίως κι έπειτα) όπου το φοιτητικό κίνημα φθίνει σταδιακά.

Γεννιούνται, λοιπόν, κάποια ερωτήματα: —Γιατί ποτέ η αστυνομία δεν συνέλαβε αυτές τις λίγες δεκάδες «γνωστών - αγνώστων»;

Μήπως η δράση τους, όντως, εξυπηρετεί κάποιους;

—Γιατί ποτέ η αστυνομία δεν προστάτευσε το ΕΜΠ από μία πιθανή κατάληψη, πριν ή στην αρχή των επεισοδίων;

—Μέχρι τότε το πανεπιστημιακό άσυλο θα προστατεύει την δράση και τους

κανιβαλισμούς αυτών των «γνωστών - αγνώστων»;

—Μέχρι τότε το φοιτητικό κίνημα θα είναι διαλυμένο στα γραφεία των παρατάξεων, αφήνοντας τον χώρο του στην καταστροφή;

«Οι γνωστοί-άγνωστοι»

Κρύβουν τα πρόσωπά τους με κουκούλες. Δεν είναι περισσότεροι από 200 και είναι πάντα οι ίδιοι, με αλυσίδες, μολότωφ, ξύλα και πέτρες, έτοιμοι να εκμεταλλευτούν κάθε μορφής κινητοποίηση για να φτάσουν στον σκοπό τους: την βία. Δεν έχουν κανένα ιδεολογικό στίγμα, δεν είναι ούτε αναρχικοί, ούτε φασίστες. Δεν πιστεύουν σε καμιά αξία. Παρ' ό,τι πολλοί απ' αυτούς έχουν και μια «άλλη» ζωή, συναναστρέφονται μαζί μας καθημερινά.

Δεν ξέρω αν πράγματι τον λένε Πέτρο, αλλά έχει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά και την προηγούμενη Πέμπτη ήταν πίσω από τα κάγκελα του Πολυτεχνείου.

ΑΝΤΙ: Γιατί, παραμένεις εδώ;

Πέτρος: Αυτοί είναι δολοφόνοι, αν βγούμε θα μας...

ΑΝΤΙ: Και εσείς, όμως, προκαλείτε καταστροφή μέσα στο Πολυτεχνείο.

Πέτρος: Αυτά που μας πετάνε τι είναι; Μόνο εμείς τα σπάμε;...

ΑΝΤΙ: Τι σημασία μπορεί να έχουν όλα αυτά για σένα, γιατί δεν φεύγεις;

Πέτρος: ...

ΑΝΤΙ: Δουλεύεις;

Πέτρος: Κάνω τον οικοδόμο.

Δεν προλάβαμε να πούμε τίποτε άλλο. Παρά το αίτημα του Πρύτανη, κι άλλα δακρυγόνα πέφτουν γύρω μας. Ο Πέτρος (μπορεί και 20 και 25 χρόνων) έμεινε εκεί, μαζί με τους δικούς του σπάγανε και καίγανε όλο το βράδυ. Απ' έξω μία άλλη ομάδα κανιβαλών έκανε ό,τι μπορούσε για να γίνουν οι μεγαλύτερες καταστροφές. Ο κ. Μαρκάτος καταγγέλει: «Αυτοί που ήταν με τα ΜΑΤ, νωρίτερα ήταν με τους κατα-

ληφίες. Είδα «αγανακτισμένους» να επικοινωνούν με μοτορόλες με κάποιους καταληφίες και λίγο αργότερα να τους εκσφενδονίζουν πέτρες».

Τα επεισόδια της Πέμπτης μας δώσανε επιπλέον εμπειρία. Η Κυβέρνηση χειρίστηκε έξυπνα τα γεγονότα και το κοινό αίσθημα για να απειλήσει (μέσω του τέως υπ. Προεδρίας κ. Μ. Έβερτ) ότι στο εξής δεν θ' ανηχθεί άλλη κατάληψη όπου κι αν γίνεται (απολυμένους, συνταξιούχους, μετατασσομένους). Την στιγμή που η κοινωνική δυσφορία από την κυβερνητική πολιτική έχει φτάσει σε οριακό σημείο, η χαμμένη πρυτανεία έρχεται ως ο από μηχανής Θεός του κ. Μητσοτάκη, να του λύσει τα χέρια στην χρήση βίας ενάντια σε κάθε μορφή αντίδρασης.

Όλ' αυτά, καθιστούν επιτακτική την ευαισθητοποίηση όλων μας απέναντι στην κάθε είδους «μολότωφ» που μας απειλεί. Και είναι αλήθεια ότι υπάρχουν πολλές...

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

«Νέες ιδέες» - παλιές συγκρούσεις

Της Σύνταξης: Στη δίνη της εσωτερικής πολιτικής αστάθειας και της διεθνοπολιτικής αταξίας

Τάσος Κυπριανίδης: Η αστική τάξη, η μαγείρισσα, το σκοινί και η κρατική εξουσία. (Σημειώσεις για τις ανατροπές στην ΕΣΣΔ)

Θράσος Λεβαδίτης: Η αθλιότητα της αθλιότητας. (Η απολογητική θεωρία του Π.Ι. Παραρά, χαρακτηριστικό δείγμα τεκμηρίωσης των «νέων ιδεών» της Δεξιάς)

Χρήστος Τυροβούζης: Συνασπισμός: η πενιχρή πρόοδος μιας αμελητέας Αριστεράς

Χρήστος Βαλλιάνος: Μια πρώτη προσέγγιση στο μάρκετινγκ και τη διαφήμιση

Giorgio Baratta: Ο Γκράμσι και η κριτική του αμερικανισμού

Χριστίνα Γιαννούλη: Το τέλος της εκμετάλλευσης και η βασιλεία των παραγωγών. Η σαινισμονική ουτοπία

Γιώργος Σταμάτης: Για τη νεοοικονομική ερμηνεία του κέρδους

Θέμης Μπόκαρης: Η ρύπανση του Λεκανοπεδίου Ιωαννίνων από τη βιομηχανία ΕΛΒΙΕΞ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1991

37

Η πραγματικότητα μιας άλλ

Λαύριο, 24 Οκτωβρίου, ημέρα Πέμπτη. Και όμως είναι σαν η μηχανή του χρόνου να μας έχει μεταφέρει πενήντα χρόνια πίσω, όταν τα συσσίτια ήταν αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας. Μία το μεσημέρι, 250 άτομα έχουν μαζευτεί έξω από το δημαρχείο της πόλης περιμένοντας την διανομή του συσσιτίου. Λαύριο 1991, στην πόλη αυτή με την βιομηχανική ιστορία των 3000 χρόνων, πολλοί είναι αυτοί που ελπίζουν να ετοιμασθεί το γρηγορότερο δυνατόν η αναγκαία υποδομή, ώστε τα συσσίτια από τον δήμο να γίνονται σε καθημερινή βάση.

Το Λαύριο, μία πόλη 10 χιλιάδων κατοίκων στην Αττική, 70 χιλιόμετρα από την πρωτεύουσα είναι σήμερα πόλη ανέργων, όπως λέει και το πανώ που υποδέχεται τον επισκέπτη. Τα εργοστάσια που έκλεισαν προκάλεσαν την ανεργία, η οποία κάνει την πόλη να βρίσκεται στα πρόθυρα της πείνας και της μιζέριας και να σκέπτεται με δέος τον δύσκολο χειμώνα που έχει μπροστά της.

Λαύριο, η αποβιομηχανοποίηση της Ελλάδας σε όλο της το μεγαλείο. Η υφαντουργία «Αιγαίον», μέχρι πρόσφατα βασικός παραγωγικός κλάδος στην περιοχή, έχει κλείσει εδώ και 21 μήνες αφήνοντας ανέργους 1.500 εργαζόμενους. Η κυβέρνηση έχει υποσχεθεί εδώ και καιρό, να φέρει μία τροπολογία στην Βουλή βάσει της οποίας οι εργαζόμενοι στην εταιρεία του Καρέλα να πάρουν το 1/3 των χρημάτων που τους χρωστάει, σε δύο δόσεις. Δυστυχώς όμως ακόμη περιμένουν.

Η «ΒΕΛΠΕΞ», το μοναδικό εργοστάσιο σπέρτων της χώρας μας, έχει σταματήσει να παράγει εδώ και πέντε μήνες, οι δε εργαζόμενοι σ' αυτό έχουν να πληρωθούν τρεις μή-

Δημοτικά συσσίτια για τους άνεργους στο Λαύριο και επιστρέφουν εφιαλτικά οι μνήμες της κατοχής και της πείνας. Το '91, όμως, δεν είναι '41, και δεν υπάρχει δικαιολογία για τις κυβερνήσεις που άφησαν χωρίς να πάρουν κανένα μέτρο, να αποβιομηχανοποιηθεί μία ολόκληρη περιοχή με βιομηχανική ιστορία 3000 χρόνων, 70 χιλιόμετρα από την Αθήνα.

νες. Οι 45 εργαζόμενοι του εργοστασίου, το οποίο ως σημειωθεί το 1984 είχε 145 άτομα προσωπικό, πηγαίνουν καθημερινά στην εργασία τους, αλλά δεν βγάζουν ούτε ένα σπέρτο. Τα ελληνικά σπέρτα δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τα ξένα, τα οποία όπως μας είπε συνδικαλιστής του χώρου, εισάγονται από τα Σκόπια (!), αλλά καταφέρνουν να κυκλοφορούν φθηνότερα στην ελληνική αγορά.

Ο ίδιος συνδικαλιστής μας κατήγγειλε ότι δεν τηρείται η απόφαση 824/86 του Γενικού Χημείου του Κράτους, για τους όρους που πρέπει να πληρούν τα σπέρτα που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά, δεν προστατεύεται η εγχώρια παραγωγή καθώς και ακόμη και ότι απαγορεύεται η εξαγωγή σπέρτων στην Ιταλία. Έτσι μία μοναδική στην χώρα μας βιομηχανική μονάδα, με παραγωγή που ανερχόταν σε ένα εκατομμύριο κουτιών σπέρτα την ημέρα, μένει ανενεργή, στέλνοντας στην ανεργία 45 ανθρώπους.

Σαν τα δύο προαναφερόμενα παραδείγματα υπάρχουν ακόμη πολλά, δημιουργώντας αριθμούς ανεργίας —στοιχεία ΟΑΕΔ— τρομακτικούς. Αύξηση των ανέργων μισθωτών (πιν. 1) από τις 31/8/89 έως τις 31/8/90 κατά 80,9%. Αύξηση κατά το ίδιο χρονικό διάστημα των ανέργων μισθωτών ανδρών κατά 54,8% και των ανέργων

ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΗΜΟΥ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ ΝΔ ΠΑΣΟΚ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΔΗΑΝΑ ΛΟΙΠΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ '89 (1)	36,89	43,62	16,92	0,00	1,00	1,57
ΙΟΥΝΙΟΣ '89 (2)	33,47	41,68	17,67	0,43	1,52	5,23
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ '89	39,83	44,49	14,27	0,35	—	1,06
ΑΠΡΙΛΙΟΣ '90	40,98	42,79	14,40	0,43	0,55	0,84

(1) εθνικές εκλογές (2) ευρωεκλογές

μισθωτών γυναικών η αύξηση είναι 132,6%.

Αύξηση των ανέργων μισθωτών από τις 31/8/90 έως τις 31/8/91 κατά 55%. Αύξηση κατά την ίδια χρονική περίοδο των ανέργων μισθωτών ανδρών κατά 5,5% ενώ των ανέργων μισθωτών γυναικών η αύξηση είναι 121,5%.

Την περίοδο 8/89 - 8/91 η αύξηση για την κατηγορία αυτή των ανδρών είναι 63,4% ενώ των γυναικών το νούμερο είναι εντυπωσιακό 414,2%.

Για τους άνεργους επιδοτούμενους, το ποσοστό αύξησης είναι για την περίοδο 8/89 - 8/90 117%, για την περίοδο 8/90 - 8/91 39,5% για δε την περίοδο 8/89 - 8/91 το ποσοστό αύξησης είναι 203,1%. Οι απολύσεις αυξήθηκαν από τον 8/89 έως τον 8/90 κατά 181,8%, από τον 8/90 έως 8/91 κατά 96,7% και από τον 8/89 έως τον 8/91 κατά 454,5%.

Οι άδειες για την ανέγερση νέων οικοδομών έπεσαν το 1990 στο χαμηλότερο σημείο από το 1986. Εχδόθηκαν 49 όταν τον προηγούμενο μόλις χρόνο (1989) είχαν εκδοθεί 105 άδειες.

Όλα αυτά τα νούμερα δείχνουν την κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η τώως βιομηχανική αυτή πόλη. Για να μπορέσουν να καταπολεμήσουν την ανεργία, οι Λαυριώτες αναγκάζονται να δουλεύουν μακριά

από την πόλη τους. Σε ξενοδοχεία και σπίτια στο Λαγονήσι, την Σαρωνίδα, το Μαρκόπουλο ακόμη και την Αθήνα. Υπάρχει παράδειγμα κατοίκου του Λαυρίου που έρχεται στην Αθήνα για μεροκάματο τριών χιλιάδων δραχμών όταν το εισητήριο στοιχίζει χίλιες εκατό δραχμές, για να μπορέσει να εξοικονομήσει τον στοιχειώδη καθημερινό βιοπορισμό. Πολλοί που διαθέτουν κάποιο χωράφι στο χωριό, φεύγουν για να

Πομάκων που ζουν στην περιοχή του Λαυρίου.

Παρά την κατάσταση που επικρατεί, οι κάτοικοι του Λαυρίου δεν έχουν χάσει το κουράγιο τους. Προσπαθούν με όλους τους τρόπους να μείνουν εκεί και πιστεύουν ότι θα ξαναλειτουργήσουν οι βιομηχανίες. Γυρνώντας στην πόλη, διακρίνει κανείς μία ευαισθησία των κατοίκων απέναντι στην καθαριότητα και το πράσινο. Συμμετέχουν σε

ΠΑΡΑΜΕΝΟΝΤΕΣ ΑΝΕΡΓΟΙ

	ΜΙΣΘΩΤΟΙ	ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΟΙ	Απολύσεις
31/8/89	139 άτομα	93 άνδρες - 46 γυναίκες	64
31/8/90	251 άτομα	144 άνδρες - 107 γυναίκες	139
31/8/91	389 άτομα	152 άνδρες - 237 γυναίκες	194

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΑΕΔ)

μπορέσουν να βρουν, καλλιεργώντας το, τα προς το ζειν.

Τα μαγαζιά του Λαυρίου είναι ανοικτά, αλλά πολύ λίγα μπορούν να βγάλουν τα έξοδά τους, και αυτά όχι πάντα. Τα μεροκάματα, όσα προσφέρονται στα χωράφια και τις οικοδομές είναι σπασμένα και γίνονται πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ των ντόπιων και των Τούρκων, Αλβανών, Ποντίων και

εκδηλώσεις για τα οικολογικά προβλήματα της περιοχής και δίνουν λεφτά —όταν έχουν— για να πρασινίσει η πόλη τους. Τώρα μάλιστα στις δύσκολες στιγμές που περνάει το Λαύριο αυτοί που έχουν εργασία, δίνουν ό,τι μπορούν από το υστέρημά τους στον Δήμο για να λειτουργήσουν τα συστήματα που διοργανώνει.

Υπάρχουν όμως και κάποιοι από τους κατοίκους οι οποίοι δεν πιστεύουν ότι η κατάσταση είναι τόσο άσχημη όσο παρουσιάζεται. Υποστηρίζουν ότι δουλειές υπάρχουν αλλά πολλοί δεν θέλουν να δουλέψουν. Η απάντηση στις απόψεις αυτές, δίνεται με δραματικό τρόπο, από τα βλέμματα των παιδιών που περίμεναν στην σειρά για να πάρουν ένα κουτί γάλα, και από τον χαιρετισμό που ανταλλάζαν στον δρόμο προς το σπίτι με τις πλαστικές σακούλες του συστήματος στα χέρια: «καλοφάγωτα».

Λαύριο 1991, στην Ελλάδα προς το 2000. Μια πόλη που ζει από την αλληλεγγύη του κόσμου, από τον Έβρο έως την Κρήτη. Η λέξη ντροπή είναι η μόνη που μπορεί να απευθυνθεί προς την πολιτεία, η οποία έχει δώσει κατά καιρούς πλείστες υποσχέσεις που ξεκινούν από την αναβάθμιση του λιμανιού και φτάνουν ως την επανάλληψη της λειτουργίας των βιομηχανιών. □

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

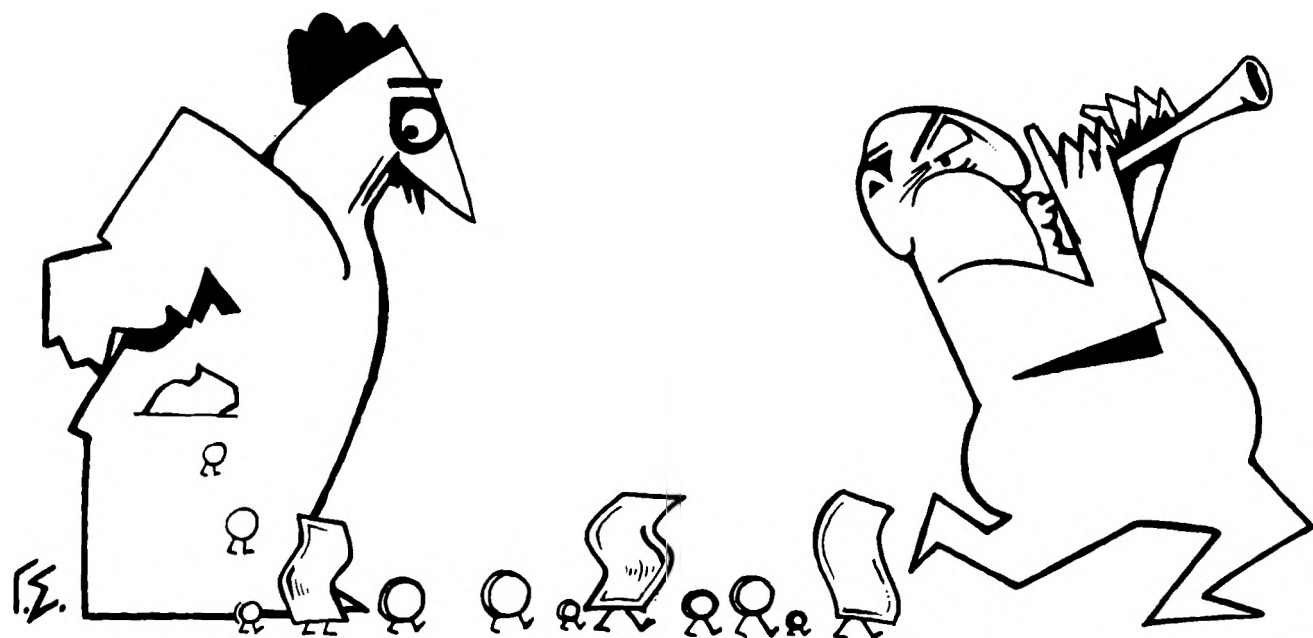
ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1981: 10.124 κάτοικοι

ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991: 10.500 κάτοικοι

	ΓΑΜΟΙ	ΘΑΝΑΤΟΙ	ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ	ΑΔΕΙΕΣ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ
1980	54	77	133	Δ.Υ.
1981	55	67	128	Δ.Υ.
1982	73	67	108	Δ.Υ.
1983	62	73	96	Δ.Υ.
1984	66	86	88	Δ.Υ.
1985	46	97	104	44
1986	53	69	88	69
1987	68	83	88	62
1988	49	68	77	79
1989	61	74	106	105
1990	53	76	85	49

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΟΥ ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ)

Οι πάγοι στην οικονομία φέρ

Η Κυβέρνηση έχει περιέλθει σε φαύλο κύκλο. Οποιοδήποτε μέτρο και να ανακοινώσει για την οικονομία δημιουργεί έντονες αντιδράσεις. Ακόμη και το επιχειρηματικό κεφάλαιο άρχισε να ανησυχεί σοβαρά για τις οικονομικές εξελίξεις.

Φαύλος κύκλος. Η κυβέρνηση αυτή δεν πάει καλά. Και δεν πάει καλά γιατί πρωτίστως όχι μόνον δεν λύνει τα οικονομικά προβλήματα αλλά και τα περιπλέκει περισσότερο. Και όταν μια κυβέρνηση δεν πάει καλά δεν πάει και ο τόπος.

Υπερβολή; Καθόλου. Ο ίδιος ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης έχει δηλώσει κατ'επανάληψη ότι ακόμη και η εξωτερική πολιτική της χώρας εξαρτάται από την ευρωστία της οικονομίας της.

Αλλά για ποια ευρωστία μπορεί να μιλάει κανείς όταν η κυβέρνηση έχει κατορθώσει στον ενάμιση χρόνο που βρίσκεται στην εξουσία, να βρίσκεται σε σύγκρουση με τους συνδικαλιστές εργοδοτών και εργαζομένων, να έχει δημιουργήσει δυσανεξία για την ακρίβεια ακόμη και σε στελέχη της, να έχει μειώσει τις καταθέσεις, να έχει αυξήσει την ανεργία, να συρρικνώνει τις εξαγωγές και να έχει καταστήσει απαγορευτικές τις επενδύσεις.

Όλα τα μεγέθη της οικονομίας πάνε από το κακό στο χειρότερο σε βαθμό που να κυκλοφορεί το εξής ανέκδοτο. «Το ΠΑΣΟΚ έφθασε την οικονομία στο χείλος του γκρεμού. Η ΝΔ την έριξε μέσα».

Αν ανατρέξει κανείς στο Δελτίο της Διεύθυνσης Μικροοικονομικής Ανάλυσης και Προγραμματισμού του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, στη Στατιστική Υπηρεσία, στο υπουργείο Οικονομικών, στις εκθέσεις του Ο.Ο.ΣΑ και της ΕΟΚ και σε άλλες συναφείς πηγές διαπιστώνει τα εξής:

1. Η βιομηχανική παραγωγή σημείωσε το πρώτο εξάμηνο τρέχοντος έτους δι-

πλάσια μείωση από ό,τι το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.

2. Η αξία εισαγωγών μηχανημάτων (ενδεικτικό στοιχείο των προοπτικών μιας οικονομίας) αυξήθηκε μόλις 9,4% έναντι του 73,4% πέρυσι, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι επενδυτές δεν προχωρούν σε εκσυγχρονισμό των βιομηχανικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων.

3. Η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά 3%, έναντι μείωσης 0,7 πέρυσι.

4. Η οικοδομική δραστηριότητα παρουσιάζει μείωση κατά 15% έναντι του 1% πέρυσι, γεγονός που προκαλεί ιδιαίτερη δυσανεξία στους κυβερνητικούς κύκλους, αφού και το τελευταίο «χαρτί» που μπορεί να παιχτεί σε περιόδους ύφεσης έχει χαθεί.

5. Το εφοπλιστικό κεφάλαιο distάζει να εγγράψει στο ελληνικό νηολόγιο τα πλοία του. Από πέρυσι όσα εγγράφονται, άλλα τόσα σπεύδουν να εγγραφούν αλλού.

6. Η διολίσθηση της δραχμής, αν και ελεγχόμενη από την Τράπεζα Ελλάδος, προσεγγίζει τα όρια μίας εφ'άπαξ υποτίμησης (13-15%). Ειδικά έναντι του δολαρίου μόνο στο διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου έφθασε το 23,8%.

7. Ο πληθωρισμός «πήδηξε στα ύψη» τους τελευταίους μήνες και υπολογίζεται ότι ενδέχεται στο τέλος του χρόνου να φθάσει το 18%, έναντι του 16-17% που ήταν ο στόχος και έναντι του 15% που προέβλεπαν οι αρμόδιες υπηρεσίες του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.

8. Οι πωλήσεις πέφτουν κατακόρυφα και σύσσωμος ο εμπορικός κόσμος διαμαρ-

τύρεται και μαζί με αυτόν γραμμάτια δισεκατομμυρίων δραχμών.

9. Η βιοτεχνία ασφυκτιά κυριολεκτικά από την έλλειψη ρευστού και το «φασόν» ανθίζει μεν στην Νότιο Αλβανία... μαραινεται όμως στην Ελλάδα.

10. Η δήθεν φιλελευθεροποίηση της αγοράς έχει οδηγήσει τις τιμές των βασικών καταναλωτικών αγαθών πέραν κάθε παραδεκτού ορίου, ακόμη και από τους κυβερνώντες (;). Ο πλέον ένθερμος υποστηρικτής της ελεύθερης αγοράς και των αποκρατικοποιήσεων, ο υπουργός Βιομηχανίας και Εμπορίου κ. Ανδριανόπουλος, αναγκάστηκε την περασμένη εβδομάδα να απευθύνει συστάσεις, «προς πάσα κατεύθυνση» για συγκράτηση των τιμών.

11. Τα δημόσια ελλείμματα ξεπεράσαν τόσες εκατοντάδες δισεκατομμύρια τις προβλέψεις, όσες λογάριζε η κυβέρνηση να τα μειώσει!

12. Η φοροδιαφυγή συνεχίζει να είναι ένας από τους λίγους συντελεστές της καλοπέρασης των λίγων και η παραοικονομία ανθεί, όταν λίγα χιλιόμετρα έξω από την Αθήνα, στο Λαύριο, στήνονται συσσίτια και αν θέλετε το πιστεύετε, σύλλογοι προσκεϊμένοι στην ΝΔ συγκεντρώνουν τρόφιμα «για να ταΐσουν αυτούς που έκαναν φτωχούς το ΠΑΣΟΚ».

13. Η ανεργία εκτιμάται σε 8,5% έναντι του 7,2% πέρυσι. Του χρόνου προβλέπεται (από τον Ο.Ο.ΣΑ) ότι θα ξεπεράσει το 9%. Ανεπισήμως βρίσκεται ήδη στο 10%, όσο για την υποαπασχόληση αυτή πλέον δεν μετρείται.

τον θερμό χειμώνα

του Αλέκου Βυζάντιου

14. Οι εξαγωγείς «κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου», καταγγέλουν ότι η προσφυγή τους στο τραπεζικό σύστημα με κόστος που φθάνει το 35% είναι απαγορευτική, ότι ενώ σε όλη την δυτική Ευρώπη θα αυξηθούν οι εξαγωγές στην Ελλάδα θα μειωθούν, ότι το δημόσιο τους χρωστά χρήματα που δεν τους χορηγούνται, ότι, ότι, ότι... (βλέπε εισηγήσεις κατά την Σύνοδο του Γενικού Συμβουλίου του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων της 23ης/10/1991).

15. Οι βιομήχανοι, στο τελευταίο Δελτίο που εξέδωσαν, σε κύριο άρθρο τους, καταγγέλουν την μεμψιμοιρία που έχει διαποτίσει την ελληνική κοινωνία. Αλλά για σκεφτείτε, ποιος μιλά ενάμισυ χρόνο τώρα για τραγική κατάσταση της οικονομίας και για σταθεροποιητικά προγράμματα; Ποιος «απειλεί», «εκφοβίζει» και διαρ-

ρέει τα περί προσφυγής στο Δ.Ν.Τ.; Ποιος τονίζει ότι η πολιτική που ασκείται τώρα είναι μονόδρομος, αποκλείοντας έτσι τον διάλογο μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων προκειμένου να βρεθούν διέξοδοι στα σημερινά οικονομικά αδιέξοδα;

16. Τα μεγάλα έργα, με εξαίρεση τους αυτοκινητόδρομους δεν προχωρούν και αν καθυστερήσει και άλλο ή έναρξή τους, μπορεί και ναή μήπως ότι καλά - καλά δεν έχει πρόεδρο;

17. Το χρηματιστήριο έχει βουλιάξει. Ο γενικός δείκτης όχι μόνον βρίσκεται καιρό τώρα κάτω από το «ψυχολογικό όριο» των 1.000 μονάδων, αλλά και παραπαίει στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων ετών (κάτω των 850 μονάδων).

18. Ο προϋπολογισμός του 1992 δεν «κλείνει» και ο υπουργός Οικονομικών κ. Παλαιοκρασσάς αγωνίζεται για να

βρει τρόπους να καλύψει και τα κενά που παρουσίασε ο προϋπολογισμός του 1991.

«Εν κατακλείδι». Βρισκόμαστε —το είπε άλλωστε και ο πρωθυπουργός κ. Μητσotάκης— μπροστά σε μία οικονομική κατάσταση που πολύ δύσκολα μπορεί να διορθωθεί. Κυρίως όμως —αυτό δεν το είπε— λόγω της άτολμης και αποσπασματικής πολιτικής της κυβέρνησης, που όχι μόνον έχει χειροτερέψει την κατάσταση αλλά και έχει δημιουργήσει την εντύπωση ότι η κατάσταση αυτή δεν διορθώνεται. Υπάρχει διάχυτη η ανασφάλεια σε εργοδότες και εργαζόμενους για τα εισοδήματά τους, γεγονός που οδηγεί σε απραξία, ατολμία, αποεπένδυση και εγκατάλειψη των πραγμάτων στην τύχη τους.

Και αυτό μπορεί μεν να διευκολύνει την κυβέρνησή στο έργο της... αλλά είναι εξαιρετικά επικίνδυνο παιχνίδι για την χώρα. □

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Μόλις κυκλοφόρησε!

G. H. Hardy

Η απολογία ενός μαθηματικού

Πρόλογος: C.P. Snow

Μετάφραση—Σχόλια:

Δημήτρης Καραγιαννάκης, Μιχάλης Λάμπρου

Ένας εκκεντρικός κορυφαίος μαθηματικός, κλεισμένος δια βίου στον περίγυρο του Cambridge, αισθάνεται την ανάγκη να «απολογηθεί». Ένας φυσικός, φίλος του πρώτου, προσπαθεί να φωτίσει την ιδιόρρυθμη προσωπικότητα του «απολογούμενου». Χωρίς ίχνος σεμνοτυφίας —στα 1940, με τη δύση της καριέρας του— ο καθηγητής G.H. Hardy υπερασπίζεται με πάθος αλλά χωρίς φανατισμό τη μαθηματική δημιουργία. Ένα βιβλίο —η μετάφραση του οποίου μένει πιστή στο ήθος των συγγραφέων και συνοδεύεται από εύστοχα και συχνότατα αναγκαία σχόλια των μεταφραστών του— που μυεί μυημένους και αμύητους, φίλους και μη της επιστήμης, στον παράξενο κόσμο των καθαρόαιμων μαθηματικών και στις αξίες και αντιλήψεις μιας εποχής που φαίνεται ότι σβήνει.

Κυκλοφορούν ακόμη

από τη σειρά επιστημονικής εκλαϊκευσης

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗ

Η Κόμη της Βερενίκης

3η έκδοση

RICHARD FEYNMAN

Ο Χαρακτήρας του Φυσικού Νόμου

2η έκδοση Μετάφραση: Ελένη Παπίνη.

G.B. FIELD ΚΑΙ E.J. CHAISSON

Το Αθέατο Σύμπαν

2η έκδοση Μετάφραση: Κανάρης Τσίγκανος

ΒΑΣΙΛΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

Περί αστέρων και συμπάντων

3η έκδοση

E.N. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Πυρηνικά όπλα και ανθρώπινος πολιτισμός

2η έκδοση

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΡΗΤΗΣ • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τ.Θ. 1527, 711 10 ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ Κεντρική διάθεση: ΤΡΟΧΑΛΙΑ, Γριβαίων 6, (πάρδος Σκουφά 64) ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426.

Για την Κρήτη: Βιβλιοπωλείο ΚΥΡΙΑΚΗ, Έβανς 67, ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ, τηλ. 285119

Αν υπάρχει «σκάνδαλο» στην περίπτωση της ανάθεσης της εκτροπής του Αχελώου, αυτό δεν είναι το στιγμιαίο, ο «Αχελώος», αλλά η διαιώνιση των αναπτυξιακών μύθων του μεσοπολέμου στο κατώφλι του 20ού αιώνα.

Δεν έχει προλάβει να λήξει, υπό τις ευλογίες σύμπαντος του πολιτικού κόσμου και τουλάχιστον της μισής, και βάλε, κοινωνίας την νεοελλήνων, η ένδοξη περίοδος της «κάθαρσης» και η διαδικασία παραγωγής, ανακάλυψης, αποτροπής των σκανδάλων εμμένει σταθερά στα χαρακτηριστικά του Κοσχωτικού έπους. Μεγαλεπήβολα σχέδια ανάπτυξης, φιλόδοξοι επενδυτές, διακριτικός κρατικός έλεγχος, αυτόκλητοι υπερασπιστές του δημοσίου συμφέροντος από τον αγγελικό κόσμο της πολιτικής και του τύπου, αποτροπή στο παρά πέντε του «σκανδάλου».

Έτσι λοιπόν αν πιστέψουμε τον Διευθυντή του «Βήματος της Κυριακής», παρακολουθώντας ένα ματς του Παναθηναϊκού, άκουσε τον κ. Κουλουμπή να προειδοποιεί «φιλικά» τον Θεσσαλό κ. Σουφλιά για το επικείμενο σκάνδαλο ανάθεσης σε ξένη κοινοπραξία τμήματος των έργων της εκτροπής του Αχελώου, με υπέρβαση του εύλογου τιμήματος κατά 10 δισ. δρχ. Οι συνέπειες αυτής της λαθρακοής υπήρξαν καταλυτικές για την έναρξη του μεγαλύτερου των «μεγάλων έργων». Την επόμενη Κυριακή (20/10/1991), η ίδια εφημερίδα θεωρούσε δεδομένη την ματαίωση του έργου, παραθέτοντας μάλιστα δήλωση του υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας κ. Τσιμπλάκου ότι —πλέον— δεν έχει καμία διάθεση να προχωρήσει το έργο και ότι «του αρκεί το έργο του Μόρνου, που επωμίστηκε ως δήθεν σκάνδαλο». Θα μας αρκούσε, πιθανώς, αυτή η ερμηνεία της ματαίωσης αν στο ίδιο ρεπορτάζ, η διαφορά στο εύλογο τίμημα, με την κοινοπραξία να το εκτιμά στα 118 δισ., την ΔΕΗ στα 80, το ΥΠΕΧΩΔΕ (μαζί με την Επιτροπή αξιολόγησης) στα 90 και το ΤΕΕ στα 79,2, δεν αποδίδονταν σε άλλου τύπου αντιρρήσεις της ΔΕΗ και του κ. Κουλουμπή ή των κύκλων που ο τελευταίος εκπροσωπεί, ενδεχομένως, μέσα στον εργοληπτικό κλάδο.

Πράγματι τόσο η ΔΕΗ όσο και ο κ. Κουλουμπής παρότι γνωρίζουν ότι, όπως μας διαβεβαίωσε εκπρόσωπος τοπικού φορέα ανάπτυξης, ο ακριβής προσδιορισμός του τιμήματος είναι αδύνατος λόγω της φύσεως της προσφοράς, επιμένουν στην ματαίωση της ανάθεσης, η πρώτη γιατί δεν θέλει παρείσχετους στον ενεργειακό της προγραμματισμό και ο δεύτερος γιατί δεν εξασφαλίζεται η «ελληνικότητα» του έργου. Αν η στάση της ΔΕΗ ευλόγως μπορεί να αποδοθεί στην κατεστημένη νοοτροπία του ελληνι-

κού «μπαϊραχίου», η αντίδραση του κ. Κουλουμπή, υπεύθυνου με τους όρους του διαγωνισμού που έθεσε ως ΥΠΕΧΩΔΕ το 1987, για την περιορισμένη, πράγματι, ελληνική συμμετοχή, είναι μάλλον δυσκολονόητη.

Όλα τα προηγούμενα, όμως, δεν αποσκοπούν στην διαλεύκανση της ματαίωσης ανάθεσης του έργου του Αχελώου, αντιμετωπίζοντας την τελευταία ως «σκάνδαλο». Αν όντως υπάρχει σκάνδαλο αυτό βρίσκεται αλλού, όπως θα δούμε, και όχι στο προϋπολογιζόμενο κόστος του που, καθώς δεν απορρέει από ήδη επκονηθείσα μελέτη, δεν μπορεί παρά να εκτιμάται κατά προσέγγιση. Και είναι τουλάχιστον περιεργό όταν μετά από μία πενταετία προετοιμασίας του διαγωνισμού, ο γενικός διευθυντής της ΔΕΗ κ. Ξανθόπουλος απαιτεί τώρα, παραμονή της ανάθεσης, «μία διαφανέστερη διαδικασία» γιατί δεν του αρκεί η «γενική προκαταρκτική έκθεση της Μπέχτελ του 1988», ο κ. Κουλουμπής απαιτεί «νέο διαγωνισμό» και «Το Βήμα» θεωρεί σκάνδαλο αυτό που ήταν ευθύς εξ αρχής γνωστό. Ότι δηλαδή η δημοπράτηση περιλάμβανε μελέτη, κατασκευή και παράδοση με το κλειδί στο χέρι. Συνεπώς, περίπου... γουρούνι στο σακί.

Αν σε κάτι μας είναι χρήσιμη αυτή η αντιπαράθεση την εμπλεκόμενων με το έργο φορέων ή προσώπων, εντούτοις, είναι γιατί επιβεβαιώνει τις χειρότερες προβλέψεις μας ως προς την δυνατότητα του ελληνικού κράτους να πραγματοποιεί ανάλογης κλίμακας έργα. Τα σχετικά με τον πρόσφατο διαγωνισμό έργα κεφαλής δεν αποτελούν παρά την αφετηρία των συνολικά απαιτούμενων για την εκτροπή, εκτιμωμένου προϋπολογισμού της τάξεως των 800.000 δισ. δρχ. ή περίπου 25 αντιστοιχών του Μόρνου έργων.

Μπορεί λοιπόν, αν η καλή μέρα από το πρωί φαίνεται, να φαντασθεί κανείς, με δεδομένες τις συγκρούσεις για την διαφάνεια των διαδικασιών ανάθεσης μικρού σχετικά τμήματος του έργου, τι πρόκειται να επακολουθήσει όταν το παιχνίδι χοντύνει, αγγίζοντας την προαναφερθείσα, ιλιγγιώδη για την ελληνική πραγματικότητα, προεκτιμωμένη δαπάνη. Πρόκειται για μία διάσταση της συζήτησης περί των μεγάλων έργων που συστηματικά αγνοείται. Εννοώ την δυνατότητα, πέραν της σκοπιμότητας, στην οποία συγκεκριμένα για την περίπτωση του Αχε-

λώου θα επανέλθουμε, της ελληνικής δημοσίας διοίκησης και γραφειοκρατίας να εκτελεί «μεγάλα έργα». Και βέβαια αυτή η δυνατότητα ή μάλλον η αδυναμία δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στην οικονομική διάσταση με την έννοια της περιφρούρησης των συμφερόντων του δημοσίου. Διάβολε δεν ζούμε στα 1950. Τι γίνεται με την περιβαλλοντική διάσταση; Ο «Αχελώος», ας μην το ξεχνάμε, ατυχώς, έχει μόλιξη από δαύτη.

Πρόκειται για εξαιρετικά πολύπλοκο κατασκευαστικά έργο το οποίο περιλαμβάνει τέσσερα φράγματα στον ορεινό όγκο της Πίνδου, εκτροπή ποταμού από την λεκάνη απορροής της Αιτωλοακαρνανίας προς την Θεσσαλία, προσαγωγό (8 χιλ.) και υπόγειο (19 χιλ.) σήραγγα, αρδευτικό στον Θεσσαλικό κάμπο 1 εκ. στρεμμάτων και χιλιάδες μέτρα ορεινής οδοποιίας. Ποιες θα είναι οι επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον αυτού του τερατώδους σχεδίου; Δεν χρειάζεται παρά κοινός νους για να κατανοηθεί ότι, ουσιαστικά, δεν μπορεί να υπάρξει αξιόπιστη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κατασκευές αυτής της κλίμακας. Γιατί όταν διαταρράσσονται συγχρόνως τρία σύνθετα οικοσυστήματα: οι ορεινοί βιότοποι του ποταμού, η δελταϊκή εκβολική του μορφολογία και φυσιολογία αλλά και η πεδιάδα καθώς η χρήση της θα αλλάξει από εκτατική σε εντατική, η σύνθεση των παραμέτρων (βιοκλιματικών, οικολογικών, οικονομικοκοινωνικών κ.τ.λ.) σε αξιόπιστα σενάρια συμπεριφοράς του συνολικού οικοσυστήματος, εμπίπτει στις αρμοδιότητες μελλοντολογικών ομάδων του επιπέδου της «Έκθεσης του MIT» και πάντως όχι των συνήθων ημεδαπών ή αλλοδαπών γραφείων «βιοτεχνικής» παραγωγής μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Αλλά έστω ότι η μελέτη αυτή γίνεται. Ποιο κράτος θα την εφαρμόσει; Αυτό που από το 1974 όταν κύρωσε την Σύμβαση Ραμσάρ για την «προστασία και αειφορική διαχείριση των υγροτοπικών ενδιατημάτων», το μόνο που έκτοτε έπραξε ήταν η εμβαδομέτρηση των ζωνών προστασίας 11 υγροτόπων; Αυτό που στον πυρήνα του προστατευόμενου υγροτόπου του Αχελώου κατασκευάζει δική του μονάδα υδατοκαλλιέργειας, συρόμενο στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για παράβαση της οδηγίας 74/409/ΕΟΚ; Ή αυτό που επιτρέπει την αυθαίρετη δόμη-

Υπάρχει σκάνδαλο;

του Λεωνίδα Λουλούδη

ση στην εξίσου προστατευόμενη νησίδα του Λούρου που οριοθετεί την λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου από τον Πατραϊκό κόλπο; Ή τέλος αυτό που καθυστερεί κατά παράβαση κάθε εύλογης ερμηνείας της Κοινοτικής νομοθεσίας την εφαρμογή της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ για την υποχρεωτική εκπόνηση των περιβαλλοντικών μελετών σε δημόσια και ιδιωτικά έργα (βλ. αναλυτικά επερωτήσεις στο Ευρωκοινοβούλιο του Μιχ. Παπαγιαννάκη της περιόδου 1989 - 1991). Αλλά και ο ίδιος ο Ν. Μάργαρης, από τους υποστηρικτές, έστω και με επιφυλάξεις, της εκτροπής (και υπεύθυνος της στοιχειώδους προκαταρκτικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για το έργο), δέχεται ότι οι μελέτες που ανέθεσε η ΔΕΗ για τα φράγματα του Άνω Αχελώου είναι ανεπαρκείς, στηριζόμενες σε ανακριβή στοιχεία (βλ. σχετικό άρθρο του στο περιοδικό 4 Τροχοί, Οκτ.91).

Αυτή είναι η πραγματικότητα των επιδόσεων του ελληνικού κράτους στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, την οποία κανείς καλοπροαίρετος υπερασπιστής των «μεγάλων έργων» δεν μπορεί να αγνοεί. Ιδιαίτερα όταν τα πράγματα στενεύουν και πρυτανεύουν λογικές όπως αυτή του κ. Ξανθόπουλου (στο ίδιο ρεπορτάζ του «Βήματος»), ότι «υπό την προϋπόθεση ότι δεν χάνονται τα χρήματα από τα ΣΠΑ, θα μπορούσε να ακολουθηθεί μία διαφανέστερη (sic) διαδικασία... αναζητείται η λιγότερο κακή λύση». Θα ήταν υπερβολή να θεωρηθεί ότι αυτή η λιγότερο κακή λύση οικονομικά - κατασκευαστικά είναι, εν Ελλάδι σχεδόν πάντα, η περισσότερο κακή περιβαλλοντικά;

Όμως όλα αυτά εγείρουν την εύλογη απορία αν θα έπρεπε εντέλει να παραιτηθούμε από κάθε ιδέα για την κατασκευή «μεγάλων έργων». Δεν συμφωνώ με την άκριτη αποδοχή αυτής της άποψης, όσο και αν κάποτε, όχι πάντα, προέρχεται από ακραιφνείς ιδεολογικά οικολόγους. Υπάρχουν έργα που αν και οι αμφιβολίες για την δυνατότητα εκτέλεσής τους δεν αίρονται, εντούτοις η σκοπιμότητά τους είναι προφανής (ένα σύστημα μετρό και τραμ στην Αθήνα, η ζεύξη Ρίου - Αντιρίου, το νέο αεροδρόμιο αλλά όχι στα Σπάτα κ.ά.)

Το μείζον πρόβλημα με τον «Αχελώο» είναι η ξεπερασμένη σήμερα σκοπιμότητά του που μετατρέπει την εμμονή

στο έργο σε σκάνδαλο πρώτου μεγέθους. Τουλάχιστον η χρησιμότητα της εκτροπής για γεωργικούς σκοπούς ανήκει στις προτεραιότητες του μεσοπολέμου. Όταν το έπος του Μαρίνου Αντύπα και ο θρύλος του Κιλελέρ συνδέθηκαν με τα προοδευτικά —τότε— οράματα μιας τεχνοκρατικής ελίτ να επιτύχουν την «αφύπνιση του εν υπνώσει Θεσσαλικού γίγαντα». Από εκεί και πέρα μέσω της χαρακτηριστικής αδράνειας και καθυστέρησης της νεοελληνικής πολιτικής κουλτούρας, η ενίσχυση αυτού του ιδεολογήματος από τους πρυτάνεις του σύγχρονου λαϊκισμού Μητσοτάκη (1979) και Παπανδρέου (1984), ήταν θέμα χρόνου. Και τι χρόνος ήταν αυτός. Από τα 1,8 εκ. αρδευόμενα στρ. του 1930 η Ελλάδα έφθασε στην δεκαετία του 1980 στα 11,5 εκ. στρ. ή πάνω από 33 % των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Ειδικά στην Θεσσαλία αρδεύονται πάνω από 40 % του κάμπου (υψηλότερο ποσοστό στην χώρα) και ήδη υπάρχουν 2.000 γεωτρήσεις που αγωνίζονται —λόγω της καταχρηστικής εκμετάλλευσής τους— να βρουν νερό σε βάθη πάνω από 200 μέτρα. Ο καθηγητής Π. Γεράκης συνηθίζει να λέει ότι «η Ελλάδα δεν πλούτισε από, αλλά σε βάρος των γεωργικών της πόρων». Τιποτα πιο αληθές για τον κάμπο της Θεσσαλίας.

Το νερό εξαφανίζεται, ο Πηνειός αργοπεθαίνει, η ορεινή Θεσσαλία κατρακυλάει από την εντεινόμενη διάβρωση μιας ερημοποιούμενης ενδοχώρας αλλά μία νυχτερινή βόλτα στα πάρκιν με τα θηριώδη αγροτικά «ντάτσουν» και τις χρυσαφί «μπέμπες» των αναρίθμητων σκυλάδικων στα προάστια της Λάρισας, δεν αφήνει καμία αμφιβολία: «Ο γίγας έχει ξυπνήσει» και πρώτο μέλημα μιας προνοητικής πολιτείας θα ήταν να ελέγξει τις ανοικονόμητες και υπονομευτικές του μέλλοντος δραστηριότητές του. Λέγεται, και από υπεύθυνα χείλη, ότι κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί την χρησιμότητα εξοικονόμησης του νερού, συνεπώς ο «Αχελώος» είναι αναγκάσιος. Αυτή όμως είναι η μισή αλήθεια. Το ακανθώδες ζήτημα είναι από πού, πώς και γιατί θέλουμε αυτό το νερό.

Το ΙΓΜΕ υπολογίζει σε 9 τρισ. κυβικά μέτρα το νερό που καταλήγει στην θάλασσα κάθε χρόνο, «αναξιοποίητο». Άραγε τα 750 εκ. κυβικά μέτρα που θα αποδώσει σε 1 εκ. στρ. γεωργικής γης στον κάμπο της Θεσσαλίας ο «Αχελώος», με τους οικονομι-

κούς και οικολογικούς όρους κατασκευής του που προαναφέρθηκαν, θα σώσουν την κατάσταση; Όταν μάλιστα η γεωργική ανταποδοτικότητα του έργου κάθε άλλο παρά μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη. Αντίθετα η Κοινότητα, ενόψει της αναθεωρούμενης ΚΑΠ, δεν κρύβει την αποδοκιμασία της προς τα σχέδια επέκτασης των καλλιεργειών στον κάμπο. Άλλωστε ήδη οι εισοδηματοφόρες σήμερα ή προγραμματιζόμενες να επεκταθούν αύριο καλλιέργειες, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα είτε μείωσης της Κοινοτικής στήριξης (σκληρό σιτάρι, τεύλτα, βαμβάκι) είτε άνισου ανταγωνισμού σε μία απελευθερούμενη διεθνή αγορά (καλαμπόκι, ηλιάνθος και κυρίως σόγια). Δεν είναι υπερβολή ότι όλοι οι υπολογισμοί για την γεωργική ανταποδοτικότητα του «Αχελώου», χρονολογούμενοι πριν το 1988, έχουν σήμερα ξεπεραστεί από την νέα κατάσταση που διαμορφώνεται στον αγροτικό χώρο υπό την πίεση της αναθεωρούμενης ΚΑΠ αλλά και των συνομιλιών της GATT (βλέπε αντίστοιχο σχόλιό μας στο προηγούμενο «ANTI»). Μήπως λοιπόν η επέκταση της γεωργίας στην ήδη αναπτυγμένη πεδιάδα δεν είναι πια το ζητούμενο; Μήπως προέχει η εξάντληση των παρεχόμενων δυνατοτήτων από τον διπλασιασμό των διαρθρωτικών δαπανών της Κοινότητας, για την ορθολογικοποίηση της εντατικής γεωργίας στην πεδιάδα και την ανάπτυξη της οικονομικοκοινωνικά και οικολογικά καταρρέουσας ορεινής και ημιορεινής ζώνης;

Ενδεχομένως η απορρόφηση Κοινοτικών κονδυλίων να είναι απλούστερη μέσω της διοχέτευσής τους σε ένα τερατώδες αλλά εντέλει άσκοπο έργο. Η προτεινόμενη εδώ (και όχι μόνον εδώ) λύση διερωτάται, καταρχήν, για την δυνατότητα μίας αναπτυξιακής στρατηγικής που συνυφαίνει περιβαλλοντικά οφέλη στον ιστό της αγροτικής πολιτικής. Στους αντιποδες αυτής της στρατηγικής, ο «Αχελώος» είναι αποτέλεσμα μιας μονότονα παραγωγικιστικής αντίληψης εδραιωμένης στην κατασπατάληση των εθνικών φυσικών πόρων και των εξωτερικών δανείων της χώρας σε, επί της ουσίας, αντιπαραγωγικές επενδύσεις. Αν υπάρχει λοιπόν ένα «σκάνδαλο» αυτό δεν είναι το στιγμιαίο, ο «Αχελώος», αλλά η διαίωνιση των αναπτυξιακών μύθων του μεσοπολέμου στο κατώφλι του 20ού αιώνα.

Ο Μύθος της Ρύπανσης τα ιδιοτελή μικροσυμ

Το ANTI, στο τεύχος 471 της 26ης Ιουλίου 1991 είχε δημοσιεύσει άρθρο συνεργάτη για τις υδατοκαλλιέργειες. Το άρθρο του ιχθυολόγου Δημήτρη Ευαγγελίδη που ακολουθεί είναι μια διαφορετική προσέγγιση στο περίπλοκο αυτό θέμα.

Τα τελευταία χρόνια, αθόρυβα και χωρίς τυμπανοκρουσίες, ένας δυναμικός κλάδος του πρωτογενή τομέα της Οικονομίας μας, αναπτύσσεται με εκπληκτικούς ρυθμούς και σε πείσμα των καθοδικών δεικτών που χαρακτηρίζουν αυτήν την εποχή τα οικονομικά μας πράγματα. Αναφερόμαστε στις Υδατοκαλλιέργειες και ειδικότερα στις Ιχθυοκαλλιέργειες θαλασσινών ψαριών (κυρίως λαβράκια και τσιπούρες), που έχουν επιτύχει, ανάμεσα στην πληθώρα των αρνητικών επιδόσεων της χώρας μας στην ΕΟΚ, ένα σημαντικό θετικό επίτευγμα: Να είμαστε ο μεγαλύτερος παραγωγός ψαριών από Ιχθυοκαλλιέργειες μεταξύ των χωρών της ΕΟΚ, για δε το 1992 υπολογίζεται ότι θα καλύψουμε κατά 1,5 φορά τα σημερινά επίπεδα παραγωγής του συνόλου των χωρών της ΕΟΚ που ούτως η άλλως, για διάφορους λόγους, δεν προβλέπεται να αυξηθούν σημαντικά.

Με συνολικό ύψος επενδεδυμένου κεφαλαίου για πάγιες εγκαταστάσεις περίπου 15 δισεκατομ. δρχ., οι συνολικές εξαγωγές του κλάδου για το 1992 στοχεύουν το επίπεδο των 10 δισ. περίπου.

Υπάρχει άραγε άλλος κλάδος της Ελληνικής Οικονομίας που έχει να παρουσιάσει τέτοιες επιδόσεις;

Γιατί λοιπόν αυτή η πολεμική κατά των Ιχθυοκαλλιεργειών που φαίνεται να εντείνεται τον τελευταίο καιρό;

Ποια συμφέροντα έχουν θιγεί και αντιδρούν με κάθε τρόπο και μέσο στην ανάπτυξη του κλάδου;

Από την άλλη πλευρά, μήπως πράγματι υπάρχει κάτι στραβό ή ακόμη και επιβαρυντικό για το περιβάλλον που θα πρέπει να μας οδηγήσει στην διακοπή της περαιτέρω ανάπτυξης των Υδατοκαλλιεργειών στην χώρα μας; Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε ότι τα επιχειρήματα των «αντιπάλων» των Υδατοκαλλιεργειών κυμαίνονται σε ένα επίπεδο επιχειρηματολογίας που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αντιεπιστημονικό όταν δεν αγγίζει τα όρια του φαιδρού.

● Κανείς σοβαρός επιστήμονας ή επιστη-

μονικό ίδρυμα μέχρι τώρα –και αυτό είναι κάτι που πρέπει να τονισθεί– δεν καταφέρθηκε κατά των Υδατοκαλλιεργειών και της ανάπτυξής τους.

Αντίθετα τα επιχειρήματα κατά του κλάδου προέρχονται από τον χώρο της παραδημοσιογραφίας ή από αυτόκλητους «ειδικούς» που ακολουθούν τις ακατάλυτες εθνικές μας παραδόσεις σύμφωνα με τις οποίες «στην Ελλάδα είσαι ό,τι δηλώσεις» και φυσικά από κάποια οργανωμένα συμφέροντα για τα οποία θα αναφερθούμε στην συνέχεια.

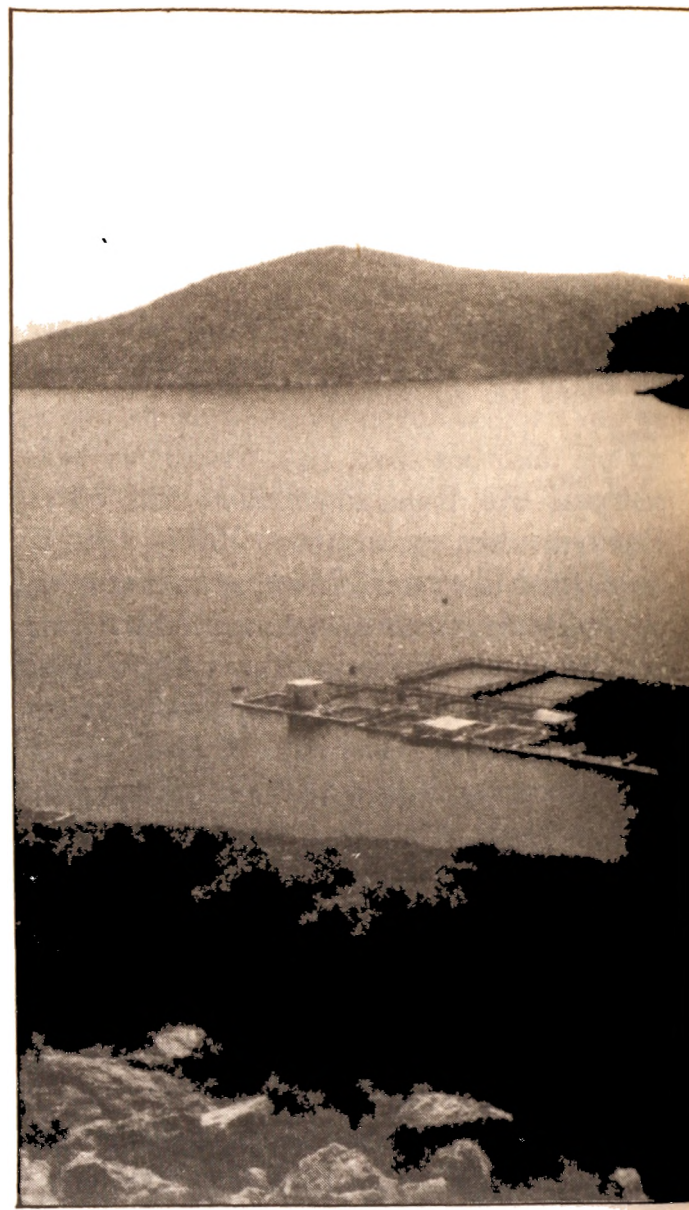
Οι Ιχθυοκαλλιέργειες στην Ελλάδα

Πρέπει όμως να καταγράψουμε την σημερινή κατάσταση των Ιχθυοκαλλιεργειών στην χώρα μας. Θα περιοριστούμε στις θαλασσινές Ιχθυοκαλλιέργειες που αποτελούν αυτήν την στιγμή έναν δυναμικά αναπτυσσόμενο κλάδο και που αν προσεχθούν και υποστηριχθούν, μπορούν να αναδειχθούν σε έναν σημαντικότερο και προσοδοφόρο τομέα της Εθνικής μας Οικονομίας. Και τούτο για μερικούς απλούς λόγους που θα αναλυθούν στην συνέχεια και έχουν σχέση με κάποια δεδομένα και παραμέτρους που από καιρό έχουν συνεκτιμηθεί όχι μόνον σε Ελληνικό επίπεδο αλλά και σε Ευρωπαϊκό και τα οποία καθόρισαν αποφασιστικά την στροφή προς τις Ιχθυοκαλλιέργειες.

Πρώτο: Η ΕΟΚ είναι ελλειμματική σε πάσης φύσεως αλιεύματα και η κατάσταση αυτή προβλέπεται ότι θα επιδεινώνεται διαρκώς.

Δεύτερο: Η διεθνής στροφή του καταναλωτικού κοινού σε είδη υγιεινής διατροφής δημιουργεί μια τεράστια ζήτηση για το νωπό ψάρι που όχι μόνον είναι μιά πρώτης τάξεως τροφή πλούσια σε πρωτεΐνες, αλλά συνιστάται και από την Ιατρική επιστήμη για την πρόληψη διαφόρων ασθενειών και κυρίως καρδιαγγειακών παθήσεων.

Τρίτο: Η μεσογειακή αγορά παρουσιάζει τεράστιο ενδιαφέρον για την παραγωγή των ειδών τσιπούρα και λαβράκι και είναι εντονότατα ελλειμματική. Στοιχεία από διάφορες έρευνες και πηγές (Φ.Α.Ο., Ε.Ο.Κ., Νορβηγικό Συμβούλιο Εξαγωγών κ.λπ.) υπολογίζουν το δυναμικό της σε 100.000 τόννους/χρόνο. Τα σημερινά επίπεδα προσφοράς από Ιχθυοκαλλιέργειες μεσογειακών χωρών είναι χαμηλότερα των 10.000 τόννων. Εδώ λοιπόν θα δοθεί μια σκληρή μάχη για το ποιος θα κατακτήσει το μεγαλύτερο κομμάτι αυτής της τεράστι-

ας αγοράς. Προς το παρόν φαίνεται ότι η χώρα μας κερδίζει αυτό το παιχνίδι με στόχο να καλύψει πάνω από το 50% της ζήτησης.

Τι συμβαίνει όμως με την παραδοσιακή Αλιεία; Δυστυχώς στον τομέα αυτόν τα πράγματα δεν είναι καθόλου ρόδινα. Η Αλιεία στην χώρα μας παρουσιάζει τα ίδια προβλήματα που παρουσιάζει διεθνώς (εντεινόμενη ρύπανση των θαλασσών, μείωση των ιχθυοαποθεμάτων, ελάττωση ή σταθεροποίηση της παγκόσμιας αλιευτικής παραγωγής κ.λπ) και τα οποία οι ελληνικές ιδιομορφίες οξύνουν ακόμη περισσότερο.

Η αλιευτική παραγωγή, αν δεν μειώνεται, δεν παρουσιάζει σοβαρή αύξηση που να εμπνέει αισιοδοξία για το μέλλον, ο αλιευτικός στόλος της χώρας παρά τις προσπάθειες που έγιναν τα τελευταία χρόνια δεν έχει εκσυγχρονισθεί ικανοποιητικά, όλο και λιγότεροι νέοι εισέρχονται στο επάγγελμα, σε αρκετές περιοχές η εξαντλητική υπεραλίευση έχει σχεδόν μηδενίσει την παραγωγή, τα κοστολόγια συνεχώς ανεβαίνουν.

Ειδικότερα όμως οι ελληνικές θάλασσες είναι τόσο φτωχές από την φύση τους (δεν

οντα και η παραπληροφόρηση

του Δημ. Ευαγγελίδη
Ιχθυολόγου

Εγκαταστάσεις ιχθυοκαλλιεργειών στην Ελλάδα.

πρέπει να ξεχνάμε ότι το υπέροχο γαλαζοπράσινο χρώμα των θαλασσών μας είναι το χρώμα της βιολογικής ερήμου), ώστε είναι περισσότερο κατάλληλες για οποιαδήποτε άλλη αξιοποίηση παρά για να στηρίξουν σημαντικές επενδύσεις στην Αλιεία.

Όπως έχει τονισθεί:

«... Οι φυσικοχημικές συνθήκες των ελληνικών θαλασσών δεν επιτρέπουν τέτοια πρωτογενή παραγωγή της οποίας το τελικό προϊόν θα μπορέσει ποτέ να καλύψει τις ανάγκες της χώρας σε αλιεύματα...»¹

Από την άλλη πλευρά οι θαλασσινές Ιχθυοκαλλιέργειες εμφανίζουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης στην Ελλάδα. Οι εξαιρετικές κλιματολογικές και υδροβιολογικές συνθήκες, η σχετική αφθονία των κατάλληλων περιοχών που ενδείκνυνται για θαλασσοκαλλιέργειες, η μεγάλη ζήτηση νωπών ψαριών εκλεκτής ποιότητας (ιδίως τους θερινούς μήνες), το συνεχώς διευρυνόμενο έλλειμμα στα προϊόντα αλιείας και οι συνεχώς αυξανόμενες εισαγωγές από τρίτες χώρες σε αλιεύματα καθιστούν τις Ιχθυοκαλλιέργειες έναν κλάδο που η ανάπτυξη του θα βελτιώσει σημαντικά το άνοιγμα

της ψαλλίδας στον τομέα «Αλιεία» της Εθνικής Οικονομίας.

Ενημερωτικά αναφέρουμε ότι, με βάση τα στοιχεία του 1990, η συνολική αξία των πάσης φύσεως αλιευμάτων (συμπεριλαμβανομένων των Ιχθυοκαλλιεργειών) έφθασε τα 110 δισ. δρχ. περίπου με σύνολο παραγωγής που έφθασε τους 160.000 τόννους. Αντίθετα το αντίστοιχο σύνολο εισαγωγών έφθασε τους 60.000 τόννους συνολικής αξίας 25 δισ. δρχ. περίπου (στοιχεία 1989 αλλά και τα προσωρινά στοιχεία του 1990 δεν διαφέρουν σημαντικά).

Τα παραπάνω νούμερα μας περιγράφουν μια δυσμενή κατάσταση που σύμφωνα με τις διαμορφωθείσες τάσεις, μας λένε μια απλή αλήθεια:

Προσφορά αλιευμάτων	
από ελληνική παραγωγή	= 160.000 tn
Ζήτηση αλιευμάτων	
στην ελλ. αγορά	= 200 - 210.000 tn
Ετήσιο έλλειμμα	= 40 - 50.000 tn.

Η αξία των παραπάνω ποσοτήτων ξεπερνάει τα 25 δισ. δρχ. και αν λάβουμε υπόψη ότι στόχος για το 1992 των ελληνικών Ιχθυοκαλλιεργειών είναι να ξεπεράσουν τα 10 δισ. δρχ. σε εξαγωγές, τότε οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους: Σχεδόν το ήμισυ της αξίας των ετήσιων εισαγωγών μας σε αλιεύματα θα καλυφθεί από το προϊόν των εξαγωγών μας από τις θαλασσοκαλλιέργειες.

Για να κλείσουμε το θέμα νομίζουμε ότι πρέπει να τονισθεί και να υπογραμμισθεί το τεράστιο συγκριτικό πλεονέκτημα που παρουσιάζει η χώρα μας με τις άριστες ποιτικές συνθήκες των ελληνικών θαλασσών και τις σχεδόν ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες για Ιχθυοκαλλιέργειες που διαθέτουμε.

Ενδεικτικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι ενώ άλλες ανταγωνίστριες χώρες (Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία) η παραγωγή π.χ. της τσιπούρας απαιτεί 16 - 18 μήνες εκτροφής, στην χώρα μας έχουν επιτευχθεί χρόνοι 12 - 13 μηνών με αποτέλεσμα σε διάστημα 3 χρόνων μια ελληνική μονάδα να διαθέτει σχεδόν μια παραγωγή επι πλεον.

Με όσα προαναφέραμε πιστεύουμε ότι έγινε κατανοητό για τον κάθε καλόπιστο αναγνώστη η ανάγκη υποστήριξης του κλάδου από όλους μας (Γιουργεία, Τράπεζες, Πανεπιστήμια, Ιδρύματα αλλά και από τους απλούς πολίτες).

Εξ' άλλου είναι χαρακτηριστικό ότι η επίσημη θέση όλων των πολιτικών κομμάτων είναι σαφώς υπέρ της ανάπτυξης των Ιχθυοκαλλιεργειών. Βέβαια στις τοπικές κοινωνίες, οι εκάστοτε αντιπολιτεύσεις, για λόγους μικροπολιτικής, ορισμένες φορές «ξεσπαθώνουν» εναντίον των Ιχθυοκαλλιεργειών με ανυπόστατες, κατά κανόνα, κατηγορίες.

Ημιμάθεια ή σκόπιμη παραπληροφόρηση;

Μετά από όσα προαναφέρθηκαν, νομίζουμε ότι ήρθε η ώρα να μιλήσουμε «για την ταμπακίερα».

Υπάρχει σχέση μεταξύ Ιχθυοκαλλιεργειών και ρύπανσης του περιβάλλοντος όπως κατά καιρούς ισχυρίζονται κάποιοι πολέμιοι του κλάδου; Εάν όχι, τότε τι συμβαίνει με τα περιοδικώς εμφανιζόμενα δημοσιεύματα και ποιες σκοπιμότητες εξυπηρετούν;²

Πιστεύουμε ότι στα ερωτηματικά αυτά θα μπορέσουμε να δώσουμε κάποιες απαντήσεις μετά από προσεκτική ανάγνωση του κειμένου του ανώνυμου αρθρογράφου.

Από την εισαγωγή κιόλας καταλαβαίνει κανείς ότι πρόκειται περί κειμένου με στόχο τον εντυπωσιασμό και την παραπληροφόρηση. Και τούτο γίνεται εύκολα αντιληπτό από την πρώτη ακόμη πρόταση (η Ελλάδα έρχεται τελευταία σε τεχνογνωσία, παραγωγή και ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών ανάμεσα στις χώρες της ΕΟΚ) αλλά και από την συνέχεια («ο τρόπος ανάπτυξης των υδατοκαλλιεργειών ευνοεί την αυξημένη ρύπανση και την καταστροφή του περιβάλλοντος»). Αν αυτές οι ανακρίβειες δεν πρέπει να χαρακτηρισθούν ως κακοηθέστατη προσπάθεια σκόπιμης παραπληροφόρησης τότε ειλικρινά δεν ξέρουμε πώς αλλιώς θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν.

Το κείμενο του ανώνυμου «ειδικού» δεν περιορίζεται βεβαίως στα παραπάνω αλλά ακολουθούν απόψεις ακόμη πιο εξοργιστικές ιδιαίτερα στις αγωνιώδεις προσπάθειες που καταβάλλει, επιχειρώντας να τεκμηριώσει κάποιες επιστημονικοφανείς προτάσεις γύρω από την υποτιθέμενη «ρύπανση» των υδατοκαλλιεργειών.

Παραθέτει λοιπόν «κάποια στοιχεία» από

1. Σωφρ. Παπουτσόγλου: Εισαγωγή στις υδατοκαλλιέργειες, τ. Α, Αθήνα 1985.

2. Βλ. και το άρθρο ανώνυμου «ειδικού συνεργάτη» στο ANTI (τχ. 471).

την Δανία και την Αγγλία για να θεμελιώσει τους ισχυρισμούς του και τα οποία όχι μόνον δεν πείθουν αλλά αποκαλύπτουν είτε την παχυλή ημιμάθεια του συντάκτη – ο οποίος δεν κατάλαβε τι είναι αυτά τα στοιχεία που προβάλλει, είτε (και αυτό είναι το πλέον επικίνδυνο) γνωρίζει πολύ καλά τι δημοσιεύει αλλά επειδή επιχειρεί σκόπιμη παραπληροφόρηση δεν διαφωτίζει επακριβώς τον μέσο αναγνώστη ο οποίος φυσικά δεν είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει τις λεπτομέρειες των δημοσιευθέντων «στοιχείων».

Ας εξηγηθούμε όμως καλύτερα: Τα «στοιχεία» του ανώνυμου αθρογράφου σε καμμία περίπτωση δεν αποδεικνύουν την «ρύπανση και την καταστροφή του περιβάλλοντος» από τις θαλασσινές Ιχθυοκαλλιέργειες όπως θέλει να παρουσιάσει. Και τούτο για έναν πολύ απλό λόγο. Οι έρευνες και τα στοιχεία που παρατίθενται αναφέρονται σε Ιχθυοκαλλιέργειες γλυκών νερών με χερσαίες εγκαταστάσεις, όπου και πάλι δεν αποδεικνύουν τίποτε, δεδομένου ότι τα απόβλητα των Ιχθυοκαλλιεργειών αποτελούνται από αβλαβείς οργανικές ουσίες που εύκολα αποικοδομούνται από το περιβάλλον.

Εκείνο όμως που επιμελώς αποκρύπτεται από τον ανώνυμο αθρογράφο είναι το τι σημαίνουν τα 231 χιλιοστογραμμάρια ανά λίτρο του ολικού αζώτου (N) που βρέθηκαν στα απόνερα γεωργικών καλλιεργειών.

Σημαίνουν μια ισχυρή πηγή ρύπανσης από χημικές ουσίες (αζωτούχες ενώσεις) που στην χώρα μας αποτελεί μια από τις σοβαρότερες αιτίες ρύπανσης των υδάτινων αποδεκτών, δεδομένης της αλόγιστης χρήσης λιπασμάτων που γίνεται – σε όλες τις αγροτικές περιοχές.

Εκεί όμως που ο μυστηριώδης «ειδικός συνεργάτης» κυριολεκτικά αποχαλινώνεται είναι προς το τέλος του κειμένου εκεί «γέλασε ο κάθε πικραμένος» κατά την λαική έκφραση.

Μα σοβαρά υποστηρίζει ότι οι υδατοκαλλιέργειες προκαλούν το φαινόμενο των φυτοπλαγκτονικών εκρήξεων (η γνωστή περίπτωση του Blooming) στην θάλασσα; Τον πληροφορούμε ότι αν διαθέτει επιστημονικά τεκμηριωμένα ερευνητικά στοιχεία για αυτήν την απίθανη εκδοχή, θα μπορούσε άνετα να υποβάλει υποψηφιότητα για Νόμπελ Βιολογίας με μεγάλες πιθανότητες. Το ίδιο ισχύει και για τον άλλο τερατώδη ισχυρισμό περί ανάπτυξης παθογόνων βακτηρίων που όπως εξυπονείται θα μπορούσαν να μεταδοθούν στους ανθρώπους!³

Τελειώνουμε με το ασύλληπτης ελαφρότητας επιχείρημα ότι «οι Ιδατοκαλλιέργειες προκαλούν... το φαινόμενο της ανόξιας που συνοδεύεται από τον θάνατο των ψαριών και τη δυσοσμία».

Μα αγαπητέ μου, κοινός νούς χρειάζεται για να αντιληφθεί κάποιος ότι είναι λογικά αδύνατον να υπάρχει Ιχθυοκαλλιέργεια σε περιοχή όπου παρουσιάζονται φαινόμενα ανόξιας (δηλ. μεγάλη μείωση του διαλυμένου στο νερό οξυγόνου) τα οποία συνοδεύονται από θανάτους ψαριών!

Όπως έχει αποδείξει η καθημερινή πραγματικότητα οι Ιχθυοκαλλιέργειες αποτελούν τους πλέον ευαίσθητους δείκτες της ρύπανσης των νερών και για τον λόγο αυτόν η Πολιτεία δεν χορηγεί άδειες εγκατάστασης σε περιοχές όπου εκβάλλουν αστικά λύματα, βιομηχανικά και γεωργικά απόβλητα για λόγους καθαρά προστασίας της Ιχθυοκαλλιέργειας.

Από την άλλη πλευρά οι πρώτοι που τρέμουν κυριολεκτικά κάποια πιθανή ρύπανση των νερών της περιοχής τους, είναι οι ίδιοι οι Ιχθυοκαλλιεργητές, δεδομένου ότι τα πρώτα θύματα της ρύπανσης θα ήσαν οι ίδιοι οι εκτρεφόμενοι ιχθυοπληθυσμοί με αποτέλεσμα την καταστροφή της Μονάδας.

Για όσους ενδιαφέρονται για περισσότερα επιστημονικά στοιχεία υπάρχουν τα πρακτικά του 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου των Ιχθυολόγων που έγινε τον Σεπτέμβρη του 1990 όπου ερευνητές από την Ελλάδα και το εξωτερικό, από διάφορους κλάδους, διέλυσαν τον μύθο της ρύπανσης από τις Ιχθυοκαλλιέργειες.

Παραπέμπω επίσης στην εξαιρετική εργασία του Βιολόγου – ερευνητή Κώστα Καπίρη⁴ όπου με ιδιαίτερα μεθοδικό τρόπο, με πλούσιες βιβλιογραφικές παραπομπές, με πειστική επιχειρηματολογία, με επιστημονική σαφήνεια και το σπουδαιότερο με ερευνητικά αποτελέσματα αποδεικνύει ότι η πιθανολογούμενη ρύπανση είναι από ασήμαντη έως αμελητέα.

Τα μικροσυμφέροντα, οι οικολογούντες και η Ελλάδα των Υπηρεσιών.

Είναι δυνατόν να επιδιώσουμε χωρίς δυναμικό Πρωτογενή τομέα, χωρίς υγιή Δευτερογενή Τομέα χωρίς στοιχειώδεις υποδομές με μόνον κάποιον κατά φαντασία Τριτογενή Τομέα παροχής δήθεν Υπηρεσιών;

Δεν θέλω να επεκταθώ περισσότερο και εκφράζω απλώς αυτούς τους προβληματισμούς.

Το θέμα είναι τεράστιο αλλά διευκρινίζω ότι προσωπική μου πίστη και πεποίθηση είναι ότι αν δεν υποστηριχθούν κάποιοι ελπιδοφόροι κλάδοι και Τομείς της Εθνικής μας Οικονομίας τότε το μέλλον του τόπου έχει αμετάκλητα προκαθορισθεί από τις επιλογές μας.

Για να κλείσω με το θέμα της δήθεν ρύπανσης παραθέτω ένα απόσπασμα από την εργασία των συναδέλφων Γ. Βαβίζου και Κ. Ζαννάκη⁵

«... Η εντατική εκτροφή των ψαριών, σε όλα τα Ιχθυοτροφεία, βασίζεται στην διατήρηση της υψηλής καθαρότητας του νερού, διότι το νερό είναι το περιβάλλον μέσα στο οποίο διαβιούν τα ψάρια. Δεν μπορούν λοιπόν να υπάρχουν σοβαρές αντιρρήσεις για τη λειτουργία ιχθυοτροφείων, για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος ή δημόσιας υγείας και δεν είναι κατανοητός κατα συνέπεια ο θόρυβος στον τύπο και οι αντιδράσεις που παρατηρήθηκαν τελευταία σε διάφορες περιοχές για να αποτρέψουν τη δημιουργία ιχθυοτροφείων. Αν ο θόρυβος και οι αντιδράσεις αυτές δεν προέρχονται απο παντελή άγνοια του αντικειμένου θα πρέπει να αποδοθούν είτε σε εμπάθειες προς τους επενδυτές ή σε ύποπτα συμφέροντα. Η συμβίωση ρυπογόνων εγκαταστάσεων με ιχθυοτροφεία είναι αδύνατη. Έτσι, αυτοί που ρυπαίνουν το περιβάλλον και αυτοί που ευελπιστούν να κατασκευάσουν μια ρυπογόνα εγκατάσταση, είναι οι μόνοι που έχουν συμφέροντα να μην δημιουργήθουν ιχθυοτροφεία κοντά στην περιοχή τους γιατί οι ιχθυοτρόφοι θα ξεσηκωθούν, πρώτοι απ' όλους, ενάντια σε κάθε ρύπανση του νερού. Συμφέροντα που σχετίζονται με ρυπογόνες βιομηχανικές, τουριστικές ή κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις συνήθως κρύβονται και πίσω απο τις παραγγελίες «εκθέσεων» και «γνωμοδοτήσεων» που, έναντι λίγων δραχμών, «τεκμηριώνουν» υγειονομικούς κινδύνους για τον άνθρωπο από την εκτροφή ψαριών η που εξισώνουν τα ιχθυοτροφεία με αποχετεύσεις οικισμών. Τα ίδια συμφέροντα πρέπει έντεχνα να υποκινούν τον απληροφόρητο λαό σε κινητοποιήσεις ενάντια στα ιχθυοτροφεία».

Αυτά λοιπόν ως προς τον μύθο της «ρύπανσης» και για τους κύκλους που επιμένουν να τον καλλιεργούν.

Για τα γραφόμενα του «ειδικού συνεργάτη» τέλος, περί γραφειοκρατών κ.λπ. μάλλον πρόκειται για κάποια προσωπικά απωθημένα του συντάκτη στα οποία δεν επιθυμώ να ανακατευτώ.

Απλώς θα θέλαμε να επιστημάνουμε ότι τα όσα αναφέρει είναι απόλυτα προσαρμοσμένα στο πνεύμα του κειμένου του ως προς τις ανακρίβειες, την διαστρέβλωση της πραγματικότητας και την προσπάθεια για εντυπωσιασμό.

3. Είναι βιολογικώς αδύνατον βακτηρίδια ψυχρόαιμων οργανισμών (όπως τα ψάρια) να μολύνουν θερμόαιμους οργανισμούς (θηλαστικά π.χ.).

4. «Περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την ίδρυση και λειτουργία Μονάδων Θαλασσινών Ιχθυοκαλλιεργειών», που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Αλιευτικά Νέα» (τχ. 115 — Ιανουάριος 1991).

5. Παρουσιάστηκαν στην ειδική ημερίδα που οργανώθηκε από το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος στον Βόλο τον Νοέμβρη του 1989.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΩΡΙΚΟΣ

Ιπποκράτους 72 τηλ. 3629675

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Ένα παιδί μετράει τ' άστρα
Τότε που κυνηγούσα τους ανέμους
Οι κερασιές θ' ανθίσουν και φέτος
Θυμωμένα στάχυα
Καληνύχτα ζωή
Τα πλοία δεν άραξαν
Γλυκοχάραμα
Έκσταση
Συννεφιάζει
Το ρολόι του κόσμου χτυπά μεσάνυχτα
Αγέλαστη Άνοιξη
Το κρασί των δειλών
Αυτοί που φέρανε την καταχνιά
Οδός αβύσσου αριθμός 0
Κάτω απ' τα κάστρα της ελπίδας
Βουρκωμένες μέρες
Οι ήρωες κοιμούνται ανήσυχά
Ο Άγγελος με τα γύψινα φτερά
Λύσσα

ΛΙΛΙΚΑΣ ΝΑΚΟΥ

Για μια καινούργια ζωή
Τ' ανθρώπινα πεπρωμένα
Η κυρία Ντορεμί
Οι παραγνωρισμένοι
Το χρονικό μιας δημοσιογράφου
Προσωπικότητες που γνώρισά
Η Ξεπάρθενη
Η ιστορία της παρθενίας της δεσποινίδας τάδε

ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ

Είναι η γυναίκα κατώτερη από τον άντρα
ή πώς κατασκευάζεται η γυναίκα
Ίταλινη Ανθολογία
Σεξουαλική ζωή στην αρχαία Ελλάδα
Τα είπε όλα ο Μαρξ;
Ιερά Πορνεία
Ρωμανός ο Μελωδός, Κώστας Βάρναλης
και Στρατευμένη Τέχνη

ΕΛΙΖΑΜΠΕΘ ΧΟΥΕΛΑΝ

Βασικός Οδηγός Εγκυμοσύνης

ΖΕΜΠΑΛΝΤ/ΚΡΑΟΥΤ

Μα θέλω μόνο το καλό σου

ΜΙΣΕΛ ΜΑΣΟΝΟ-ΤΙΕΡΙ ΖΟΛΙ

Οι 1000 πρώτες μέρες της ζωής

ΕΛΒΙΝ ΠΡΑΐΣ & ΤΖΕΎ ΠΑΡΡΥ

Πώς θα ενισχύσετε την αυτοπεποίθηση του παιδιού σας

ΣΟΥΖΑΝ ΙΣΑΑΚΣ/ΓΟΥΕΝΤΙ ΡΙΤΣΕΐ

Νομίζω πως μπορώ, ξέρω πως μπορώ!

ΙΒ ΜΑΡΓΚΕΡΙΤ

Η Σεξουαλική ζωή των παιδιών σας

ΔΙΟΝ. ΣΟΛΩΜΟΥ: Ποιήματα

Κ. ΚΑΦΑΒΗ: Ποιήματα

Γ. ΣΟΥΡΗ

Ο Φασουλής φιλόσοφος και άλλα ποιήματα

ΑΛ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Η Φόνισσα

Τα ρόδι' ακρογιάλια

ΑΝΔΡ. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

Λόγια της πλώρης

Ο Ζητιάνος

ΙΩΝ. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ: Ο Πατούχας

ΖΕΡΜΑΙΝ ΜΑΜΑΛΑΚΗ

Ανατολή! - Ανατολή!

Εραστής και Αριβίστας

ΜΑΡΙΑ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΟΥ-ΠΟΘΟΥ

Σπίτι μου της Μικρασίας

Σώμα θυμήσου

ΗΛΙΑ ΛΕΦΟΥΣΗ: Ασπιβίνα Λαΐου

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ

Ο ήλιος δε βασίλεψε ακόμα
Τ' αδέρφια μου οι άνθρωποι
Πορεία στο βούρκο
Οι κολασμένοι της θάλασσας
Κοντραμπατζήδες του Αιγαίου
Η ανάσα της γης μου
Οι Σημαδεμένοι

ΝΙΚΟΥ ΜΑΡΓΑΡΗ

Η ιστορία της Μακρονήσου

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Η πολιτική διαθήκη του Άρη Βελουχιώτη

ΒΙΤΖΕΝΤΖΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Ερωτόκριτος

ΜΗΤΣΟΥ ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗ

Ήλιε μου κοσμογυρευτή (μαντινάδες)

ΚΡΗΤΗ: Ιστορία και πολιτισμός (τόμοι 2)

ΑΖΙΖ ΝΕΣΙΝ

Ο Ζήσης και ζει και δε ζει

ΘΑΝΑΣΗ ΧΑΤΖΗ

Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

Η πείνα

Ένας αλήτης παίζει με Σουρντίνα

Μυστήρια

Μπενόνι

ΕΡΙΧ ΜΑΡΙΑ ΡΕΜΑΡΚ

Επιστροφή

Ώρες αγάπης, ώρες πολέμου

Ουδέν νεότερον από το Δυτικό Μέτωπο

Οι εξόριστοι

Ο Παράδεισος δεν έχει ευνοούμενους

Η Αψίδα του Θριάμβου

ΚΑΡΛΟ ΣΓΚΟΡΛΟΝ: Η Τελευταία Κοιλάδα

ΕΥΑΣ ΚΙΟΥΡΙ: Μαντάμ Κιουρί

ΑΓΚΟΥΣΤΙΝ ΓΚΟΜΕΖ-ΑΡΚΟΣ: Άνα Νοβ

ΜΕΡΣΕ ΡΟΝΤΟΡΕΝΤΑ

Η πλατεία διαμαντιών

ΦΡΑΝΣΟΥΑΖ ΝΤΟΡΕΝ

Μονά κρεβάτια

Κόρακες και Αλεπούδες

ΠΑΙΔΙΚΑ

ΣΕΙΡΑ: ΜΑΘΕ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ

Πρόσεχε στο παιχνίδι, στο δρόμο και στο σπίτι
Μπορείς να λες «Όχι»

Ο Μπαμπάς δεν μένει πια μαζί μας

Μικρά ψέματα, μεγάλα ψέματα

Γιατί δεν μπορείς να μείνεις σπίτι μαζί μου;

Μη σε πιάνει πανικός

Δεν είμαι τόσο αλλιώτικος από τους άλλους

Είναι δύσκολο να μεγαλώνεις

Αυτό είναι αδικία

Ποιος κάνει κουμάντο εδώ;

ΣΕΛΜΑ ΛΑΓΚΕΡΛΕΦ

Το θαυμαστό ταξίδι του Νιλς Χόλγκερσον (τ. 2)

ΤΖΙΑΝΙ ΡΟΝΤΑΡΙ

Ο Τζίπ μέσα στην τηλεόραση

ΣΕΛ ΣΙΛΒΕΡΣΤΑΐΝ: Το δέντρο που έδινε

ΡΑΝΤΓΙΑΡΝΤ ΚΙΠΛΙΝΓΚ

Το βιβλίο της Ζούγκλας

Ιστορίες όπως τις είπα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΠΕΡΙΤΗΣ

Ερεσσού 9 τηλ. 3629675

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΣΙΑΠΕΡΑΣ

Σκάκι τόμος 1ος

Σκάκι τόμος 2ος

ΜΠΟΜΠΥ ΦΙΣΕΡ: 60 αλησμόνητες παρτίδες

ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ ΓΚΟΥΦΕΛΝΤ: Γκάρι Κασπάροβ

ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑΐΧ

Άκου ανθρώπακο

Η σεξουαλικότητα και το άγχος

Η δολοφονία του Χριστού

Ο Αιθέρας, ο Θεός και ο Διάβολος

Τα παιδιά του Μέλλοντος

ΛΟΥΐ ΤΖΙ ΚΑΝΚΡΙΝΙ: Τοξικομανίες

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ

Ελληνική Νομαρχία

ΤΖΩΝ ΣΤΑΐ ΜΠΕΚ

Άνθρωποι και ποντίκια

Ο δρόμος με τις φάμπρικες

Τα σταφύλια της οργής

ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥ

Η πανούκλα

Ο ξένος

ΣΤΑΝΤΑΛ

Το κόκκινο και το μαύρο

ΒΕΡΚΟΡ: Η σιωπή της θάλασσας

ΣΑΡΛΟΤ ΜΠΡΟΝΤΕ: Τζέιν Έιρ

ΧΕΡΜΑΝ ΕΣΣΕ: Ντέμιαν

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΙ

Η μάνα

Στα ξένα χέρια

ΕΡΝΕΣΤ ΧΕΜΙΝΓΟΥΕΐ

Η γέρος και η θάλασσα

Ο ήλιος ανατέλλει ξανά

ΜΠΕΤΥ ΣΜΙΘ

Ένα δέντρο μεγαλώνει στο Μπρούκλιν

ΙΟΥΛΙΟΣ ΒΕΡΝ

Δεκαπεντάχρονος πλοίαρχος

Μιχαήλ Στρογκώφ

Ροβήρος ο κατακτητής

Ο κυρίαρχος του κόσμου

Ο φάρος στην άκρη του κόσμου

20.000 λεύγες κάτω από τη θάλασσα

Τα 500 εκατομμύρια της Μπεγκούμ

Το αστέρι του νότου

Από τη γη στη Σελήνη

Γύρω από τη Σελήνη

Ο Πύργος των Καρπαθίων

Ταξίδι στο κέντρο της γης

Πέντε βδομάδες με αερόστατο

Τα παιδιά του πλοίαρχου Γκραντ

Το μυστηριώδες νησί

Ο γύρος του κόσμου σε 80 μέρες

Σχολή Ροβινσώνων

Το Αιγαίο στις φλόγες

Πλωτή πολιτεία

Μαύρες Ινδίες

Δράμα στη Λιβονία

Ο υπέροχος Ορενόκος

Το μυστικό του Βίλχελμ Στόριτζ

Περιπέτειες Κινέζου στην Κίνα

Το εναέριο χωριό

Χωρίς πάνω και κάτω

Ο πιλότος του Δούναβη

Βορράς εναντίον Νότου

Η Εισβολή της θάλασσας

Ο Τσάνσελορ

Κλαύδιος Μπομπάρντ

Δεύτερη πατρίδα

Τ. Οζάλ: Θα εκθρονιστεί ο «Σουλτάνος»;

Τέλος η εποχή Οζάλ

Οι εκλογές που έγιναν στην Τουρκία στις 20 Οκτωβρίου ήταν σημαντικές από πολλές απόψεις. Για την ίδια την Τουρκία και την μελλοντική της πορεία. Για μας, όσον αφορά τις σχέσεις μας με την γειτονική χώρα και τις προοπτικές τους. Οι επισημάνσεις που ακολουθούν εστιάζονται ακριβώς σε αυτά τα προβλήματα.

του Κ. Βασιλείου

Δεν είναι γνωστό κατά πόσον η αποσχίρτηση του Κεμάλ Οζκάν από το Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας στο Κόμμα του Ορθού Δρόμου συντέλεσε στην ήττα του κυβερνώντος κόμματος στις βουλευτικές εκλογές της 20ής Οκτωβρίου.

Όσοι δεν γνωρίζουν τον Κεμάλ θα πρέπει να μάθουν ότι ήταν «το καλύτερο νυστέρι» της Τουρκίας την εύνοια του οποίου επεδίωξαν όλοι οι πολιτικοί.

Η περιτομή ήταν ένα από τα όπλα του εκλογικού αγώνα. Ο Κεμάλ ισχυρίζεται ότι έκανε περιτομή σε 1.650 αγόρια την ημέρα χωρίς κανένα λάθος! Και υπό την μουσική συνοδεία ηλεκτρικής Yamaha που έπαιζε από αμερικανική συλλογή μουσικών κομματιών με τίτλο «Εβδομήντα μία διάσημες μελωδίες για όλα τα όργανα»! Πράγματι.

Παράδοση και εκσυγχρονισμός συνυπάρχουν και αντιπαλεύουν φυσικά στην Τουρκία στο πολιτιστικό και πολιτικό επίπεδο. Το βέβαιο είναι ότι η διαμάχη αυτή θα μπει σε νέα φάση μετά τα αποτελέσματα των πρόσφατων εκλογών στην Τουρκία. Μολονότι πριν καν σχηματιστεί η νέα κυβέρνηση (κατ' ανάγκη συνασπισμού, εφ' όσον κανένα κόμμα δεν κατάφερε να συγκεντρώσει απόλυτη πλειοψηφία εδρών στην Βουλή) έχουν εκφραστεί πάρα πολλές εκτιμήσεις και εικασίες για την μελλοντική πορεία της Τουρκίας, αξίζει να τονίσουμε ορισμένα σημεία:

- Η εποχή Οζάλ τερματίζεται. Μπορεί ο Ντεμιρέλ, του οποίου το κόμμα κέρδισε την πρώτη θέση στις εκλογές, να μην μπορέσει να τον ανατρέψει, εφ' όσον για κάτι τέτοιο χρειάζεται την στήριξη είτε του Ερμπακάν είτε του Ετσεβίτ, όμως η *συγκατοίκηση* θα είναι δύσκολη και ο Οζάλ αναγκαστικά θα περιοριστεί στα συνταγματικά του καθήκοντα. Εκτός κι αν ο Οζάλ αποδειχθεί πιο μα-

κρόβιος πολιτικά από τον Ντεμιρέλ.

- Η μεγάλη άνοδος των Ισλαμιστών του Ερμπακάν (η έκπληξη των εκλογών) θα δημιουργήσει προβλήματα στο εσωτερικό της Τουρκίας καθώς ενισχύεται ακόμη περισσότερο πολιτικά το ρεύμα του ισλαμισμού συνυφασμένο με τον ακραίο εθνικισμό.

- Μετά την κατηγορηματική δήλωση του Γιλμάζ ότι το κόμμα του περνάει στην αντιπολίτευση (24/10) το μόνο λογικό κυβερνητικό σχήμα που απομένει είναι μεταξύ Ντεμιρέλ - Ινονού. Μολονότι ξένα έντυπα γράφουν ότι ο καθηγητής πυρηνικής φυσικής Ινονού βρίσκεται σε λάθος μάλλον επάγγελμα ως αρχηγός του Σοσιαλδημοκρατικού Λαϊκιστικού Κόμματος εντούτοις η συμμαχία των δύο παρουσιάζεται σαν το πιο βιώσιμο κυβερνητικό σχήμα. Εκτός απρόοπτου.

- Πόσο σταθερή θα είναι μία τέτοια κυβέρνηση συνασπισμού, δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί. Οι προγραμματικές διαφορές μεταξύ των δύο κομμάτων δεν είναι αγεφύρωτες, όπως θα μπορούσε κανείς να υποθέσει λόγω της διαφορετικής ιδεολογικής τοποθέτησής τους. Το θέμα είναι αν η κυβέρνηση συνασπισμού θα σχηματιστεί για να κυβερνήσει και να λύσει προβλήματα μετά από συμφωνημένα προγραμματικά σχέδια δράσης ή αν θα χρησιμοποιηθεί σαν ένας ενδιάμεσος σταθμός για νέα προσφυγή στις κάλπες, μία νέα αναμέτρηση. Ποιος θα φθαρεί στην διαδικασία αυτή;

- Η ύπαρξη 22 Κούρδων βουλευτών στον κυβερνητικό συνασπισμό μέσω του κόμματος του Ινονού θα φέρει το Κουρδικό στο επίκεντρο των συζητήσεων και της διεθνούς προσοχής. Οι Τούρκοι θα εξαναγκαστούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Οι Κούρδοι βουλευτές αναμένεται να συγκροτήσουν την δική τους αυτόνομη ομάδα στην Εθνο-

συνέλευση.

- Τα τρία μεγάλα κόμματα δηλώνουν πιστή στην Δημοκρατία - Εκδημοκρατισμό του καθεστώτος. Να μπήκε άραγε η Τουρκία σε μία νέα φάση δημοκρατικής πολιτικής διακυβέρνησης απομακρύνοντας οριστικά τον κίνδυνο των στρατιωτικών παρεμβάσεων; Η επάνοδος της παλαιάς πολιτικής ηγεσίας μέσω της κάλπης θα καταφέρει να δώσει στην χώρα σταθερότητα, προοπτική και να λύσει προβλήματα, ή θα οδηγηθεί σε μια νέα βαθειά πολιτική κρίση; Τα παθήματα έχουν γίνει μαθήματα;

- Ο δυτικός προσανατολισμός των κυρίως κομμάτων είναι δεδομένος. Ποιες αντιστάσεις όμως θα συναντήσει και σε ποια έκταση δεν είναι γνωστό.

Οι σχέσεις με την Ελλάδα

Παρά το γεγονός ότι ο διαφαινόμενος κυβερνητικός συνασπισμός θεωρείται ότι θα έχει «μετριοπαθή» εξωτερική πολιτική ιδιαίτερα όσον αφορά την προσέγγιση των ελληνοτουρκικών σχέσεων και παρά το γεγονός ότι ο κ. Ντεμιρέλ έχει δηλώσει (21/10) ότι αν γίνει πρωθυπουργός οι σχέσεις των δύο χωρών δεν πρόκειται να χειροτερεύσουν αλλά «μάλλον θα βελτιωθούν», εντούτοις τίποτα δεν είναι βέβαιο.

- Καταρχήν θα υπάρχει η ισχυρά εθνικιστική αντιπολίτευση του κ. Γιλμάζ, του υπερ-εθνικιστή Ετσεβίτ και του φανατικού ισλαμιστή - εθνικιστή Ερμπακάν. Όλοι τους θα καιροφυλακτούν για να υψώνουν την δάδα της αδιαλλαξίας στα «εθνικά θέματα» και να στήνουν στον τοίχο την νέα κυβέρνηση για τυχόν «υποχωρήσεις».

- Κυβερνητική αστάθεια και κρίση μπορεί να οδηγήσει σε όξυνση των σχέσεων ως βολικού τρόπου διαφυγής.

- Η τουρκική εξωτερική πολιτική έχει πά-

γιους στόχους. Ποιες όμως «ιδιαιτερότητες» και «τακτικές» θα επικρατήσουν θα εξαρτηθεί από το ποιες ομάδες με αποφασιστική επιρροή στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής θα επικρατήσουν τελικά, την στιγμή μάλιστα που ο Οζάλ θα χάνει τα ερείσματά του.

Ιδιαίτερα ως προς το Κυπριακό τα μηνύματα δεν είναι καθόλου ενθαρρυντικά για όσους από την ελληνική πλευρά επείγονται να κλείσουν το θέμα, δηλαδή την κυβέρνηση Μητσοτάκη και τον πρόεδρο της Κύπρου Βασιλείου.

α) Ο κ. Ντεμιρέλ θεωρεί αδύνατη την τήρηση του Χρονοδιαγράμματος που έθεσαν τα Ην. Έθνη για την επίλυση του Κυπριακού (τέλος του έτους).

β) Η Τουρκία διά του απερχομένου ΥΠΕΞ Σαφά Γκιράι επέκρινε (21/10) τον Γ.Γ. των Ην. Εθνών για το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας για το Κυπριακό (716/91) εκφράζοντας έντονη δυσαρέσκεια και διατυπώνοντας πάγιες θέσεις και πάγια αιτήματα επί του θέματος.

γ) Χωρίς πολιτική βούληση από την νέα κυβέρνηση και παραχωρήσεις στα βασικά θέματα είναι αδύνατη η πραγματοποίηση διεθνούς διάσκεψης.

δ) Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Ντενκτάς θα έχει τώρα μεγαλύτερα περιθώρια να «παιξει» με τις διαφορές της τουρκικής εσωτερικής πολιτικής και να πετυχαίνει αυτό που θέλει πάντα: είτε μία συμφωνία στα μέτρα του είτε καμία συμφωνία.

Ο
ΝΙΚΗΤΗΣ
ΤΩΝ
ΕΚΛΟΓΩΝ

Σουλεϊμάν
Ντεμιρέλ,
Κόμμα του
Ορθού Δρόμου
(DYP) Ιδρύθηκε
στις 20/5/83.

ε) Δεν φαίνεται να επικρατεί ιδιαίτερη αισιοδοξία για τις εξελίξεις στο θέμα ούτε στους κόλπους της αμερικανικής κυβέρνησης ούτε στους ηγετικούς διπλωματικούς κύκλους των Ην. Εθνών. Το θέμα θα περάσει σε δεύτερη μοίρα καθώς η προσοχή συγκεντρώνεται στην Διάσκεψη για το Μεσανατολικό.

Τέλος η διαφαινόμενη ενίσχυση του λεγόμενου «απορριπτικού μετώπου» στην Κύπρο που υψώνει τους τόνους της κριτικής για την επιδιωκόμενη συμφωνία αποτελεί, από ελληνικής πλέον πλευράς, έναν επιπρόσθετο παράγοντα αβεβαιότητας για τις προοπτικές λύσης του προβλήματος, όπως θέλουν να τις φαντάζονται όσοι έχουν εμπλακεί στην διαδικασία των διαπραγματεύσεων για να καταλήξουν σε τετραμερείς διασκέψεις.

ΕΠΙ ΕΠΟΧΗΣ ΝΤΕΜΙΡΕΛ...

● Στις Βρυξέλλες (31/5/75) ο τότε πρωθυπουργός Καραμανλής και ο τότε ομόλογός του Ντεμιρέλ συναντιώνται επί 3 1/2 ώρες στο περιθώριο της διάσκεψης κορυφής του ΝΑΤΟ. Συμφωνείται η επίλυση όλων των προβλημάτων με ειρηνικές διαπραγματεύσεις και η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου που ουδέποτε φυσικά έγινε με ευθύνη της Τουρκίας.

● Σε συνέντευξη του στο γαλλικό περιοδικό Paris Match (5/7/75) ο Τούρκος πρωθυπουργός δηλώνει τα εξής καταπληκτικά: «Το δυστύχημα είναι ότι η Κύπρος είναι νησί. Οι Έλληνες έχουν αδυναμία στα νησιά. Ουδέποτε όμως τα κατέκτησαν. Δόθηκαν στην Ελλάδα...».

«Δεν υπάρχει κυπριακό έθνος, ούτε πλειοψηφία, ούτε μειοψηφία. Υπάρχουν δύο κοινότητες, η ελληνική και η τουρκική, που δεν είναι τίποτε άλλο παρά προέκταση δύο εθνών».

«Κοιτάξτε τον χάρτη. Δεν φαίνεται το Αιγαίο σαν ελληνική λίμνη;... Τα διδάγματα της ιστορίας ενισχύονται από την γεωγραφία. Μέχρι πρόσφατα, τα νησιά του Αιγαίου πάντα ανήκαν σ' αυτόν που κατείχε την Ανατολία. Πρόκειται για κοινή λογική».

● Επίσημη ανακοίνωση (15/7/75) του σχηματισμού της «στρατιάς του Αιγαίου» (παραμονή της επετείου τους τουρκικής εισβολής στην Κύπρο) από τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου στρατηγό Σανκάρ. Το 4ο Σώμα Στρατού τίθεται εκτός ελέγχου ΝΑΤΟ και έχει έδρα την Σμύρνη.

● Αίρεται (31/10/75) το εμπόργκο όπλων που είχε επιβάλει στην Τουρκία λόγω εισβολής στην Κύπρο το αμερικανικό Κογκρέσο με ψήφους 237 υπέρ και 176 κατά.

● Ο Ντεμιρέλ απορρίπτει (Μάιος 1976) πρόταση Καραμανλή για σύναψη συμφώνου μεταξύ των δύο χωρών μη προσφυγής στην βία και ανταλλαγής πληροφοριών για τους εξοπλισμούς.

● Ιούλιος 1976. —Κρίση στο Αιγαίο από τις έρευνες του Hora (MTA Sismic I) στην ελληνική υφαλοκρηπίδα. Η Ελλάδα προσφεύγει στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης. Αποφάσεις εκδίδονται στις 25/8 και 11/9 αντίστοιχα.

● Υπογράφεται στην Βέρνη (11/11/76) η ομώνυμη Συμφωνία που εκλαμβάνεται ως «ανακωχή» διότι θεωρείται ότι αποτελεί διαδικαστική συμφωνία για την υφαλοκρηπίδα θεσπίζοντας «κώδικα συμπεριφοράς».

● Ο αμερικανός πρόεδρος Κάρτερ στο πλαίσιο της διάσκεψης κορυφής του ΝΑΤΟ στο Λονδίνο συναντάται με Καραμανλή και Ντεμιρέλ (10/5/78) προσφέροντας τις «καλές» υπηρεσίες του.

● Η κυβέρνηση Ντεμιρέλ (στηριζόμενη στους γκριζούς λύκους του Τουρκές και τον ισλαμιστές του Ερμπακάν) διαρκεί μέχρι τον Γενάρη του 1988. Αναλαμβάνει πρωθυπουργός ο Ετσεβίτ για να πέσει όμως κι αυτός εν μέσω οξυνόμενης πολιτικής κρίσης τον Οκτώβριο του 1979.

● Ο κ. Μητσοτάκης ως Υπ. Εξ. στην Κυβέρνηση Γ. Ράλλη (ο κ. Καραμανλής είχε εκλεγεί πρόεδρος στις 5/5/80) συναντάται στην Άγκυρα με τον πρωθυπουργό Ντεμιρέλ (27/6/80) και πάλι στο πλαίσιο διάσκεψης του ΝΑΤΟ.

● Στις 12/9/80 στρατηγικό πραξικόπημα από τον στρατηγό Εβρέν ανατρέπει τον Ντεμιρέλ.

Τελικά αποτελέσματα

Έδρες κοινοβουλίου

- Κόμμα του Ορθού Δρόμου (Σ. Ντεμιρέλ) 178 27,00%
- Κόμμα της Μητέρας πατρίδας (Μ. Γιλμάζ) 115 24,04%
- Σοσιαλδημοκρατικό Λαϊκιστικό Κόμμα (Ε. Ινονού) 88* 20,75%
- Κόμμα Ευημερίας (Ν. Ερμπακάν) 62 16,82%
- Αριστερό Δημοκρατικό Κόμμα (Μ. Ετσεβίτ) 7 10,78%

* (Εκ των οποίων 22 Κοῦρδοι βουλευτές του «Κόμματος Λαϊκής Εργασίας»)

«Τα σύνορα τα καθορίζουν οι δυνατοί»;

Θα προχωρήσουν πράγματι οι Δώδεκα στα περιβόητα οικονομικά μέτρα εναντίον της Σερβίας —τα οποία από καιρό απειλούν ότι θα λάβουν— εφόσον αυτή συνεχίσει να απορρίπτει το ευρωπαϊκό σχέδιο για την ειρήνη στην Γιουγκοσλαβία; Το τελεσίγραφό της προς την ηγεσία του Βελιγραδίου εκπνέει στις 5 Νοεμβρίου...

της Τέτας Παπαδοπούλου

Βρισκόμαστε στην δέκατη εχεχειρία η οποία, φυσικά, έχει παραβιασθεί. Ο πόλεμος στην Κροατία συνεχίζεται και τώρα πλέον, γίνεται πρώτη ή δεύτερη «είδηση» ανάλογα με το πόσο αιματηρός είναι ο απολογισμός κάθε ημέρας... Η Ευρώπη μοιάζει να συνηθίζει στην ιδέα —τόσο το χειρότερο— ότι στο κέντρο της διεξάγεται ένας πόλεμος τον οποίον δεν μπορεί να σταματήσει. Στο υπό σερβικό έλεγχο εναπομένον τμήμα της Γιουγκοσλαβίας έχει κηρυχθεί (23 Οκτωβρίου) γενική επιστράτευση. Η ηγεσία της Σερβίας φαίνεται πως έχει αποφασίσει να προχωρήσει στην «τελική λύση». Όμως η Ευρώπη θα δεχθεί να χαραχθούν νέα σύνορα ανάμεσα στην Κροατία και την Σερβία, που θα τα έχει καθορίσει η έκβαση των πολεμικών αναμετρήσεων; Και ποιο νόημα θα έχει, σε μία τέτοια περίπτωση, η αναγνώριση (θα γίνει αργά ή γρήγορα) της ανεξαρτησίας της Κροατίας από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα;

Τρίτος μήνας του πολέμου κι ακόμα υπάρχει σύγχυση ως προς το τι ακριβώς συμβαίνει στην υπό διάλυση ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας. Τα μέσα ενημέρωσης, εφημερίδες και τηλεοράσεις, χρησιμοποιούν ένα σωρό στερεότυπα. Άλλοι μιλούν για εμφύλιο πόλεμο. Άλλοι, πάλι, μιλούν απλώς και μόνον για συγκρούσεις Σέρβων και Κροατών εθνικιστών. Άλλοι για επέμβαση του ομοσπονδιακού στρατού στην Κροατία. Γιατί όμως εμφύλιος; Δεν μάχονται Σέρβοι με Σέρβους ούτε Κροάτες με

Κροάτες. Γιατί συγκρούσεις Σέρβων και Κροατών; Ο χαρακτηρισμός αυτός είναι τόσο «φλεγματικός» κι ουδέτερος, ώστε αποδυναμώνει την δραματική πραγματικότητα. Γιατί, τέλος, επέμβαση του ομοσπονδιακού στρατού; Πώς είναι δυνατόν ακόμη να ονομάζεται ομοσπονδιακός ο στρατός αυτός ο οποίος ελέγχεται από την Σερβία κι εκτελεί τις εντολές της ηγεσίας της;

Το ότι η μετακομμουνιστική Ευρώπη απ' άκρη σ' άκρη —και στην συγκεκριμένη περίπτωση η διαλυόμενη Γιουγκοσλαβία— σπαράσσεται από εθνικιστικά πάθη είναι κοινός τόπος. Και ούτε έχουν πολύ νόημα οι διαχωρισμοί και οι διακρίσεις ανάμεσα σε «καλούς» και «κακούς» εθνικισμούς. Φυσικά στην χώρα που δημιούργησε ο Τίτο εθνικιστές δεν είναι μόνον οι Σέρβοι. Είναι, λίγο ως πολύ, όλοι. Και οι Σλοβένοι και οι Κροάτες.

Εν ονόματι της σερβικής μειονότητας...

Αλλά όποια και αν είναι η κριτική, όσες ενστάσεις κι αν έχει κανείς για τον εθνικισμό των Κροατών δεν μπορεί να παραβλέψει ότι οι Σέρβοι είναι οι εισβολείς και οι Κροάτες οι αμυνόμενοι. Αμύνονται, επιπλέον, με ελάχιστα μέσα. Η υπεροχή των αντιπάλων τους είναι συντριπτική. Τα Μιγκ, τα άρματα, το ναυτικό, όλα αυτά, τα διαθέτει μόνον ο «ομοσπονδιακός στρατός». Γιατί είναι τόσο δύσκολο να το αντιληφθούμε αυτό, ιδίως στην Ελλάδα; Μήπως εξαιτίας της

περιρρέουσας φιλοσερβικής ατμόσφαιρας; Ή μήπως θεωρούμε ότι ...μειώνεται η σημασία της στρατιωτικής εισβολής στην Κροατία επειδή και οι Κροάτες είναι εθνικιστές;

Το βασικό επιχείρημα των Σέρβων (το οποίο ούτε ως πρόσχημα δεν στέκει) είναι ότι αναγκάστηκαν να επέμβουν στην Κροατία για να διασφαλίσουν τα δικαιώματα της εκεί σερβικής μειονότητας. Προστάτης λοιπόν των μειονοτήτων ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς; Τι άλλο ακόμη θα ακούσουμε... Πράγματι, ο πρόεδρος της Σερβίας έχει εκδηλώσει έμπρακτα την ευαισθησία του σε τέτοια ζητήματα. Το 1989 έστειλε τον στρατό να επιβάλει τον νόμο του Βελιγραδίου στους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου. Το 1990, παραβιάζοντας το σύνταγμα, προχώρησε στην ενσωμάτωση του Κοσσυφοπεδίου και της Βοϊβοδίνας (έως τότε ήταν αυτόνομες επαρχίες της Σερβίας). Τα πρώτα βήματα για την δημιουργία της Μεγάλης Σερβίας είχαν γίνει...

Η ηγεσία του Βελιγραδίου υποστηρίζει ότι οι Σέρβοι της Κροατίας κινδυνεύουν από τους Κροάτες φασίστες. Στέλνει λοιπόν τον «ομοσπονδιακό στρατό» να τους υπερασπισθεί. Αλλά τότε γιατί, π.χ., βομβαρδίζεται το Ντουμπρόβνικ, πόλη - ιστορικό μνημείο της Κροατίας; Ούτε στο Ντουμπρόβνικ ούτε στην γύρω από αυτό περιοχή υπάρχει σερβική μειονότητα...

Όσο περνά ο καιρός γίνεται όλο και πιο φανερό ότι ο «ομοσπονδιακός στρατός» δεν επιδιώκει να προστατεύσει την σερβική μειονότητα, αλλά να κατακτήσει κατά το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος της Κροατίας για λογαριασμό της Σερβίας. Πώς αλλιώς θα γίνει Μεγάλη; Εξάλλου τον περασμένο Μάρτιο (πέντε μήνες πριν αρχίσουν οι εχθροπραξίες) ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς με αφοπλιστική χυνικότητα προειδοποιούσε ότι «τα σύνορα τα καθορίζουν οι δυνατοί» και συμπλήρωνε λέγοντας ότι «οι Σέρβοι μπορεί να μην ξέρουν να δουλεύουν καλά, ό-

Από τους βομβαρδισμούς στο Ώσιγιεκ (Κροατία)

μωσ ξέρουν να πολεμούν καλά». Το μόνο που δεν μπορεί να καταλογίσει κανείς στον πρόεδρο της Σερβίας είναι η ασάφεια...

Ο πόλεμος των στερεοτύπων

Ιστορικά μίσση, προκαταλήψεις, εχθρότητες μεταξύ των εθνών. Όλα αυτά τα στοιχεία υπήρχαν στην Γιουγκοσλαβία, υπέβασκαν και αναδύθηκαν μετά τον θάνατο του Τίτο το 1980. Σιγά - σιγά, ιδίως από το 1989 και μετά, πήραν την μορφή ενός εκρηκτικού εθνικισμού. Ο φαύλος κύκλος με τα αρνητικά στερεότυπα δεν έχει τέλος. Οι Σλοβένοι είναι «φιλο-αυστριακοί», «υπονομευτές της Γιουγκοσλαβίας». Οι Μουσουλμάνοι¹ της Βοσνίας, «όργανα των μουλάδων του Ιράν». Οι Μακεδόνες, «τεμπέληδες». Οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου «πρωτόγονοι» και «κλέφτες». Οι Κροάτες θεωρούν τους Σέρβους «βάρβαρους» και στο πρόσωπο του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς βλέπουν έναν νέο Μουσολίνι. Για τους Σέρβους περίπου όλοι οι Κροάτες είναι «φασίστες», «Ουστάσι», «προδότες». Τώρα, καθένας μισεί τον γείτονά του...

Με αυτά τα δεδομένα δεν είναι τόσο περίεργο ότι η πολυεθνική χώρα του Τίτο διαλύεται. Όμως ήταν μόνον οι ενδοεθνικές έριδες και ο εθνικισμός η ικανή και αναγκαία συνθήκη που οδήγησε στην διάλυση της Γιουγκοσλαβίας; Οι ελεύθερες εκλογές, που

διενεργήθηκαν το 1990, δεν έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο; Συνήθως παραβλέπεται η σημασία τους, και ιδίως η σημασία των εκλογικών αποτελεσμάτων. Φυσικά δεν προκάλεσαν οι εκλογές την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, έδειξαν όμως, πολύ καθαρά, πως η Σλοβενία και η Κροατία είχαν εντελώς άλλο προσανατολισμό, άλλες επιλογές, από την Σερβία και τις υπόλοιπες Δημοκρατίες της Γιουγκοσλαβίας.

Στις εκλογές που έγιναν στην Σλοβενία, οι κομμουνιστές ηττήθηκαν. Στην Κροατία κυριολεκτικά καταποντίστηκαν και μπήκαν στο περιθώριο των εξελίξεων. Στην Σερβία όμως οι κομμουνιστές —που στο μεταξύ βαφτίστηκαν «σοσιαλιστές»— πήραν την απόλυτη πλειοψηφία. Στο Μαυροβούνιο —το πιστό πάντα στην Σερβία— οι κομμουνιστές κέρδισαν επίσης τις εκλογές, χωρίς καν να αλλάξουν το όνομά τους... Στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη τις ψήφους μοιράστηκαν οι Μουσουλμάνοι, Σέρβοι και Κροάτες εθνικιστές. Τέλος, στην Μακεδονία οι ψήφοι μοιράστηκαν μεταξύ εθνικιστών, μεταρρυθμιστών και κομμουνιστών.

Το «σερβικό μπλοκ» και οι άλλοι

Οι εκλογές έδειξαν, με τον πλέον αδιαμφισβήτητο και επίσημο τρόπο, ότι η Γιουγκοσλαβία ήταν χωρισμένη στα δύο. Από

την μία η Σλοβενία και η Κροατία που είχαν αποχαιρετήσει πανηγυρικά τον κομμουνισμό. Από την άλλη, η Σερβία όπου οι κομμουνιστές είχαν θριαμβεύσει στις εκλογές. Τις επιλογές της ηγεσίας της Σερβίας ακολούθησαν οι άλλες τρεις Δημοκρατίες και έτσι δημιουργήθηκε το λεγόμενο «σερβικό μπλοκ». Από εκεί και πέρα τα πράγματα πήραν τον δρόμο τους. Ο πανούργος Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς δεν έπαψε στιγμή να μιλά υπέρ της διατήρησης της ενότητας της Γιουγκοσλαβίας και, ταυτοχρόνως, να κάνει κάθε τι για να επανασυσταθεί η Μεγάλη Σερβία...

Στην ειρηνευτική διάσκεψη της Χάγης (18 Οκτωβρίου) συμμετείχαν και οι έξι πρόεδροι των Δημοκρατιών της διαλυόμενης Γιουγκοσλαβίας. Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς ήταν ο μόνος που απέρριψε την πρόταση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για μία «χαλαρή ένωση κυρίαρχων και ανεξάρτητων Δημοκρατιών» (και ήταν η πρώτη φορά που κλονίστηκε η ενότητα του «σερβικού μπλοκ»). Είναι φανερό ότι όσο περνά ο καιρός, τόσο η ηγεσία της Σερβίας γίνεται περισσότερο αδιάλλακτη. Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς επέστρεψε στο Βελιγράδι ως ήρωας! Στο σύνολό της η αντιπολίτευση τον επαινέσε για την στάση που κράτησε στην διάσκεψη της Χάγης.

Πολλοί διανοούμενοι στην Γαλλία, ανάμεσά τους και ο συγγραφέας Μίλαν Κούντερα, συνυπέγραψαν ένα κείμενο - έκκληση για να σταματήσει ο πόλεμος στην Κροατία. Πιστεύουν ότι:

«Η ειρήνη είναι δυνατή εάν υπάρξουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

— Η αναγνώριση της κυριαρχίας των γιουγκοσλαβικών Δημοκρατιών που την ζητούν (όπως η Κροατία και η Σλοβενία) ή εκείνων που θα την ζητήσουν, ως εγγύηση ελευθερίας.

— Ο σεβασμός της γενικής επιθυμίας η οποία μαζικώς και για πρώτη φορά εκφράστηκε σε δημοψήφισμα τον περασμένο Μάιο, ως εγγύηση δημοκρατίας.

— Η διασφάλιση του απαραβίαστου όλων των υπάρχοντων συνόρων, ως εγγύηση ασφάλειας»².

Οι μάχες στην Κροατία συνεχίζονται με αμείωτη ένταση. Το καθεστώς του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς τον έχει ανάγκη αυτόν τον πόλεμο. Πόσο ακόμη μπορούν να αντισταθούν οι Κροάτες;

1. Από την δεκαετία του '70 οι μουσουλμάνοι της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης θεωρούνται επισήμως έθνος.

2. Le Monde, 16/10/1991.

Απλώς επινόημα του Στάλιν;

του Λευτέρη Μαυροειδή

«Το σταλινικό μοντέλο σοσιαλισμού είναι μία διαμορφωμένη μέσα από την συνολική αλληλεπίδραση σειράς συγκεκριμένων ιστορικών παραγόντων (αντικειμενικών και υποκειμενικών) αρκετά ισχυρή κοινωνικο-πολιτική δομή, βασισμένη στην κυριαρχία της αποξενωμένης από τον συγκεκριμένο, πραγματικό άνθρωπο, παράγωγο κρατική ιδιοκτησία, το μονοπώλιο της πιο αδυσώπητης κομματικής και κρατικής γραφειοκρατίας στην πολιτική εξουσία και ιδεολογία με ολοκληρωτική τάση προς την ενοποίηση όλων των πλευρών της υλικής και πνευματικής ζωής των ανθρώπων, με την αξίωση βολονταριστικής ρύθμισης των κοινωνικών, διεθνικών και άλλων σχέσεων».

Τον παρατιθέμενο ορισμό του «σταλινικού μοντέλου» έδωσε ο σοβιετικός καθηγητής Ζουραβλιώφ, αναλύοντας στην σύνοδο της Ένωσης «Συμπόσιο '90» την κοινωνικοπολιτική φύση του μοντέλου που κυριάρχησε στην Σοβιετική Ένωση στην περίοδο της ηγεμονίας του Στάλιν, που στα βασικά του στοιχεία επέζησε ωστόσο και μετά τον θάνατό του στην περίοδο ως τα μέσα της δεκαετίας του '80, χωρίς ούτε και μέχρι σήμερα, έξι χρόνια από το ξεκίνημα της περεστρόικα να έχει εντελώς εξαφανισθεί.

Η προβληματική του σταλινισμού ως θεωρία και πράξη αναλύθηκε σε βάθος και στις ποιχίλες διαστάσεις του μέσα από τις 50 εισηγήσεις και τις 200 περίπου παρεμβάσεις των μετεσπόντων στην σύνοδο μελετητών της σοβιετικής ιστορίας.

Η σύνοδος διεξήχθη στην Αθήνα την περασμένη εβδομάδα 22-26 Οκτωβρίου. Είναι η δεύτερη στην ζωή της οργάνωσης, ο πλήρης τίτλος της οποίας είναι: «Συμπόσιο '90 — Διεθνής Ένωση για την Ανάπτυξη της ιστορικής επιστήμης για την καταγωγή, τις αιτίες και τις συ-

νέπειες του σταλινισμού στην Σοβιετική Ένωση και άλλες χώρες». Η πρώτη έγινε στο Λονδίνο τον Απρίλιο του 1990. Η Ένωση αυτή έγινε με πρωτοβουλία του αγγλου τροτσκιστή ηγέτη Τζέρι Χίλι που πέθανε πέρυσι και σοβιετικών ιστορικών. Επικεφαλής της Ένωσης είναι η αγγλίδα ηθοποιός Βανέσα Ρεντγκρέιβ και ο αδελφός της, επίσης ηθοποιός Κόριν Ρεντγκρέιβ, ηγέτες του αγγλικού «Μαρξιστικού Κόμματος» —Τμήματος της 4ης Διεθνούς— οι σοβιετικοί καθηγητές Βιτάλι Λελτσούκ, του Ινστιτούτου Ιστορίας της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ, και Γιεφίμ Πιβοβάρ, αντιπρύτανης του Ινστιτούτου Ιστορίας και Αρχείων της Μόσχας και άλλες προσωπικότητες από άλλες χώρες.

Στην σύνοδο της Αθήνας πήραν μέρος 140 προσωπικότητες από Σοβιετική Ένωση, ΗΠΑ, Μεξικό, Γαλλία, Ιταλία, Τσεχοσλοβαχία, Ουγγαρία, Ελβετία, Ισπανία, Βρετανία, Ιρλανδία, κατεχόμενη Παλαιστίνη, Ελλάδα.

Η συζήτηση εστιάσθηκε γύρω από τέσσερις κυρίως ομάδες

προβλημάτων που προέβλεπε η ημερήσια διάταξη της συνόδου:

1. Η ΕΣΣΔ στην δεκαετία του '30 στα μάτια των σύγχρονών μας και σε σχέση με την περεστρόικα.

2. Ο ανταγωνισμός των δύο συστημάτων στην ίδια περίοδο, αλλά και στις μετέπειτα προεκτάσεις του, στην οικονομική και στην πολιτική του διάσταση.

3. Η προβληματική της «Παγκόσμιας Επανάστασης» όπως την είχαν συλλάβει οι ρώσοι επαναστάτες και όπως βγήκε στην πραγματικότητα.

4. Η πολιτισμική διάσταση του σταλινισμού: γράμματα, επιστήμη, τέχνη, πολιτισμός κ.λπ.

Μέσα από την ανάλυση των θεμάτων αυτών, η συζήτηση πέρασε σε πολύ καυτά και ουσιαστικά προβλήματα που απασχολούν σήμερα την σοβιετική κοινωνία και την παγκόσμια αριστερά, όχι μόνο γιατί ως τώρα έμεναν στο περιθώριο της ιστορικής έρευνας, αλλά και γιατί την ώρα αυτή παίρνουν μία νέα επικαιρότητα:

Ήταν άραγε ο σταλινισμός ένα φαινόμενο που γεννήθηκε με την άνοδο του Στάλιν στην ηγεσία του κόμματος στις αρχές της δεκαετίας του '20 ή εμπεριέχονταν εν σπέρματι στον λεβινισμό, στην θεωρία του Λένιν και την πράξη των μπολσεβίκων πριν από την άλωση της ηγεσίας του κόμματος από τον Στάλιν;

Ήταν άραγε το σταλινικό μοντέλο μια επινόηση του Στάλιν και των συνεργατών του ή υπαγορεύθηκε —και σε ποιο βαθμό— από τις ειδικές ρωσικές συνθήκες, από την έλλειψη δημοκρατικής πολιτικής παράδοσης στην χώρα αυτή, το πολιτισμικό επίπεδο, αλλά και κάποιες ριζωμένες κοινωνικές τάσεις στην μάζα του ρωσικού λαού, όπως π.χ. ο πόθος της εξίσωσης;

Γιατί ο σταλινισμός επέζησε και μετά τον θάνατο του Στάλιν, τόσο στις κρατικές δομές της ΕΣΣΔ, όσο και στην κουλτούρα και στην πολιτισμική ατμόσφαιρα της χώρας; Πού βρίσκονται οι πηγές της τόσο επίμονης βιωσιμότητάς του;

Η παρουσία του Τρότσκι

Στην σύνοδο υπήρξε έντονη η παρουσία του «θέματος Τρότσκι» που αποτέλεσε μία από τις πιο σημαντικές διαστάσεις των αναλύσεων στην διάρκεια των εργασιών της. Η προσωπικότητα του Τρότσκι, ως ηγετικής φυσιογνωμίας της Οκτωβριανής Επανάστασης και οργάνωσης του σοβιετικού κράτους και ως θεωρητικού του μαρξισμού, η πορεία της συγκρουσής του με τον Στάλιν και, τέλος, η δολοφονία του, εκάλυψαν ένα μεγάλο μέρος των εισηγήσεων και των παρεμβάσεων κυρίως από την πλευρά των σοβιετικών που μόλις στο τελευταίο διάστημα ξεπέρασαν το «τροτσκιστικό σύμπλεγμά» τους και άρχισαν την επιστημονική διερεύνηση της προβληματικής αυτής.

Στο Συμπόσιο υπήρξε σημαντική και η ελληνική παρουσία. Πήραν μέρος στις εργασίες 25 ιστορικοί, πολιτικοί επιστήμονες, δημοσιογράφοι, παλιοί αγωνιστές του κινήματος της Αριστεράς. Έγιναν από ελληνικής πλευράς δέκα εισηγήσεις πάνω στα θέματα της γενικής προβληματικής του συμποσίου. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή υπήρξε εξάλλου η παρουσία του ποντιακού ελληνισμού. Τόσο με τις εισηγήσεις και τις παρεμβάσεις που έγιναν όσο και με την έκθεση φωτογραφιών και ντοκουμέντων που οργανώθηκε στην αίθουσα των συνεδριάσεων.

Τέλος, από το βήμα του συνεδρίου, πέρα από τα εγκλήματα του Στάλιν στην Σοβιετική Ένωση και άλλες χώρες, καταγγέλλθηκαν και τα εγκλήματα του ελληνικού σταλινισμού. Ο γιός του δολοφονημένου αγωνιστή Παντελή Δαμασκόπουλου Γιάννης Δαμασκόπουλος παρουσίασε τα εγκλήματα αυτά με μία σύντομη ομιλία του που παρακολούθηθηκε από τους συνέδρους με έκδηλη συγκίνηση. Το τέλος της ομιλίας αυτής ακολούθησε μία αυθόρμητη εκδήλωση με την τήρηση ενός λεπτού σιγής στην μνήμη των θυμάτων που έδωσε το ελληνικό κίνημα στην σταλινική τρομοκρατία. □

Για το «ARTEMIS»

● Σχετικά με το ARTEMIS η επιστολή από τον αρχιτέκτονα κ. Βασίλη Γρηγοριάδη, προέδρου του ΣΑΔΑΣ:

Φίλε κ. Διευθυντά,
Σε συνέχεια της επιστολής Βα-
ριτσιώτη που δημοσιεύθηκε στο
ANTI της 4/10/91 θέλω να
σου γνωρίσω πως μου προκαλεί
έκπληξη η όψιμη απαίτηση των
Γενικών Επιτελείων για την
δυνατότητα ενσωμάτωσης πυ-
ραυλικού συστήματος στο AR-
TEMIS -30 αφού είναι γνωστό
σε όσους παρακολουθούν τα
σχετικά θέματα από κοντά ότι
στην Έκθεση Αμυντικού Οπλι-
σμού DEFENDORY του 1986 η
Ελληνική Βιομηχανία Όπλων
Α.Ε. παρουσίασε το Αμυντικό
σύστημα ARTEMIS -30 πλήρες
από κάθε άποψη περιλαμβανο-

μένων και συστοιχιών πυραύ-
λων. Για επιβεβαίωση των πα-
ραπάνω σου στέλνω σχέδια του
περιπτέρου, *prospectus* του
προτεινόμενου κατ' αρχήν πυ-
ραυλικού φορέα, και φωτογρα-
φίες του περιπτέρου όπως υλο-
ποιήθηκε. Φαίνεται πως η
OERLICON και η παρέα της δεν
συμφωνούσε σε αυτή την ανά-
πτυξη όπως και στο γεγονός της
ανεξαρτοποίησης των Ενόπλων
Δυνάμεων και τους έξω από δω
προμηθευτές. Και γι' αυτό κα-
ταλήγουμε σήμερα να ξανασυ-
ζητάμε.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Βασίλης Γρηγοριάδης

Σ.Σ. Πράγματι το 1986 η
ΕΒΟ έκανε αυτό που
επιχείρησε να κάνει η τωρινή
ηγεσία της. Επέλεξε δηλαδή
ένα ξένο σύστημα, το
CROTALE τότε, το SKYGUARD
τώρα, με υπέρογκο κόστος,
και προσπάθησε να το
«πλασάρει» στις Ε.Δ., αντί να
καταφύγει στην εγχώρια
ανάπτυξη και το μικρό
κόστος.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΡΟΑΤΙΑΣ

● Ο φίλος Γ. Ριτζούλης
επανέρχεται στα όσα
διαδραματίζονται στην
Γιουγκοσλαβία και απευθύνει
έκκληση συμπαραστάσης στα
«θύματα αυτού του παράλογου
σωβινισμού και
ολοκληρωτισμού».

Και εμείς οι γείτονες παρα-
μένουμε ασυγκίνητοι. Ασυγκί-
νητοι παραμένουν ιδιαίτερα οι
λεγόμενοι ειρηνιστές, αλλά και
όσοι συνήθως αποκαλούνται α-
ριστεροί ή δημοκράτες και δεν
μας είχαν συνηθίσει σε τόση α-
διαφορία και σιωπή. Αδιαφο-
ρούν και σιωπούν μάλλον επει-
δή στον βρώμικο αυτό πόλεμο
έξω από την πόρτα μας (αυτοί
μάλλον τον αισθάνονται πολύ
μακριά) οι επιτιθέμενοι δεν εί-
ναι κάποιοι «κακοί Αμερικα-
νοί» όπως συνέβαινε όταν απο-
φάσιζαν άλλοτε να δείξουν την
συγκίνησή τους.

Βέβαια ο τρόπος που διάλε-
ξαν για να διεκδικήσουν την α-
νεξαρτησία τους η Κροατία και
η Σλοβενία δεν ήταν ο λογικό-

τερος, ο δημοκρατικότερος και
ο περισσότερο σώφρων· ήταν
μονόπλευρος και ακολούθησε
την λογική των τετελεσμένων
γεγονότων. Όσο για τις πολι-
τικές ηγεσίες των δύο χωρών,
είναι εκλεγμένες με δημοκρατι-
κό τρόπο, πράγμα όμως που
δεν συνεπάγεται αυτόματα ότι
είναι και ηγεσίες που λάμπουν
από δημοκρατικότητα. Και στις
χώρες αυτές, τα εθνικιστικά και
λαϊκιστικά ρεύματα περιορίζουν
ασφυκτικά τον χώρο της δημο-
κρατίας, της ισοπολιτείας, της
κοινωνίας των πολιτών.

Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι
οι ευθύνες για το αιματοκύλι-
σμα στην Γιουγκοσλαβία κατα-
νέμονται εξίσου σε όλους. Είναι
φανερό ότι ο επιτιθέμενος, ο κα-
ταστροφέας της χώρας που ονο-
μάζεται ακόμη Γιουγκοσλαβία,
είναι κυρίως ο μεγαλοσερβικός
σωβινισμός: πολιτικοί και
στρατηγοί που συνδυάζουν σή-
μερα την παλιά τους κομμουνι-
στική ιδεολογία με την νέα
εθνικο-σοσιαλιστική πολιτική
δράση, όπως ο Μιλόσεβιτς και
ο Καντιγιεβιτς, είναι αυτοί που
οδήγησαν όλες τις αντιθέσεις,
όλες τις παράλογες αποφάσεις,
δικές τους ή των αντιπάλων
τους Κροατών και Σλοβένων,
στην αιματηρή σύγκρουση που
συμβαίνει μπροστά στα μάτια
μας. Αλλά εμείς κάνουμε πως
δεν βλέπουμε αυτή την πρα-
γματικότητα· αρνούμαστε να
παραδεχθούμε ότι εδώ που έ-
φθασαν τα πράγματα, δεν υ-
πάρχει άλλη δημοκρατική και
ειρηνευτική λύση, εκτός από
την υποστήριξη της ανεξαρτη-
σίας όσων από τους λαούς της
Γιουγκοσλαβίας την αποφασί-
ζουν με δημοκρατικό τρόπο.
Και μετά ας διαμορφώσουν οι ι-
διοι τις όποιες σχέσεις μεταξύ
τους.

Μπροστά στο πολιορκημένο
και βομβαρδισμένο Ντουμ-
πρόβνικ, την πόλη - μνημείο α-
πό τον Μεσαίωνα, μπροστά
στους άταφους νεκρούς του Βού-
κοβαρ, το μόνο που ταιριάζει
στις ιδέες του ανθρωπισμού και
της δημοκρατίας είναι η συμπα-
ράσταση στα θύματα αυτού του
παράλογου σωβινισμού και ο-
λοκληρωτισμού. Η Κροατία
που υφίσταται ήδη ανεπανάλη-

TZON IPBINGK

Θέα στον ωκεανό

Ένα ογκώδες και συναρπαστικό μυθιστόρημα του
παγκοσμίως γνωστού Αμερικανού συγγραφέα. Με
απλό και άμεσο τρόπο —όσο απλή και άμεση είναι
η ζωή— ο Τζον Ίρβινγκ διαπραγματεύεται θέματα
σημαντικά όπως ο έρωτας, η αλήθεια, το ψέμα, η
συμφιλίωση με το θάνατο. Δε διαλέγει λύσεις στα
διηγήματα, κλίνοντας προς «αυτό» ή προς «εκείνο».
Στη ζωή υπάρχουν όλα.

Ταυτόχρονα πετυχαίνει να μην ισοπεδώνει το
τραγικό και το κωμικό, να ισορροπεί αδιάκοπα ανά-
μεσα στο μπανάλ και το πρωτότυπο, το μοναδικό
και ανεπανάληπτο, «όπως μοναδική και ανεπανά-
ληπτη είναι η ζωή του καθενός μας — γιατί είναι η
δική μας ζωή».

ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα, Τηλ. 360.77.44

πτη καταστροφή, αλλά και λαοί της Γιουγκοσλαβίας όπως οι Σλοβένοι, οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου και όσοι άλλοι απειλούνται, χρειάζονται αυτή την συμπαράσταση. Αλλά και η Σερβία, αναντικατάστατος λίθος του «κοινού ευρωπαϊκού σπιτιού», χώρα που έχει προσφέρει πολλά στον πολιτισμό της ηπείρου μας και ιστορική φίλη της Ελλάδας, αξίζει καλύτερους ηγέτες από τους δημαγωγούς εθνικιστές που την καταστρέφουν, προσποιούμενοι ότι θέλουν να την κάνουν «Μεγάλη». Πάντως, γι' αυτούς τους τελευταίους, θα φροντίσει αργά ή γρήγορα κάποια νέα «δίκη της Νυρεμβέργης».

Γ. Ριτζούλης

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Από τον Κώστα Νίτσο η επιστολή - απάντηση σε σχόλιο του προηγούμενου τεύχους:

Το βιβλίο του τούρκου συγγραφέα Ορχάν Παμούκ, που μεταφράστηκε σε 8 γλώσσες

Η δύσκολη σχέση ανάμεσα στη φαντασία και την πραγματικότητα μέσα από τις περιπέτειες δύο ανθρώπων και δύο πολιτισμών.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΟΔΑΜΟΣ - Αθήνα

Κεντρική διάθεση:
Εκδόσεις Αλεξάνδρεια,
Σόλωνος 133, τηλ.: 360.63.05

Κύριε διευθυντά, Θεώρησα χρέος να καταγγείλω δημόσια το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο της Πάτρας, για την παρουσίαση του δραματικού μονολόγου του Γιώργου Ιωάννου «Η Μεγάλη Άρκτος», χωρίς την απαραίτητη —ακόμη και από τον νόμο— άδεια.

Στο τελευταίο τεύχος του «Αντί» —αντί (και στα σωστά, αντί;) να επικροτείτε την προάσπιση των πνευματικών δικαιωμάτων— δημοσιεύετε ένα κακόπιστο σχόλιο. Αρχικά, ο συντάκτης, ή η συντάκτρια, απορεί: «Γιατί ο κ. Κ.Ν. ανέβαλε για ένα τρίμηνο την δημόσια έκφραση της οργής του για τα πνευματικά δικαιώματα του δραματικού μονολόγου;».

Με την σειρά μου, απορώ κι εγώ: πώς ο συντάκτης του σχολίου δεν πρόσεξε —στην ίδια εφημερίδα στις 8 του Οκτώβρη— ολόκληρο γράμμα της αδελφής του Γ. Ιωάννου, που παρέθετα αυτολεξεί, και άρχιζε: «Θεσσαλονίκη, 29 Σεπτεμβρίου. Φίλε κ. Κ.Ν., όσα σας είπα τηλεφωνικά, σας τα καταγγέλω και γραπτά...».

Αυθημερόν, μόλις πήρα το γράμμα, και με βάση αυτό, έγραφα την καταγγελία μου, στις 3 του Οκτώβρη. Πού είδε ο συντάκτης του σχολίου την αναβολή έκφρασης της δημόσιας οργής μου, για ένα τρίμηνο; Άλλωστε, ποια σημασία θα είχε; Και σήμερα, και μετά από άλλο ένα τρίμηνο, και μετά από όσα άλλα τρίμηνα και αν περάσουν, θα εκφράζω πάντοτε την οργή μου, για την χωρίς άδεια παρουσίαση ενός έργου και, γενικότερα, την ιταμή περιφρόνηση των πνευματικών δικαιωμάτων κάθε δημιουργού. Απορεί ο συντάκτης του σχολίου και για «τους κατ' αποκοπήν υμνητές» του παρανομούντος θεάτρου, ρωτώντας: «Αλήθεια, αυτοί σε τι έφταιξαν;». Απαντώ: Με την καταγγελία μου στον Τύπο, θέλησα να τους επιστήσω την προσοχή —αν δεν το ήξεραν— πως υμνούν κάποιους, που ποδοπατούν τα πνευματικά δικαιώματα δημιουργών —και, μάλιστα νεκρών.

Τέλος επισημαίνω: Και η οικογένεια του Γιώργου Ιωάννου και ο υποφαινόμενος υπερασπι-

στήκαμε τα απαραβίαστα πνευματικά δικαιώματα του δημιουργού. Κανένας μας, ποτέ και πουθενά, δεν έκανε λόγο —ούτε και υπαινιγμό— για ποσοστά.

Ο συντάκτης του ακατανόητου σχολίου ανακατεύει στο τέλος και μία... τούρτα. Δικαιούται να την φάει κατάμουτρα —με ή χωρίς το κερασάκι.

Κύριε διευθυντά, για το ατυχέστατο σχόλιο, επιτρέψτε μου να σας εκφράσω τα ειλικρινή μου συλλυπητήρια.

Κώστας Νίτσο
Χρήστου Λαδά 5 - 7

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:

Καταρχάς, επειδή πολύς λόγος γίνεται τελευταία, το ANTI εννοεί να επιμένει ως αντίλογος. Επιμένουμε λοιπόν στις διατυπώσεις μας γιατί, ενώ το ΔΗΠΕΘΕ Πάτρας ανεβάζει στις αρχές Ιουλίου το δραματικό μονόλογο του Γ. Ιωάννου «Η Μεγάλη Άρκτος», οι διαμαρτυρίες αρχίζουν με την ανακοίνωση της παρουσίασης του έργου στο Κολλέγιο Αθηνών τρεις μήνες αργότερα —όταν έγινε γεγονός του καλλιτεχνικού προσκηνίου του κέντρου. Αδυνατούμε να καταλάβουμε την έκφραση της τόσης οργής, την στιγμή που η Μάγια Λυμπεροπούλου υποστηρίζει πως απευθύνθηκε στην Εταιρεία Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων για να εξασφαλίσει την άδεια —δεν έχουμε λόγο άλλωστε να μην θεωρούμε πιστευτά τα επιχειρήματά της την στιγμή που πήρε άδεια για τα άλλα δύο μονόπρακτα που παρουσίασε, της Μ. Λαϊνά και του Α. Σταίικου.

Παρεμπιπτόντως, στην συνέντευξη τύπου που έδωσε αναφέρθηκε με αγάπη στο περιοδικό «Θέατρο» του Κ. Νίτσο όπου ανακάλυψε τον μονόλογο. Σπάνια, πάντως, ένα θεατρικό ή λογοτεχνικό περιοδικό έχει και τα πνευματικά δικαιώματα των κειμένων που δημοσιεύει.

Υπομένουμε τα οργίλα σχόλια και τρώμε... την ανύπαρκτη τούρτα, αλλά επιμένουμε πως η προσπάθεια του Νέου Θεάτρου ευνοεί το μάλλον παραμελημένο νεοελληνικό θεατρικό έργο. Στον μικρόκοσμο της ελληνικής καλλιτεχνικής δημιουργίας αυτό είναι το ζητούμενο —και τα υπόλοιπα θόρυβος άνευ αποχρώντος λόγου, αδιανόητος μάλιστα όταν η πρόθεση δεν ήταν να παρακαμφθούν τα δικαιώματα

του δημιουργού κι όταν, επιπλέον, κατά γενική ομολογία το ελληνικό θέατρο ευτύχησε με το ανέβασμα του έργου. Τίποτα άλλο.

ΤΟΣΟ ΠΟΛΥ

● Χωρίς δικό μας σχόλιο, δημοσιεύουμε αυτούσιο το ακόλουθο γράμμα:

Κε Παπουτσάκη, Από καιρό ήθελα να γράψω δύο λόγια εκφράζοντας την μεγάλη μου απογοήτευση και αηδία που νιώθω στο πρόσωπό σας. Απογοήτευση, γιατί κάποτε υπήρξα μαθητής σας πριν κάποια πολλά χρόνια, προετοιμαζόμενος για τις εισαγωγικές στο Πολυτεχνείο και αηδία για το πόσο χαμηλά μέχρι και τον βούρκο μπορεί να πέσει ο άνθρωπος, όταν δεν μπορεί να τιθασεύσει το πάθος του και το μίσος του και προδίδοντας συγχρόνως ιδέες και οράματα.

Δυστυχώς, υπήρξα και για κάμποσα χρόνια αναγνώστης του περιοδικού σας, όμως ευτυχώς για μένα σταμάτησα έγκαιρα εδώ και 4 περίπου χρόνια να το αγοράζω.

Συζητώ και προβληματίζομαι με ανθρώπους του χώρου μας και πρώην δικού σας μια και κάποτε υποτίθεται ότι ανήκατε και υπηρετούσατε να καταλάβω πώς και γιατί κάποιοι άνθρωποι σαν και σας πέφτουν τόσο χαμηλά χρησιμοποιώντας ένα και μόνον υλικό, την λάσπη, για να βλάψουν τους συνανθρώπους τους. Βέβαια, λογική εξήγηση δεν είναι δυνατόν να δώσω.

Ένα πράγμα, όμως, είναι βέβαιο, ότι όσο θα υπάρχουν ανθρωπάκια σαν και σας θα είναι τα λίγα ευτυχώς δακτυλοδεικτούμενα παραδείγματα, που θα δείχνουμε στα παιδιά μας να αποφύγουν και να συναναστρέφονται και να γίνουν.

Προβληματίστηκα, τέλος, αν σας αξίζει η προσφώνηση Κύριε στην αρχή του γράμματός μου. Επειδή, όμως έχουμε μια διαφορά επιπέδου και ήθους, το διατηρώ.

Μετά τιμής
Ι.Κ. Αρεταίος
Μαρούσι

Ξέρετε γιατί αλλού
οι βιβλιοθήκες
καταφεύγουν στην
μικροφιμογρά-
φηση; Για να
διαφυλάξουν το
αρχείο τύπου που
διαθέτουν από την
καταστροφή που
επιφέρει η
καθημερινή χρήση
τους.

Σε μία τάση
εκσυγχρονισμού,
κεντρική
βιβλιοθήκη της
Αθήνας, από τις
ελάχιστες που έχουν
ένα σχετικά άρτιο
και εν χρήσει
αρχείο εφημερίδων,
αποφασίζει την
μικροφιμογρά-
φηση. Αποσύρει τις
εφημερίδες, εκτός
ελαχίστων που
μάλλον
θεωρήθηκαν
δεύτερης κλάσεως
όπως η «ΕΣΤΙΑ»
και ο
«ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ», και
παραδίδει στους
ταλαιπώρους
αναγνώστες ελλιπή
κατάλογο
μικροφίλμ
—άγνωστο πότε θα
ολοκληρωθούν—
και μόνο δύο (!)
οθόνες. Όσο για το
σώμα των
εφημερίδων
φαίνεται πως
κρίθηκε αδιάφορη η
περαιτέρω
συντήρησή του και
ρίπτεται ατάκτως
σε υγρά υπόγεια. Ο
εκσυγχρονισμός να
μας σώσει.

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ GULIANU

ΚΑΤΕΡΓΑΡΗΔΕΣ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΚΗΣ ΝΟΜΕΝΚΛΑΤΟΥΡΑΣ

Στις 21 Μαΐου 1991, σε μια τουαλέτα του
Πανεπιστημίου του Σικάγο, βρέθηκε δολοφονημένος ο
ρουμάνος καθηγητής της θρησκευσιολογίας Ioan Petru
Gulianu. Ο Βίκτωρ Ιβάνοβιτς καταθέτει την μαρτυρία
του και διατείνεται ότι επρόκειτο περί πολιτικής
δολοφονίας. (ΣΕΛ. 50-52)

ΓΡΑΦΟΥΝ:

Δ. ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗΣ
Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ
Ι. ΒΕΛΙΣΣΑΡΑΤΟΣ
Χ. Δ. ΓΟΥΝΕΛΑΣ
Β. ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ
ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛΗΣ
Π. ΚΟΥΝΕΝΑΚΗ
Π. ΛΑΜΨ Α
ΑΛ. ΕΥΔΗΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ

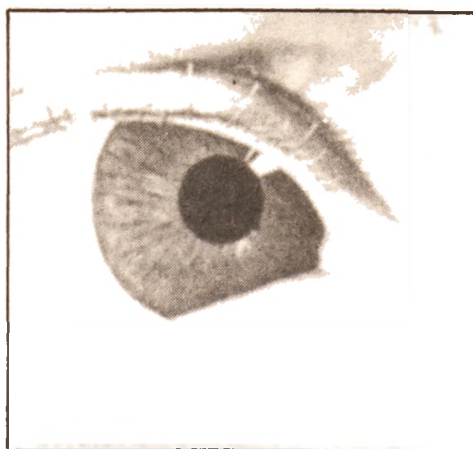
ΚΑΒΑΦΗΣ

Ένα συμπόσιο με θέμα την
ζωή και το έργο του ποιητή
που προσπάθησε να γίνει η
ζωή «αισθαντική τη νύχτα
και ανεκτή την ημέρα»
διοργανώθηκε στην
Αλεξάνδρεια. Η Πωλίνα
Λάμπω πήγε στην
Αλεξάνδρεια και περιγράφει
την εκδήλωση.

ΣΕΛ. 53

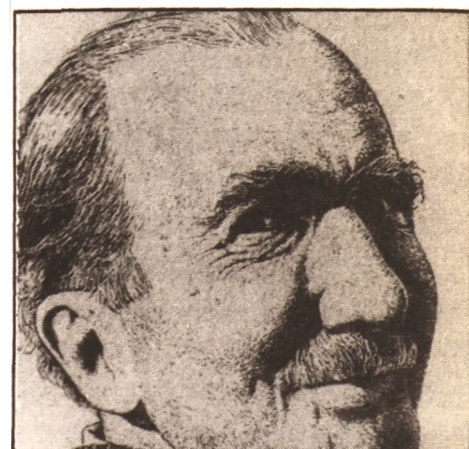
ΣΙΝΕΜΑ

Το πρώτο νομοσχέδιο για την
ελληνική κινηματογραφία
ψηφίστηκε πριν από 30
χρόνια. Ο Ι. Βελισσαράτος
κάνει μια ενδιαφέρουσα
αναδρομή. Και ο Ηλ.
Κανέλλης παρουσιάζει ένα
κωμικοτραγικό συμβάν με
θύτη το Κέντρο
Κινηματογράφου.

ΣΕΛ. 54-55

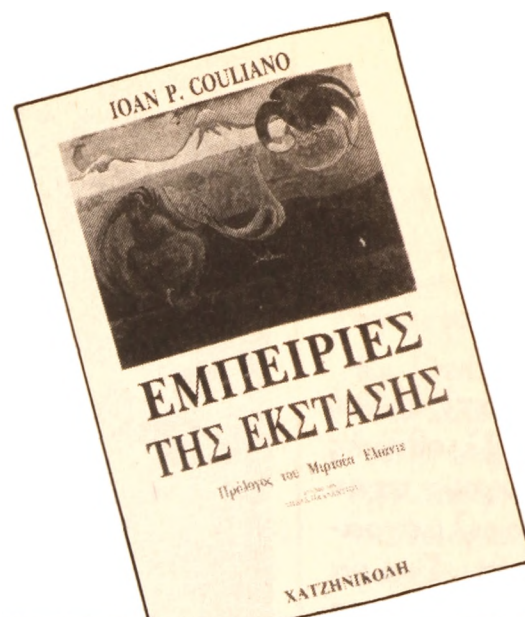
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Πριν από δύο χρόνια
κυκλοφόρησε στις ΗΠΑ μια
μελέτη του γνωστού
ελληνιστή Peter Bien για τον
Νίκο Καζαντζάκη και την
περίφημη «Οδύσσειά» του. Ο
Χ. Δ. Γουνελάς παρουσιάζει
αυτό το βιβλίο. Επίσης, άλλες
δύο σελίδες βιβλιοκριτική και
ο δηκτικός χαρτοκόπτης.

ΣΕΛ. 63-65

Στις 21 Μαΐου 1991, σε μια τουαλέτα του Πανεπιστημίου του Σικάγου, βρέθηκε νεκρός ο ρουμανικής καταγωγής καθηγητής της θρησκευολογίας *Ioan Petru Gulianu*. Ο θάνατος προήλθε από βλήμα πυροβόλου όπλου (περιστρόφου), το οποίο διέτρησε το κρανίο του θύματος. Ο *Ioan Petru Gulianu* (γεν. Ιάσιο, 1950) ήταν αναμφισβήτητα η πιο λαμπρή μορφή της ρουμανικής διασποράς (στην Ελλάδα δημοσιεύθηκε το βιβλίο του *Εμπειρίες της έκστασης* από τις εκδόσεις Χατζηνικολή, 1986, και ορισμένα δοκίμιά του στο "Δέντρο"). Χαρακτηριστικό εν προκειμένω είναι το γεγονός ότι ο δάσκαλός του *Mircea Eliade* του κληροδότησε την διεύθυνση της έδρας Ιστορίας των Θρησκειών στην *Divinity School* του Πανεπιστημίου του Σικάγου. Παρ' ό,τι ο καθηγητής *Gulianu* ήταν από τους δεδηλωμένους αντιπάλους του καθεστώτος των σημερινών σφετεριστών της Ρουμανικής Επανάστασεως και τελευταία είχε λάβει απειλητικές επιστολές, μερικοί —μεταξύ των οποίων και ο γράφων— πίστεψαν την πρώτη στιγμή ότι επρόκειτο περί κοινού εγκλήματος. Εν τω μεταξύ όμως, μια σειρά από νέα στοιχεία και αναλύσεις προβάλλουν όλο και πιο πειστικά την εκδοχή της πολιτικής δολοφονίας. Θεωρώ λοιπόν χρέος μου απέναντι στην μνήμη του αδικοχαμένου φίλου να καταθέσω εδώ και την δική μου μαρτυρία.

Ο δολοφονηθείς *Ioan Petru Gulianu* και το εξώφυλλο του βιβλίου του «Εμπειρία της Έκστασης», όπως κυκλοφόρησε στην Ελλάδα από τις εκδόσεις Χατζηνικολή.

Παλινωδία στον θάνατο ενός επιστήμονα

του Βίκτωρ Ιβάνοβιτς

Ο ποιητής Τεισίας, από την Ιμέρα της Σικελίας, ο οποίος —μας λέει το λεξικό του Σουίδα— «εκλήθη (...) Στησίχορος ότι πρώτος κιθαρωδία χορόν ἐστησεν», φέρεται στην ελληνική παράδοση και εφευρέτης του ρητορικού σχήματος που ονομάζεται *παλινωδία* ή *retractatio* (λατ. «αναίρεση», «ανάκληση»).

Η ιστορία της «εφευρέσεώς» του είναι αρκούντως διδακτική. Λέγεται πως ο Στησίχορος είχε συνθέσει ένα υβριστικό ποίημα για την ωραία Ελένη, όπου την παρουσίαζε σαν κοινή μοιχαλίδα και σαν ακόλαστη, που ο Πάρις δεν κοπίασε και πολύ για να την «αποπλανήσει». Στην ελληνική όμως θεολογία λίγες έννοιες ήταν τόσο ιερές όσο εκείνη της ομορφιάς. Γι' αυτό, ο βλάσφημος λιβελλογράφος τιμωρήθηκε πάραυτα από τους θεούς του Ολύμπου με τύφλωση. Προκειμένου να ξαναβρεί το φως του ο ποιητής υποσχέθηκε —και φυσικά κράτησε τον λόγο του— να εκπονήσει δεύτερο άσμα (εξ ου το ρήμα *παλινωδέω*-ώ) με το ίδιο θέμα αλλά με αντίστροφο μήνυμα, δηλαδή που να πλέ-

κει το εγκώμιο εκείνης που άλλοτε είχε στηλιτεύσει.

Έκτοτε, η εν λόγω έμπρακτη επανόρθωση απέκτησε την σημασία του απροκάλυπτου οππορτουνισμού, και ο αγαθός Στησίχορος αναφέρεται ως πρότυπο ατόμου χωρίς αρχές, διατεθειμένου να αλλάξει κάθε τόσο, καιροσκοπικά, τις πεποιθήσεις του. Κατά την γνώμη μου, όμως, η παλινωδία αξίζει μίαν ευμενέστερη μεταχείριση, καθ' ό,τι μας δίδει την πρόγευση των τελετουργικών ανακλήσεων ιδεών και ιδεολογιών στις οποίες τόσο συχνά παρέστημεν στον αιώνα του υπαρκτού σοσιαλισμού. Ή, για να το πούμε αλλιώς, μοιάζει με «αυτοκριτική» η οποία τόσο πιο θαρραλέα είναι όσο πιο έγκαιρα και κατάλληλα νιώθει τον «οίστρο» της τιμωρίας.

Σε ανύποπτο χρόνο, βρίσκομαι και εγώ στην ανάγκη να επιχειρήσω μία παλινωδία, υπό την απειλή να χολασθώ με τον ιδιον τρόπο όπως ο Στησίχορος, και εξίσου δικαία. Γιατί τουλάχιστον τόσο τυφλός όσο κι ο αρχαίος ποιητής πρέπει να ήμουν για να

γράψω (σε κείμενο που μεταδόθηκε από το BBC και δημοσιεύθηκε από ένα ρουμανικό περιοδικό) ότι ο τραγικός θάνατος του *Ioan Petru Gulianu* έφερε την σφραγίδα του μοιραίου και του παραλόγου, με όργανο «το περιστρόφο κάποιου ψυχοπαθούς του Σικάγου». Ομολογώ ότι, με ένοχη επιπολαιότητα, άφησα να με παρασύρουν συνειρμοί από τους πιο εύκολους και μηχανικούς.

Ο νους μου πήγε πρώτα στην εκτέλεση, πριν από μία δεκαετία, στην Νέα Υόρκη, του μουσικού ινδάλματος των νεανικών μας χρόνων, ενώ το όνομα του Σικάγου μου έφερε αυτομάτως στο νου τους απόηχους της τζαζ και εικόνες από τον γκαγκστερικό καρνάβαλο της εποχής της ποτοαπαγορεύσεως.

Ναι, οφείλω να σας ζητήσω συγγνώμη: και εσένα άμοιρε παράφρονα που ένα σύνδρομο του Ηροστράτου σε ώθησε να σημάδεύσεις τον *John Lennon*, και εσένα, ένδοξη πόλη του *Dillinger* και του *Al Capone*: τα εγκλήματά σας, όσο αποτρόπαια κι αν ήταν, τουλάχιστον ξεκινούσαν από ορμέμφυτα ή από συμφέροντα που η ευθύτητα της

βιαιότητάς τους τα καθιστά —δι' αντιδιαστολής— διαφανή, σχεδόν κρυστάλλινα.

Καθήλωση στον χώρο της αφοδεύσεως

Αντίθετα, το σκοτεινό φονικό στο αποχωρητήριο του Πανεπιστημίου του Σικάγου μας αποκαλύπτει, αν το καλοεξετάσουμε, μια προθετικότητα διττή και διπλά διεστραμμένη. Πρώτον για εκμηδενισμό ενός μοναδικού μυαλού, και δεύτερον για ευτελισμό του πνεύματος με την καθήλωσή του στον χώρο της αφοδεύσεως.

Μέσα από μιαν αναλογία διόλου «ακροβατική», οι δύο αυτές συνιστώσες του εγκλήματος μου θύμισαν δύο στοιχεία που επαναλαμβάνονται σε όλες σχεδόν τις μαρτυρίες για την εισβολή των ανθρακωρύχων στο Βουκουρέστι τον Ιούνιο του 1990: ότι στόχος των λυσσαλέων χτυπημάτων τους ήταν κυρίως τα κεφάλια των φοιτητών και διαφόρων άλλων «αλητών», και ότι ένας κατακλυσμός από κόπρανα έπνιξε κυριολεκτικά εκείνες τις μέρες τα βιβλία στις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες. Δεν χρειάζεται μεγάλη οξύδερχεια για να αναγνωρίσει κανείς και στις δύο περιπτώσεις την ίδια βέβηλη βαναυσότητα και να συμπεράνει ότι η δολοφονία του *Ioan Petru Gulianu* εμφανίζεται ως προέκταση ή μάλλον ως σύνοψη —ανατριχιαστική στην εύγλωττη λακωνικότητά της— του πογκρόμ που διαδραματίστηκε πέρυσι στην ρουμανική πρωτεύουσα.

Και εδώ και εκεί η φρίκη εντάσσεται σε ένα σενάριο που ανήκει σε μία τυπολογία της εγκληματικής συμπεριφοράς άξιας της προσοχής ενός νέου *Lombroso*. Το κρανίο του θύματος ανοίγεται σαν να' ταν χρηματοκι-

Η συγκεκριμένη πράξη ενέχει όμως και ένα πρωτότυπο χαρακτηριστικό γνώρισμα, και αυτό συνίσταται στο «τελετουργικό» της βεβηλώσεως. Είναι γνωστό ότι εδώ, στα προσφιλή μας Βαλκάνια, ο υπόκοσμος πιστεύει πως ο κλέφτης που αφήνει τα κόπρανά του στον τόπο της κλοπής εξασφαλίζει την ατιμωρησία του.

Θέμα και παραλλαγή: σε μελωδία παρόμοια ή ίδια, ίδιος ο συνθέτης ή ο μαέστρος. Γνωρίζουμε βέβαια, καλά και προ πολλού, ποιοι είναι αυτοί που έχουν τα μέσα και την γνώση για να στήνουν τέτοιες «παρτιτούρες». Αλλά το ανεπανάληπτο στυλ της «εκτελέσεως» φέρει την μεγαλοφυή σφραγίδα έμπειρου ληστή και μαχαιροβγάλτη. Και αυτό το κράμα και η συμμαχία αποδεικνύουν περίτρανα ότι το γνωστό Ίδρυμα που και σήμερα, όπως χρόνια τώρα, μεριμνά «για την γαλήνη μας» (όπως θα έλεγαν οι σημερινοί κυβερνήτες της Ρουμανίας) επιμορφώθηκε ταχέως πλην επιμελώς στην σχολή των νεοφασιστικών οργανώσεων *Va-ira Romaneasca* και *Romania Mare*.

Ο *Ioan Petru Gulianu* θυσιάστηκε εν είδει εξιλαστήριου θύματος στον κοπρολογικό βωμό της πλέον ακραιφνούς εκφράσεως του ρουμανικού κακού.

Έμβλημα της διανόησης

Εαν τα προηγούμενα σκιαγραφούν με αρκετή αληθοφάνεια μια πιθανή φυσιογνωμία αυτού / αυτών που εξετέλεσαν τον *Gulianu*, παραμένουν εντούτοις αναπάντητα τα ερωτήματα γιατί ακριβώς αυτόν; και γιατί με αυτόν τον τρόπο;

Στο πρώτο αποπειράθηκαν και άλλοι να απαντήσουν. Και νομίζω ότι τα πιο πειστικά επιχειρήματα συγκλίνουν προς την υπόθεση ότι ο κληρονόμος της έδρας του *Eliade* στην *Divinity School* του Πανεπιστημίου του Σικάγου δολοφονήθηκε για ό,τι ήταν, όχι τόσο για κείνα που έπραξε (επειδή, εάν ισχυε το τελευταίο, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, απ' όλη την ρουμανική διασπορά, οι φονιάδες θα είχαν διαλέξει κάποιους άλλους «στόχους», πιο επικίνδυνους για όσα αντιπροσωπεύουν οι ίδιοι). Όπως άλλοτε ο *Nicolae Iorga*, και σήμερα ο *Joan Petru Culianu* δολοφονήθηκε επειδή ήταν ένα έμβλημα της ρουμανικής *intelligentsia*, ιδιότητα, βεβαίως, ιδιαίτερα μισητή για την φασιστοειδή ποταπότητα.

Πιο ενδιαφέρον θα ήταν όμως να απαντήσουμε στο δεύτερο ερώτημα, το οποίο και θα μας οδηγήσει στην εποπτεία της πεμπουσίας του ρουμανικού κακού.

Παντού και σε όλες τις εποχές, όπως είναι γνωστό, το κακό αρνείται να αναγνωρίσει τον εαυτό του ως εκείνο που είναι. Επιπλέον, πολύ συχνά υποδύεται μάλιστα τα εξωτερικά γνώρισματα του καλού.

Αυτό δεν συμβαίνει μόνο —και όχι πάντα— απλώς για να «μεταμφιεστεί», αλλά και για να προβάλλει ένα σύστημα δικαιολογιών που να του κάνει πιο υποφερτό το βάρος της δικής του ανομίας. Εξ ου και το κομψότατο εκείνο γαλλικό γνωμικό που αξιώνει ό,τι η φαυλότητα αποτίει, με τον δι-

«Το σκοτεινό φονικό στο αποχωρητήριο του Πανεπιστημίου, μας αποκαλύπτει μια προθετικότητα εκμηδενισμού ενός μοναδικού μυαλού και ευτελισμού του πνεύματος με την καθήλωσή του στον χώρο της αφοδεύσεως».

κό της διεστραμμένο τρόπο: φόρο τιμής στην αρετή.

Απεναντίας, εμείς εδώ, στα Βαλκάνια, τρέφουμε αμέριστο θαυμασμό για τον «πονηρό» και τον «κατεργάρη» (λέξη που, ως θυμηθούμε, έρχεται από το «κάτεργο»). Η δε ρουμανική ψυχολογία πρέπει να ενέχει μία σημαντική συνιστώσα εγκληματικού χαρακτήρα: το εθνικό κακό δεν επιδιώκει διόλου να περάσει για καλό, αλλά μόνο να μείνει ατιμώρητο. Ο ρουμάνος «κατεργάρης» ψεύδεται, όχι όμως με τρόπον ώστε να γίνει πιστευτός, αλλά να φέρει σε αμηχανία τον κοινό νου με την θρασύτητα του ψεύδους. Το αποτέλεσμα είναι να παραλύσει ως εκ μαγείας ο «παραλήπτης» του (που τις περισσότερες φορές είναι και ο ζημιωμένος), να βρεθεί ξαφνικά σε θέση λαγωνικού της αστυνομίας, που η δυσωδία των περιττωμάτων στον τόπο του εγκλήματος αποτρέπει κάθε προσπάθειά του να ακολουθήσει τα ίχνη του εγκληματία.

Πόσες φορές λ.χ. οι Ρουμάνοι, μέσα στα παγωμένα σπίτια τους, με την πείνα να βασανίζει τα σπλάχνα τους και τον φόβο την ψυχή τους, δεν άκουγαν —χθες ακόμη— τον αιμοσταγή παλιάτσο να παραληρεί για την θριαμβευτική πορεία του έθνους προς νέες κορυφές προόδου και πολιτισμού! Και πόσες φορές δεν αναρωτήθηκαν, κυριολεκτικά αμήχανοι: Πώς είναι δυνατόν; Άραγε εκείνος πραγματικά πιστεύει αυτά που λέει; Άραγε πραγματικά θέλει να τον πιστέψουμε εμείς; Όχι βέβαια: ούτε πιστευε ούτε ήθελε σώνει και καλά να τον πιστέψουν. Το μόνο που επιδίωκε ήταν να αναιρέσει την ικανότητά μας για αντίδραση. Μερικών, με την ταπείνωση: ήταν τόσο φανερό πως μία τόσο χονδροειδής και θρασύτατη προπαγάνδα βασιζόταν στην προϋπόθεση ότι εσύ που

«Ο *Ioan Petru Gulianu* δολοφονήθηκε επειδή ήταν ένα έμβλημα της ρουμανικής ιντελιγκέντσια: ιδιότητα ιδιαίτερα μισητή για την φασιστοειδή ποταπότητα».

βώτιο; Η σφαίρα του δολοφόνου και τα τσεκούρια ή τα ρόπαλα των βαρβάρων του Ιουνίου γίνονται εργαλεία της διαρρήξεως, εκβιάζοντας την πρόσβαση στο πολύτιμο περιεχόμενο. Μόνο που το περιεχόμενο αυτό —ο ζωντανός πυρήνας της σκεπτόμενης προσωπικότητας— δεν υπεξαιρείται αλλά αναιρείται, καταστρέφεται. Όλα ταιριάζουν ως εδώ, και με ικανοποιητικήν ακρίβεια, στο κανιβαλικό μοντέλο του αντιπνευματικού μένους του φασισμού, είτε μαύρου είτε ερυθρού.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Κυκλοφορεί σε
3η έκδοση

Γιώργου Γραμματικάκη

Η Κόμη της Βερενίκης

‘Το βιβλίο αυτό αφορά σ’ ένα πείραμα που έγινε πριν από 15 δισεκατομμύρια χρόνια. Ο επιστήμονας που το σχεδίασε δεν είναι πια τριγύρω για να μας εξηγήσει τι ακριβώς έκανε και, κυρίως, τι σκοπό εξυπηρετούσε. Ήσαν δε τέτοιες οι συνθήκες και η θερμοκρασία του πειράματος, που καθιστούν ανέφικτη την επανάληψή του στα γήινα εργαστήρια. Το πείραμα αυτό ήταν η δημιουργία του Σύμπαντος”.

“Η Κόμη της Βερενίκης” ξεδιπλώνει στα μάτια του αναγνώστη όσα η επιστήμη κατόρθωσε μέχρι σήμερα να ξεδιαλύνει για το Σύμπαν που μας περιβάλλει, μας φοβίζει αλλά και μας συναρπάζει. Βιβλίο με φιλοσοφικές προεκτάσεις και με έντονο λογοτεχνικό χαρακτήρα, ανοίγει νέους δρόμους στη θεώρηση της επιστήμης. Καθώς ο 20ός αιώνας πλησιάζει στο τέλος του και ο άνθρωπος μένει ολοένα μετέωρος σ’ έναν πλανήτη που κινδυνεύει να καταστραφεί, μήπως είναι καιρός να αναζητήσουμε μια νέα αντίληψη της Επιστήμης και του Ανθρωπισμού;
σελ. 145, 1900 δρχ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

για όσους αγαπούν το καλό βιβλίο

Τ.Θ. 1527, 71110 ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Κεντρική διάθεση:
ΤΡΟΧΑΛΙΑ Γριβαίων 5 (πάρκοος Σκουφά 64)
ΑΘΗΝΑ τηλ. 3646426

την άκουγες δεν ήσουν παρά ένας θλιβερός ηλίθιος, που έχανες και το τελευταίο υπόλειμμα αυτοσεβασμού («Αν μας το λέει έτσι, κατάνουτρα, θα πει πως δεν αξίζουμε τίποτε καλύτερο...»). Άλλων πάλι, μέσα από την ένοχη συγκατάθεση που τους καθιστούσε συνεργούς του: ενώ η αφόρητη μυρωδιά από κόπρανα απλωνόταν στην χώρα, αρκετοί πρέπει να αναφωνούσαν με κάποια ικανοποίηση μαζοχιστική: «Βρε, τον Αρχηγό! Μεγάλος κατεργάρης!».

Κοπρολογικός κυνισμός

Βεβαίως, ο ρουμανικός «σοσιαλισμός» διέπρεφε στον κοπρολογικό κυνισμό. Δεν τον επινόησε όμως. Τον επέκτεινε μόνο και τον εμβάθυνε πέραν κάθε προηγούμενου, επειδή γνώριζε πολύ καλά πόσο επιρρεπές ήταν το κοινωνικό περιβάλλον στο να τον αποδεχθεί, ακόμη και να τον θαυμάσει.

Σε μία χώρα όπου, από σχεδόν ένα εκατομμύριο πολιτών μωσαϊκής θρησκείας —όσους απαριθμούσε παραμονές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου— σήμερα υπάρχουν ακόμη είκοσι περίπου χιλιάδες υπερήλικες, που το μόνο που περιμένουν, με δραματική καρτερία, είναι να αναπαύσουν τα οστά τους στο χώμα όπου γεννήθηκαν· εκεί που η αντιστημιτική βία και το αίτημα για *numerus clausus* (δηλαδή, ουσιαστικά, για απαγόρευση της προσβάσεως των Ισραηλιτών στην ανωτάτη παιδεία) έδιδαν το στίγμα της ατμόσφαιρας στα ρουμανικά πανεπιστήμια του Μεσοπολέμου, στην χώρα που γνώρισε αργότερα τις σφαγές του Ιασίου και τους μαζικούς εκτοπισμούς των Εβραίων, υπάρχουν «κατεργάρηδες» που υμνούν την παροιμιώδη «καλωσύνη και ανεκτικότητα» του ρουμανικού λαού απέναντι σε αλλοδαπούς και μειονοτικούς. Στα μέρη αυτά όπου αγιατολάδες με ράσα ευλογούσαν τα αιματηρά όργια της Σιδηράς Φρουράς και όπου ένας Πατριάρχης με επωμίδες ταύτιζε την μορφή του Ιησού Χριστού με τον «νέον άνθρωπο» που κατασκευαζόταν στα σταλινικά σφαγεία, ακούμε σήμερα έναν άξιο διάδοχο του τελευταίου (ο ίδιος που άφησε ανοχύρωτες τις εκκλησίες μπροστά στις μπουλντόζες της τυραννίας και τις σφάλισε μπροστά στα θύματά της που αναζητούσαν ιερό άσυλο στην Τιμισοάρα και στο Βουκουρέστι) να καταγγέλλει τον επεκτατισμό του Βατικανού και να αρνείται το δικαίωμα να δοξάζουν τον θεό σε δικούς τους ναούς οι ουνίτες, δηλαδή οι μόνοι ρουμάνοι χριστιανοί που στάθηκαν ικανοί να ομολογήσουν την πίστη τους με την αποθέωση του μαρτυρίου. «Μεγάλος κατεργάρης», βέβαια, και ο Μακαριότατος Θεόκτιστος —που πιο πολύ θα του ταίριαζε να τον λέγαμε Διαβολόκτιστο (διότι —έτσι δεν είναι; το «κατεργάρης» είναι συνώνυμο του «διαόλου κάλτσα»). Και «μεγάλοι κατεργάρηδες» και οι

σημερινοί νονοί της Μαφίας που λέγεται νομενκλατούρα, αφού κατάφεραν να συγκαλύψουν τόσο τέλεια την διάρρηξη με την οποία σφετερίστηκαν την εξουσία τον Δεκέμβριο του 1989, αποδεύοντας στην κατάλληλη στιγμή τους λεγόμενους «τρομοκράτες» για να απασχολήσουν τους επαναστάτες γύρω από την Ρουμανική Τηλεόραση, μέχρις ότου η ηγεσία του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας αποκρυσταλλώθηκε σε έναν στερεό κο πρόλιθο!

Καμιά φορά, όμως, και παρά την προστατευτική δυσωδία του, και το εθνικό φέμμα αποτυγχάνει. «Σκατά να φας!», λέει ο λαός όταν το αφοδευτικό θράσος υπερβαίνει και τα ακούοντως ελαστικά όρια της ανοχής του. Είναι μια παραδειγματική εκδίκηση, μια ιλαρή και ριζική συνάμα αυτοδικία: η διαδρομή κυριολεκτικά αντιστρέφεται και ο «κατεργάρης» με υπερβολική αυτοπεποίθηση αναγκάζεται να καταβροχθίσει τα περιττώματά του τα ίδια. Δεν είναι λοιπόν διόλου παράξενο ότι οι «κατεργαράριοι» της Εξουσίας μισούν με ένα μίσος που ισούται με τον τρόμο τους —δηλαδή θανάσιμα— όσους είναι ικανοί να ξεσκεπάσουν το παιχνίδι τους και να τους γελοιοποιήσουν, να τους μεταβάλλουν από επιδέξιους κοπρολόγους σε οικτρούς κοπροφάγους.

Ο Ioan Petru Gulianu το έκανε επανειλημμένως, και λαμπρά. Έτσι αξιώθηκε την λυσσαλέα έχθρα αυτών που επιδιώκουν να θεμελιώσουν την Ρουμανία πάνω στο ρουμανικό κακό. Ωστόσο, το επαναλαμβάνω, όχι για την συμβολή του (που ούτε λίγη ούτε ασήμαντη υπήρξε) στην ανάλυση του κακού αυτού δολοφονήθηκε ο φίλος μου. Δολοφονήθηκε, ως υποδειγματικός διανοούμενος, για παραδειγματισμό των διανοουμένων, δηλαδή της μόνης κοινωνικής ομάδας που στην σημερινή Ρουμανία και μπορεί και θέλει να προβεί σε μία τόσο αναγκαία εθνική αυτοκριτική. Με άλλα λόγια, σε μία διαδικασία αναμφίβολα επώδυνη, αλλά που είναι η μόνη η οποία μας παρέχει την ελπίδα του εξιλασμού και της απαλλαγής από το δύσοςμο φεύδος που μολύνει την ατμόσφαιρα που αναπνέουμε.

Γι' αυτό, ενώ και τούτη την στιγμή ακόμη οι αριστοτέχνες του θράσους εμμένουν στην παλιά και δοκιμασμένη μέθοδο της διαρρηξέως και της κοπρώδους καλύψεως της (ο κ. Maguireanu λ.χ., επικεφαλής της Ρουμανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών —κοινώς της «Σεκουριτάτε»—, προθυμοποιείται να συνεργασθεί με το FBI στην εξιχνίαση της δολοφονίας του Σικάγου, και ο πρόεδρος Iliescu μιλάει για την «παράνοια» της διασποράς σχετικά με τις υποψίες που πλανώνται γύρω από το όλο θέμα), η απάντησή μας πρέπει να είναι η δικαιοδότρια περιφρόνηση που τους ταΐζει τα ίδια τους τα κόπρανα. □

Στην Αλεξάνδρεια με τον Καβάφη

της Πωλίνας Λάμπα

Ένα συμπόσιο με θέμα το έργο του ποιητή που προσπάθησε να γίνει η ζωή «αισθαντική τη νύχτα και ανεκτή την ημέρα» συγκέντρωσε το ενδιαφέρον πολλών ανθρώπων των γραμμάτων —αν και το ελληνικό κράτος δεν ανταποκρίθηκε ως όφειλε.

Τα εντυπωσιακά νεοκλασικά κτίρια του Σάτμπυ ξαναζωντάνεψαν και η μορφή του Καβάφη, όπως την περιγράφει η κυρία Χριστίνα του «Ελίτ» με την μακρυά μαύρη κάπα και το φουλάρι, ξαναβρήκε τη θέση της στην αγαπημένη πόλη, μέσα στο αμφιθέατρο της Ιουλίας Σαλβάγου χάρη στον έλληνα ποιητή, ιστορικό και σήμερα πολιτιστικό σύμβουλο της πρεσβείας μας στην Αίγυπτο, Κωστή Μοσχώφ. Η αφοσίωσή του στο πνεύμα του μεγάλου Αλεξανδρινού τον βοήθησε να παρακάμψει τις δυσκολίες και την έλλειψη ενδιαφέροντος του ελληνικού κράτους και να πραγματοποιήσει το πρώτο Συμπόσιο για τον Καβάφη. Είχε βέβαια την συμπαράσταση των αιγυπτίων ελλήνιστών —είναι περισσότεροι απ' ό,τι φανταζόμαστε— κι ιδιαίτερα του μεταφραστή του Καβάφη στα αραβικά Ναΐμ Αττία, που κατόρθωσε ν' αποδώσει τόσο ωραία το ύφος του ποιητή ώστε το ελληνόφωνο κοινό να παρακολουθήσει την απαγγελία του Φαρούκ Σούσα στην Όπερα του Καΐρου με κομμένη την ανάσα.

Οι σύνεδροι ήρθαν απ' την Αθήνα, την Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, την Κρήτη αλλά και από τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Κύπρο, την Ρωσία, την Γερμανία... Έμειναν στην ελληνικής ιδιοκτησίας πανσιόν Μετροπόλ, στο ίδιο ακριβώς κτίριο που επικεπτόταν κάθε μέρα ο Καβάφης ως υπάλληλος της Υπηρεσίας Αρδεύσεων. Ο ψυχίατρος και συγγραφέας Α. Νικολαΐδης, μεταφραστής του Έλλιοτ στα ελληνικά, είχε την τύχη να κοιμηθεί στο δωμάτιο όπου εργαζόταν ο ποιητής. Επισκέφθηκαν το ελληνικό εκροταφείο —ο τάφος του επισκιάζεται απ' το επιβλητικότερο μνήμα της μητέρας

του— το σπίτι του —σκοτεινό κι εγκαταλελειμμένο— το Μουσείο Καβάφη που στεγάζεται στο Προξενείο. Οπωσδήποτε όμως ένωσαν περισσότερο την ψυχή του στην ίδια την πόλη· στην Κορνίς με τη θαλασσινή αύρα, στον ρυθμικό κρότο απ' τ' αμαξάκια και το τραμ, στην συνοικία Αταρίν με τα παλιατζιδικά και τα καφενεία όπου ο ποιητής γύρευε τις βραδινές του συγκινήσεις, στο καφέ Τριανόν, στον Αμπντάλα και τον Σαλάχ...

Εξίσου εμπνευσμένοι, παρ' όλο που οι πρώτοι δεν ενθουσιάστηκαν απ' την παρουσία των δευτέρων, ήσαν οι «καβαφολόγοι» και οι άλλοι, απλοί θαυμαστές του ποιητή. Την εσωτερική πορεία του Καβάφη προς την αποδοχή του διχασμένου εαυτού του ανέλυσε ο Τζων Άντον απ' το πανεπιστήμιο της Φλόριντα. Την προσπάθειά του να γίνει η ζωή «αισθαντική τη νύχτα και ανεκτή την ημέρα»... Την ηθική διάσταση του αισθησιασμού του («ο θαρραλέος ταυτίζεται με τον ηδονικό, τον ανδρείο της ηδονής»).

Ο Μιχάλης Πιερρής, απ' το Πανεπιστήμιο της Κρήτης, μίλησε για την σχέση του Καβάφη με την μητέρα του Χαρίκλεια βασιζόμενος σε αποσπάσματα του ημερολογίου του: «Περί τας 10 σηκώνοταν να κοιμηθεί, ήταν η ώρα που εγώ έτρωγα γλυκό και την έλεγα "στάσου να τα πούμε" και μ' έλεγε "τι θα πούμε". Και αλήθεια, τίποτε δεν είχα να την πω. Άφηνε την πόρτα της μισάνοιχτη και ξεντυνόταν». Ο Γιώργος Κεχαγιόγλου απ' το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης έκανε μια πρωτότυπη ανάλυση του ανατολισμού στην σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία. Ενδιαφέρουσες ήσαν και οι παρεμβάσεις της Σόνια Ιλίνσκαγια, του

Νάσου Βαγενά, της Μ. Πρίντσιγκερ. Για την κατανόηση του κοινωνικού πλαισίου όπου κινήθηκε ο ποιητής, πολύτιμες ήταν οι εισηγήσεις του Ευθύμιου Σουλογιάννη για τον αιγυπτιακό ελληνισμό και του Παναγιώτη Νούτσου για τις σοσιαλιστικές ιδέες στην παροικία ανάμεσα στο 1917 και το 1933.

Σε άλλο τόνο μίλησαν οι μη πανεπιστημιακοί. Η Νίκη Μαραγκού, η γνωστή ποιήτρια απ' την Κύπρο, περιέγραφε πώς αγάπησε τον Καβάφη μέσα απ' τη βιβλιοθήκη του θείου της η οποία έπεσε στα χέρια των Τούρκων μαζί με την Κερύνεια. Ο χημικός Νικόλαος Γαρουφαλίδης, «φανατικός αναγνώστης του Καβάφη» όπως ο ίδιος περιγράφει τον εαυτό του, ανέλυσε με πάθος τα ποιήματα «Μύρης» και «Ένας θεός των». Ο βουλευτής της Ν.Δ. Θ. Κασσίμης —δυστυχώς, μοναδικός εκπρόσωπος του ελληνικού πολιτικού κόσμου στο Συμπόσιο— μίλησε για την ελληνικότητα του Καβάφη. Έκπληξη προκάλεσε η εμφάνιση του Ντενί Κολέρ, απ' την Γαλλική Πρεσβεία στο Κάιρο. Όχι μόνο ξέρει θαυμάσια ελληνικά αλλά έκανε μία καταπληκτική συνοπτική εισήγηση πάνω στο έργο του Καβάφη.

Με την απονομή των επάθλων Καβάφη στους αιγύπτιους ποιητές Φαρούκ Σούσα και Αχμέτ Ετμάν, το Συμπόσιο έληξε. Το αμφιθέατρο Σαλβάγου ερήμωσε πάλι, η πανσιόν Μετροπόλ φιλοξενεί αδιάφορους τουρίστες, το καφέ Τριανόν γέμισε με άλλους συνέδρους, αυτούς που ήρθαν για τον Ρεμπώ. Ας είναι καλά όμως ο Κωστής Μοσχώφ κι ας ελπίσουμε ότι και από την Ελλάδα ιδιώτες και κρατικοί λειτουργοί θα βοηθήσουμε να υλοποιηθούν ορισμένα μελλοντικά σχέδια —σημαντικά για τον απομείναντα ελληνισμό της Αιγύπτου και για τις σχέσεις των δύο χωρών. Είναι η θεσμοθέτηση των Καβαφείων σε ετήσια βάση με ένα θέμα σχετικό με έλληνες ή ξένους συγγραφείς που εμπνεύστηκαν απ' την Αλεξάνδρεια, η πραγματοποίηση αρχαιολογικών σεμιναρίων, η δημιουργία παραρτήματος της Ελληνικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Αλεξάνδρεια... □

1961-1991: 30 χρόνια νομοσχέδια «περί αναπτύξεως της κινηματογραφίας»

του Ιάσωνα Βελισσαράτου

Έχουν συμπληρωθεί εφέτος 30 χρόνια από τότε που εκδόθηκε ο πρώτος βασικός κανόνας δικαίου για την ελληνική κινηματογραφία, το Ν.Δ. 4208 (ΦΕΚ 176/Α/61), «περί μέτρων διά την ανάπτυξιν της κινηματογραφίας εν Ελλάδι», που δημοσιεύθηκε στις 19 Σεπτεμβρίου 1961. Μέρα σημαντική. Η Σελήνη ήταν 11 ημερών, και η εκκλησία εόρταζε την μνήμη Τροφίμου, Σαββατίου και Δορυμέδοντος, μαρτύρων. Για να έχουμε δε και μία ιδέα των άλλων σημαντικών γεγονότων της εποχής εκείνης, ας σημειώσουμε ότι την ίδια μέρα παραιτείται η κυβέρνηση Κ. Καραμανλή και σχηματίζεται υπηρεσιακή υπό τον στρατηγό Δόβα, τα κόμματα του Κέντρου απορρίπτουν πρόταση της ΕΔΑ για συγκρότηση Λαϊκού Μετώπου, καταγγέλλεται ότι κακοποιούνται στρατιώτες σε στρατιωτικές μονάδες λόγω πολιτικών φρονημάτων, οι ΗΠΑ δίνουν πυραύλους στον ελληνικό στρατό. Όλα αυτά την ίδια σημαντική μέρα.

Αλλά ας μείνουμε στο Ν.Δ. Ούτε οι συντάξαντες, ούτε και εκείνοι τους οποίους αφορούσε (όσοι, δηλαδή, επιζούν κι από τις δύο πλευρές), έχουν λόγους να εορτάσουν την τριακονταετή αυτή επέτειο.

Πριν από το 1961, δεν υπάρχει στην ελληνική νομοθεσία τίποτε σχετικό με την κινηματογραφία. Η λέξη κινηματογράφος αναφέρεται για πρώτη φορά σε νομ. διάταγμα της 13.9.1925 (εδώ και 66 χρόνια), αφορούσε όμως αποκλειστικά τις κινηματογραφικές αίθουσες.

Θα πρέπει να ομολογηθεί, ότι με το Ν.Δ. 4208 έγινε σοβαρή προσπάθεια ρύθμισης κινηματογραφικών θεμάτων και επίσης ότι το πνεύμα και ο σκοπός του νομοθέτη ήταν η ανάπτυξη της κινηματογραφίας (ή έ-τσι τουλάχιστον δηλώθηκε). Το αντικείμενο όμως ήταν παρθένο, και ο νομοθέτης δεν ήξερε «τι να πιάσει και τι να αφήσει».

Αρκετά θέματα ρυθμίστηκαν, και για άλλα εξαγγέλθηκε η ρύθμισή τους με την (πονηρή;) μέθοδο των μελλοντικών και αορίστου χρόνου «εκδοθησομένων» διαταγμάτων ή υπουργικών αποφάσεων.

Ας ρίξουμε μία σύντομη ματιά στα περιεχόμενα του Ν.Δ. 4208. Καθορίζει ποια θεωρείται ταινία μεγάλου μήκους 35 και 16 χιλιοστομέτρων. Συνιστά γνωμοδοτική επιτροπή κινηματογραφίας στο υπ. Βιομηχανίας με ευρύτατο κύκλο αρμοδιοτήτων. Θε-

σπίζει φορολογικές εκπτώσεις για πωλήσεις κινηματογραφικών ταινιών στο εξωτερικό, ρυθμίζει την σύναψη δανείων για παραγωγή ταινιών με την διαδικασία του κινηματογραφικού ενεχύρου (του αρνητικού της ταινίας), καθορίζει ειδικές φορολογικές διατάξεις και δασμούς για εισαγωγή κινηματογραφικών μηχανημάτων. Ορίζει την διαδικασία χαρακτηρισμού ταινιών ως ελληνικών, καθώς και την μερική επιστροφή του φόρου δημοσίων θεαμάτων, την υποχρεωτική προβολή ελληνικών ταινιών που έχουν χαρακτηριστεί προστατευόμενες. Αναφέρεται σε όρους προστασίας αλλοδαπών επιχειρήσεων που παράγουν ταινίες στην Ελλάδα, θεσπίζει βραβεία και διακρίσεις σε ετήσιους διαγωνισμούς, αναφέρεται σε υποχρεώσεις των παραγωγών έναντι των ηθοποιών, στην δημιουργία ταινιοθήκης ταινιών μεγάλου μήκους, στις σχολές κινηματογραφικών σπουδών και στον εξοπλισμό τους, και τέλος στην ίδρυση Οργανισμού Θεάτρου και Κινηματογράφου και στην λειτουργία κινητών κινηματογράφων.

Με λίγες γραμμές, για απλή μόνο σχι-γράφηση του θέματος, θα πρέπει να αναφερ-

θούν οι μετέπειτα εξελίξεις. Πού κατέληξε αυτή η καλών προθέσεων νομοθετική ρύθμιση της ελληνικής κινηματογραφίας;

Μέχρι το 1976, δεκαοκτώ νόμοι και διατάγματα διευκρινίζουν ασάφειες ή καταργούν διατάξεις του, καθιστώντας τον στην ουσία ανενεργό. Έτσι, για να τακτοποιηθούν κάπως τα πράγματα, κρίθηκε απαραίτητη η έκδοση το 1973 του Ν.Δ. 58, άλλου κι αυτού βασικού κανόνα δικαίου για τον κινηματογράφο.

Και αυτό το διάταγμα, μακροπρόθεσμα, είχε την ίδια τύχη με το προηγούμενο. Αναφέρω ένα παράδειγμα διαφοράς μεταξύ καλών προθέσεων και πραγματικής κατάστασης: στο Ν.Δ. 58 προβλέπονταν μελλοντικές ρυθμίσεις για τους όρους και τις προϋποθέσεις ίδρυσης γραφείων εξυπηρέτησης αλλοδαπών παραγωγών. Χρειάστηκαν, λοιπόν, 3 χρόνια για να εκδοθεί η υπουργική απόφαση που τα ρυθμίζει, και ύστερα από έξι μήνες έγιναν επτά προσθήκες σε αυτή την απόφαση.

Τα χρόνια περνούν, και μπροστά στο αδιέξοδο του τι ισχύει, τι όχι, τι εφαρμόζεται και τι όχι, γίνεται μια νέα προσπάθεια διαφυγής από το τέλμα.

Το 1981, οι ενδιαφερόμενοι με τα σωματεία τους, παρά τις διαφορές απόψεων και τις φαγωμάρες που τους χωρίζουν (του τύπου «γιατί εσύ, κι όχι εγώ», κ.λπ.), υποβάλλουν στο αρμόδιο υπουργείο τις προτάσεις τους, προσφέροντας πράγματι πλούσιο υλικό στον νομοθέτη για να κάνει τις επιλογές του.

Το αποτέλεσμα: μετά από κυοφορία 5 ετών (ρεκόρ δυστοκίας), δημοσιεύεται το 1986 ο νόμος 1597, κι αυτός με άριστες προθέσεις, όπως και οι από το 1961 προηγούμενες κανόνες δικαίου.

Μας λέει: «Η προστασία της κινηματογραφικής τέχνης αποτελεί υποχρέωση του Κράτους... Το Κράτος οφείλει να παίρνει τα αναγκαία μέτρα για την ηθική και υλική ενίσχυση της παραγωγής...».

Η ελληνική γλώσσα, βλέπετε, είναι πλούσια και ανεξάντλητη δεξαμενή, από όπου τροφοδοτείται γλωσσικά ο βερμπαλι-

Ο ...παράδεισος ας περιμένει

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ αντιμετωπίζει το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου (ΕΚΚ) να αποκαταστήσει την εύρυθμη λειτουργία του και να προχωρήσει στην ανάθεση παραγωγών —ή συμπαραγωγών με ευρωπαίους παραγωγούς. Το νέο διοικητικό του συμβούλιο που προέκυψε τον περασμένο Ιούλιο από την γενική συνέλευση του ΕΚΚ και διευρύνθηκε μετά από απόφαση του συμβούλου κινηματογραφίας Απόστολου Δοξιάδη με διορισμένα μέλη (Πέννυ Παναγιωτοπούλου, Μάρκος Χολέβας, Φαίδων Ταμβακάκης) δεν έχει ακόμα συνεδριάσει, ενώ ο «ευρωπαϊκός άνεμος» που υποτίθεται ότι έπρεπε να έχει αρχίσει να πνέει στον ελληνικό κινηματογράφο δεν έπνευσε ποτέ. Αποτέλεσμα: μετά από μια φτωχή κινηματογραφική χρονιά, μετά από μια μακρά περίοδο υπολειτουργίας του ΕΚΚ και μετά την επιβεβαίωση των στενών οικονομικών δυνατοτήτων του για το επόμενο διάστημα, η γραφειοκρατία που επικράτει γίνεται αποτρεπτική ακόμα και για μια συμβολική συμμετοχή σε δύο ευρωπαϊκές συμπαραγωγές, με κίνδυνο δύο ταινίες, ισάριθμων νέων σκηνοθετών να κινδυνεύουν είτε να ματαιωθούν, είτε να γυριστούν εξ ολοκλήρου με ξένα κεφάλαια και, βέβαια, να μην είναι ελληνικές.

Συγκεκριμένα, το ζήτημα προέκυψε όταν δυο δυναμικοί νέοι σκηνοθέτες αναζήτησαν παραγωγούς στο εξωτερικό. Ο Πάνος Καρχανεβάτος (με πολύ καλές κριτικές έως τώρα για τις μικρού μήκους ταινίες του *Σπότη*, *1013 Νυχτερινοί*, *Μεγάγκλοι* και *Fragile*) και ο Πατρίς Βιβάνκο (σκηνοθέτης πρόπερσι της *Ξένιας*) απευθύνθηκαν στο πρόγραμμα της ΕΟΚ «Media» και σε ιδιώτες παραγωγούς και εξασφάλισαν μια γερή χρηματοδότηση —πολύ υψηλότερη από τις συνήθειες του ΕΚΚ. Με την έξωθεν καλή μαρτυρία ήρθαν στην Ελλάδα, παρουσίασαν τα δεδομένα στην διοίκηση του ΕΚΚ και ζήτησαν τη συμμετοχή του στην παραγωγή. Ήταν μια καλή ευκαιρία γι' αυτό να απαντήσει θετικά, μια που τουλάχιστον ήταν εξασφαλισμένη η διανομή των ταινιών σε χώρες της ΕΟΚ.

Ωστόσο το ΕΚΚ απάντησε αρνητικά. Και οι ιθύνοντες

αιτιολόγησαν αυτή την απάντηση από το γεγονός ότι άλλα σενάρια έχουν κατατεθεί σε χρόνους προγενέστερους και, συνεπώς, ότι προηγείται η κρίση τους. Ζήτησαν δε από τους σκηνοθέτες να περιμένουν στην ουρά.

«Όμως εγώ δεν έχω την πολυτέλεια να περιμένω», μας δήλωνε αγανακτισμένος ο Πάνος Καρχανεβάτος. «Στο εξωτερικό οι παραγωγοί δεν καταλαβαίνουν γιατί να χάνεται έτσι ο χρόνος. Μου είχαν ορίσει περιθώριο ως το τέλος της περασμένης εβδομάδας. Έτσι, τώρα, έχω να διαλέξω ή να απορρίψω την πρότασή τους και ουσιαστικά να μην κάνω την ταινία, ή να δεχθώ να προχωρήσω συνεργαζόμενος με αλλοδαπούς συντελεστές για μια ταινία που δεν θα γυριστεί στην Ελλάδα και δεν θα μιλάει ελληνικά. Αλλά, ακόμα κι αυτό τον δρόμο να διαλέξω (ως τιμωρία στους Έλληνες κρατικούς υπεύθυνους) πώς θα καταφέρω να συνεργαστώ σε μια ξένη γλώσσα με ανθρώπους άλλης νοοτροπίας;».

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κρίσεις για το σενάριο που κατέθεσε ο Π. Καρχανεβάτος στο ΕΚΚ ήταν γενικώς ευμενέστερες και, κατά μόνες, στελέχη της διοίκησης του εξέφρασαν ειλικρινά τη λύπη τους για την αδυναμία στην οποία τους υποβάλλει το θεσμικό πλαίσιο. Πλην όμως...

Κατά τα άλλα, οι περιβόητες διακηρύξεις της διοίκησης Δοξιάδη για την ευρωπαϊκή στροφή συνεχίζουν να υπερίπτανται του κινηματογραφικού μας τοπίου, ενώ είναι δεδομένη η ελλιπής χρηματοδότηση του ΕΚΚ από το κράτος («ο πολιτισμός, άλλωστε, δεν χρειάζεται χρήματα» κατά τον κ. Μητσοτάκη), και ενώ η επιτροπή που εξετάζει τα υποβληθέντα σενάρια ξανάρχιζε αυτές τις μέρες να συνεδριάζει, μετά την αντικατάσταση τριών από τα μέλη της που είχαν υποβάλει παραίτηση.

Φαίνεται ότι, παρά τους ευσεβείς πόθους του κ. Δοξιάδη ο ελληνικός κινηματογράφος μπορεί να περιμένει (τη συρρίκνωσή του και την ολοκληρωτική εξαφάνισή του, μήπως;).

Ηλίας Κανέλλης

σμός, το λεγόμενο μπλα-μπλα. Δίνει την χαριστική βολή στο Ν.Δ. 4208/61 (του οποίου την μνήμη εορτάζουμε), καθώς και στο Ν.Δ. 58/73, καταργώντας τους και τυπικά.

Με τον τελευταίο αυτό νόμο έγινε το μάλε-βράσε στην νομοθεσία της κινηματογραφίας, γιατί δεν είναι τίποτε άλλο παρά χαλκός ηχών ή κύμβαλον αλαλάζον. Για την πλήρη εφαρμογή του χρειαζόταν η μελλοντική έκδοση 4 προεδρικών διαταγμάτων και 26 υπουργικών αποφάσεων.

Επιμύθιον. Κανένας υπουργός Πολιτισμού δεν πρέπει να χορδώνεται ότι δημιούργησε σωστή νομοθετική υποδομή για την ελληνική κινηματογραφία. Το να μοιράζουν λεφτά εδώ κι εκεί για «ενίσχυση», δίκην σουλτάνων της πάλαι ποτέ Οθωμανικής αυτοκρατορίας, δεν αποτελεί λύση.

Ποιο είναι το πρόβλημα λοιπόν;

Η κινηματογραφική νομοθεσία καταλαμβάνει τόμο 800 περίπου σελίδων μεγάλου σχήματος. Εκατόν εξήντα δύο νόμοι, διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις αποτελούν το σώμα της (στο σημείωμα αυτό έγινε αναφορά μόνο σε τρεις).

Εν ονόματι της προστασίας, της ενίσχυσης, και άλλων ωραίων λέξεων, έχουν εκδοθεί όλοι οι κανόνες της, ποτέ όμως δεν έχουν αναλυθεί προσεκτικά και με γνώση της πραγματικότητας οι προϋποθέσεις για ανάπτυξη, το ανθρώπινο δυναμικό και οι δυνατότητές του, τα οικονομικά προβλήματα κ.λπ. Δεν είναι παρωνυχίδες οι περιπτώσεις αξίων ελλήνων σκηνοθετών, ισάξιων περιώνυμων ξένων, που υποθηκεύουν όλα τα υλικά αγαθά τους, εξαντλούν όλα τα περιθώρια δανειοληπτικής ικανότητάς τους, γίνονται

αφερέγγυοι στους πιστωτές τους, λαμπαδιάζει η ψυχή τους, ξοδεύουν τρία και τέσσερα χρόνια από την ζωή τους για να κάνουν μία ταινία. Βεβαίως ναι, υπάρχει τέτοιο δυναμικό.

Η πρωταρχική αιτία του κακού είναι ότι ο νομοθέτης ποτέ δεν κατείχε σε βάθος το θέμα ή δεν είχε την ειλικρινή διάθεση να το αντιμετωπίσει ή ήθελε να κλείσει κάποιες τρύπες, να μπαλώσει προσωρινά καταστάσεις, και, άντε, του χρόνου βλέπουμε. Εξ ου και το αποτέλεσμα. Έτσι, μετά από τριάντα χρόνια, το πρόβλημα βρίσκεται περίπου εκεί που ξεκίνησε.

Και η γη ήτο άμορφος και έρημος, και σκότος επί της αβύσσου.

Και εγένετο εσπέρα, και εγένετο πρωία, ημέρα (και πάλι) πρώτη... □

Η πρόκριση ενός «ερασιτέχνη»

Η είδηση πέρασε στα ψιλά των εφημερίδων στα μέσα αυτού του μήνα: έξι ευρωπαίοι συγγραφείς και έξι μεταφραστές διεκδικούν τα Βραβεία Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας και Ευρωπαϊκής Μετάφρασης 1991, αντίστοιχα. Τα ονόματα των νικητών θα ανακοινωθούν επίσημα στις 26 Νοεμβρίου στην φετινή Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, το Δουβλίνο. Ωστόσο τα ονόματα των επιλεγέντων ανακοινώθηκαν ήδη κατά την διάρκεια της 43ης Διεθνούς Έκθεσης της Φρανκφούρτης. Ανάμεσά τους και δύο γνωστά ελληνικά ονόματα: του Θανάση Βαλτινού για το βιβλίο του «Στοιχεία για την δεκαετία του '60» και του Φοίβου Πιομπίνου για την μετάφραση των «Ποιημάτων» του Τζουζέπε Ονγκαρέττι. Πριν περάσουμε στην παρουσίαση του δεύτερου των επιλεγέντων, του Φοίβου Πιομπίνου, είναι απαραίτητο να πούμε δύο λόγια για το Ευρωπαϊκό Βραβείο Λογοτεχνίας και το αντίστοιχο Λογοτεχνικής Μετάφρασης που θεσπίστηκαν το 1990.

Σύμφωνα με το καταστατικό του βραβείου, κάθε χώρα - μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας επιλέγει τρία έργα για κάθε κατηγορία, που να έχουν εκδοθεί τα τρία τελευταία χρόνια. Έτσι, τελικά, υποβάλλονται για βράβευση 36 βιβλία για κάθε κατηγορία, ήτοι συνολικά 72 βιβλία. Η κριτική επιτροπή αποτελείται από δύο εκπροσώπους κάθε χώρας - μέλους, δηλαδή από ένα άτομο για κάθε κατηγορία. Έτσι, έχουμε δώδεκα κριτές για το βραβείο Λογοτεχνίας και άλλους τόσους για το βραβείο Μετάφρασης.

Η κριτική επιτροπή συνέρχεται τον Μάιο στην εκάστοτε πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης για ένα πρώτο ξεκαθάρισμα των βιβλίων και γύρω στα τέλη Σεπτεμβρίου για την επιλογή των τελικών έξι βιβλίων για κάθε κατηγορία. Η απονομή των βραβείων γίνεται κάθε χρόνο στις 26 Νοεμβρίου στην εκάστοτε πολιτιστική πρωτεύουσα.

Πνεύμα ανανεωτικό

Ας δούμε όμως τι λέει ο Φοίβος Πιομπίνος, που ασχολείται

εδώ και είκοσι χρόνια με τον Ονγκαρέττι και εξέδωσε με δικά του έξοδα τα «Ποιήματα» πέρσι τέτοια εποχή, αφού κανένας εκδότης δεν έπαιρνε το ρίσκο μιας τέτοιας έκδοσης, που έμελλε τελικά να προκριθεί για το ευρωπαϊκό βραβείο μετάφρασης:

«Ο Τζουζέπε Ονγκαρέττι, (1888-1970) εξέχουσα μορφή του ποιητικού πανθέου, ανανέωσε τόσο τον ιταλικό όσο και τον ευρωπαϊκό λόγο γενικότερα και θεμελίωσε την νεότερη ιταλική ποίηση. Η ουσιαστική συνεισφορά του στην λογοτεχνία της χώρας του είναι ότι έσπασε τους φραγμούς των κλειστών μορφών που περιέσφιγγαν ασφυκτικά την ιταλική ποιητική έκφραση, της εμφύσησε πνεύμα ανανεωτικό και την απελευθέρωσε από τα τετριμμένα και παρωχημένα σχήματα μέσα στα οποία είχε εγκλωβιστεί, αποκαθαίροντάς την από τον πομπώδη στόμφο, τον χειμαρρώδη ρητορισμό και την στείρα προγονολατρεία που την χαρακτήριζαν ως τότε».

Οικονομολόγος, που έχει ειδικευθεί στο Παρίσι στην Ιστο-

ρία των Οικονομικών Θεωριών, ο Φοίβος Πιομπίνος εργάζεται σήμερα ως προϊστάμενος του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας. Όπως ο ίδιος παρατηρεί, πρόκειται για το καλύτερο και ίσως πλουσιότερο ιδιωτικό ελληνικό αρχείο, στο οποίο διαφυλάσσεται η ιστορική μνήμη της Εθνικής Τράπεζας, που είναι άμεσα συνδεδεμένη με την πρόσφατη ιστορία της ίδιας της χώρας. Βέβαια, το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας, πέρα από ό,τι αναφέρθηκε, έχει και ένα πλούσιο ερευνητικό και εκδοτικό έργο, αφού αναθέτει έρευνες τις οποίες και εκδίδει.

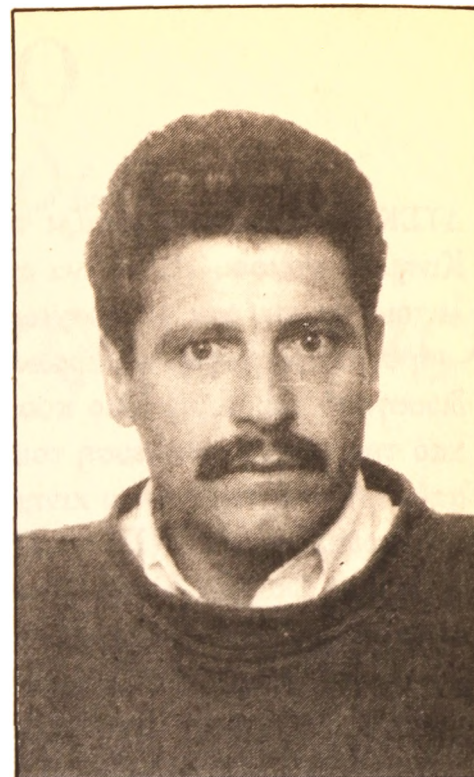
Αν και οικονομολόγος, ωστόσο, εκτός από τον Ονγκαρέττι, το πραγματικό πάθος του Φοίβου Πιομπίνου είναι το Βυζάντιο και κυρίως η Βυζαντινή Τέχνη. Προς αυτή την κατεύθυνση έχει προσανατολίσει την έρευνά του, με αποτέλεσμα να εκδόσει το 1979 το βιβλίο του «Έλληνες αγιογράφοι μέχρι το 1821», το οποίο επανεκδόθηκε το 1984 αναθεωρημένο και βελτιωμένο από το ΕΛΙΑ. Σε αυτό περιλαμβάνονται 1.800 περίπου βιογραφίες αγιογράφων· αποτελεί ένα είδος ευρετηρίου - λεξικού των βυζαντινών τεχνικών, το οποίο παραμένει μοναδικό στο είδος του.

Βαθιά πικραμένος, ομολογεί ότι συνεχίζει την έρευνά του με τεράστιες δυσκολίες, γιατί όλες οι πόρτες είναι κλειστές γι' αυτόν, αφού οι περισσότεροι θεωρούν βυζαντινολόγο μόνον όποιον έχει κάνει τις ανάλογες σπουδές στο Πανεπιστήμιο. Αντίθετα, εκείνος, ενώ έχει καταθέσει είκοσιπέντε χρόνων δόκιμη έρευνα, θεωρείται από τους δήθεν ειδικούς ερασιτέχνης...

Πνευματική συνάντηση

Παράλληλα όμως με την δουλειά του γύρω από την Βυζαντινή Τέχνη, ασχολήθηκε και με την μετάφραση των ποιημάτων του Ονγκαρέττι. Λέει σχετικά:

«Για μένα ο Ονγκαρέττι ήταν μία πνευματική συνάντηση που ξεκίνησε πριν από πολ-

λά χρόνια. Από την πρώτη στιγμή μου μίλησε άμεσα η ποίησή του, και από τότε δεν έπαψε να με συντροφεύει. Και εγώ δεν έπαυα να την ανακαλύπτω και να αντλώ από αυτήν. Έψαξα να βρω αν έχει μεταφραστεί στην Ελλάδα και πώς. Διαπίστωσα ότι είχε προδοθεί. Όσοι είχαν ασχοληθεί μαζί του, ως συνήθως έκαναν δική τους ποίηση, κάτι που δεν αρμόζει σε έναν τόσο μεγάλο ποιητή. Έτσι έβαλα στοίχημα με τον εαυτό μου, αν θα μπορούσα να μεταφράσω τον Ονγκαρέττι στα ελληνικά. Δούλεψα δέκα χρόνια. Τα ποιήματα που παρουσιάζονται στο βιβλίο αυτό δεν ανήκουν σε έναν συγκεκριμένο κύκλο, αλλά προέρχονται από διάφορες συλλογές, αν και η πλειοψηφία τους χρονολογείται από την πρώτη δημιουργική περίοδο του ποιητή. Η επιλογή τους δεν έγινε με κριτήρια φιλολογικά, ούτε αξιολογικά ή καλλιτεχνικά. Η επιλογή έγινε με μοναδικό γνώμονα την ψυχική ή πνευματική μου συγγένεια με αυτά».

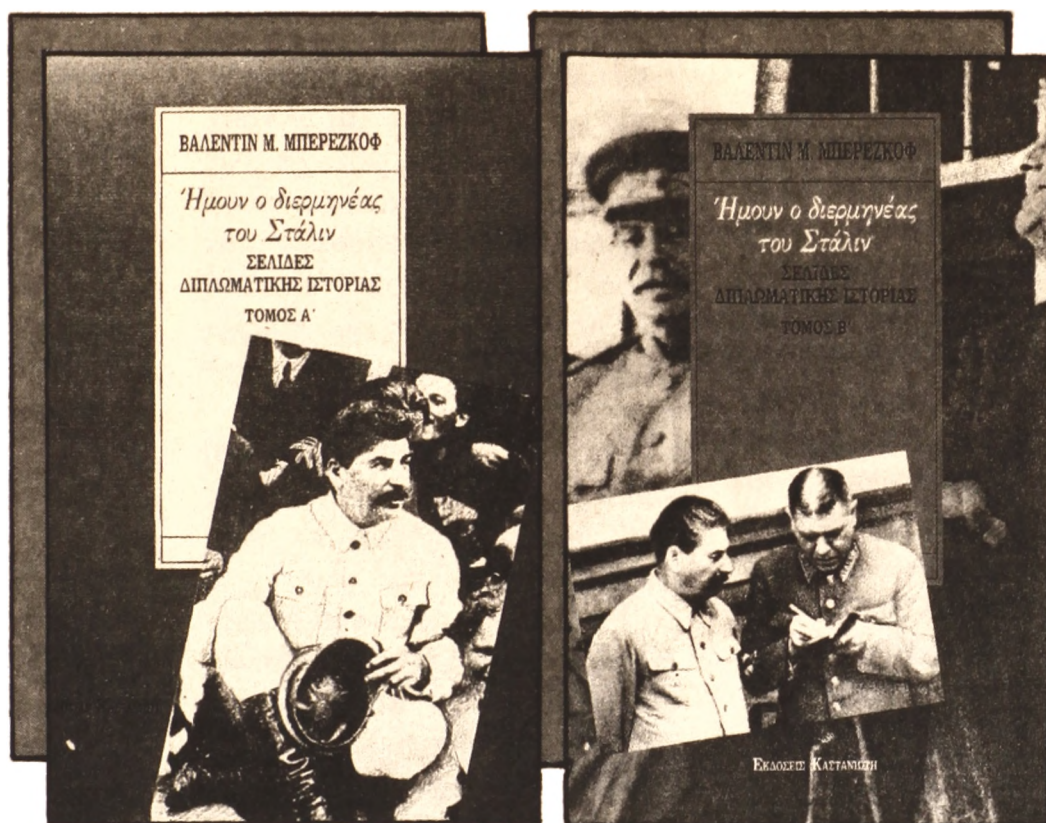
Έτσι λοιπόν, αν και οι εκδόσεις δεν αναγνώρισαν την δουλειά του Φοίβου Πιομπίνου κι αρνήθηκαν να εκδόσουν τα βιβλία του, μια ευρωπαϊκή οργάνωση έρχεται να τον δικαιώσει. Πόσους αλήθεια ερασιτέχνες έχουμε, που μπορούν να διεκδικήσουν ένα ευρωπαϊκό βραβείο, και πιθανόν μία βράβευση;

Πέγκυ Κουνενάκη

ΗΜΟΥΝ Ο ΔΙΕΡΜΗΝΕΑΣ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΣΕ 2 ΤΟΜΟΥΣ**

Η ιστορία της ζωής
ενός ανθρώπου που
συγκαταλέγεται στους ελάχιστους
επιζώντες από το στενό κύκλο
συνεργατών του Στάλιν.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

«Η εύκολη κριτική της αξιοπρεπούς ελληνικής παρουσίας κολακεύει την αυτοθυσία όσων αναλώθηκαν σ' αυτήν την προσπάθεια κι αφήνει στην σκιά τις ουσιαστικές δυσκολίες που πρέπει να ξεπεράσει μία "αληθινή" ελληνική παρουσία σε έναν διεθνή χώρο που θα καθρεφτίζει τις δυνατότητες της ελληνικής αρχιτεκτονικής»

Στην Βενετία για πρώτη φορά γίνεται μία τόσο σημαντική έκθεση αρχιτεκτονικής στον κόσμο.

Στην Βενετία για πρώτη φορά προβάλλεται από το Υπουργείο Πολιτισμού η Ελληνική Αρχιτεκτονική ως πολιτισμικό προϊόν.

Στην Βενετία για λίγες μέρες συνυπάρχουν εκτεθειμένα αρχιτεκτονικά έργα χτισμένα ή σχεδιασμένα σ' αυτές τις 29 χώρες που παρουσιάζουν ένα μέρος της αρχιτεκτονικής τους παραγωγής.

Ευκαιρία σημαντική —στα πλαίσια ενός αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος ως αυτό της Βενετίας με την αγέραστη παρουσία του— να δει κανείς, να κρίνει, να συγκρίνει και τέλος να επιχειρήσει να «κατανοήσει» αυτό που συμβαίνει σήμερα στην διαχείριση του χώρου. Να εκτιμήσει την σημασία και το νόημα των γιγάντιων κατασκευών, της μαγευτικής και απίστευτης ακρίβειας, τεχνολογίας, των υψηλών προδιαγραφών υποστήριξης

αυτών των εκπληκτικών οικοδομημάτων αλλά και το νόημα και την σημασία των δικτύων δημοσίων σχέσεων και των μέσων (έντυπο, Τ.Υ) που χρησιμοποιούν οι αντιπροσωπείες για να προβάλουν ό,τι καλύτερο έχουν σ' αυτό το διεθνές γιορταστικό πανηγύρι —πήγα να πω την αγορά— που είναι μια τέτοια έκθεση. Μια έκθεση που καθιερώνει με τον πιο επίσημο τρόπο την σύγχρονη αρχιτεκτονική ως παράγοντα πολιτισμού μπολιασμένη καθώς είναι από την ζωντανή παρουσία των φοιτητών που στα περίπτερα των σχολών τους επιχειρήσαν να αποδείξουν ότι η αρχιτεκτονική μπορεί να ανανεωθεί ΚΑΙ μέσα από τις αρχιτεκτονικές σχολές.

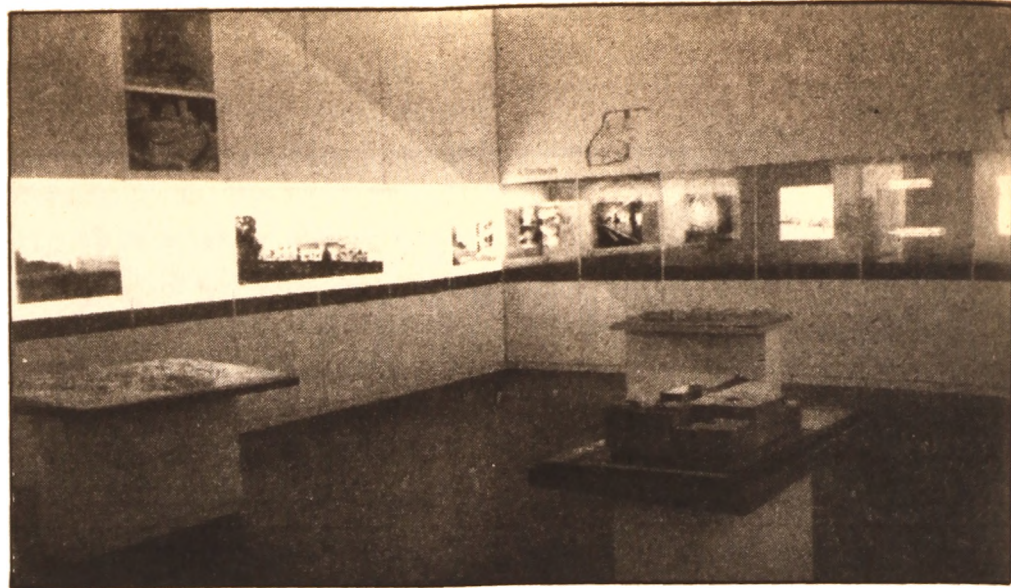
Ευκαιρία και εμπειρία θαυμάσια —ιδιαίτερα για μας τους Έλληνες— για να εκτιμήσουμε την σημασία μερικών οργανωτικών και ουσιαστικών διαδικασιών όπως:

- Τον τρόπο σύστασης των επιτροπών επιλογής.

- Την επιλογή όχι μόνο του εκτιθέμενου υλικού αλλά και των ανθρώπων που θα το στηρίξουν —των επιτρόπων, στην πλάτη των οποίων πέφτει όλο το βάρος της οργάνωσης αλλά και της προβολής αυτού του υλικού. Εμπειρίες που θάπρεπε κάποτε να βοηθήσουν στον σχηματισμό μέσα στους διάφορους υπεύθυνους φορείς της απαραίτητης υποδομής για την διευκόλυνση κάθε τέτοιας προσπάθειας.

Εμπειρία ενδιαφέρουσα για το «στήσιμο» της έκθεσης του υλικού που προσδιόρισε η επιτροπή, και που ανέλαβαν οι επιτροπές με τους συνεργάτες τους με την διακριτική συμβολή των αρχιτεκτόνων που εξέθεσαν.

Κι ακόμα εμπειρία ιδιαίτερα σημαντική από αυτή την έκθεση

Δ. και Σ. Αντωνιάκη, Α. Τομπάζη, Ν. Βαλαμάκη: Δημόσια κτίρια.

θα μπορούσε να ήταν η κριτική μας στάση, απέναντι στο συγκεκριμένο υλικό, που εκτέθηκε και που ολοκληρώνεται με τους καταλόγους που συνόδευαν τις αντίστοιχες εκθέσεις.

Κριτική στάση που θα επιχειρούσε μετά την εμπειρία της Βενετίας να αναζητήσει τα θετικά και τα αρνητικά της ελληνικής παρουσίας όχι μονάχα στις «αξιοπρεπείς» εμφανίσεις αλλά στις ουσιαστικές παρουσίες των έργων που εξετέθησαν σ' αυτό το Forum. Κριτική που θάπρεπε για να είναι γόνιμη να σχολιάσει π.χ.:

Το γιατί η έκθεση Πικιώνη κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες δεν μπόρεσε να γίνει αυτή που θα θέλαμε όλοι.

Το γιατί τα έργα που εκπροσώπησαν σήμερα τα Νέα Δημόσια Κτίρια στην Ελλάδα είναι δύο κτίρια Ιδιωτικών Τραπεζών, ένας διαγωνισμός και δύο μισοαρχινομήματα Πανεπιστημιακά γιαπιά και,

Γιατί δεν έγινε δυνατό ν' αναδειχθεί η ιδιαιτερότητά τους.

Το γιατί αυτή η πρωτοβουλία του περιοδικού ΤΕΥΧΟΣ που ξεκίνησε και πραγματοποιήθηκε ως η συμβολή στην διερεύνηση του «προβλήματος» του Ελληνικού Περιπτέρου στην Βενετία με την παρουσία παλαιότερων και νεότερων αρχιτεκτόνων και που κατέληξε να προβάλλεται ως μία συμβολή των νέων αρχιτεκτόνων στην μελλοντική πορεία της Ελληνικής Αρχιτεκτονικής δεν μπόρεσε κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες να οργανώσει το υλικό της έτσι ώστε να αναδεικνύονται οι κατευθύνσεις και η λογική των προτάσεων.

Γιατί οι αρχιτέκτονες που παρουσίασαν δουλειά τους έχαναν αυτές τις επιλογές, τι επιχειρήσαν να δείξουν, τι κατάφεραν.

Γιατί και πώς πραγματοποιήθηκε αυτή η αξιοπρεπής παρουσία μέσα από τις μίζερές και κακομοιριές και στεναχώριες που πρέπει να λείφουν.

Να πούμε τα καλά —καθαρὰ— να πούμε και τα άσχημα. Όχι για να βάλουμε φωτιά αλλά για να καθαρίσουμε το χώρο να μπορέσουμε αύριο να χτίσουμε πιο εύκολα.

Αλλά αυτές οι εμπειρίες δύσκολα συζητούνται και το ξέρω.

Κι έτσι αυτή η εύκολη κριτική της αξιοπρεπούς ελληνικής παρουσίας κολακεύει την αυτοθυσία αυτών που αναλώθηκαν σ' αυτή την προσπάθεια κι αφήνει στην σκιά όλες τις ουσιαστικές δυσκολίες που πρέπει να ξεπεράσει μια όχι αξιοπρεπής —δεν μου φτάνει στην περίπτωση αυτή η αξιοπρέπεια— αλλά μια «αληθινή» ελληνική παρουσία σ' έναν διεθνή χώρο που θα καθρεφτίζει τις δυνατότητες της Ελληνικής Αρχιτεκτονικής. Και προς τα ΕΞΩ και προς τα ΜΕΣΑ.

Γιατί και το χτισμένο έργο, πεζό ή εποχούμενο και το σχεδιασμένο με οράματα ή χωρίς, που δεν έφτασε να πραγματοποιηθεί, πήραν μορφή οφείλονται και καθρεφτίζουν όχι μονάχα τους δημιουργούς τους αλλά και την ομάδα, τον φορέα, την κοινότητα από της οποίας τα σπλάχνα βγήκαν.

Πότε θα μιλήσουμε για τον ΦΟΝΟ;

Δημήτρης Αντωνιάκης

Σημειωματάριο

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□ □ □ Μέχρι τις 6.11 θα διαρκέσει η έκθεση ζωγραφικής του Δημήτρη Σεβαστάκη με γενικό τίτλο «Αιθρία». Στην γκαλερί «Νέες Μορφές» (Βαλαωρίτου 9).

□ □ □ Η σουηδή ζωγράφος Gun Cordillo παρουσιάζει τις πρωτότυπες συνθέσεις της στην γκαλερί Ζουμπουλάκη (Πλατεία Κολωνακίου 20) σε συνεργασία με την παρισινή γκαλερί Denise René. Εγκαίνια 14.11, διάρκεια ως τις 30.11.

□ □ □ Ο γνωστός γλύπτης Κώστας Κουλεντιανός θα εκθέσει την δουλειά του στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα (Αρματωλών και Κλεφτών 48) ολόκληρο τον Νοέμβριο.

□ □ □ Έκθεση ζωγραφικής του Κώστα Σπυρόπουλου και της Έρης Χατζημιχάλη στην γκαλερί Ζυγός (Ιοφώντος 33). Εγκαίνια 14.11, διάρκεια ως τις 28.11.

□ □ □ «Υπαιθο-μνήμη» είναι ο τίτλος της έκθεσης ζωγραφικής (λάδια) της Βούλας Πριόβολου στην γκαλερί «7» (Ζαλοκώστα 7). Διάρκεια, ως 12.11.

□ □ □ Η ιταλίδα ζωγράφος Κάρλα Περγονάρντι παρουσιάζει την πρώτη ατομική της έκθεση ζωγραφικής στην Ελλάδα στην γκαλερί Dada (Νηρηίδων 6 και Πρατίνου). Διάρκεια, ως 9.11.

□ □ □ Η νεαρή ζωγράφος Αιμιλία Τσεκούρα παρουσιάζει την πιο πρόσφατη δουλειά της στην αίθουσα του θεάτρου Κολλεγίου

Αθηνών. Μέχρι τις 7.11.

□ □ □ Έκθεση ζωγραφικής της Ελένης Φιλιππούλου στην γκαλερί «3» (Φωκυλίδου 3) λειτουργεί ως τις 20.11.

□ □ □ Έκθεση γλυπτικής του Θόδωρου Παπαγιάννη θα λειτουργεί στο Αγκάθι (Μηθύμνης 12 και Επτανήσου, Κυψέλη). Εγκαίνια, 4.11, διάρκεια ως τις 23.11.

□ □ □ Έκθεση ζωγραφικής του Μοναχού Νικόδημου και της Στέλλας Ανδρουλιδάκη στο Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο ΩΡΑ (Ξενοφώντος 7). Εγκαίνια 29.10, διάρκεια ως τις 15.11.

□ □ □ «Μικρά Χρωματικά Ποιήματα» προτείνει η έκθεση ζωγραφικής του Κ. Καλλίνικου. Εγκαίνια στις 29.10, διάρκεια ως τις 9.11 και «Σεργιάνι στο Αιγαίο» με ακουαρέλλες ο Αυγέρης Κανατάς Εγκαίνια 11.11, διάρκεια ως τις 23.11 στην αίθουσα τέχνης Αέναον (Αντερσεν 18, Κατεχάκη).

□ □ □ Έκθεση χαρακτικών από την ιδιωτική συλλογή του Σπύρου Βασιλείου. Εγκαίνια στις 11.11, διάρκεια ως τις 22.11 στον Αιγόκερω (Αριστοδήμου 4 και Δεινοκράτους, Κολωνάκι).

□ □ □ «Η ποίηση του πραγματικού, η ποίηση του φανταστικού», έκθεση ζωγραφικής του Χρήστου Καρρά, στην αίθουσα τέχνης Κρεωνίδης (Κανάρη 24, Κολωνάκι). Εγκαίνια 7.11, διάρκεια ως τις 2.12.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

□ □ □ Η ΔΙΠΛΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΝΙΚΑ του Κριστόφ Κισλόφσκι. Ο σκηνοθέτης του «Δεκαλόγου» επανέρχεται με την πολυσυζητημένη νέα του ταινία. Πρωταγωνιστεί η Ιρέν Ζακόμπ.

□ □ □ DOORS του Όλιβερ

ΜΟΥΣΙΚΗ

□ □ □ Η μπάντα των Blues Brothers θα δώσει μία παράσταση στο Ιβανώφειο (κλειστό γυμναστήριο Γ.Σ. Ηρακλής) Θεσσαλονίκης στις 1.11 και δύο παραστάσεις στο Κλαμπ Ρέδον (Μάρνη) στις 2.11.

□ □ □ Τρεις εκδηλώσεις στο

Στόουν. Απόπειρα ανασύνθεσης της προσωπικότητας του Τζιμ Μόρισον —αλλά και του κλίματος της εποχής. Μυθοποιητικό φιλμ, που κάποιοι (όχι ακόμη στην Ελλάδα) θεωρούν ότι τυμβωρυχεί.

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών που εντάσσονται στον κύκλο W.A. Mozart, έχουν προγραμματισθεί για το πρώτο δεκαπενθήμερο του Νοεμβρίου: Στις 5 και 7.11 το Così Fan Tutte στις 8 και 9.11 η Συμφωνική Ορχήστρα Βουδαπέστης και στις 14 και 15.11 το ρεσιτάλ Δημ. Σγούρου.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ 1991 - 1992

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Εισαγωγή στην Ομαδική Ψυχοθεραπεία
ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ & ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ: Εισαγωγή στη Δυναμική της Οικογένειας

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχιατρική

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στη Δυναμική Ψυχιατρική

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Εισαγωγή στις Αξιολογήσεις

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΩΝ ΟΜΑΔΑΣ (Group Analysts)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ & ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 151, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.5140 - 644.7532
Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ ΓΟΝΙΑ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.7533 - 643.5980

ΓΙΩΡΓΟΣ Σ.
ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
και
ΑΠΟΛΟΓΙΑ
«από του φοβερού
βήματος...»

Εκδόσεις
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Έχουν γραφεί πολλά χρονικά από τα χρόνια του Εμφυλίου στην Ελλάδα.

Η μαρτυρία του Γ.Σ. Δημητράκου είναι, ίσως, η συγκλονιστικότερη.

Μάθημα μνήμης και ήθους.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1990 - 91: Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

**ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΟΣ
καιρός που έκλεισε η
εικαστική περίοδος
Σεπτέμβρης 90 -
Ιούλης 91.**

ΕΧΕΙ «ζεσταθεί» κιόλας η νέα περίοδος. Διάφοροι λόγοι (ταξίδια, πολιτική, ασθένειες κ.ά.) εμπόδισαν την ερευνητική κινητοποίησή μου σε περιοχές πέρα κι' από την άμεση της Αθήνας.

Έτσι από 472 (436*) εκθέσεις για τις οποίες έλαβα προσκλήσεις επισκέφθηκα μόνο τις 197 (143*) —και έγραφα στο ANTI για 63 (34*), όχι βέβαια για ισάριθμους καλλιτέχνες, αφού μερικές ήταν ομαδικές. Δεν κατόρθωσα να επισκεφθώ καμιά από τις 29 της Θεσσαλονίκης, ενώ από της Πάτρας τις 5 είδα και τις 2 έγραφα, και από του Ηρακλείου τις 2 και έγραφα για την μία.

Μ' εξαίρεση τις εκθέσεις Ζογγολοπούλου, Λοϊζίδου, Παπαφιλιππου, Χατζηαργυρού και της «ομάδας 4+» δεν μπορώ να πω ότι εντυπωσιάστηκα. Παρακαλώ όλες τις γκαλερί, φορείς κ.τ.λ. να συνεχίσουν να μου στέλνουν τις προσκλήσεις τους (στην προσωπική μου διεύθυνση) παρά τα αυξημένα τέλη. Είναι χρήσιμα όχι μόνο για ενημέρωση κάθε στιγμής για την επίδοση του κάθε καλλιτέχνη, αλλά και για την σύνθεση μιας συνολικής εικόνας της εικαστικής δραστηριότητας μέσα στον τόπο, κι ας μην τις έχω επισκεφθεί όλες, από πρακτική αδυναμία, κι ας μην έχω γράφει για όλες, από έμμεση, σιωπηρή κριτική.

Στην περίοδο αυτή είδαμε να κλείνουν η Γκαλερί F και η μικρή σεμνή Γκαλερί «Αθηναίων» στο ξενοδοχείο Ιντερκοντινένταλ και τον θάνατο της συμπαθούς ιδιοκτήτριάς της Νόρας Σταματιάδη, το άνοιγμα στην οδό Στουρνάρη του «Αέναου» καθώς και του «Πολύπλανου» στην οδό Λυκαβηττού, την μεταφορά του Κρεωνίδη σε νέους άνετους χώρους, την αλλαγή ιδιοκτησίας και προπαντός ονό-

ματος του παλιά γνωστού «Τρίτου Ματιού» σ' ένα πιο κοινότοπο όνομα, να αδρανούν ουσιαστικά το Βρετανικό Συμβούλιο και η «Κάζα ντ' Ιτάλια». Εδώ πρέπει να σημειώσω και πάλι το μεγάλο πλήγμα για τον κόσμο των τεχνών που αποτέλεσε ο θάνατος του Ασσαντούρ Μπαχαριάν, Η «Ωρα» συνεχίζει με θάρρος το έργο του.

Θα πρέπει κάποτε να βρεθεί ο χώρος και ο χρόνος να μελετηθεί το φαινόμενο της πληθώρας των γκαλερί και άλλων χώρων έκθεσης (πάνω από 60 μόνο στην περιοχή της Αθήνας), του πολλαπλασιασμού των αιθουσών δημοπρασιών.

Πέραν του Μιχαλαριά λειτούργουν άλλες δύο τουλάχιστον με άνισης ποιότητας και γνησιότητας έργα, τα περισσότερα σύγχρονων νεοελλήνων καλλιτεχνών, του πλήθους που προσφέρονται για πούλημα, των τιμών στις οποίες πουλιούνται, και να συσχετισθούν τα φαινόμενα αυτά με τις αντίξοες οικονομικές συνθήκες στον τόπο, που σε πρώτην όψη δεν επηρεάζουν την διακίνηση των έργων —δεν μιλάω για την παραγωγή που αυξάνεται γεωμετρικά. Ας ήταν μόνο η άνοδος

● Στις 11 Νοεμβρίου είναι τα εγκαίνια της πρώτης εντός Ελλάδος, μεταθανάτιας έκθεσης του γνωστού έλληνα ζωγράφου της διασποράς Μάρκου Πράσινου που διοργανώνει η γκαλερί Τιτάνιουμ (Βασ. Κωνσταντίνου 44). Τα έργα ανήκουν στην ενότητα «Δέντρα».

της ποιότητας ανάλογη.

Στον δημόσιο, και μη εμπορικό τομέα:

Εθνική Πινακοθήκη: Η πορεία ανασυγκρότησής της δυστυχώς ανακόπηκε, με την ανεξήγητη, απότομη αλλαγή της διεύθυντας, που μόλις είχαν αρχίσει μ' επιτυχία, όπως φαίνονταν, το έργο της καταγραφής (πρώτη φορά) και επανέκθεσης των συλλογών. Η άτυχη Πινακοθήκη διανύει τώρα νέα περίοδο εκκρεμότητας, αναμονής και μηχανορραφιών σε όλα τα υπηρεσιακά επίπεδα. Έτσι κατόρθωσε να παρουσιάσει μια

μόνο αξιόλογη ατομική έκθεση, την αναδρομική του Νίκου Νικολάου, και δύο ομαδικές, των νέων αποκτημάτων της (κι' αυτή για πρώτη φορά) και των τελειοφοίτων της ΑΣΚΤ.

Δήμος Αθηναίων: Η Δημοτική Πινακοθήκη και το Πάρκο Ελευθερίας έδειξαν αξιόλογη δραστηριότητα, όπου ξεχώρισαν η αναδρομική Βάσως - Κατράκη και η ελληνική συμμετοχή στην 5η Μπιεννάλε Νέων της Βαρκελώνης.

Για την φετινή περίοδο θα συνεχίσω ν' αναζητώ όχι αριστουργήματα, αλλά να επισημαίνω κατά προτεραιότητα τις περιπτώσεις νέων πρωτοεμφανιζόμενων, εφόσον διακρίνω στο έργο τους μια σπίθα γνησιότητας. Παρά με την προσπάθεια να καλύψω όλο το πλήθος των εκθέσεων, θ' ασχοληθώ πιο πολύ με μιαν τάση που άρχισα να διακρίνω από πέρυσι, και θα τονίζεται πιστεύω παραπάνω όσο προχωρεί αυτή η τελευταία δεκαετία του αιώνα μας, όχι προς την εύρεση νέων, πρωτότυπων σχημάτων, συνθέσεων ή κατασκευών, αλλά προς την εμπέδωση σε όσους συμπληρώνουν τα 60 τους μιας προσπάθειας προς την εμβαθυμένη επεξεργασία των κεκτημένων τους ύφους και τρόπων τεχνικής σαν να έχουν φτάσει στην οροφή της δημιουργίας τους.

Αλέξανδρος Ξύδης

ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΝΕΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Ο παραπάνω απολογισμός κι' ας μην δημοσιεύθηκε σε προηγούμενα τεύχη του ANTI, από έλλειψη χώρου, κρατάει πεστεύω την επικαιρότητά του.

Στο μεταξύ συνεχίστηκε το κινήγι της σπίθας γνησιότητας μάλλον παρά αριστουργημάτων, τεχνικής αρτιότητας ή δεξιότητας. Από τις 18 ατομικές εκθέσεις που έχω δει ως σήμερα και τις δύο ομαδικές (μία κεραμικής, μία γλυπτικής) εντόπισα πιο έντονα την σπίθα να λαμπυρίζει σε δύο πρώτες ατομικές: στις δίχως προσποίηση και αξιώσεις ζωγραφικές αντιδράσεις της Άννας Φιλίνη (γ.1945) στο νησιώτικο τοπίο του Αιγαίου (Πολύπλανο ως 26.10) και στις Μαρίας Γκύλλη (γ.1955) τις γεμάτες ποίηση φωτογραφίες (Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Τούντα ως 26.10). Της Μαρίας Βογιατζόγλου (γ.1936) παρουσίασα ο ίδιος τα καινούρια κεραμικά γλυπτά (Κρεωνίδης ως 31.10) και στου Βαλέριου Καλούτση τις «Διαβρώσεις» («Δεσμός» ως 31.10) ξαναβρήκα την πετυχημένη αλλά κάπως άχαρη, στεγνή εμμονή του, ηθελημένη υποθέτω, στην απόδοση «της ύλης και της φθοράς της». Α.Ξ.

ΣΤΗΝ ΑΜΜΟΥΔΙΑ

Κάτω απ' τη ροδακινιά καθόταν ένας
Που ήθελε ν' αγαπήσει ξανά.
Να του πάμε ένα πανέρι με κλωσόπουλα.
Να του πάμε το πληγωμένο κουνέλι.
Και με το χέρι μας μέσα στα μαλλιά του
Να του πούμε τις συμβουλές της αγάπης.
Τη νύχτα να'σαι ανήσυχος για κείνη.
Να κρατάς στο προσκέφαλό της
Την κουδουνίστρα των στεναγμών.
Κάθε μέρα να λιώνεις για χάρη της
Τρία ζευγάρια σιδεροπάπουσα.

Ό,τι θέλει να μην της δώσεις
—Εσύ δεν είσαι φτωχός, μα πλούσιος—
Παρά, όσα δε βάζει ο νους της.
Και πάλι εσύ να χρωστάς
Ός το θάνατο.

Κι αν ποτέ δεν έρθει,
Τότε να βάλεις τα καλά σου.
Τότε ρίξε στραβά το καπέλο σου
Κι έλα εδώ, στην αμμουδιά, το βραδάκι,
Να βλέπουμε όλη νύχτα από πάνω μας
Το βασιλικό φεγγάρι.

// προσευχή του αναιδούς (εκδ. Καστανιώτη), Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου, Αθήνα 1991

K A Z A N T Z A K I K A

Η αμερικανική πρωτοπορία

Peter Bien

Kazantzakis: Politics of the Spirit
(Princeton University Press) 1989

Εδώ και δύο χρόνια κυκλοφόρησε στις Ηνωμένες Πολιτείες μία ακόμη μελέτη του γνωστού νεοελληνιστή Peter Bien. Πρόκειται για μια νέα σειρά δημοσιευμάτων στον χώρο των Νεοελληνικών Σπουδών του Princeton υπό την αιγίδα του κληροδοτήματος Stanley J. Seeger. Η μελέτη αυτή του Peter Bien πέρασε χωρίς προσοχή από τον ελληνικό τύπο, όπως δυστυχώς περνάει και ο Καζαντζάκης, όσον αφορά τις νεοελληνικές σπουδές. Με αυτό θέλουμε να πούμε ότι σπανίζει στα προγράμματα των ελληνικών πανεπιστημίων, τα δέκα τελευταία χρόνια —όπου η νεοελληνική λογοτεχνία κυριαρχεί στο χώρο των φιλολογικών σπουδών— να βρει κανείς κάποιο μάθημα που έχει ως επίκεντρο το έργο του Ν. Καζαντζάκη. Ομολογουμένως, ουδέποτε ο Καζαντζάκης έλκυσε τη νεοελληνική κριτική· αντίθετα στο εξωτερικό θεωρείται ο πιο σημαντικός Έλληνας λογοτέχνης. Μια ικανοποιητική εξήγηση για το φαινόμενο αυτό δεν θα ήταν καθόλου εύκολη. Σε γενικές γραμμές φαίνεται πως αρκετοί Έλληνες κριτικοί δυσανασχετούν με την καζαντζακική λογοτεχνία, όχι απλώς για τη σχέση της με τη φιλοσοφία (γιατί ένα μεγάλο μέρος της νεοελληνικής λογοτεχνίας έχει τις ίδιες φιλοσοφικές καταβολές και συγγένειες), αλλά γιατί θεωρούν ότι ο Καζαντζάκης χρησιμοποιεί τυχαία και περιστασιακά τις μεγάλες ιδέες των φιλοσόφων, καταλήγοντας —έτσι φαίνεται να πιστεύουν— σε υπερμεγεθυμένα και μο-

Ο Νίκος Καζαντζάκης

νοδιάστατα πρόσωπα. Ο Peter Bien έρχεται να ανατρέψει αυτή την άποψη· παρουσιάζει τον Καζαντζάκη ως φιλόσοφο με συγκροτημένες ιδέες· επίσης αφήνει να νοηθεί πως είναι φυσικό τα πρόσωπα να είναι αυτά που είναι, αφού κυριαρχούνται από τις ανέλεγκτες δυνάμεις που κρατάν σε αφύπνιση τους πιστούς και τους ιδεολόγους.

Η παρούσα μελέτη του Peter Bien καλύπτει την πρώτη περίοδο μέχρι την τελική μορφή της Οδύσσειας το 1938. Στον πρόλογο υπόσχεται ο μελετητής ότι θα ολοκληρώσει την υπόλοιπη δραστηριότητα του Καζαντζάκη με έναν ακόμη τόμο. Αυτό που προέχει εδώ

Υπάρχει, λοιπόν, ποίηση; «Προσπαθώντας κυρίως τη νύχτα / να οργανώσει μίαν επαρκή απάτη / ο ποιητής / εκτίθεται στην αθωότητα του πέλματος / ενός ανύπαρκτου θεού». Θεοτόκης Ζερβός, *Εθελοντική κάθοδος* (εκδ. Έφιλον), 1991.

Φρίντριχ Ένγκελς, *Ο πόλεμος των χωρικών στη Γερμανία* (εκδ. Σύγχρονη Εποχή), 1991. Μία μελέτη γραμμένη από τον Ένγκελς το 1850 αποκτά μία «μυστηριώδη» επικαιρότητα —κατά τους εκδότες. Ο μεταφραστής Θανάσης Παπαρήγας γράφει «ενημερωτικά»: «ο σημερινός αναγνώστης, μάρτυρας και θύμα του ολοκληρωτικού αντιδραστικού εκφυλισμού της αστικής κοινωνίας στην περίοδο της ιστορικής της σήφης, δεν μπορεί να μη γελάσει με την σκέψη ότι υπάρχουν, ασφαλώς, και χειρότερα, πολύ χειρότερα». Δεν μας λείπει, όμως, τίποτα για τα κλάματα του σημερινού αναγνώστη, μάρτυρα και θύματος του (ας μη χαρακτηρίσω) εκφυλισμού της σοσιαλιστικής κοινωνίας...

Χάθηκαν τα αστυνομικά μυθιστορήματα; Ο χαρτοκόπτης κάνει στροφή στην παραλογοτεχνία;

Ψάχνοντας για έναν ιδιότυπο συνδυασμό ιστορίας και μύθου ξεχώρισα το βιβλίο του Νάννι Μπαλεστρίνι, *Ο εκδότης*, σε μετάφραση της Έφης Καλλιφατίδη (εκδ. Γνώση, 1991). Πρόκειται για την ιστορία του ιταλού εκδότη, ιδρυτή της οργάνωσης «Ομάδες αντάρτικης δράσης» Τζιαν Τζιάκομο Φελτρινέλλι, που βρέθηκε σκοτωμένος το 1972 στο Μιλάνο· μία πραγματική ιστορία γραμμένη με τον τρόπο του «νέου μυθιστορήματος». Η ιδιότυπη αφηγηματική μέθοδος συνδυάζεται με τα ιστορικά συμβάντα και η σύνθεσή αυτή δημιουργεί ένα εκπληκτικό αποτέλεσμα...

Ως μου φαίνεται!

Αρχαία Θέρμη; Θεσσαλονίκη; Μια πολύ ενδιαφέρουσα και εκλαϊκευτική εργασία του Ντίνου Χριστιανόπουλου, *Η αρχαία Θέρμη και η ίδρυση της Θεσσαλονίκης (1000 - 315 π.Χ.)* (εκδ. Σκυτάλη, Θεσσαλονίκη 1991) φανερώνει, από άλλο δρόμο αυτή την φορά, την γόνιμη εμμονή του ποιητή για την πόλη του. Η έκδοση, καλαισθητή και προσεγμένη, είναι η πρώτη που πραγματοποιεί το Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας του Τ.Ε.Ι.Θ.: μια προσπάθεια, που αναρωτιέμαι αν έχει όμοιά της!

Βιβλία όπως *Ο σκοτεινός λαβύρινθος* του Λώρενς Ντάρρελ (εκδ. Άγρωστις, 1991) βρίσκουν την αρμόζουσα θέση τους —έστω και με καθυστέρηση— στην ελληνική γλώσσα, με την ωραία μετάφραση της Λίλυς Εξαρχοπούλου και την επιμελημένη έκδοση (εξώφυλλο: Αλέξανδρου Ίσαρη, επιμέλεια: Σούλα Παπαϊωάννου). Ο Ντάρρελ με τις «ελληνικές» του ιστορίες, που ενδύουν τις υπαρξιακές αγωνίες των ηρώων του, είναι πάντα ελκτικός μυθιστοριογράφος, καθώς η περιπέτεια δράσης δεν αμελεί την περιπέτεια της ψυχής.

Για τις κινέζικες ζωγραφιές αλλά και για τον κινέζικο τρόπο που διαπερνά μίαν αστυνομική ιστορία, βασισμένη σε αυθεντικές υποθέσεις της αρχαίας Κίνας, *Δολοφόνοι και χρυσάφι* του Robert van Gulik (εκδ. Θεμέλιο, 1991) αξίζει να δούμε (και να διαβάσουμε) αυτό το βιβλίο: αληθοφάνεια και εξωτισμός σε διαρκή σύμπραξη.

Δεν είναι μόνον οι κινέζικες αστυνομικές ιστορίες που με απασχολούν προσφάτως αλλά και οι μεσαιωνικές: Έλις Πίτερς, *Το πανηγύρι του Αγίου Πέτρου* (εκδ. Άγρωστις, 1991). Να αρχίσω ν' ανησυχώ;

και καθιστά τη μελέτη μοναδική, είναι η πληρότητα με την οποία εξετάζει το σύνολο της ιδεολογικής εμπέδωσης του Καζαντζάκη· παράλληλα, παρουσιάζει, για τη διευκόλυνση του αναγνώστη, διευκρινιστικές επεξηγήσεις των αντιστοιχών φιλοσοφικών θέσεων του William James, του Nietzsche, του Bergson, του Kanti, που είχαν επηρεάσει τον Καζαντζάκη· επίσης για τον ίδιο λόγο κάνει εμπεριστατωμένες αναφορές στο Βουδισμό, στον Υπαρξισμό και στη Μαρξιστική θεωρία.

Ο Καζαντζάκης, σύμφωνα με τον Peter Bien, κινείται με άνεση στον ευρύ αυτό φιλοσοφικό χώρο και όχι ως ενθουσιώδης φιλοπεριεργός, αλλά ως γνήσιος διανοητής. Οι διαφοροποιήσεις και οι εξελίξεις της σκέψης του Καζαντζάκη δεν αποτελούν σπασμωδικές και τυχαίες ανακατατάξεις. Στην ουσία ο Peter Bien μας λέει πως οι διαφοροποιήσεις του Καζαντζάκη είναι ένα φαινόμενο «αλλοτροπισμού», δηλαδή διαφορετικών μορφών εξωτερικεύσης των ίδιων και των αυτών θέσεων. Το φιλοσοφικό όραμα του Καζαντζάκη αποκαλύπτει ότι έχουμε να κάνουμε με έναν αξιόλογο πολιτικό φιλόσοφο. Η ιδέα του μετακομμουνισμού που εισηγείται στην Ασκητική (1924) αποτελεί την ουσία του οράματος —μια προφητική «κραυγή» που πρώτος ο Καζαντζάκης είχε την διεισδυτικότητα να διαπιστώσει. Στα αλλεπάλληλα ταξίδια που πραγματοποιεί στην Σοβιετική Ένωση την δεκαετία του 1920, επιζητά να αλλάξει τις βάσεις της κομμουνιστικής θεωρίας και να επηρεάσει τους ίδιους τους πρωτεργάτες της, όσο ουτοπιστικό κι αν φαίνεται κάτι τέτοιο.

Η μελέτη του Peter Bien έμμεσα καλεί όλους εκείνους που ασχολήθηκαν με την ποιητική των Σεφέρη, Σικελιανού και Ελύτη μέσα στο κύμα του Υπερρεαλισμού, να αναθεωρήσουν τις απόψεις τους και να αναγνωρίσουν την πρώιμη συμβολή του Καζαντζάκη. Ο αντι - διανοουμενισμός του Σεφέρη που στον Διάλογο

με τον Τσάτσο παρουσιάζεται ως αυθαιρεσία και υπεφυγή, φαίνεται να έχει μια αξιοπρόσεκτη συγγένεια με την επιχειρηματολογία της εποχής του 1910 του Καζαντζάκη. Με την επιρροή του Bergson ο Καζαντζάκης αποφαινεται πως ο εσωτερικός κόσμος αποτελείται από αιτίες που δεν φέρνουν τα ίδια αποτελέσματα, γιατί ποτέ μια αιτία δεν επαναλαμβάνεται ακριβώς η ίδια (Bien, σ.44)· επίσης η μεταφυσική αναζητά το ενστικτώδες όραμα της πραγματικότητας πέρα από τις παραμορφώσεις της διάνοιας (Bien, σ.46). Το τυχαίο, με άλλα λόγια, που επικαλείται ο Σεφέρης στο Διάλογο, έχει απασχολήσει τον Καζαντζάκη τριάντα χρόνια πριν. Οι φιλοσοφικές διαπιστώσεις του Καζαντζάκη έχουν αγνοηθεί από την νεοελληνική κριτική και η μελέτη του Peter Bien, έμμεσα, δείχνει πως οι θεωρητικές προστριβές της δεκαετίας του '30 αποτελούν απλώς την αναζωπύρωση μιας παλαιάς φλόγας.

Στο χώρο των νεοελληνικών σπουδών η μελέτη του Peter Bien αποτελεί το *Magnum Opus* της καζαντζακικής κριτικής. Θέλουμε όμως να εκφράσουμε μια κάποια επιφύλαξη για τον τρόπο με τον οποίο υπονοείται, εδώ, ότι ουδέποτε ο Καζαντζάκης υπήρξε καθαρός κομμουνιστής, αφήνοντας να νοηθεί πως τα στοιχεία που προσδιορίζουν έναν κομμουνιστή είναι σαφή και ανταποκρίνονται σε όλες τις περιπτώσεις ισόμορφα, από τον εργάτη στο διανοούμενο. Επίσης η απόπειρα του Καζαντζάκη να αντιμετωπίσει τη φιλοσοφική σκέψη στο σύνολό της και να επιδιώξει το πάντρεμα των αντιθέσεων, όπως λόγου χάρη Marx, Nietzsche και Bergson, ίσως να μην είναι ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που αποκαλύπτει την καζαντζακική εμβριθεία· είναι το χαρακτηριστικό της εποχής της αρχής του αιώνα, από τον Κωνσταντίνο Χατζόπουλο και τον Γιάννη Καμπύση μέχρι τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου και τον Ίωνα Δραγούμη.

Χ. Δ. Γουνελάς

Λογοτεχνία και Ιστορία

Βασιλική Παπαγιάννη,
Κυράνω
(εκδ. Νεφέλη), Αθήνα 1991

Η Κυράνω είναι το πρώτο μυθιστόρημα της Βασιλικής Παπαγιάννη η οποία έχει εκδόσει στο παρελθόν συλλογές διηγημάτων. Πολυεπίπεδη και πολυδιάστατη η Κυράνω επιδέχεται πολλές και διαφορετικές αναγνώσεις. Για την παρούσα σύντομη προσέγγιση επέλεξα τρεις έννοιες που μπορούν να μας χρησιμεύσουν ως άξονες: λογοτεχνία, γυναίκα, ιστορία. Συ-

σχετίζονται μεταξύ τους και δημιουργούν τρία ζευγάρια: λογοτεχνία - γυναίκα, λογοτεχνία - ιστορία, ιστορία - γυναίκα.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να μιλήσει κανείς για τη λογοτεχνία, περισσότερο ή λιγότερο θεωρητικοί. Θα σταθώ σε μερικές μόνο ιδιότητες της λογοτεχνίας που μας υπενθυμίζει έντονα η Κυράνω.

Πρώτον, η ανάγκη για συγγραφή λογοτεχνίας είναι αναπότρεπτη, ορμητική και δεν έχει κανένα άλλο κίνητρο. Δεύτερον, η λογοτεχνία είναι μια κατάδυση αυτογνωσίας, τόσο για τον συγγραφέα, όσο και για τον αναγνώστη. Στην περίπτωση μας, η Κυράνω είναι η μητέρα της συγγραφής κι αυτό από μόνο του μας οδηγεί στην παρατήρηση ότι η ενασχόληση με την μη-

τέρα είναι στην πραγματικότητα βύθισμα σε ένα μεγάλο κομμάτι του εαυτού μας. Τρίτον, σπουδαίο ρόλο στη λογοτεχνία παίζει η λειτουργία της μνήμης. Ο συγγραφέας αντλεί κατά κύριο λόγο από τον αχανή χώρο των αναμνήσεών του. Ποτέ δεν γράφεται κάτι τη στιγμή που συμβαίνει· πάντοτε γράφεται μετά και η απόσταση του χρόνου της δράσης από το χρόνο της γραφής είναι μεγάλη και πολυσήμαντη. Η βοήθεια της ψυχανάλυσης και που δεν είναι εδώ η στιγμή να την αναλύσουμε. Εκείνο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι η συγγραφική μνήμη είναι μια διαμεσολαβημένη μνήμη. Πολλά έχουν αλλάξει εν τω μεταξύ, οι ίδιες οι κατασκευαστικές ανάγκες του μυθιστορήματος έχουν επιβάλει άλλωστε κάποιες επιλογές.

Στην *Κυράνω* διαβάζουμε τη ζωή μιας γυναίκας μέσα από τα μάτια μιας γυναίκας. Γυναίκα συγγραφέας δεν σημαίνει κατ' ανάγκην και γυναικεία οπτική. Γυναικεία οπτική σε ένα λογοτεχνικό έργο θεωρούμε ότι υπάρχει όταν ο αφηγητής όχι μόνο βλέπει τα πράγματα από την οπτική γωνία μιας γυναίκας, αλλά προσπαθεί να αναδείξει εκείνες τις ευαισθησίες κι εκείνη την ψυχολογία που την διαφοροποιούν από τους ανδρικούς χαρακτήρες του βιβλίου. Έχουμε δηλαδή μία αντιδιαστολή, αντιπαράθεση και σύγκρουση καμιά φορά ανάμεσα στην γυναικεία και την ανδρική νοοτροπία στο βιβλίο.

Χωρίς αμφιβολία, η *Κυράνω* είναι ένα βιβλίο με γυναικεία οπτική. Βασικά χαρακτηριστικά της: το σκύψιμο στην γυναικεία καθημερινότητα που είναι τόσο παραμελημένη αλλά ταυτόχρονα τόσο σημαντική για την γυναικεία ψυχολογία. Ο διαφορετικός τρόπος αντιμετώπισης της γυναικείας ομορφιάς. Η γυναικεία ομορφιά αντιμετωπίζεται από τη μεριά της γυναίκας, ως στοιχείο κοινωνικής καταξίωσης στα μάτια του άντρα, αλλά και ως αιτία μεγαλύτερης υποδούλωσης σ' αυτόν. Το βασικότερο όμως χαρακτηριστικό της γυ-

ναικείας οπτικής είναι οι αποστάσεις που παίρνονται από τους άντρες. Η *Κυράνω* από μικρή συνειδητοποιεί τις διαφορές της αλλά και την υποταγή της στον πατέρα, τον αδελφό, τον σύζυγο. Φαινομενικά ζει μια κοινή ζωή, όπως όλες οι γυναίκες, ακολουθώντας την μοίρα της και εκτελώντας στο ακέραιο το καθήκον της απέναντι στην οικογένεια. Ωστόσο, ζει μια δεύτερη, εσωτερική ζωή, όπου εξελίσσεται το νήμα της συνείδησής της, όπου χαλκεύει την ελευθερία και την ανεξαρτησία της, όπου ζει τελικά το όνειρο. Βοηθός της στο εσωτερικό αυτό ταξίδι είναι η λογοτεχνία. Η *Κυράνω* διαβάσει με πάθος σε όλη τη διάρκεια της ζωής της. Βλέπουμε εδώ ένα βασικό χαρακτηριστικό της γυναικείας ψυχολογίας, τη διφυΐα, την συνύπαρξη δύο βιωματικών επιπέδων, εξίσου έντονων. Τελικά, η λογοτεχνία δεν δίνει απλώς στη γυναικεία φωνή ένα βήμα για να εκφραστεί, αλλά τη δυνατότητα να ξεπεράσει τον ίδιο της τον εαυτό. Να ξεπεράσει δηλαδή τους περιορισμούς της ατομικότητάς της, της μονομέρειάς της και να γίνει μια καθολική φωνή που αγγίζει οποιονδήποτε αναγνώστη και τον φέρνει κοντύτερα στην ανθρώπινη ψυχή.

Η λογοτεχνία πάντοτε είχε στενή σχέση με την ιστορία και η σχέση αυτή έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών συζητήσεων. Ειδικά το μυθιστόρημα είναι ένα είδος που συνδέθηκε από τη γέννησή του με την ιστορία. Στην *Κυράνω* η ιστορία κάνει έντονη την παρουσία της με δύο μορφές: η πρώτη μορφή είναι η παρουσία ιστορικών γεγονότων. Η απελευθέρωση της Θεσσαλίας από τους Τούρκους, η κήρυξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Κατοχή, η απελευθέρωση. Η δεύτερη μορφή είναι η παρουσία ιστορικών διαδικασιών. Στο βιβλίο κυριαρχούν δύο ιστορικές διαδικασίες που έχουν σφραγίσει την νεοελληνική ιστορία. Η εγκατάσταση των νομάδων βοσκών σε αγρότικές καλλιέργειες και, στις επόμενες γενιές, η μετακίνηση αγροτικών πληθυσμών προς τις πό-

λεις.

Δύο δικαδικασίες που σε ένα λογοτεχνικό έργο, βέβαια, παρουσιάζονται από την πλευρά των ψυχολογικών επιπτώσεών τους και ιδιαίτερα μέσα από τη γυναικεία ματιά. Ποιο είναι όμως το γυναικείο κάτοπτρο μέσα από το οποίο περνά η ιστορία στην *Κυράνω*; Ποιος είναι με άλλα λόγια ο τρόπος που βλέπει μια γυναίκα την ιστορική και κατά συνέπεια την πολιτική πραγματικότητα; Το πρώτο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι δεν υπάρχει στον τρόπο αυτόν καμιά αφαίρεση, καμιά θεωρητικολογία, καμιά αοριστία. Βασίζεται πάντα στο συγκεκριμένο, στο επίπεδο της άμεσης βιωματικής εμπειρίας. Η *Κυράνω* σε καμιά περίπτωση δεν εκφράζει γενικές γνώμες και απόψεις ούτε για το ιστορικό παρελθόν ούτε για το τι πρέπει να γίνει στο παρόν. Τα γεγονότα και οι ευαισθησίες της απέναντι στην Ιστορία μένουν στο επίπεδο της πραγματικής, της καθημερινής ζωής και, πολύ περισσότερο, περνάνε μέσα από το σώμα της, το δικό της όσο και των άλλων γυναικών. Η ζωή των νομάδων δίνεται μέσα από έναν τοκετό, ο πόλεμος μέσα από το σπίτι που γκρεμίζεται και ξανακτιάζεται με τα ίδια τα χέρια της *Κυράνω*, η Κατοχή μέσα από τους βιασμούς γυναικών, αλλά και η απελευθέρωση μέσα από την εκδίχηση των γυναικών. Η *Κυράνω* δεν έχει καθόλου γνώσεις ιστορίας σε σύγκριση με τον αδελφό της που, αν και σπουδαγμένος φιλόλογος, είναι φιλοναζιστής. Ωστόσο αισθάνεται ένα βαθύ σεβασμό προς τους νεκρούς αγωνιστές, προς το αίμα που χύθηκε για να απελευθερωθεί η γη τους και ο σεβασμός αυτός καθοδηγεί τις επιλογές της στο παρόν.

Η *Κυράνω* κατέχει μια αξιοπρόσεκτη θέση τόσο στο χώρο της γυναικείας λογοτεχνίας όσο και στο χώρο του ιστορικού μυθιστορήματος. Πέρα όμως από αυτό, είναι ένα άρτιο λογοτεχνικό έργο που πετυχαίνει στο ακέραιο τους στόχους που έθεσε στον εαυτό του.

Νέτα Αποστολίδου

Εν *Σητεία*, τριμηνιαία περιοδική έκδοση —στο 2ο τεύχος, Σεπτεμβρίου 1991, με ενδιαφέρουσα ύλη, απλή και συμπαθητική παρουσίαση των θεμάτων, γέννημα και θρέμμα των κατοίκων της Σητείας. Και θυμάμαι τώρα τον εμπνευσμένο πρόγονό τους: «Βιτζέντζος ειν' ο ποιητής κ' εις τη γενιά Κορνάρου / που να βρεθεί ακριμάτιστος, όντε τον πάρει ο Χάρος./ Στη Στεϊαν εγεννήθηκε, στη Στεϊαν ανεθράφη, / έχει' καμε κ' εκόπιασε ετούτα, που σας γράφει».

Ζήτηω σας, παιδιά!

Η δραστηριότητα των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης έχει δώσει ως τώρα πολλές ενδιαφέρουσες εκδόσεις. Μία από τις πρόσφατες προσπάθειές τους, πάντως, είναι η αξιοποίηση της νέας ηλεκτρονικής τεχνολογίας· έτσι έχουμε στην διάθεσή μας το πρώτο βιβλίο των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης στοιχειοθετημένο εξ ολοκλήρου σε *MacIntosh*.

Πρόκειται για το βιβλίο του G. H. Hardy, *Η απολογία ενός μαθηματικού* (Ηράκλειο 1991). Ένα συναρπαστικό βιβλίο όχι μόνο για μαθηματικούς, καλομεταφρασμένο από του Δ. Καραγιαννάκη και Μ. Λάμπρου που φρόντισαν την έκδοση και έδωσαν «εκτενή και ετεροβαρή σχόλια», κυριολεκτικά πολύτιμα. (Και όχι επειδή είμαι... μαθηματικώς άσχετος!).

Θα σταματήσω για λίγο σε μία ξεχωριστή παρουσία στην λογοτεχνία μας: την Γεωργία Δεληγιάννη - Αναστασιάδη. Στο τελευταίο τεύχος του *Διαβάζω* 272 (16.10.91) μια πολύ περιεκτική συνέντευξή της δίνει το στίγμα ενός προσώπου που με αυταπάρνηση και διακριτικότητα αφοσιώθηκε στην ποίηση.

Ο χαρτοκόπτης

ΓΙΑ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

71 ΑΡΘΡΑ αριθμεί το νομοσχέδιο για τα Πνευματικά Δικαιώματα που κατατέθηκε μόλις την προηγούμενη βδομάδα προς ψήφιση στην Βουλή από τους υπουργούς Πολιτισμού και Δικαιοσύνης. Όσο κι αν η επίστευσή του, σύμφωνα με εξακριβωμένες πληροφορίες, υπακούει στην ανάγκη διαφύλαξης δικαιωμάτων των προϊόντων μεγάλων κινηματογραφικών εταιρειών των ΗΠΑ, που απείλησαν ως και με εμπάργκο εξαιτίας του γεγονότος ότι τηλεοπτικοί σταθμοί στην χώρα μας προβάλλουν πειρατικά ταινίες τους χωρίς να αποδίδουν τα νόμιμα δικαιώματα (δυστυχώς σε αυτούς τους σταθμούς συγκαταλέγεται η κρατική ΕΤ-3), το νομοσχέδιο ήταν αναγκαίο και η ψήφισή του θα καλύψει ένα σημαντικό θεσμικό κενό που υπάρχει αυτή την στιγμή στην χώρα μας.

Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν συγκεκριμένες αιτιάσεις για συγκεκριμένα κενά και για εξίσου συγκεκριμένα «παράθυρα», που καθιστούν όχι απολύτως πλήρες το σχέδιο νόμου. Εξ ου, άλλωστε, και ο σκεπτικισμός που χαρακτηρίζει τα καλλιτεχνικά σωματεία, τα οποία επιφυλάσσονται να απαντήσουν οριστικά επί του περιεχομένου του νομοσχεδίου και ζητούν χρόνο για να τοποθετηθούν επ' αυτού. Από τη μεριά μας, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι ένα τόσο κεφαλαιώδες νομοσχέδιο πρέπει να είναι όσο το δυνατόν καίριο και να μην επιτρέπει κενά και αμφισβητήσεις. Το νομοθετικό σώμα οφείλει αυτό να το λάβει υπόψιν. Αλλά και τα πνευματικά σωματεία, παράλληλα, οφείλουν να κάνουν σύντομα εποικοδομητικές προτάσεις αποφεύγοντας κωλυσιεργίες και παρελκύνσεις.

Μάλλον η συμπτωτεύουσα έκλεψε την παράσταση. Τα ογδοντάχρονα του Οδυσσέα Ελύτη θα τιμηθούν με σειρά εκδηλώσεων στην Θεσσαλονίκη με πρώτη, την ομιλία του ιταλού καθηγητή Μάριο Βίττι —τίτλος «Ο ποιητής και ο μέθοδοι της μνήμης». Εμείς θα αρκεστούμε στην ποιητική συλλογή που κυκλοφορεί αύριο.

ΣΤΙΣ 33 ΚΑΙΓΕΣΑΙ... Στενό...μαρκάρισμα κάνει η Επιτροπή Επιχορηγήσεων στους θιάσους του ελεύθερου θεάτρου. Παλαιότερα, είχαμε Α' και Β' κατηγορίας συντάξεις λογοτεχνών, ακόμη πρώτο και δεύτερο κρατικό βραβείο λογοτεχνίας. Όμως αγανάκτησαν οι ενδιαφερόμενοι και τα καταργήσαμε. Επανερχόμαστε λοιπόν με την ομαδοποίηση των θεάτρων: τα μεγάλα και τα ερασιτεχνικά.

Πρώτος παίκτης από τους καλύτερους που κινδυνεύει να αποκοπεί, ο Λ. Βογιατζής και η παράσταση «Ρίτερ, Ντένε, Φος». Σχεδόν ένα χρόνο την ετοιμάζε με υπομονή και επιμονή, την άνοιξη πρόλαβε και την παρουσίασε. Τώρα, αν θέλει να συμμετέχει στον κρατικό κορβανά, πρέπει να αρخεστεί στον χρυσό αριθμό των 33 παραστάσεων. Μόνον έτσι προφταίνει, μέσα στην χειμερινή περίοδο, να κατέβει επιθετι-

χός με ένα νέο ανέβασμα. Τελικά, κάθε κίνηση προς αποφυγή της γραφειοκρατίας, μας βυθίζει βαθύτερα σε αυτήν.

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ. Καλέσαμε... λοιπόν τους Ιταλούς αρχιτέκτονες που πήραν το πρώτο βραβείο να αναθεωρήσουν τα σχέδιά τους για το Μουσείο της Ακροπόλεως και να περικοφούν το 30% των χρηστικών χώρων του.

Και δεν φτάνει μόνο αυτό: κανείς δεν κάνει πια λόγο για τις απαλλοτριώσεις που πρέπει να γίνουν στον περιβάλλοντα το Μουσείο χώρο, όπου βρίσκονται και οι κατοικίες πολλών επιφανών Αθηναίων.

Βέβαια, σε όλα αυτά τον πρώτο λόγο έχει το χρήμα, το οποίο όχι μόνον δεν περισσεύει στο κράτος, αλλά δεν το έχει κιόλας...

ΠΟΙΑ ΛΥΡΙΚΗ; Αφού αποκτήσαμε το Μέγαρο Μουσικής, ποιος ενδιαφέρεται πια για την φτωχή μας Εθνική Λυρική Σκηνή... Έστω κι αν απορροφά τουλάχιστον πεντακόσια εκατομμύρια δραχμές τον χρόνο... Αν και έχουμε φτάσει με το καλό στον Νοέμβριο, τίποτε δεν έχει ακουστεί για τον προγραμματισμό της Λυρι-

κής. Ακούστηκε πως το πρώτο έργο που θα παρουσιαστεί θα είναι η «Τραβιάτα» του Βέρντι, τίποτε δεν είναι επίσημο, κάποιοι καλλιτέχνες κάνουν πρόβες, χωρίς να είναι και πολύ σίγουροι ότι θα πάρουν τους ρόλους. Εκκρεμεί επίσης και η μεταστέγαση της Λυρικής στο Δημοτικό θέατρο του Πειραιά, για την οποία κανείς δεν μιλάει... Μηπως τελικά, όλα αυτά αποσκοπούν στην αδρανοποίηση ενός πολυδάπανου Κρατικού Θεάτρου, προς χάριν και προς δόξαν της πολυθρυλούμενης ιδιωτικής πρωτοβουλίας;

ECCE PROVATUM EST

Ο συνεργάτης μας Θέμις Μαγκριώτης μας ζήτησε να γίνει η ακόλουθη διευκρίνιση, αναφορικά με το κείμενό του για την αλληλογραφία του Μότσαρτ που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος. Αφορμή, ευγενικό τηλεφώνημα αναγνώστη που αμφισβητούσε την ορθότητα της απόδοσης στα ελληνικά της φράσης *Ecce Probatum est*:

«*Ecce Probatum est*: μικρή «λόγια» ζαβολιά. *Probo* ή *Provo* στην μεταγενέστερη μεσαιωνική γραφή: αποδεικνύω ή επιδοκιμάζω. Και η έκφραση *Ecce Probatum est* οπωσδήποτε μεταφράζεται «Ιδού, απεδείχθη». Πρέπει να ομολογήσω: παρά το συγγνωστό ενδεχόμενο αμφισβητίας στην χρησιμοποίησή της από τον *Amadeus*, μερολήπτησα υπέρ μίας δευτερεύουσας ευρύτερης ερμηνείας της (Ιδού, ευάρεστον εστί).

Τώρα όμως και η κατακλείδα του σημειώματος που αναφέρεται στον γράφοντα αποκτά πολυσήμαντο νόημα».

Ο ΜΟΝΟΘΗΤΗΣ

Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α 1 9 9 1

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΠΟΙΗΣΗ

Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

Κυριάκος Αθανασιάδης

Δώδεκα
(Μυθιστόρημα)

Τάκης Ελευθεριάδης

Ο πεινός ή Περί αντικειμένου

Γιώργος Κακουλίδης

Το σύνδρομο του Παρδένι
(Αφήγημα)

Ιωάννα Καρατσαφέρη

Έσδερ
(Μυθιστόρημα)

Γιώργος Κάτος

Ιστορίες της νύχτας
(Διηγήματα)

Τατιάνα Γκρίτον-Μιλλιέξ

Ονειρικά
(Διηγήματα)

*

Η Τρίπολη του Πόντου

Γιώργος Μιχαηλίδης

Τα φονικά
(Μυθιστόρημα)

Γιάννης Ξανθούλης

Το ροζ που δεν ξέχασα
(Μυθιστόρημα)

Βάνα Παπαθανασίου

Το σενάριο
(Μυθιστόρημα)

Μαρία Πολενάκη

Μη... είμαι ακόμα ζωντανή!
(Μυθιστόρημα)

Τάσος Ρούσσος

Ο τελευταίος της συντεχνίας
(Νουβέλα)

Γιώργος Σκούρτης

Το συμπόσιο της Σελήνης
(Νουβέλα)

*

Αυτά κι άλλα πολλά

Αντώνης Σουρούνης

Πάσχα στο χωριό
(Νουβέλα)

Ευγενία Φακίνου

Ζάχαρη στην άκρη
(Μυθιστόρημα)

Διονύσης Χαριτόπουλος

Εναντίον του Marlboro
(Μυθιστόρημα)

Α. Κ. Χριστοδούλου

Το αγκάδι ή Ο Παντελής Βλαστός
(Νουβέλα)

Π Ο Ι Η Σ Η

Δημήτρης Αλεξίου

Προς Ασωπίαν

Νάντια Βαλαβάνη

Τέλος εποχής

Γιώργος Μοράρης

Συναναστροφές της σιωπής

Νικόδημος (μοναχός)

Τα άπαντα της στιγμής

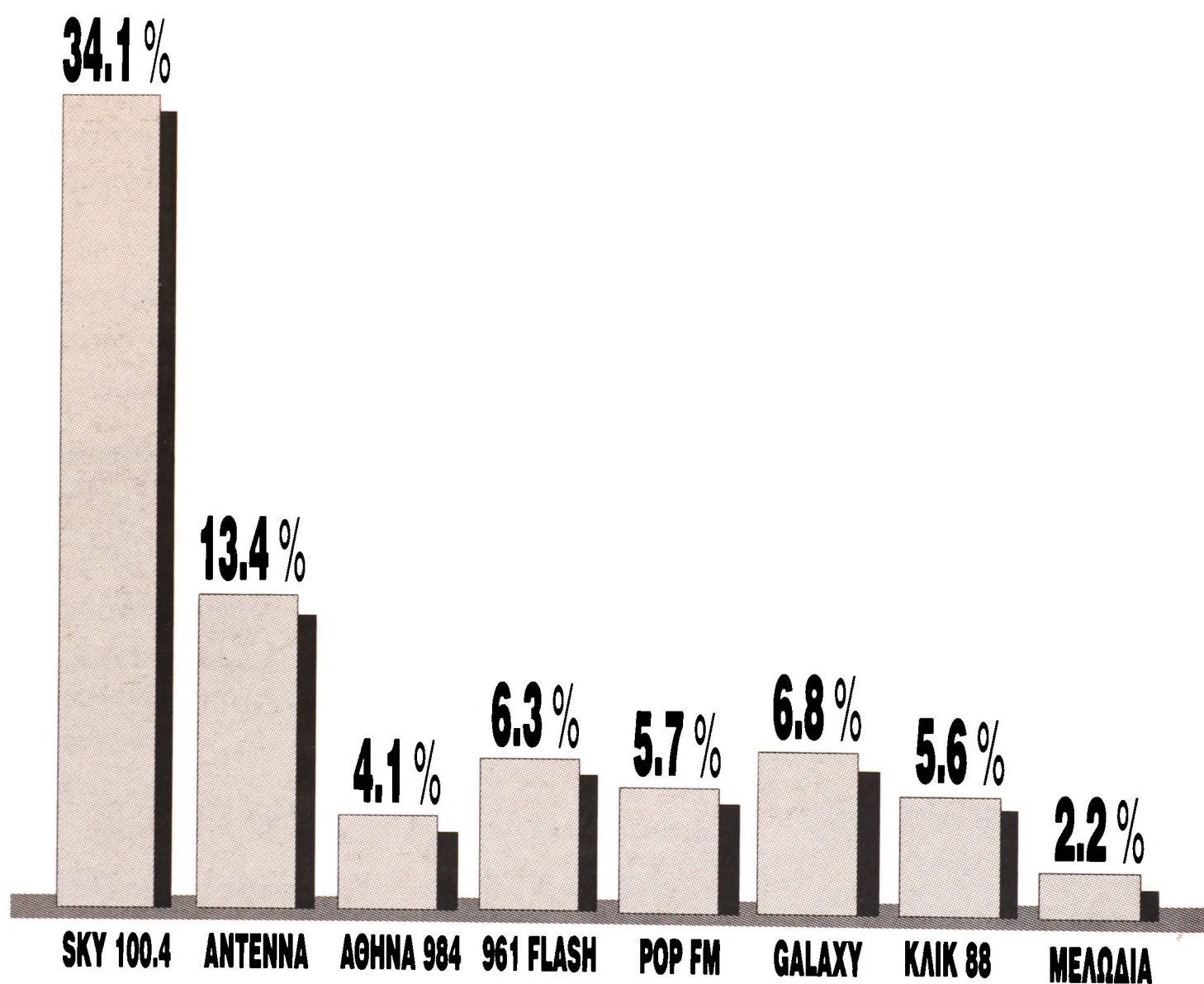
Λήμπτρα Χ. Χριστοδούλου

Η προσευχή του αναιδούς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΕΠΙΒΡΑΒΕΥΟΥΝ ΤΗΝ ΕΓΚΥΡΗ ΚΑΙ ΕΓΚΑΙΡΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΕΣΗ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΑΚΡΟΑΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ 12-29.9.91
ΠΗΓΗ : ΕΡΕΥΝΑ BARI REPORT, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1991*

